

T.C

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL'DA ESKİ BİR GECEKONDU MAHALLESİNİN
SİYASAL VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM DİNAMİKLERİ:
GAZİ MAHALLESİ ÖRNEĞİ (1970-2002)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serkan AKTAŞ

Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Genel Sosyoloji ve Metodoloji Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şükrü ASLAN

MAYIS 2019

Serkan Aktaş tarafından hazırlanan “İstanbul’da Eski Bir Gecekondu Mahallesinin Siyasal ve Toplumsal Dönüşüm Dinamikleri: Gazi Mahallesi Örneği (1970-2002)” adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Şükrü Aslan

Danışman

Bu çalışma, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Şükrü Aslan

Üye: Prof. Dr. Besime Şen

Üye: Dr. Öğr. Üy. Mustafa Poyraz

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

*12-13 Mart 1995 tarihlerinde Gazi Mahallesi'nde yaşanan olaylarda yaşamını
yitirenlere...*

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım klavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ücret karşılığı başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Serkan AKTAŞ

İSTANBUL'DA ESKİ BİR GECEKONDU MAHALLESİNİN SİYASAL VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM DİNAMİKLERİ: GAZİ MAHALLESİ ÖRNEĞİ (1970-2002)

ÖZET

Türkiye’de 1950’li yıllardan itibaren artan göç ve toplumsal hareketlilik, kent çeperlerinde düzensiz ve plansız yerleşim alanlarının çoğalmasına yol açmıştır. Bu bölgeler kentsel eşitsizliğin ve siyasal, toplumsal, kültürel gerilimlerin alanları olarak günümüze kadar gelişimini sürdürmüştür. Kente gelen topluluklar siyasal, kültürel, etnik ve dinsel aidiyetleriyle birlikte bu yeni yaşam alanlarında tutunmaya çalışmışlardır. Bu toplumsal ilişkilerin yeniden düzenlendiği ve yeni kimliklerin de ortaya çıkmasına zemin hazırlayan bir olgu olarak gecekonduların tartışılmasını sağlamıştır. Türkiye’nin gecekondular hareketliliğinde bir kesit olarak karşımıza çıkan Gazi Mahallesi, hem İstanbul içinden hem de Türkiye’nin bazı bölgelerinden aldığı göçle oluşmuş gecekondular mahallesi örneklerinden birisidir. Mahallenin kuruluşundan itibaren gecekondular hareketliliğine dâhil olan ve zaman zaman yerel yönetimlerle yaşanan gerilimler, mahallenin siyasallaşma evresinde önemli bir kesit olarak karşımıza çıkarken, asıl kırılma dönemi olarak 1990’lı yıllarda yaşanmıştır.

Bu dönemde Kürt illerinde yaşanan çatışmalar ve köylerin zorla boşaltılması sonrası yaşanan batı illerine göç ile gecekondular mahallelerinde yoğunlaşan sol hareketlerinin yükselişi, Gazi Mahallesi’nin siyasal yelpazesinde dönüşümlere yol açmıştır. Ayrıca 12-13 Mart 1995’te yaşanan katliam, mahallenin siyasallaşma ve toplumsal dönüşüm bağlamında önemli bir olgudur. Bu olay hem mahallenin hem de ülkenin siyasal ve toplumsal hafızasında yer edinmiştir. Bu tez çalışmasında mahallenin 1970-2002 yılları arasındaki dönemi ekonomi, siyasal, toplumsal ve kentsel vb. boyutlarıyla ele alınmaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Gazi Mahallesi, Kentsel Hareketler, Gecekondular Hareketleri, Kimlik, Hafıza Mekânları, Sokak Siyaseti

POLITICAL AND SOCIAL TRANSFORMATION DYNAMICS OF AND OLD SLUM IN İSTANBUL: CASE OF GAZI NEIGHBORHOOD (1970-2002)

ABSTRACT

In Turkey, migration and social mobility increasing, especially since the 1950s, has led to the development of disorganized and unplanned living areas in the perimeters. These areas have continued their development as areas of urban inequality and political, social and cultural tensions to this day. Communities coming to the city have tried to take root in their new living areas together with their political, cultural, ethnical and religious identities. This, as a phenomenon that has provided a basis for the reorganization of social relationships and the manifestation of new identities, has yielded to the deliberation of slums. The Gazi Neighborhood, that has appeared as a section of Turkey's slum activity, has come into existence by the migration of people both from within İstanbul and from around Turkey. While the tensions included in slum activity since the establishment of the neighborhood and at times encountered with local administrations are encountered as an important section of the neighborhood's politicization stage, the 1990s are the years of main fraction.

The rise of leftist movement intensifying in the slum neighborhoods due to the conflicts in Kurd provinces and migration to the west as a result of the forcible evacuation of villages has paved way to transitions in Gazi Neighborhood's political range. Also, the attack on 12 March 1995 and the massacre that followed come up as important events that need to be examined as part of the neighborhood's politicization and social transition. This event has gained ground in the political memory of the neighborhood as an event that has led to different internal and external portrayals of the neighborhood. Therefore, this turning point is one of the most important dates of the neighborhood's spatial and social transition. Starting from this, the thesis not only focuses on the transition shaped by this massacre, but also discusses the effects on the neighborhood's transition caused by the street activity created by this massacre and how it has gained a place on its collective memory. In this thesis, the period between the years 1970 to 2002 of the neighborhood is discussed with the economic, political, social and urban dimensions.

Key Words: Gazi Neighborhood, Social Transition, Urban Activities, Slum Activities, Identity, Memory Places, Street Politics

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans tez çalışması başlangıcından itibaren maddi ve manevi destekleyenler olmadan gerçekleştirilemezdi. Sahanın yapılmasından belge ve kaynaklara ulaşımına, yazım sürecinden bölümlerin değerlendirilmesine kadar birçok kişinin emeği oldu.

Öncelikle danışmanım Prof. Dr. Şükrü Aslan'a gerek ders döneminde gerek tez yazım sürecinde sağladığı destek, öneri ve değerlendirmeleri için teşekkür ederim. Ayrıca, tez jürimde yer almayı kabul eden ve tezimi okuyup değerlendiren Dr. Mustafa Poyraz ve Prof. Dr. Besime Şen'e teşekkürlerimi sunarım. Bunun dışında yüksek lisansta aldığım derslerin tezime önemli katkısı oldu, bu nedenle tüm hocalarıma minnettarım.

Lisans eğitimimden Yüksek Lisans eğitimime kadar üzerimde emeği olan, entelektüel ve akademik gelişimim için çaba gösteren, çalışmama farklı bir perspektif kazandıran değerli dostum Ayhan Işık'a her türlü yardımı için teşekkür ederim. Tezi okuyan ve değerlendiren aynı zamanda yazım ve imla hatalarını düzelten ağabeyim Hakan Aktaş'a teşekkürü borç bilirim. Tez yazım sürecinde her zaman desteklerini hissettiğim, moral veren ve çalışmamı değerlendiren dostlarım Ali Aydın Çiçek ve Eser Güzelçay'a teşekkür ederim. Üniversite arkadaşlarım Emrah Kutum, Eyüp Temur, Çiğdem Yılmaz ve Nazan Özer'e tez sürecinde verdikleri motive edici destekleri için teşekkürlerimi sunuyorum. Tez görüşmeleri için bana destek olan Sinan Akkuş, Ali Haydar Doğan, Kadir Aslan'a minnettarım.

Bana tez görüşmelerim için vakit ayıran tüm görüşmecilerime ayrı ayrı teşekkürlerimi sunuyorum.

Hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen ve varlıklarıyla yaşamımı değerli kılan sevgili aileme ve beni güldürmeyi her zaman başaran sevgili yeğenim Duru'ya teşekkür ederim.

Tezime emeği olan herkesi yazmak ne yazık ki mümkün değil, bu yüzden adını yazamadığım herkese teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

| | |
|--|------|
| ÖZET | vi |
| ABSTRACT | vii |
| ÖNSÖZ | viii |
| İÇİNDEKİLER | ix |
| EKLER LİSTESİ | x |
| ŞEKİL LİSTESİ | xi |
| GİRİŞ | 1 |
| 1. KAVRAMSAL TARTIŞMA | 6 |
| 1.1 Kent ve Kentleşme: Göç, Gecekondu, Kimlik ve Hafıza:..... | 6 |
| 1.2 Kentsel Eşitsizlik, Toplumsal Mücadeleler ve Mekân..... | 11 |
| 1.3 Kentsel Kolektif Hafıza Mekânları | 16 |
| 1.4 Bir Mekânsal Pratik Olarak Sokak Siyaseti..... | 18 |
| 1.5 Türkiye'de Kentleşme ve Gecekondulaşma Tartışmaları..... | 20 |
| 1.6 Türkiye'de Gecekondulaşma Süreci (1950-1960)..... | 22 |
| 1.7 Gecekondu İnşa Süreçlerinde Kolektif Dayanışma: 1970'li Yıllar..... | 26 |
| 2. ESKİ BİR GECEKONDU YERLEŞİMİ: GAZİ MAHALLESİ | 34 |
| 2.1 Gazi Mahallesi'nin Kuruluşu | 34 |
| 2.2 İlk Yerleşme Dönemi Olarak 1970'li Yıllar | 36 |
| 2.3 Gecekondu Mahallelerinde Dayanışma Ağı: Gazi Mahallesi'nde Aile ve Hemşerilik..... | 46 |
| 2.4 Gazi Mahallesi'nde Yeni Dayanışma Ağı Olarak Halk Komitesi | 48 |
| 2.5 Gazi Mahallesi'nin Kentsel Planlama Süreci..... | 53 |
| 3. GAZİ MAHALLESİ'NİN SİYASAL VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM DİNAMİKLERİ VE SÜRECİ (1990'LI YILLAR) | 63 |
| 3.1 Gazi Mahallesi Katliamı Öncesi Mahallenin Toplumsal Yapısı (1990'lı Yıllar)..... | 63 |
| 3.2 Gazi Mahallesi'nde Alevi Örgütlenmesi | 69 |
| 3.3 1990'larda Kürt Göçünün Gazi Mahallesi'nin Toplumsal Dönüşümüne Etkisi..... | 75 |
| 3.4 12 Mart 1995 Gazi Mahallesi Katliamı..... | 84 |
| 3.5 Katliam Sonrası Mahallenin Kolektif Hafıza Bağlamında Politik İnşası..... | 96 |
| 3.6 Sokakta Var Olmak: Gecekondu Mahallerinde Siyasal Hareketlilik..... | 100 |
| 3.7 Karşı-Hafızanın Oluşumu: Mahallenin Hafıza Mekanları..... | 106 |
| SONUÇ | 115 |
| KAYNAKLAR | 120 |
| EKLER | 123 |
| ÖZGEÇMİŞ | 139 |

EKLER LİSTESİ

| | Sayfa |
|---|--------------|
| Ek 1: Araştırma Sürecinde Görüşülen Kişiler Hakkında Kısa Bilgiler..... | 123 |
| Ek 2: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclisi'nin Gazi Mahallesi İmar Planına Dair Aldığı Karar..... | 125 |
| Ek 3: 24 Haziran 1985 Tarihli Zabıt..... | 126 |
| Ek 4: 18 Şubat 1988 Tarihli Gaziosmanpaşa Belediyesi Meclis Kararı..... | 127 |
| Ek 5: 28 Temmuz 1994 Tarihli Gaziosmanpaşa Belediyesinin, İstanbul Büyükşehir Belediyesine Sunduğu Dilekçe..... | 128 |
| Ek 6: 24 Ekim 1994 Tarihli İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Gaziosmanpaşa Belediyesine Cevabı..... | 129 |
| Ek 7: Gazi Mahallesi'nin 1985 İmar Planı..... | 130 |
| Ek 8: Gazi Mahallesi'nin 1988 İmar Planı..... | 131 |
| Ek 9: 14 Mayıs 1990 Tarihli Gaziosmanpaşa Belediyesi Meclis Kararı..... | 132 |
| Ek 10: 9 Şubat 1994 Tarihli Gazi Tüketim Kooperatifine Ait Ticaret Sicil Gazetesi..... | 133 |
| Ek 11: 12 Mart 1995 Saldırısı Ve Sonrasında Yaşananlara Dair Gazete Haberleri..... | 134 |

ŞEKİL LİSTESİ

| | <u>Sayfa</u> |
|---|--------------|
| Şekil 1 : Gazi Mahallesi Haritası..... | 36 |
| Şekil 2 : 3 Haziran 1979 tarihli Milliyet Gazetesi haberi | 41 |
| Şekil 3 : 18 Temmuz 1979 tarihli Devrimci Yol Dergisi haberi..... | 42 |
| Şekil 4 : 1986 yılına ait tapu senedi | 45 |
| Şekil 5 : 1990'lı yıllara ait Gazi Mahallesi fotoğrafı..... | 51 |
| Şekil 6 : 1982 yılına ait Gazi Mahallesi fotoğrafı. | 57 |
| Şekil 7 : 1983 yılına ait Gazi Mahallesi'nin girişine ait fotoğraf..... | 58 |
| Şekil 8 : 1983 yılına ait Gazi Mahallesi fotoğrafı. | 60 |
| Tablo 1: 2018 yılı Gazi Mahallesi nüfus bilgileri..... | 37 |

GİRİŞ

Gecekondu mahalleleri, kent yoksulluğunun süreklileşerek devam ettiği bölgeler olarak Türkiye'nin kentleşme sürecine dâhil olan toplumsal bir olgudur. Özellikle modern anlamda kentleşmenin yaşandığı 1950'li yıllarda kent çeperlerindeki barakalarda başlayan gecekondu hayatı, kentsel eşitsizliği bu alanlarda yoğunlaştırmıştır. Bu bölgelere siyasal iktidarlar özellikle seçim dönemlerinde oy için ilgi göstermişlerdir. Kentsel alana dâhil olmak, yeni yaşam umuduyla bu bölgelere göç eden insanlar sınıfsal, politik ve kültürel olarak ayrışma ve dışlanmanın özneleri de olabilmektedir. Aynı zamanda Türkiye'de gecekondu mahallelerinin kente dâhil olma süreçleri göç hareketliliği, konut sorunu, etnik, inanç bağlamında toplumsal meselelerin gün yüzüne de çıkmasına neden olmuştur.

Eski bir gecekondu mahallesi olan ve hala gecekondu özelliğini taşıyan yerleşim alanları da bulunan Gazi Mahallesi'nin kuruluşundan günümüze yaşadığı dönüşümler bir anlamıyla da Türkiye kentleşmesinin özeti gibidir. Gazi Mahallesi, içinde çok farklı dinamiklerin bir arada yaşadığı bir mahalle olarak gecekondu hareketliliğine 1970'li yıllardan itibaren dâhil olmuştur. Gazi Mahallesi'ne yaşanan göçler bir anlamıyla da süreklilik arz etmektedir. 1970-1980 arası göç hareketliliği Karadeniz, Orta Anadolu ve Doğu Anadolu bölgesinin bir bölümünden yaşanmıştır. 1990'ların hemen başlarında Kürtlerin göçü siyasal ve kültürel yapının yeniden inşasını sağlamıştır.

Gazi Mahallesi için asıl kırılma 12 Mart 1995 tarihinde gerçekleştirilen katliamla yaşanmıştır. 24 yıl önce, 12 Mart 1995 tarihinde kahvehanelerde futbol maçı izleyen insanlara silahlı saldırı düzenlenir. Saldırıda Halil Kaya adlı yaşlı bir dede yaşamını yitirir. Sonrasında gelişen olaylar ve ölümler Dünya ve Türkiye kamuoyunun ilgisini bu mahalleye çeker. Gazi Mahallesi, yaşadığı bu saldırı sonrası ülke gündemine uzunca bir süre yer edinir. Birçok gazeteci yaşanan olaylardan sonra gecekondu mahallelerinde neler yaşandığına dair yazı dizisi yayınlamaya başlar.

Bu araştırmada konu edilen mahalle, 1970'li yıllardan itibaren siyasal grupların gecekondu yapımında, fiziksel yapının planlamada etkileri olan bir mahalledir. 1990'lı yıllardan itibaren ise özellikle Kürt illerinden aldığı yoğun göçle birlikte toplumsal kimliklerin siyasallaşma sürecinin de tanığı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Buradan hareketle çalışma, Gazi Mahallesi'nin 1970-2002 yılları arasında sınırlandırılmış, belirtilen süre içerisindeki toplumsal dönüşüm dinamiklerine odaklanmayı amaçlamıştır. 2002 sonrası mahallede, özellikle Adalet ve Kalkın Partisi'nin Türkiye genelindeki yükselişine paralel siyasal, ekonomik, kültürel anlamda farklılaşma yaşamıştır. Bu nedenle çalışma mahallenin kuruluş döneminden, AKP'nin iktidar olduğu döneme kadar değerlendirilecektir. Kentsel eşitsizliğin üretim alanı olan gecekondu bölgelerinin, siyasallaşma ve toplumsal grupların sokak siyasetinin özneleri haline gelme süreçleri de tartışılacaktır. Gazi Mahallesi gibi eski bir gecekondu yerleşim bölgesinin siyasal hareketliliğinde kırılma yaratan olayların da tartışılması amaçlanmaktadır.

Toplumsal muhalefetin etkin olduğu Gazi Mahallesi'nin kuruluşundan itibaren sınıf, etnik, dinsel aidietleri ortaya çıkaran farklı toplumsal dinamiklerin etkisiyle dönüşüm yaşamıştır. Bu dönüşüme neden olaylardan biri olan 12 Mart 1995 katliamı aynı zamanda mahalle halkının kolektif hafızada yer edinmesi bakımında önemlidir. Buradan hareketle katliamın kolektif hafızalarında yer edinme biçimleri tartışılacaktır. Aynı zamanda belirli mekânların hafıza alanlarına dönüşmesi, gündelik siyasetin sürekli olarak bu mekânlarda inşa edilmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla kavramsal çerçevemizin temelinde kentsel hareketlilik, sokak siyaseti ve hafıza mekânı üzerinden gelişecektir.

Çalışma alanı olarak Gazi Mahallesi'ni seçmemin birkaç nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; Gazi Mahallesi 12 – 13 Mart 1995 tarihlerinde yaşadığı katliamdan sonra ülke kamuoyunun gündeminde uzunca süre yer almasıdır. Kırılma anı olarak nitelendirdiğim bu katliam sonrası gecekondu mahalleleri, hem gazetecilerin hem de araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Gazi Mahallesi katliamından sonra varoş kavramı yazılı ve görsel basında dolaşıma girmiştir. Bununla birlikte bu bölgeler genellikle kentleşmemiş, yoksul, sistemle uzlaşmayan ya da sıkla kullandıkları üzere “terör mahalleleri” gibi söylemlerin üretilmesine neden olmuştur. Diğer bir nedeni ise; Gazi Mahallesi katliamı ‘90’lı yıllar için Batı kentlerinde bir ilki ifade etmektedir. Günlerce süren sokak direnişleri, barikatlar vb. özellikle gecekondu mahallelerinde yükselen tepkinin sert ve radikal olması açısından önemlidir. 1990’lı yıllarda özellikle Kürt illerinde yaşanan çatışmalar düşünüldüğünde İstanbul’un yoksul mahallesinde yaşanan bu gerilim, incelenmeye ve mahallenin dönüşümüne

olan etkisinin değerlendirilmeye ihtiyacı olduğunu düşünmekteyim. Dolayısıyla çalışma bu eksikliği gidermek ve genel olarak kent çalışmalarına, özel olarak ise Gazi Mahallesi gibi gecekondu mahallelerinin toplumsal ilişkilerinin dönüşümüne odaklanan çalışmalara katkı sağlamak amacı taşımaktadır.

Çalışma için ilk olarak literatür taraması ve tasnif yapılmıştır. Bu bağlamda kentleşme sürecinin tarihsel arka planına odaklanılmıştır. Yine konu bağlamında yerli ve yabancı kaynaklar taranmıştır. Ayrıca çalışma bir saha araştırması olduğu için mahallede gözlem ve derinlemesine görüşmeler yapılarak mahallenin kuruluş süreci ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. 2016 ve 2019 yılları arasında birincil kaynak olarak 20 kişiyle yüz yüze, yarı yapılandırılmış sorular çerçevesinde, derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bazı görüşmecilerimizin isteği doğrultusunda isimleri kodlanarak verilmiştir. Tüm görüşmelerimiz ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Görüşmecilerim; mahallenin ilk yerleşme süreçlerini bilen kişiler bulunmuş, bu sürece dair anlatımlar kayıt altına alınmıştır. Bununla birlikte mahallenin siyasallaşma sürecini deneyimleyen, kuruluş aşamasından 12 Mart 1995 tarihinde yaşanan katliamı da içine alan siyasal olaylara hâkim kişilerle de görüşülmüştür.

Araştırma sırasında özellikle kuruluş dönemine ait belgeler bulmakta sıkıntılar yaşanmıştır. Bu döneme ait bilgiler genellikle kuruluş dönemlerinde yerleşen kimi görüşmecilerimizden aldığımız bilgilerden oluşmaktadır. Özellikle mahallenin farklı zamanlarda farklı ilçelere bağlanması ve sonrasında yaşanan mahalle bölünmeleriyle birlikte geçmişe yönelik arşivlere ulaşmamı zorlaştırmıştır. Muhtarlarla yaptığım görüşmede arşiv kayıtlarını tutmadıklarını ya imha edildiğini ya da ilgili belediyelere yolladıklarını ifade etmişlerdir. Bu bilgi doğrultusunda görüşme yaptığım Gaziosmanpaşa ve Sultangazi Belediyelerinde imar ve iskân planları dışında herhangi bir belgeye ulaşılmamıştır. Özellikle 1980'li yıllarda başlayan imar aflarıyla birlikte tapu tasdik belgeleri bir veri olarak tez için kullanılmıştır.

Ayrıca mahallenin politik olaylarının tarihsel izleğini araştırmak için gazete, dergi gibi ikincil kaynaklardan da yararlanılmıştır. Basın taraması sırasında 1970 – 1980'li yıllar arasındaki gazete haberlerinde Gazi Mahallesi'ne dair çok fazla haber rastlanılmamıştır. 1990'lı yıllardan itibaren hem sol hem de ana akım medyada mahalleye dönük haberler yoğunlaşmıştır. Basın taramamızda yararlandığımız

gazeteler, Milliyet, Hürriyet, Zaman, Cumhuriyet, Sabah, Türkiye gibi ana akım medya, Özgür Gündem, Devrimci Yol, Kurtuluş, Yürüyüş, Orak-Çekiç, Alınteri, Barikat Dergisi, Devrimci Çözüm gibi sol dergi ve gazetelerdir. 1994 yılında Gazi Mahallesi'nde kurulan Gözlem Gazetesi'de basın taraması sırasında kullandığımız kaynaklardan biridir.

Tezin birinci bölümünde çalışmamızın kurumsal altyapısını oluşturan, kentlerin tarihsel arka planına odaklanılmıştır. Kentsel eşitsizliğin, kent mekânlarında nasıl üretildiğini Lefebvre, Castels ve Harvey'in kuramsal çalışmaları üzerinden tartışılmıştır. Bununla birlikte kentlerin tarihsel olarak eşitsizliği üreten mekânlar olduğu ve bu mekânlar birey ve grupların kolektif hafızanı alanı olduğu belirtilmiştir. Toplumsal hareketlerin mekânla kurdukları ilişki, sokağın bir siyasi mücadelenin alanı olarak kentlerin önemli alanları olduğu konusunda tartışmalar yapılmıştır. Kentler toplumsal, siyasal, ekonomik ilişkilerin yeniden tanımlandığı ve gündelik yaşamı etkileyen pratiklerin hayat bulduğu mekânlar olarak sürekli kendini yenileyen alanlardır. Eşitsizliğin yoğunlaştığı kent merkezleri ve çeperlerinde, kentsel kaynaklara ulaşım ve kullanım konusunda yaşanan farklılaşma grupların ve bireylerin yaşam kalitesini de etkilemiştir. Aynı zamanda birey ve grupların hem kimliğin inşasında hem de siyasallaşma süreçlerinde etki eden mekânın sokak siyasetinin alanı olduğundan hareketle Asef Bayat ve Funda Çoban'ın çalışmalarından yararlanılmıştır. Yine kentsel mekân içinde yaşayan öznelerin mekânı bir hafıza mekânına dönüştürme süreçlerini Halbwachs ve Nora'nın çalışmaları üzerinden tartışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Gazi Mahallesi'nin tarihsel arka planına odaklanılacak, mahallenin siyasal ve toplumsal değişim süreçleri ve Türkiye'nin gecekondular hareketliliği dönemselleşen bağlamda incelenmiştir. Türkiye'de yaşanan kentleşme süreci kent merkezleri ile çeperler arasındaki eşitsizliğin yaygınlaşmasını da sağlamıştır. Özellikle Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde başlayan göç hareketliliği kent merkezleri ve çeperlerini yeni göçmenlerin yaşam alanları olarak ortaya çıkarmıştır. Kent çeperlerindeki kurulmaya başlanan gecekondular mahallelerinin özellikle fabrika vb. üretim alanlarına yakın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu mahalleler birer işçi sınıfı mahallesi özelliğini taşımaktadır. Kentsel kaynaklara ulaşımın en az olduğu bu mahalleler kentsel eşitsizliğin yoğun olduğu yerlerdir. Devlet elitleri için oy deposu olarak görülen mahalleler, muhalif gruplar için ise örgütlenme alanlarından biri

olmuştur. Dolayısıyla siyasal grupların Gazi Mahallesi'ndeki gecekonduların "planlama" ve altyapı gibi mekânsal düzenlemelere dair etkisi ve mahallenin ilk döneminde başlayan siyasallaşma süreci bu bölümde tartışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümde, Gazi Mahallesi'nde 1990'lı yıllardan itibaren siyasal ve toplumsal hareketlilik değerlendirilmiştir. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren farklı toplumsal kimliklerin mahalle içinde görünür olmaya başlamasıyla birlikte gündelik siyasete ve hayata yansımaları tartışılmıştır. Yine mahallenin toplumsal hayatı için bir kırılma anı olarak nitelendirdiğimiz 12 Mart 1995 katliamı değerlendirilmiş ve bunun mahallenin dönüşümüne olan etkisi tartışılmıştır. Ayrıca katliam sırasında yaşanan sokak çatışmalarının sonraki yıllarda mahallenin eylem repertuarlarındaki dönüşümüne nasıl etki ettiği de tartışılmıştır. Katliam ve eylemlerin yoğunlaştığı mekânlarının sonraki yıllarda toplumsal grupların ve bireylerin hafızalarında yer edinme biçimleri, hafıza mekânı kavramıyla tartışılmıştır.

Çalışmanın sonuç bölümünde ise araştırmanın genel bir değerlendirilmesi yapılacaktır. 2002 sonrası mahallenin genel yapısına dair bir değerlendirme de yapılacaktır.

1. KAVRAMSAL TARTIŞMA

Bu bölümde çalışmanın kuramsal altyapısını oluşturan kent ve kentleşme süreci değerlendirilecektir. Ayrıca kentleşmenin bir ayağı olan gecekondulaşmanın Türkiye bağlamında tarihsel süreci de değerlendirilmeye alınmıştır. Gecekondu mahallelerinde yaşanan toplumsal kimliklerin ve bu kimliklerin birbirleriyle olan ilişkileri de değerlendirilmeye alınmıştır. Çalışma kent çeperlerindeki mahallelerin dönüşüm dinamiklerine odaklanacağı için hafıza ve kentsel hafıza mekânlarına da odaklanılacaktır.

1.1. Kent ve Kentleşme: Göç, Gecekondu, Kimlik ve Hafıza

İlk kentlerin Ortadoğu coğrafyasında ortaya çıkışı hem yönetsel açıdan hem de bu toprakların dönüşümü açısından önemlidir. Childe “kentsel devrim” olarak nitelendirdiği bu süreçte ilk uygarlıkları çeşitli meslek ve sınıfları içeren devletler olarak nitelendirir. Buna göre, sınıfsal olarak ayrılan bir durum ortaya çıkar. Bir yanda rahipler, prensler, yazıcılar ve memurlar diğer yanda ise zanaatçılar, profesyonel askerler ve çeşitli işçiler vardır (Childe, 2010, s.104). Böylelikle, ilk sınıfsal ayrımının bu dönemde yaşandığını görülmektedir. Kentler yaşamın yeniden inşa edildiği ve örgütlendiği alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Demografik olarak nüfus hareketliliği üzerinden tanımlanması kentsel alanların oluşum süreçlerinde bir olgu olarak karşımıza çıkar. Belirli bir nüfus büyüklüğüne ulaşan kentler yerleşim birimi olarak tanımlanmaktadır (Tümtaş, 2012, s.20). Kentler toplumsal bir olgu ve fiziksel bir alan olarak insanların mekânsal örgütlenme, gündelik ilişkilerinin yürütüldüğü bir mekân olarak büyük önem taşımaktadır. Bu yönüyle kentler toplumsal grupların kent alanında siyasal, kültürel, ekonomik vb. yapılar da kendilerini tanımlamalarına yol açan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kenti “tarihsel bir sahne” olarak tanımlayan Bookchin “biyolojik bir yakınlığın toplumsal yakınlığa dönüşmesiyle” kentlerin ortaya çıktığı görüşünü savunmaktadır (Bookchin, 1999, s.18). Louis Wirth’e göre ise yaşadığımız dünya gerçekliği geniş bir alana yayılan, kendi içine kapalı toplumlardan oluşmamaktadır. Wirth, kentleri sadece

gündelik ilişkiler bağlamında ele almaz, ona göre kentler birçok bölgede yaşayan insanları belirli bir düzene göre yeniden biçimlendiren, siyasal, ekonomik ve kültürel olarak öncü rol oynayan bir denetleyici konumdadır (Wirth , 2002, s.77) En geniş tanımıyla kent, Şükrü Aslan'ın (Aslan, 2004, s.29) ifadesiyle “sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun yerleşme, barınma, gidişgeliş, çalışma dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az sayıda kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimidir.”

Modern kentlerin oluşum süreci Avrupa'da yaşanmıştır. Özellikle tarım alanlarında yaşanan dönüşüm ve sonrasında yaşanan göç hareketliliğiyle oluşan sınıfsal ayrım etkilidir. Avrupa'da kentlerin ortaya çıkışı Henri Pirenne'e göre modern kentlerin ortaya çıkışından önce Ortaçağ döneminde iki etkin sınıfı olan rahipler ve soylular etkindir. Kent alanların genişlemesi ve nüfusun buralarda yoğunlaşmasıyla birlikte yeni bir sınıf olarak orta sınıf görünür hale gelmiştir. Orta sınıfla birlikte artık rahipler ve kent soyluları etkinliğini yitirmeye başlamıştır. Buna göre, orta sınıf toplumsal düzenin yapısını değiştiren değil, düzenleyen bir işleve sahiptir. Pirenne'e göre “bu dönemden itibaren başlayarak orta sınıf ayrıcalıklı konumunu güçlendirmek için yasal topluluk haline gelmeye başlamıştır. Kentlerde ortaya çıkan orta sınıf kırsal bölgelerdeki toplumsal yaşamın ekonomik örgütlenmesini dönüştürmüştür” (Pirenne, 2019, s.157-158). Dolayısıyla kırsal alanlarda yaşanan toplumsal dönüşüm, kent merkezlerindeki soyluların ekonomik örgütlenmesini yeniden organize eden bir olgu olmuştur.

Ortaçağ döneminde kentler ticaretin gelişmesiyle birlikte üretim ve tüketim ilişkilerini de içine alan bir gelişme göstermiştir. Bu dönemde geniş bir alana yayılan köyler, kent soyluları için vergi alınan bölgelerdi. Buradaki köylüler ürettikleri ürünleri kent pazarlarında sergiler, takas sistemine dâhil olurlardı (Fulberth, 2018, s.93). Bu dönemde üretim alanları içerisinde yer alan köyler, kentleri ihtiyaç anlamında beslemekteydi. Dolayısıyla kentlerin büyümesi bir anlamıyla da nüfusun büyümesiyle orantılıdır. Kent nüfusunun beslenmesi de ancak köy tarımının devamlılığı ölçüsünde ilerler. Kentsel alanlara yoğun göç, kırsal alanların bu ihtiyacı karşılamayacak duruma gelmesine yol açmıştır. Kırsal alanların çözülmesiyle birlikte kentsel mekânlar işgücünün kentlerde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Kentlerin yükselişinden

yararlanmaya çalışan feodal beyler ise, ekilmemiş toprakları, ormanlık ve bataklık alanlarını üretim faaliyetleri içerisine alırlar. Kentlerin nüfusla birlikte büyümesi, feodal beyler için kazanç alanlarının oluşması demektir. Buna göre talebin artıyor olması maddi olarak toprak sahiplerinin güçlenmesine yol açıyordu. Dolayısıyla bataklık alanlarını kurutma, orman arazilerinin kullanıma açılması nüfusun yükselmesiyle doğru orantılı olarak bu alanlarda işgücünün yoğunlaşmasını sağlayacaktı (Pirenne, 2019, s.159).

Orta sınıfların yükselişi bir anlamıyla da ruhban sınıfı ve sonrasında kent soylularıyla bir çatışma alanının ortaya çıkması demektir. Orta sınıf ruhban sınıfıyla bir ekonomik ve siyasal mücadele içerisine girerken, kentler bu mücadelenin alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ticaret gelişmeye başlamasıyla birlikte kilisenin toplumsal yaşam üzerindeki etkisi nedeniyle ruhban sınıfı, tüccarlara olumsuz bir yaklaşım sergilemekte totaliter bir yönetim anlayışını gündelik yaşam içerisinde uygulamaktaydı. Bu durum kent alanlarında mücadeleyi daha da yoğunlaşmasına yol açmaktaydı. Daha sonra ise bu durum kent soyluları için bir dezavantajlı konuma dönüşmesine yol açmıştır. Buna göre orta sınıfın yükselişi, belirli yasal kazanımların elde edilmesi gibi meseleler uzun yıllar sonra kent soyluları ve orta sınıf arasında bir mücadelenin başlamasına yol açmıştır. Özellikle Fransız devrimleriyle kendini gösteren bu durum, burjuvazi ile soylular arasında keskin sınırların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bir yandan ticaretin gelişmesiyle başlayan sermaye birikiminin kentsel alanlarda yoğunlaşması ve orta sınıfların ortaya çıkışı, bir yandan da buna bağlı olarak kırlarda yaşanan çözülme toplumsal ilişkilerin dönüşümüne neden olmaktadır. Kentsel alanlara doğru yaşanan göç hem kent merkezlerini hem de çeperlerini dönüştürürken, kent alanlarında işgücüne dâhil olanların yeni iş kollarına göre uzmanlaşmalarını sağlamıştı. Göç bir anlamıyla da kentsel alanların yeniden planlanmasını zorunlu kılıyordu. Ulaşım ve konut alanlarında yapılan düzenlemeler mekânsal dönüşüm olduğu kadar toplumsal dönüşümü sağlaması açısından da önemlidir. “Modern kentleri, modern-öncesi kentlerden ayıran önemli özelliklerden biri buraların artık ‘kendisi için’ kent, yani dışsal etkenlerden büyük ölçüde bağımsız bir yer olmaktan çıkması ve sistemin temel sosyoekonomik ilişkilerini ve yapılarını barındıran ve yeniden üreten bir mekân olarak şekillenmesidir” (Aslan, 2004, s.47). Böylelikle kentler sürekli olarak kendini yenileyen ve farklı sınıf yapılarının ortaya çıktığı ve mücadele içerisinde olduğu mekânlar olarak toplumsal hayata etki etmişlerdir.

Marx'a göre kapitalist sistem "emekçinin elinden üretim araçlarının sahipliğini" almayı hedeflemektedir. İlkel birikim olarak kavramsallaştırdığı bu durumu şöyle açıklar: "Bu süreç, bir yandan toplumsal geçim araçlarını sermayeye dönüştürür, öte yandan, doğrudan üreticileri ücretli emekçilere dönüştürür. İlkel birikim denilen, bu nedenle, üreticiyi üretim araçlarından ayıran tarihsel süreçten başka bir şey değildir. İlkel olarak görünür, çünkü sermaye ve buna uygun düşen üretim tarzının tarih-öncesi aşamasını oluşturur." (Marx, 2012, s.613-614). Bu sürecin ilk işlerlik haline geldiği yerin 16. yüzyılda İngiltere'de olduğunu vurgular. Üretim araçları ellerinden alınan köylülerin kentsel alanlara doğru gidişi aynı zamanda, kent-kır arasındaki farklılaşmayı ortaya çıkarır. Marx'a göre, kapitalist üretim tarzı 15. yüzyılın sonları ve 16. yüzyılın başlarında görülmeye başlanır. Marx'a göre bu dönemde kentlere yoğunlaşan yeni proleter sınıfın oluşum sürecinde kral ve feodal beyler arasındaki çatışma önemlidir. Buna göre feodal beyler köylülerin topraklarına el koyarak onları üretim faaliyetinin dışına iterek kent alanlarına göç etmelerine neden olmuştur (Marx, 2012, s.616).

18. yüzyıla doğru artan nüfus hareketliliğiyle birlikte kentlerin büyümesi, sermaye birikimi, teknolojik gelişmeler, kentlerde yaşanan toplumsal ilişkilerin radikal bir şekilde dönüşümüne neden olmuştur. Kentsel alanlara yoğun göç, kentlerdeki üretim faaliyetlerini arttırırken, yeni sınıfsal ilişkilerin ortaya çıkışına neden olmuştur. 18. Yüzyıl'da Britanya'da gelişmeye başlayan sanayi kapitalizmi iktisadi, toplumsal ilişkiler bağlamında toplumsal hayatı dönüştürmeye başlamıştır. Douglas Down'a göre İngiltere'de kent alanlarında yoğunlaşan sermaye birikimi, sömürgecilik anlayışı ve milliyetçilik kapitalizmi geliştiren gelişmeler olarak nitelendirir (Dowd, 2013, s.17).

Bu dönemde el zanaatları ve atölyeler üzerinden yapılan üretim faaliyetinin yerini makineler almıştır. Makinelerle üretilen ürünler, tarımsal ürünlerden öncelikli konuma gelmiştir. Böylelikle sermaye sadece tarım ekonomisi üzerine değil, bunun dışındaki üretim alanlarını da kapsamaya başlamıştır. Yine kırsal bölgelerden göçlerle birlikte kent merkezlerinde işgücü pazarları oluşmuştur. Bu durum iki sınıfın ortaya çıkışına neden olmuştur: işçi sınıfı ve burjuvazi (Fulberth, 2018, s.149). Sanayi kapitalizminin ilk yıllarında İngiltere işçi sınıfının genel durumuna dair gözlemlerde bulunan Friedrich Engels, sanayi devriminin buhar motorunun ve pamuk işleme gibi

makinelerinin icadıyla birlikte başladığını belirtir. Engels'e göre bu icatlar bir sanayi devrimine yol açmakla birlikte, aynı zamanda tüm toplumu değiştiren bir devrime yol açmıştır (Engels, 1997, s.45).

Engels'in de üzerinde durduğu değişim, sanayileşmeyle birlikte kent merkezleri ve çevrelerinin dönüşümü, toplumsal hayatın üretim ilişkilerine bağlı olarak yeniden örgütlenmesine neden olmuştur. Bununla birlikte, kapitalist ilişkilerin bu dönemde kentsel alanlarda mekânsal ayrışmalara neden olmaya başlanmıştır. Bu sınıfsal olarak kentlerde işçi sınıfı mahallelerinin oluşmasına neden olmuştur. Engels, İngiltere'de kent merkezlerini çevreleyen işçi mahallerindeki sefaleti, açlığı ve yoksulluğu şöyle anlatır;

Her büyük kentte, işçi sınıfının üst üste yığıldığı bir ya da daha çok kenar mahalle var. Doğrudur, yoksulluk çoğu zaman zenginlerin saraylarına yakın arka sokaklarda oturur; ama genelde, ona ayrı bir toprak parçası ayrılmıştır; orada o, mutlu sınıfların gözünden uzakta, yapabildiği ölçüde ayakta kalmaya çabalar durur. Bu kenar mahalleler ise İngiltere'nin büyük kentlerinde birbirine oldukça denk biçimde düzenlenmiştir — kentlerin en kötü mahallelerindeki en kötü evler; genelde uzun bir sıra üzerine dizilmiş, tek ya da iki katlı, kiminin konut olarak kullanılan bodrumu da bulunan, çoğunca kural-dışı yapılmış kulübelerdir. Üç-dört oda bir mutfak olan bu evler, Londra'nın bazı kesimleri hariç, tüm İngiltere'de bir baştan öteki uca işçi sınıfı evidir. Sokaklarda genelde kaldırım yoktur, inişli-yokuşlu, pis, çöp ve hayvan pisliği doludur; kanalizasyon ya da atık su kanalı yoktur; tam tersine yollar durgun, pis su birikintileriyle kaplıdır. Ayrıca kötü, karmakarışık yapılanma nedeniyle semtin hava akımı engellenmiştir ve buralarda küçük bir alanda birçok insan bir arada yaşadığı için, bu emekçi mahallelerinin nasıl bir havası olduğu kolaylıkla tahmin edilebilir. Dahası, sokaklar iyi havalarda çamaşır kurutmak için kullanılır; evden eve ip gerilir ve ıslak çamaşırlar asılır (Engels, 1997, s.73).

Engels'in de gözlemlediği üzere, sanayi kapitalizminin neden olduğu kent yoksulluğu ve yıkımı kentlerde ve onu çevreleyen mahallelerde yoğunlaşmıştır. Bu durum kentlerin aynı zamanda toplumsal eşitsizliğin mekânı haline gelmesine yol açmaktadır. Engels bir diğer çalışması olan Konut Sorunu (1872) kitabında, kapitalizmin yarattığı toplumsal eşitsizliğin kentlerde ileri düzeyde bir konut sorununu ortaya çıkardığını belirtir. Engels'e göre kırsal işçi yığınlarını birden bire sanayi merkezlerine dönmüş büyük kentler kendine çeker. Aynı zamanda eski kent düzeninin yeni sanayi düzenine uygun dönüşüm yaşadığını belirtir. Sokaklar genişletilirken yeni yollar yapılmış, kentlerin ortasından demir yolları geçirilmiştir (Engels, 1992, s.10).

Marx ve Engels için kentsel alanların oluşumu, sosyalizme geçiş koşullarından biridir. Onlara göre kentler sadece yeni üretim biçiminin yeri olmasından dolayı değil, kapitalizmle birlikte ortaya çıkan proletaryanın kendisini ancak kentte gerçekleştirebileceğinden kaynaklıydı (aktaran Bıçkı, 2006, s.115). Çelişkinin, çatışmaların ve gerilimlerin alanı olarak kent bir anlamıyla da sınıf mücadelesinin mekânsal örgütlenmesidir. Kapitalist sisteme özgü çelişkilerin kentsel mekândaki yansımaları, kendisi de eşitsizlikler üreten mekâna özgü sorunlar olmaktan çok eşitsizlikler üzerine kurulu sistemin, kentsel alandaki örgütlenişinin yansımaları olarak görülmüştür.

Tarihsel bağlamda kuruluşundan itibaren toplumsal eşitsizliğin alanı olan kent, hem mekânsal anlamda sınıf mücadelesinin bir alanı olarak karşımıza çıkmakta hem de toplumsal ilişkilerin dönüşümünü sağlayan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle, kentsel mekânı ve kapitalizmin yarattığı eşitsizliğin ve bu eşitsizliğe karşı toplumsal mücadele yöntemlerini 20. yüzyıl Marksistlerinin çalışmaları üzerinden değerlendirmek gerekmektedir.

1.2. Kentsel Eşitsizlik, Toplumsal Mücadeleler ve Mekân

Toplumsal eşitsizliğin mekânı olarak kentler ilk dönemlerden itibaren bu eşitsizliklerin mekânsal olarak yeniden üreten siyasal, iktisadi ve kültürel ilişkileri içerisinde barındıran bir yerleşim alanlarıdır. Özellikle ekonomik eşitsizliklerin modern kentlerin oluşumuyla daha çok belirgin gelmesi kentleri hem eşitsizliğin hem de toplumsal mücadelelerin merkezi haline gelmesine yol açmaktadır. Bu eşitsizliğin mekânsal olarak örgütlenmesi, toplumsal hayatın kapitalist üretim ilişkileri çerçevesinde inşa edilmesine yol açtığı söylenebilir. 20. Yüzyılda Marksistlerin kentlerdeki bu eşitsiz sömürü düzenine dair çalışmaları tezin genel çerçevesini oluşturması açısından önemlidir.

Üzerinde durmamız gereken ilk yaklaşım Henri Lefebvre'in mekân üretimi bağlamında mekânların metalaşarak, sermaye alanı haline geldiği görüşüdür. Kapitalizmin yarattığı eşitsizliği bir mekân üretimi bağlamında ele alan Henri Lefebvre mekânı toplumsal bir ürün olarak ele almaktadır. Mekânı kapitalizmin devamlılığını sağlayan bir meta olarak yeniden üretim sürecinde önemli bir yere koyar.

Buna göre “kapitalizm mekânları bir metaya dönüştürerek yeniden üretirken, sistemin yaşayabileceği krizleri aşmaya yönelmektedir.” (Aslan, 2004, s.50). Dolayısıyla kapitalizm mekânsal olarak kentleri ekonomik, toplumsal, kültürel bağlamında kendini yeniden üretebileceği alanlar olarak sermayenin mekânına dönüştürmektedir.

Lefebvre, mekânı (uzam) pasif bir toplumsal ilişki yeri olarak görmez, ona göre “mekân toplumsal ilişkilerin belirli bir mantık çerçevesinde bilgi ve teknik gibi araçlar yoluyla hegemonya altına alınmaya çalışan yerdir.”(Lefebvre, 2014, s.42). Mekân sürekli inşa edilen bir süreç olarak gören Lefebvre, siyasal iktidarın karşısında mekân içerisinde bulunan gruplar, mücadele içerisinde aldığı yenilgilere rağmen yine de mücadele etmekten vazgeçmediğini belirtir (Lefebvre, 2014, s.54). Ayrıca Lefebvre’a göre farklı gerçekliğe sahip olan mekânın sadece üretim aracı olmadığını, denetim, tahakküm ve güç aracı olduğunu belirtmektedir. Buna göre “mekânı inşa eden güçler ona hâkim olmaya çabalar fakat başaramazlar. Mekân hâkin olunması imkânsız bir gerçekliği olmakla birlikte onu sabitlemeye çalışan güçler, onu ortadan kaldırmak için mücadeleye girişirler.”(Lefebvre, 2014, s.57). Buradan hareketle mekânın kendisinin aynı zamanda toplumsal grupların mücadele alanı haline geldiğini söyleyebiliriz. Kapitalizm mekânı yeniden üretim ilişkileri bağlamında kurarken, toplumsal hareketler de kendi mekânlarını inşa ederek cevap vermeye çalışır. Dolayısıyla “kent yoksulların kendi mekânlarını inşa etme süreci aynı zamanda kapitalist sistemin dışında yeni mücadele olanaklarının imkânlarını ortaya koyması açısından bize önemli bir kavramsal araç sunmaktadır.” (Aslan, 2004, s.51)

David Harvey ise kentleri artı ürünün toplumsal ve coğrafi olarak yoğunlaşması olarak görmektedir. Kent alanlarının artı ürün üretiminin alanı olmasından kaynaklı sermaye sahipleri için önemli olduğunu vurgulayan Harvey, kapitalizmin devamı için ürettiği artı ürünün soğrulması için şehirleşmeye ihtiyaç duyduğunu belirtir. Kenti yeniden üretim ilişkileri çerçevesinde ele alan Harvey’e göre kent aynı zamanda yoğunlaşan çelişkilerin ana merkezidir (Harvey, 2015, s.45). Kentler bu çelişki düzleminde gündelik hayatı da içine alan toplumsal ilişkileri düzenleyen, farklılaştıran bir dinamik olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla kentler bu çelişkiler içerisinde çatışmaları, mücadeleleri süreklileştiren bir mekân konumundadır. Harvey kentleri müşterek bir yaşantının üretildiği mekânlar olarak görmektedir. Kent hayatı içerisinde yaşayan insanların kamusal alanlardan yararlanabilmesi için siyasal iktidarlara karşı eylemler

içerisinde olmasını gerektiğini belirten Harvey, bu mekânların ve hizmetlerin ancak böyle korunabileceğini belirtmektedir (Harvey, 2015, s.123-124).

Kapitalizmin kentsel alanda kendini süreklileştirerek devamlılığını sağlamaya çalışması kentlerde yaşayan toplumsal grupların yaşam alanlarının yeniden üretim yerlerinin içerisine girmesine neden olmaktadır. Devlet ise kent alanlarının şekillenmesinde hem iktisadi hem de sosyal yaşama müdahale eden ve ideolojik anlayışına göre kentleri düzenleyen kurum olarak karşımıza çıkar. Castells'e göre "devletin kentlere müdahale ediyor oluşu, kamusal kaynakların inşa edilmesi ve organizasyonunda temel unsur haline gelmektedir." (Castells, 1997, s.209-210). Bu durum zamanla kent alanlarında yeni çelişkilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Buna göre yetersiz kamu hizmeti, nüfusa bağlı kentlerin genişlemesi artan yeni talepleri gündeme getirmekte, devlet ise kentsel kaynakları planlı kullanma konusunda zayıf kalmaktadır. Castells göre bu durum kent alanlarında yaşanan kentsel mücadelenin aynı zamanda gelişmiş kapitalizmin ekonomik ve toplumsal evriminin neden olduğu çelişkili bir sonucudur (Castells, 1997, s.210). Bu çelişkilerin modern kent alanlarında ortaya çıkışına neden olan kent politikaları, aynı zamanda kent alanlarında yeni mücadele pratiklerini de ortaya çıkarmıştır.

Harvey'e göre "kamusal mekânın üretiminin, bu mekâna ve kamusal hizmetlere ne yoldan, kim tarafından ve kimin çıkarları doğrultusunda denetleneceğine dair bir mücadele her zaman süregider." (Harvey, 2015, s.125). Böylelikle kent siyasal mücadelelerin alanı olmakla birlikte aynı zamanda gerilim alanı haline de dönüşmektedir. Kapitalizmin yarattığı eşitsizlik, kent alanlarına müdahalesi aynı zamanda kentsel toplumsal hareketlerin ortaya çıkışına da neden olmuştur. 1960'lı yılların sonlarından itibaren yeni toplumsal hareketlerinin ortaya çıkışıyla birlikte, kentsel hareketlilikte de dönüşüm yaşanmaya başlamıştır. Özellikle sanayi kapitalizmiyle birlikte sınıf mücadelesini ön plana alan hareketliliğin ortaya çıkmasını sağlamıştır. 1968 yılında Paris'te kitlesel eylemlerde farklı toplumsal kimliklerin hareketliliğin ortaya çıkışını sağlamış, sonraki yıllarda ise toplumsal hareketler bağlamında eski-yeni tartışmaları yapılmıştır.

Erder, Kentsel Gerilim adlı kitabın da toplumsal hareketlerin örgütlü politik gruplardan farklılaştığını söyler. Buna göre, toplumsal hareketleri, içerisinde farklı

dinamikleri barındıran çok kimlikli, merkezli ve katılımcıları genellikle “üyelerden” oluşan bir hareket olarak tanımlamaktadır. Özellikle toplumsal hayatın dışında kalan ve kendiliğinden oluşan farklı toplumsal kimliklerce siyasal, ekonomik ve kültürel alana dâhil olmak bir hareketlilik içerisinde olduğu görülmektedir. Erder’e göre geçici özelliği olan bu tür hareketler siyasal ve toplumsal düzende yaşanan adaletsizliklere karşı kendi haklarının savunmaya çalışan bir mücadele pratiği sergilemektedirler. Buna göre katılımcılar saldırgan olmayan ve yer yer birbirlerini destekleyen bazen ise birbirleriyle çatışan bir hareketlilik içerisinde girebilmektedirler (Erder, 1997, s.21-22).

Toplumsal hareketlerin ortaya çıkışı bir anlamıyla da kent mekânlarına yönelik olarak siyasal iktidarın kendi çizdiği kentsel, siyasal uygulamalarının, kentte yaşayan insanların yaşam alanlarını kısıtlamaya dönük olmasından kaynaklı olabilmektedir. Bu siyasal iktidar ile toplumsal hareketler arasında mekânın çatışma ve gerilim alanı haline gelmesine neden olmaktadır. Fainstein, kent alanlarında yaşanan siyasal çatışmaların 3 ana kaynağı olduğunu belirtmektedir. Bunlar; “kentsel alanda etnik ve kültürel kimliklerin farklılığı ve kent alanlarında var olma mücadeleleri, bürokrasinin çözüm üretme süreçlerinin tıkanması ve kentsel kaynakların eşitsiz dağılımıdır.” (Ertan, 2007, s.61). Bu gerilim ve çatışmalar farklı mekânsal kümelenmelere de yol açabilmekte, toplumsal ilişkiler kentlerde veya çeperlerde gerilimler nedeniyle çatışma alanına dönüşebilmektedir. Bu durum kentlerin kolektif yaşam alanı olmasından kaynaklı farklı sınıf, etnik, dinsel vb. kimliklerin siyasal hayata katılım ve beklentilerinin talep olarak ifade ettiği alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Lefebvre’nin kentsel mekânın sermayenin ürünü olduğu yaklaşımından hareketle, kent mekânlarının yeniden inşasına dönük sermaye odaklı kentsel politikalar, toplumsal alanda çatışma ve gerilimleri arttırmaktadır. Özellikle iktidarların sosyal politikaları geri plana iten yaklaşımları, kent çeperlerindeki gecekondu mahallelerinin bu gerilim ve çatışmaların mekânı haline dönüşmesine zemin hazırlamıştır. Böylelikle “yerel düzeyde etnik ve mezhepsel çatışmalar, gerginlik gibi kültürel ve siyasal etkenler neticesinde ayrışmayla karşılaşabilmektedir.” (Çetin, 2012, s. 162). Bununla birlikte, kentlerde hemşerilik ağlarıyla örülen dayanışma ilişkisi zamanla mekânda ayrışmaya yol açabilmektedir. Farklı toplumsal kimliklerin bir arada yaşadığı mekânlar da, aynı topluluklar bir arada yaşamaya çalışırken diğer kimliklerden kendini

soyutlayabilmektedir. Böylece bu mekânlar çatışma ve gerilimlere açık bir toplumsal yaşamın oluşmasına da zemin hazırlayabilmektedir. Özellikle “kan bağı, hemşerilik gibi aidiyetlerin varlığı göç edilen kentlere uyum sağladığı gibi, bazen gelenekle olan bağın devamına neden olmakta böylece kente dâhil olma süreçleri uzayabilmektedir.”(Tümtaş, 2012, s.110)

Lefebvre, Harvey ve Castels’in sözüne ettiğimiz yaklaşımları tez için önemli referans noktaları olarak kullanacağımız kuramsal altyapıyı oluşturmaktadır. Buna göre kentsel alanlar aynı zamanda kapitalist üretim ve tüketim ilişkilerinin alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Lefebvre'nin toplumsal bir mekân olarak gördüğü kent alanlarının metalaşma süreci aynı zamanda sermayenin kendini yeniden inşa ettiği bir alana dönüşmesine yol açmaktadır. Harvey ise bu inşa süreçlerinde sermayenin şehirleşmeye ihtiyacı olduğunu belirterek, bu döngünün çelişkilere yol açtığını belirtir. Kentsel eşitsizliğin yarattığı sorunların aynı zamanda toplumsal grupların örgütlenme, itiraz etme ve kent alanlarının dönüşümünde söz sahibi olmaya çalıştığı bilinmektedir. Castells ise devletin kamu hizmetlerini eline geçirme sürecinde talepleri karşılamadaki yetersizliğinin, kentsel toplumsal hareketlere zemin hazırladığını söyler.

Bu çelişkilerle birlikte kent alanlarına doğru yaşanan göçler aynı zamanda kültürel kimliklerin ortaya çıkışına neden olmaktadır. Özellikle kent çeperlerinde yoğunlaşan bu kimlikler hem yaşadıkları bölgelerde kültürel ve siyasal dönüşümlere neden olmakta hem de siyasal iktidarların müdahalesine maruz kalmalarına yol açmaktadır. Kent kimliğinin sürekli olarak dönüşümü bir anlamıyla da mekânsal ayrılmaya neden olmaktadır

Kent kimliğini farklı toplumsal dinamiklerin etkisiyle birlikte toplumsal grupların, bireylerin gündelik hayat içerisinde inşa edildiği bir süreç olarak nitelendirebiliriz. Buna göre, mekân bireylerin kendilerini, yaşadıkları yere ait olma hissiyatına yol açan toplumsal ilişkilerin merkezi olmaktadır. Bu noktada aynı mekânda yaşayanların, bir taraftan yaşadıkları yerle bir tür sahiplik ilişkisi içinde olmaları, diğer taraftan aynı bölgelerde yaşayanlarla da bağlılık ilişkisi içinde olmaları gerekmektedir (Erder, 1997, s.29). Mekân aynı zamanda deneyimlerin olduğu, gündelik pratiklerin süreklileşerek aktarıldığı alanlardır. Gündelik hayat içerisinde mekân dilsel pratiklerin, aidiyetlerin, kolektif eylemlerin alanı haline gelir. Bu pratiklerin mekânda süreklileşmesini

sağlayan ise, birey ve grupların kentsel mekânda yaşadıkları olayları deneyimler, gündelik pratikler üzerinden kolektif hafıza da taşımalarıdır. Dolayısıyla kentsel mekân da mekânsal kimlikleri inşa eden bir hatırlama pratikleri de oluşur.

1.3. Kentsel Kolektif Hafıza Mekânları

Bireysel veya toplumsal hatırlama ya da unutma pratikleri toplumsal hayatın yeniden kurulması açısından önemli ipuçları vermektedir. Toplumsal ilişkilerin bütününde yer alan hatırlama; bireylerin veya grupların birbirleri arasındaki ilişkileriyle birlikte geçmişin şimdiki zamanda kuruluşunu ifade eder. Hatırlama biçimi tekil olsa bile, bağlı bulunduğu toplumsal ilişkilerle inşa edilir; toplumsal ve politik koşullar ile yeniden üretilir. Maurice Halbwachs kolektif hafızayı 3 ana kavram üzerinden değerlendirir. Bunlar; hafızanın kolektif çerçeveleri olarak belirlediği uzam, zaman ve dil'dir. Halbwachs'a göre kolektif hafıza uzamsal çerçeve içerisinde gelişir:

(...) uzamsal bir çerçevede gelişmeyen hiçbir kolektif hafıza bulunmamaktadır. Oysa uzam, süren bir gerçekliktir: izlenimlerimiz birbirini kovalar, zihnimizde hiçbir şey durağan biçimde kalmaz ve eğer geçmişimiz, bizi çevreleyen fiziksel ortam tarafından bilfiil korunuyor olmasaydı, ona ulaşabildiğimizi anlayamazdık (Halbwachs, 2017, s.154).

Birey ve grupların uzamda ilişki kurmasıyla birlikte, kolektif hafızayı da oluşturmalarını sağlayacak pratiklerin oluşmasına da zemin hazırlar. Buna göre Halbwachs'ın uzamı sadece fiziksel bir alan olarak görmez, uzam aynı zamanda sembolik ilişkiler bütünü içerisinde soyut anlamları da kapsar.

Uzamda gerçekleşen hatırlama edimi aynı zamanda belleği sürekli olarak dönüştürür. Halbwachs'a göre kolektif bellek şimdiki zaman da inşa edilir. Buna göre günümüzün düşünsel altyapısıyla inşa edilen kolektif bellek dönüşüme uğrar. Yeniden inşa süreci bireylerin toplumsal ilişkiler içerisinde geçmiş ile şimdi arasında kurduğu ilişki biçimini belirler. Halbwachs'a göre "hatıralarımız genellikle kolektif olarak kalır ve yalnızca bizim müdahil olduğumuz olaylar ve yalnızca bizim gördüğümüz objeler söz konusu olduğunda bile bize başkaları tarafından hatırlatılır. Bunun sebebi aslında hiçbir zaman yalnız olmamızdır." (Halbwachs, 2017, s.10). Böylelikle birey, ait

olduğu grup, aile, sınıf vb. içerisinde geçmiş ile şimdi arasında bir ilişki kurar. Halbwachs hatıraların bireylerin zihinlerinde var olduğunu ve yeniden ortaya çıkmasını sağlayacak koşulların oluşması gerektiğini belirtir. Buna göre hatıralar “hep ulaşabileceğimiz bir uzaklıktadır ve istediğimizde içlerine nüfuz etmekte serbest olduğumuz gruplarda, sürekli sıkı bir bağlantı halinde bulunduğumuz kolektif düşüncelerde muhafaza edilir.”(Halbwachs, 2017, s.12). Gündelik hayat içerisindeki deneyimler, simgesel olarak kimliği mekânın içerisine yerleştirir. Böylece, toplumsal grupların mekânla kurdukları ilişki, mekânı fiziksel veya düşünsel anlam da kolektif hafıza alanının içine almaktadır.

Pierre Nora, hafızadan sürekli bahsetmemizin bir tek nedeni olduğunu söyler, o da hafızanın artık olmamasından kaynaklıdır. Nora'ya göre “hafızanın belirginleşip yerleştiği mekânlara gösterilen ilgi tarihimizin bu özel zaman dilimiyle ilgilidir.”(Nora, 2006, s.17). Modern hayat içerisinde insanların geçmişi unutmamak için çeşitli mekânları, hatırlamanın alanına dönüştürmektedir. Böylelikle mekân hafızanın alanı haline gelir. Nora, “kaybolmakta olan şimdinin saklanması ihtiyacı ve bu konudaki hassasiyetin getirdiği baskının, geleneklerin, adetlerin ve atadan kalanın tekrarının içinde hala canlı olarak yaşayan deneyimin yerini aldığını belirtir.” (Uslu, 2016, s.45).

Nora tarih ve hafızayı birbirinden ayırır. Hafızanın yaşayan gruplar arasındaki ilişkiden üretildiğini yazar. Bu üretim faaliyeti hatırlama ve unutma ilişkisine bağlıdır. Kimi zaman habersiz, ani dirilmelere açık bir devamlılığı vardır. Tarih ise artık olmayan şeylerin yeniden oluşturulmasıdır. Hafıza her zaman güncel bir olayı şimdiki zamanda sürekli yeniden inşa eder. Tarih ise geçmişin tasavvurudur (Nora, 2006, s.19).

Nora'ya göre “hafıza mekânlarının var olmasının sebebi zamanı durdurmak, unutma işini engellemek, nesnelere durumunu sabitlemek, ölümü ölümsüzleştirmek, soyut olanı göstergelerin en azı içinde anlamın en çoğunu kapsayacak şekilde somutlaştırmaktır.” (Nora, 2006, s.24). Bu somutlaştırma toplumsal ilişkiler çerçevesinde mekânın sürekli olan dönüşüme uğrayan bir alan olmasına yol açar. Fiziksel bir mekân aynı zamanda bireylerin veya grupların kendine yer bulduğu, kimlik kazandığı veya mekâna anlam kattığı yer olarak karşımıza çıkar.

Böylelikle toplumsal grupların kendilerini ifade ettiği mekânlar geçmiş olayları yeniden inşa ettikleri bir yer olmuştur. Bu alanlar aynı zamanda grupların gündelik siyasetle birlikte kendilerine alan açtıkları yerlere de dönüşme imkânı vermiştir. Bu alanlardan biri olan sokak, bir anlamıyla da kolektif hafızanın mekânsal olarak inşa edildiği yerdir.

1.4. Bir Mekânsal Pratik Olarak Sokak Siyaseti

Siyasal bir temsiliyetin doğrudan işlevsel hale geldiği sokak, toplumsal ilişkilerin bütünü de kapsayan bir doğrudan itirazı ifade eden eylemler içerisine girmeyi zorunlu kılar. Egemen siyasal iktidar hâkim olduğu mekânda ikili bir iktidarın mevcudiyetine izin vermez ve buna karşı önlemler alır. Böylece sokakta var olan hareketlerin, itiraz etme edimlerini ellerinden almaya çalışır. Sokağı bir “siyaset arenası” olarak tanımlayan Asef Bayat’a göre “sokak, muhalefetlerini dile getirecekleri kurumsal bağlamdan yapısal olarak yoksun olanların toplu halde kendilerini ifade etmelerinin tek alanıdır.”(Bayat, 2008, s.45). Dolayısıyla sokak bir anlamıyla da toplumsal grupların egemen iktidara karşı muhalefet ettikleri ve toplumsallaştıkları alanlar haline gelir.

Asef Bayat diğer toplumsal hareketlerden ayırdığı sokak hareketliliğini, “sıradanın sessiz tecavüzü” olarak nitelendirmektedir. Bayat’a göre sıradan insanların zorlukları aşmak ve daha iyi bir yaşam sürdürmek için, mülk sahibi ve güçlülerin üzerine sessiz, sabırlı, uzun soluklu ve ısrarlı bir yürüyüş yaparlar. Bu hareketlerin belirli bir liderliği, ideolojisi ve örgüt yapısı bulunmamaktadır. Bu hareketler içerisinde yer alanlar toplumsal grupların birçoğunu içermektedir. Gecekondu mahallesinde yaşayanlar, işsizler, işportacılar gibi birçok dışlanmış gruplar bu hareket içerisinde tanımlanmaktadır. Özellikle arazi, ev, elektrik, yol, kaldırımlar gibi toplumsal hayatın içerisinde kendilerine yer bulabilecekleri alanları yasadışı yolla ve doğrudan elde etmek gibi bir hedefleri vardır. Asef Bayat, sokak siyasetini pasif ağ adını verdiği kolektif siyasetin aktörlerinin bir örgütlenme, iletişim bağının olduğunu, bu ağın bazen örgütlü yapı ilişkileri çerçevesinde bir araya geldiğini bazen ise tamamen resmi olmayan bağlarla hareketlendiğini söyler. Buna göre pasif ağ ile hareketliliği birbirine bağlayan ve güç olmasına neden olan şey ortak tehdidin oluşudur. “Örneğin

gecekonducular, işportacılar, kiracılar gibi gruplar birbirini tanımasa da ortak mekânda ortak çıkarlar üzerinden pasif ağ oluştururlar. Böylece siyasal iktidara karşı mücadele edebilecek hareketliliği sağlarlar.”(Bayat, 2008, s.45-48).

Yine Asef Bayat’ın, sokak siyaseti analiziyle benzer çalışma yapan Funda Çoban, “siyasalın gündelik kuruluşu bağlamında sokak siyaseti” kavramsallaştırmasını kısaltarak “sokak siyaseti” olarak nitelendirir. Çoban, kendi sokak siyaseti kavramını Bayat’ın çalışmasından ayırır. Çoban’a göre sokak, zaman ve uzam¹ çerçevesiyle okunmalıdır. Buna göre sokak siyaseti, toplumsal hayat içerisinde yer alan grup veya bireyler kullandıkları araçlar ile eylemler düzeyleri, sokak siyasetine farklı bir anlam katmaktadır. Çoban’a göre makro ve mikro düzeydeki aktörlerin birbirleriyle olan mücadelesi aynı zamanda alana hâkim olmak içindir. Alan tutma mücadelesini zaman ve uzam düzleminde ele alan Çoban, alan mücadelesi uzamın sınırlarının çizilmesi, dönüştürülmesi ve muğlaklaştırılması anlamına geldiğini belirtir (Çoban, 2015, s.18-33).

Buna göre sokak siyasetinin aktörleri olan gruplar arasındaki çatışmaların yoğunluğu arttıkça, mücadelenin alanı olan mekânın siyasal, toplumsal ve ekonomik bağlamda anlamı da artmaktadır. Örneğin siyasal hareketliliğin yoğun olduğu Gazi Mahallesi gibi gecekondu mahallelerinde iktidar ile siyasal gruplar arasındaki sokağa, mahalleye hâkim olma mücadelesi buna örnek verilebilir. Çoban’a göre “mücadele alanı olarak kentlerde beliren kolektif siyasetin öznelere, çeşitli eylem pratikleriyle egemen siyasal iktidarın düzenlemelerine karşı kendi özerk ve özgür alanlarını yaratmaya çalışmaktadır.” (Çoban, 2015, s.68).

Yine Çoban’a göre kamusal alan olarak sokağın siyasal bir anlamın mekânı olabilmesi için “egemen siyasal iktidarın maddi ve/veya hâkimiyet alanına doğrudan ve/veya dolaylı bir tehdit oluşturuyor olması” gerekmektedir. Örneğin işgal girişimleri, barikat direnişleri ya da sokak çatışmaları siyasal anlamın yoğunlaştığı etkinliklerdir. Çoban’a göre siyasal krizlerin yoğunlaştığı alanlardan biri olan sokakların uzun süre işgali

¹ Funda Çoban uzamı sadece somut bir yer olarak ele almaz. Aynı zamanda soyut, zihinsel bir kategori düzeyini de ifade olarak tanımlamaktadır. Detaylı bilgi için bakınız: Funda Çoban, **Kolektif Siyaset Siyasalın Gündelik Kuruluşu Bağlamında Bir İnceleme**, s.12

hukukun askıya alınarak birey ve grupların kimliklerinden arındırılmasına ve haklarının elinden alınmasına yol açmaktadır. Buna karşı ise “mikro düzey aktörler” adını verdiği gruplar siyasal kriz dönemlerinde kendi özerk alanlarını inşa etmeye çalışmakta ve bu alanları genişletmek için mücadele etmektedir (Çoban, 2015, s.71-73).

Bayat ve Çoban’ın çalışmalarından yola çıkarak sokak siyasetinin alanı olan kentsel mekânlar aynı zamanda toplumsal grupların direniş biçimlerini de belirlemektedir. Bazen sessiz bir şekilde, sabırla ortak taleplerin gündelik pratiklerle sürdürdüğü bir var olma mücadelesi yaşanmaktadır. Diğer yandan ise muhalefetin özneleri olan grupların çeşitli boşluklardan yararlanarak kendilerine alan açtığı bir süreç yaşanmaktadır. Yine sokak farklı direniş pratikleriyle egemen siyasal iktidara karşı alternatif politikalar ürettikleri alanlar haline gelmektedir. Bu bağlamda, gecekondu bölgeleri aynı zamanda sokak siyasetinin alanı haline gelmektedir. Örneğin Gazi Mahallesi’nin tarihsel süreci kimi zaman sessiz bir şekilde devam eden pratiklerin, kimi zaman ise iktidarın baskı politikalarına karşı radikal eylemlerinin gündeme geldiğini görmekteyiz.

1.5. Türkiye’de Kentleşme ve Gecekondu Tartışmaları

Gazi Mahallesi gibi kent yoksullarının sıklıkla yerleşim yeri olarak seçtiği bölgeler hem kentsel kaynaklara ulaşım konusunda yaşanan sıkıntılar hem de toplumsal kimliklerin bir arada yaşaması bakımından önemlidir. Gazi Mahallesi 1970’li yıllardan günümüze sürekli olarak hem şehir içinden, hem de Türkiye’nin farklı illerinden gelen göçlerle kentsel alana dâhil olan bir mahalledir. Dolayısıyla bu çalışma aynı zamanda önceki gecekondu tartışmalarına katkı anlamında veri sunmaya çalışmayı da amaçlamaktadır. Bu bağlamda kent ve gecekondu araştırmalarına dair yapılan çalışmalar değerlendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de kentleşme ve kentsel sorunlara dair çok fazla çalışma yapılmıştır. Özellikle sanayileşme sonrası kentlerin ve çeperlerin dönüşüme uğraması birçok araştırmacıyı bu alanların toplumsal değişimine dair çalışma yapmalarına neden olmuştur. Bununla

birlikte gecekondulaşma sürecinin Türkiye’de kent merkezlerini de içine alan sosyoekonomik dönüşümüne dair çalışmalar özellikle 1990’lı yıllardan sonra artmıştır. Özellikle göç ve hemşerilik konusunda yapmış olduğu çalışmalarla bilinen Sema Erder, “İstanbul’a kent kondu Ümraniye” kitabıyla Ümraniye’nin kentsel alana dahil olma süreçlerini incelediği çalışmasında, göç ve yarattığı sorunlara odaklanmıştır. Çalışmasında göç sonrası iş, aile, konut gibi olguların kentleşmeyle birlikte yaşadığı dönüşümlere de odaklanmıştır.

Toplumsal mücadeleler ve kent çalışmalarına katkıda bulunan Şükrü Aslan, 1 Mayıs Mahallesi’nin kuruluşuna dair yaptığı “1 Mayıs Mahallesi 1980 Öncesi Toplumsal Mücadeleler ve Kent” çalışması önemli bir referans olarak kent ve gecekondulaşma çalışmalarına katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda doktora tezi olarak hazırladığı kitapta, 1 Mayıs Mahallesi’nin kuruluş sürecine odaklanmıştır. Aslan, çalışmada toplumsal grupların ve halkın katılımıyla oluşturulan Halk Komitesinin çalışmalarına dair, dönemin komite üyeleriyle görüşmeler yapmıştır. Özellikle halkın konut sorununa dair yaptıkları kolektif örgütlenme pratikleri çalışmada yer bulmuştur. Planlama sürecinin hem halkın hem de profesyonel olarak kent planlamacılarının desteklediği sürecin konu edildiği çalışmada, mahallenin devletin müdahalesine maruz kaldığı süreçlerde değerlendirmeye alınmıştır.

Bir diğer çalışma ise Jean-François Perouse’nin İstanbul’la Yüzleşme Denemeleri adlı kitabıdır. Buna göre Gazi Mahallesi’ni de içine alan çalışmada özellikle kent alanlarının fiziksel ve toplumsal dönüşümlerine odaklanmıştır. Özellikle semt ve mahallelerinin tarihsel olarak kuruluş süreçlerinden günümüze geçirdiği dönüşüm ve farklılaşma çalışmada yer almıştır. Bununla birlikte Gazi Mahallesi’ni değerlendirdiği bölüm de mahalleyi tarihsel olarak ele alarak, özellikle mahalle kimliğinin oluşum sürecinin arka planına odaklanan bir çalışma yapıldığı görülmektedir.

Hakan Yücel’in, “Varoşun Üç Hali : “İç Varoş”, “Parçalanmış Varoş” ve “Bütünleşik Varoş” adlı çalışmasında Gazi Mahallesi de bulunmaktadır. Yücel çalışmasında kent alanlarının dışında kalan gecekondulaşma mahalleleriyle, kent yoksullarının merkezde yaşadıkları mahalleleri kapsayan varoş kavramını kullanmıştır. Buna göre kent merkezlerinin mesafelerine göre ayırdığı mahalleleri değerlendirmiştir. Gazi Mahallesi’ni “bütünleşik varoş” olarak gören Yücel’e göre mahallenin belirli kimlikler

üzerinden tanımlanarak damgalandığını belirtmektedir. Özellikle 12 Mart 1995 katliamı sonrası mahallenin içe dönük bir damgalama politikasının uygulandığını belirtmektedir. Bu durum mahallede yaşayan insanların mahalle kimliğine daha çok sahiplenmesine yol açtığını düşünmektedir. Tarihsel nedenlerle dışlanmaya maruz kaldığını belirten Yücel, son yıllarda yapısal dönüşümlerin (toki konutları, avm vb) mahalleyi merkezileştirdiğini savunmaktadır.

Bir diğer çalışma ise kentsel mekânda ayrışma dinamiklerini inceleyen Mim Sertaç Tümtaş'ın "Kent, Mekân ve Ayrışma" adlı çalışmasıdır. Kent ve mekânların tarihsel sürecini incelediği çalışmada, toplumsal grupların kentsel mekânda dışlanma pratiklerini İzmir ve Mersin örneği üzerinden değerlendirmiştir.

Bir diğer çalışma ise Sevilay Kaygalak'ın Mersin Demirtaş Mahallesi'nde yaptığı saha çalışması olan Kentin Mültecileri kitabıdır. 1990'lı yıllarda Kürt illerinden zorunlu göçle yerleşenlerin yaşadığı mahalleye odaklanan Kaygalak, göçle birlikte yerleşen halkın yaşadığı dönüşümü, kentle kurdukları bağı irdelemektedir.

Özellikle kırdan kente yaşanan göçle birlikte çeperlerde yoğunlaşan topluluklar hazine arazisi işgalleriyle birlikte kendi yaşam alanlarını inşa etmektedir. Türkiye'de özellikle göç hareketlerinin tarihsel arka planı ekonomik ve siyasal nedenlerin yer aldığı bilinmektedir. Kavramsal çerçevemizde belirttiğimiz gibi, kent alanları toplumsal eşitsizliğin ortaya çıktığı bir alan olmakla birlikte bu eşitsizliğin en çok yaşandığı yer kentlerin içinde veya çeperlerinde oluşan gecekondu bölgeleridir. Dolayısıyla, gecekondu hareketliliği bir anlamıyla da konut talebinden başlayarak kente dâhil olmak için çeşitli stratejilerin geliştirildiği mekanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.6. Türkiye'de Gecekondulaşma Süreci (1950-1960)

Türkiye'de mekânsal anlamda gecekondulaşma Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren başladığı görülmektedir. Bu dönemde Ankara'nın Altındağ ilçesinde kurulmaya başlayan gecekonduların, Ankara'nın başkent olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Yeni kimliğin ve ulus devlet inşasını, modern kentlerle pekiştirmek isteyen Türkiye'nin 2. Dünya savaşı sonrası yaşanan köyden kente doğru göçle birlikte

akamete uğramıştır. Her ne kadar '30'lı yıllar ilk yerleşim örnekleri olarak karşımıza çıksa da Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren gecekondulaşma süreci, köyden kente yoğun göçle birlikte özellikle kent çeperlerinde başlayan yoğunlaşmayla kendisini göstermiştir.

Kentsel büyümenin önemli olgularından olan içgöç hem mekânsal farklılaşmanın hem de toplumsal, siyasal, ekonomik hareketliliğinin yeniden inşasını sağlamıştır. İçgöç; bir ülke sınırları içerisinde yaşayan birey veya grupların aynı ülke sınırları içerisinde yer değiştirmesidir. Türkiye'de yaşanan içgöç hareketliliği nüfus artışı ve tarım alanında yaşanan politikaların yapısal dönüşümüyle birlikte başlamıştır. "Bu dönemde dünya sistemi ile eklemlenmesi hızlanan Türkiye'deki toplumsal oluşum içinde, tarımın makineleşmesi ve modernleşmesi, geleneksel toprak sahipliği rejiminin değişmesi, topraksızlaşma ya da toprakların belirli ellerde toplanması, ulaşım koşullarındaki gelişmeler gibi etkenlerle kırsal alanlarda yaşayan nüfus kentsel alanlara doğru hareketlenmiş 50'li ve 60'lı yılların içgöçü ortaya çıkmıştır." (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s.251).

Sirkeci'ye göre 1950'li yıllarda ekilebilir tarım arazileri makineleşmeyle birlikte artmasına rağmen, nüfusta yaşanan artış ve geleneksel toprak sisteminin dönüşümü aynı zamanda toprak sahipleri ve toprağı olmayan köylüler arasında gerilim ve kutuplaştırmayı hızlandırmıştır. Bu durum bir süre sonra toprağı işleyemeyen ve tarımsal faaliyet yürütemeyen köylülerin kentlere göç etmesini hızlandırmıştır (İçduygu ve diğ. 1998, s.221-222). Demokrat Parti'nin iktidarda olduğu bu dönemde iktidarında gecekonduların artmasının temel nedenlerinden biride, dönemin sanayileşmeye dayalı ekonomi politikalarıydı. 1950'li yıllarda başlayan sanayileşme atılımı İstanbul'un çeşitli bölgelerinde fabrikalar oluşturulmasına öne ayak olmuştur. Eminönü, Haliç ve Kağıthane bölgelerinde yoğunlaşmıştır (Özgen, 1999, 9-22). Sanayi bölgelerinin oluşmasıyla birlikte çeperlerine doğru bir gecekondu mahalleleri inşa edilmeye başlanmıştır. İş gücünün eksikliği, Demokrat Partinin gecekondu hareketliliğine göz yummasına neden olurken aynı zamanda gecekondu mahallelerinin bir oy deposu haline gelmesine neden olmuştur. "Söz konusu süreçte gecekondulaşmanın yaygınlaşma eğilimi gösterdiği çeşitli araştırmalarda yer almaktadır. Türkiye'de 1955'de 50.000 gecekondu vardır ve burada yaklaşık 250.000 kişi yaşamaktadır ve bunun kentsel nüfus içindeki yeri %14.7'dir (Çavuşoğlu, 2004,

s.211). İstanbul'da ise 1949 yılında, 3218'i Zeytinburnu'nda olmak üzere toplam 5.000 gecekondulu bulunduğu (Evren, 2005, s.182) 1950'li yılların başında bu sayının 8500'e çıktığı görülmektedir" (Aslan, 2008, s.158).

Bu dönemde gecekondular, hazine arazileri üzerine inşa edilmiştir. Göçle gelen insanlar bu araziler üzerine yerleşmiş ve kaçak yapılaşmayla birlikte yeni yaşam alanları inşa edilmeye başlanmıştır. Cumhuriyet döneminden itibaren yaşanan göç hareketliliği kent merkezleri ve çeperlerinde gecekondulu bölgelerinin oluşmasını sağlamıştır. Bu bölgeler kimi zaman imar afları ve siyasi destekle kimi zaman ise gecekondulu mafyaları ya da kurumlarda çalışan memurlara verilen rüşvetle bu bölgelerde bulunan gecekondular kentsel alana dâhil olmuştur (Türkün ve diğ., 2014, s.47).

1950'li yıllarda sanayi bölgelerinin olduğu bölgelerde yoğunlaşan gecekondular, kentsel genişlemeyle birlikte kent çeperlerinde yoğunlaşmaya başlamıştır. Kırsaldan kente yaşanan göç, kent içi toplumsal ilişkilerin yeniden kurgulanmasına yol açmış, kentlilerin kırsal bölgelerden gelenlerin için "ucuz işçi, uysal işçi, hizmetçi" gibi benzetmelerle tanımlanmalarına yol açan toplumsal söylemi meşrulaştırılmasına hizmet etmiştir. Kentlerin hızlı ve yoğun bir şekilde artış göstermesi kentsel hizmetlerin yetersizliğiyle birleşince, kent çevrelerinde inşa edilen plansız yerleşmelerin toplumsal hayatın dışına itildiği bir sosyal süreç oluşmaya başladı.

Toplumsal ilişkilerin farklılaştığı dönemlerden biri de 1960'lı yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde Demokrat Parti iktidarı bir askeri darbeye son bulmuş, siyasal ve iktisadi politikalarda değişiklikler olmuştur. Kentsel nüfusta yaşanan artış gecekondulu hareketliliğini kent çeperlerinde yoğunlaştırmasına yol açmıştır. '60'lı yıllarda yaşanan kentleşme politikası ülkenin ekonomik dönüşümüyle paralel gittiği bir süreci izlemektedir. Özellikle gecekondulu bölgelerinin haritalarının da çıkarıldığı bu dönemde gecekondulu bölgelerine kamusal hizmetin verilmesi konusunda çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Yine aynı dönemde konut sorununa dair çalışmalarında yapıldığı, konut ihtiyacının karşılanması ve gecekondulu yapımının önlenmesi için kent merkezlerinde ucuz arsa alımına dair destek verme eğiliminin ortaya çıktığı belirtilmektedir (Aslan, 2008, s.160).

Devlet arazileri üzerinde gecekondulaşmanın yaygınlaşması, devletin plansız yapılaşmaya ile konut hakkı sorununa dair detaylı çalışmasının olmadığını göstermektedir. Gecekondulaşmanın ülkenin kalkınmasında yardımcı olacağını düşünen devlet, gecekonduların sanayi bölgelerinde inşa edilmesine ses çıkarmamıştır. “Kentleşme ve ona eşlik eden ‘gecekondular’ bugün Türkiye’de arzulanmayan bir olgu olarak düşünülmemektedir. Aksine kentlerin hızlı büyümesi ve gecekondular alanlarının varlığı (planlı ve plansız) ulusal kalkınmada olumlu etkenler olarak düşünülmektedir. Çünkü 1970’li yıllar için önerilen ağır sanayileşme için gerek duyulan işçiler oradan gelecektir.” (Karpat, 2004, s.52) Bir taraftan dere yatakları ve eğimli arazilerde yoğunlaşan gecekonduların devletinde gündemine girerken², diğer taraftan “1960’ların başında ise gecekondulaşma çok daha yaygınlaşma eğilimi göstermiştir. Bu dönemde Ankara’daki konutların %64’ünün, Adana’dakilerin %48’inin, İstanbul, İskenderun ve Erzurum’dakilerin yaklaşık % 40’inin ve İzmir’deki konutların da %24’ünün gecekondular olarak değerlendirilebileceği resmi belgelerde de yer almıştır.” (Aslan, 2008, s.158).

Yaşanan nüfus hareketliliğiyle birlikte kent merkezi ve çevrelerinde yoğunlaşan gecekondular mahalleri yerel yönetimlerce ya ihmal edilen ya da seçim dönemlerinde oy alınabilecek mekânlar haline gelmiş durumdaydı. Kentleşmeyi modernleşmeyle birlikte ele alan yaklaşımlar gecekonduların bir süre sonra kentle bütünleşeceğini, kent içi toplumsal ilişkilere adapte olan köylülerin modern hayata uyumu sağlayacağını düşünmüştür.

Bu gelişmeler çerçevesinde 1950 ve 60’lı yıllarda yapılan akademik çalışmalarda gecekondular olgusuna yaklaşıma bakıldığında ortaya çıkan durumu şu şekilde özetlenebilir. Dünyadaki ve Türkiye’deki akademik çevrelerde modernleşme kuramının hâkim olduğu bu yıllarda sosyal bilimciler gecekonduları geleneksel toplumdaki modern topluma geçiş sürecinde ortaya çıkan ve zaman içerisinde toplumun gelişmesi ve köyden kente göçenin kentlileşmesi sonucunda eriyen bir olgu olarak görmektedir. Bu dönemde gecekondular hayat köy-kent arasında

² Gecekonduların varlığı ilk defa 30 Temmuz 1966 yılında çıkan 775 sayılı “Gecekondular kanunu” ile kabul edilmiştir. Aslan, Şükrü, “Yasalar ve kamu yönetiminin politikaları üzerinden Türkiye’de gecekondular sorunu” s.160

sıkışan bir toplumsal yaşam anlayışının var olduğu, geleneksel kültürün etkisinin hala devam ettiği bir gündelik hayat anlayışının olduğu görülmektedir (Erman, 2004, s.10).

1.7 Gecekondu İnşa Süreçlerinde Kolektif Dayanışma: 1970’li Yıllar

1970’li yıllara gelindiğinde kentsel politikaların farklılaşarak değiştiği, modernist yaklaşımların yerini ekonomi politik yaklaşımların yerini aldığı dönem ortaya çıkmıştır. Türkiye’de gecekondu hareketleri bu dönemde ortaya çıkmıştır. 1970’li yıllarda Türkiye’de yaşanan toplumsal hareketlilik, gecekondu mahallelerine de ulaşmış, solcular ve ülkücüler arasında gecekondu mahallelerinde çatışmalar yaşanmıştır. Sol gruplar için “özerk alanlar” ya da “örgütlenme alanları” gibi kavramlarla karşımıza çıkan bu mekânlar, faaliyet yürüttükleri yerlerdi. Özellikle kent çeperlerinde kurulan mahallelerin inşa sürecinde sosyalistlerde müdahil olduğu hatta bu inşa süreçlerinde rol aldığı yapılan çalışmalarda da ortaya konulmuştur.³

Gecekondu mahalleleri mekânsal olarak inşa edilen bir sol anlayışın zemin bulduğu alanlar olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bununla birlikte, gündelik politikaya dayalı olarak ana akım medya gecekondu mahallelerini korkulan, uzak durulması gereken mekânlar olarak yansıtmaktadır. Basının bu dönemde şiddetle ilişkilendiren haber dilini kullanması, -özellikle “terör” “anarşi” söylemiyle ilişkilendirmesi- ‘70’li yılların politik ortamında gecekondu mahallelerine yönelik algının ne şekilde inşa edildiğini göstermektedir.⁴ Böylelikle, mahalleleri mekânsal olarak farklılaştırarak adeta korkulan, yaşanılması zor bir yer olarak kurgulanmasına yol açılmaktadır. Bu farklılaştırma anlayışı mahallelerde yaşayan farklı etnik, inanç kimliklerin birbirleriyle olan ilişkilerini sınırlandırmalarına yol açabilmektedir. “Bu farklılaştırma rejimi, mekânsal ayrıştırma sayesinde var olan farklılıkların abartılması ile işlerlik kazanır. Böylece, hali hazırda var olan farklılıklar, gündelik hayatın mekânsal deneyimlenmesinin getirdiği farklılaşmayla “abartılı” bir hal alır, ya da öyleymiş gibi yaşanır. Birbirleriyle ortak alan paylaşamayan insanlar, bilinmezliğin getirdiği korku

³ Bununla ilgili çalışmalar için bakınız: Aslan (2004), Erder (1997) vd.

⁴ Özellikle 1 Mayıs Mahallesi’nin kuruluş sürecinde yaşanan katliam sonrası yazılı basında çıkan haberler dikkat çekicidir. 1 Mayıs Mahallesi’nde yaşanan katliama dair detaylı inceleme için bkz: Aslan, Şükrü (2004) “1 Mayıs Mahallesi – 1980 Öncesi Toplumsal Mücadeleler ve Kent, İletişim Yayınları

ve tereddütle, birbirlerine karşı daha mesafeli olurlar.” (Yonucu, 2015). Bu mesafeli olma hali özellikle Gazi Mahallesi’nde siyasal grupların faaliyetlerine yansımakta bu duruma karşı alternatif politikalar oluşturmaları için çalışmalar yapmalarını zorlamaktadır. Mekânı politik olarak okuyan hareketlerin mekânla kurdukları ilişki aynı zamanda geçmiş deneyimlerin yeniden inşa edilmesini olanaklı kılmaktadır. Örneğin 1990’lı yılların sonlarından itibaren Gazi Mahallesi’ndeki bazı sol gruplar Alevi ve Sünnileri bir araya getirmeye çalışan etkinlikler düzenlemeye başlamıştır.⁵

Mekânsal örgütlenme pratikleri sol gruplar mekânı salt bir örgütlenme alanı olarak görmesinden ziyade, mahalle içi yatay veya dikey ilişkilerin sistem karşısında nasıl konumlandırıldığını ortaya çıkarması açısından önemlidir. Mahalleleri politik bir mekân olarak konumlandıran sol gruplar böylelikle mahalleyi politik bir kimlik üzerinden okurken aynı zamanda gündelik politika içerisinde kendisini yeniden üreten bir “mahalle siyaseti”nin inşasını da sağlamaktadır.

Siyasallaşmanın mekânı olarak sokak, toplumsal taleplerin yeniden kurulduğu bir mekân siyasetinin alanı haline gelirken, mekânın yapısal ve toplumsal dönüşümüyle birlikte muhalif gruplarla sistem arasında gerilimler yaşanmaktadır. Dolayısıyla gecekondulu mahallelerinde sol gruplar ile sistem arasındaki gerilimli ilişki mahalleleri bir güç savaşının içine çekmektedir. Siyasal kimliğin inşası için “kurtarılmış mahalle” söyleminin mekânsal inşasını sağlayan olayların sürekli olarak yeniden üretilmesi için gündelik hayat içerisinde tekrarlanan bir dizi eylem vb. bu güncelliği sağlamaktadır. Sokak hareketliliğinin aktörleri aynı zamanda sistemin dikkate almadığı, sessizleştirdiği, görmezden geldiği ya da kriminalize ettiği kişi ve gruplardır. Bu (aktörler kamusal alanda temsil ve ifade özgürlüğünden mahrum bırakılmalarına karşı alternatif siyasal mekanizmaları oluşturmak için çeşitli siyasal araçları kullanırlar (Çoban, 2015, s.112-113)

Türkiye’de 1970’li yıllarda içgöç hareketliliğinin artarak devam etmesiyle birlikte sanayi bölgelerinde yoğunlaşan gecekondulu yerleşim alanlarının sınırları genişlemesine neden olmuştur. Kente göç yoğunlaştıkça ailelerin bu yerlerde gecekondulu yapacak

⁵ Örneğin 2000’li yıllarda daha çok yoğunlaşan Ramazan ayı için iftar etkinlikleri bir sol grubun çağrısıyla süreklileşmiştir. “Gazi Mahallesi’nde Geleneksel İftar Sofrasına Tüm Halkımızı Davet Ediyoruz” <https://halkinsesitv1.org/gazi-mahallesinde-geleneksel-iftar-sofrasina-tum-halkimizi-davet-ediyoruz/>

arazi bulması zorlaşmış, merkezi çevreleyen hazine arazilerine genellikle yasal olmayan bir süreçle yerleşmeye başlamışlardır. Özellikle kentsel rant alanı haline gelen hazine arazileri üzerine yerleşenler barınma için inşa ettikleri gecekondular yerel yönetimler ve yerleşen halk arasında gerilim alanına dönüşmekle birlikte, bürokrasinin ağır aksak işlemesi ve kent planlamalarının tam olarak yapılmaması nedeniyle devletin genellikle çok fazla müdahil olmadığı görülmektedir.

Konut piyasasının bu enformel ilişkiyle birlikte hızlı bir şekilde farklılaşması kentin çeperlerinin yerleşmeye açık hale getirilmesine neden olmuştur. Yerel yönetimlerinde bu sürece dair etkin bir planlama ve stratejisinin olmaması da bu süreci hızlandırmış ve karmaşık bir kent politikasının oluşmasına neden olmuştur. ‘70’li yıllar boyunca gecekondular mahallelerinin genişlemesi buraların siyasi partiler için bir oy deposu olarak görülmelerine ve gecekondularda yaşayan halka imar ve iskân hakkı tanınacağına dair vaatlerde bulunulmasına neden olmuştur. Nihayetinde, 1980’li yıllardan itibaren imar affi olarak bilinen yasal bir statüyle gecekondular bölgeleri kentsel alana dâhil olmaya başlamıştır.

Gazi Mahallesi 1970’li yıllardan itibaren çok farklı kültür, etnik, inanç gruplarının göçle birlikte yerleştiği bir mahalledir. Toplumsal ilişkilerin siyasal, kültürel ve toplumsal olaylar ve olgularla birlikte dönüşüm yaşadığı mahalle mekânsal ve siyasal ayrışma dinamiklerini de içinde barındıran bir yapıya sahiptir.

Kentsel mekânlarda ayrışma dinamikleri ilk dönemde “kentli-köylü ikilemi üzerinde yoğunlaşan ve kentlerin köylüleşmesi söylemiyle beslenen kültür farkının” oluşmasıyla başlar (Erder, 2009, s.193). Dolayısıyla kent çeperleri bir anlamıyla da kırsal özellikleri içinde barındıran ve kentle bütünleşme süreçlerinin ağır ve sancılı ilerlediği yerlerdir. Kent merkezleri ile kent çeperleri arasındaki ilişki mekânsal ayrışma dinamiklerini de besleyen bir gündelik hayat pratiğini ortaya koymaktadır. Erder’e göre kentlere kendi çabalarıyla gelen köylüler, “kentli grupların erkekleri için ucuz ve uysal işçi, kadınları için eğitilmeye muhtaç ucuz hizmetçi, politikacıları için, onlara dokunulmadığı süre kendilerine oy veren bir oy deposu, kamu yöneticileri için yurttaşlar kadar kaprisli ve talepkâr olmayan halk anlamına geliyordu.” (Erder, 2009, s.193). Böylelikle, kentlerde ucuz işgücü potansiyeli olarak görülen yeni göçmenler

kentsel alanların çeperlerinde yeni yaşam alanları oluşturmaya başlarken aynı zamanda çeperlerin merkezle olan ilişkisi zayıf bir konuma tekabül ediyordu.

Yine gecekondulu mahallelerinin kuruluş aşamasında farklı kültürel aidiyetlere sahip ailelerin hemşerilik ilişkisi üzerinden yerleşmeye başlaması, mekânsal ayrışma dinamiklerini besleyen bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Kendilerini belirli bir cemaate veya kimliğe ait hissedenlerin bir araya gelmesiyle birlikte ‘biz’ ve ‘onlar’ söylemi inşa edilmektedir. Hemşerilik kentlere göç edenlerin yaşam alanlarını oluşturmaları için önemli olmakla birlikte, ‘öteki’nin simgesel olarak kurulmasına da zemin hazırlayan bir olgu durumundadır. “Aynı coğrafi yere ait olmadan doğan karşılıklı güven, hemşerilik ilişkilerinin temelidir. Göç sürecinin ötesinde enformel hemşerilik ilişkileri, hastanede doktor bulmak, bürokratik örgütlerde çalışanların istedikleri yere tayin edilmelerini sağlamak, kiracı bulmak, kariyer yapmak gibi kamusal alanı ilgilendiren pek çok konuda işlevsel bir araç gibi çalışır.”(Kurtoğlu, 2005, s.5-6).

Hemşerilik ilişkileri üzerinden kurulan dernekleri, mahallelerde inanç, kültür, politika vb. alanlarda farklı kimlik örüntülerinin inşasında katkı sunmuştur. Dolayısıyla, hemşeri dernekleri mahalle içerisinde yeni toplumsal ve kültürel örgütlenme pratiklerinin araçlarından biri olmaya başlamıştır. Gazi Mahallesi’nin kuruluş sürecinin tartışıldığı bölümde de görüşmecilerim, mahallenin ilk dönemdeki hemşerilik ağı içerisinde tanımlanan gündelik ilişkilerinin zamanla sol grupların varlığıyla birlikte farklı kültürel kimliklerin ve yeni toplumsal ilişkilerin temelini oluşturduğunu vurgulamışlardı. Buna göre, ilk dönem göçmenler hemşerilik, akrabalık gibi olgular üzerinden yerleşim alanları oluştururken, zamanla dernek, siyasal parti gibi örgütlenmelerle birlikte mahallenin toplumsal hayatına dâhil olma süreçlerinde kendi kurumsallaşmalarını sağlamışlardır. Bu yapılar genellikle inanç, kültür, etnik kimlik gibi aidiyetleri benzer olan ailelerin bir arada yaşadığı bölgelerde inşa edilmiş, mahalle geliştikçe yeni gelenlerin yayılımıyla birlikte farklı mekânların oluşumuna da zemin hazırlanmıştır. Böylelikle, mahalle içerisinde farklı mekânların farklı kimlikler üzerinden tanımlanmaya başladığı bir süreç başlamıştır. Örneğin, Alevi Kürtlerin yerleşim bölgelerinin ilk dönemler için daha çok Gazi Mahallesi’nin merkezinde yoğunlaştığı bilinmektedir.

1990'lı yıllardan itibaren Kürt illerinde yaşanan çatışmalar ve köylerin boşaltılması sonucu batı kentlerine yaşanan zorunlu göç, gecekondu mahallelerinde hem siyasal anlamda gündelik ilişkilerin farklılaşmasına yol açmış hem de yaşam alanlarının mekânsal olarak değişimine zemin hazırlamıştır. Kürtlerin mahalleye geliş süreçlerini değerlendirdiğimiz bölümde de bahsettiğimiz gibi, maddi olanaklardan yoksun bırakılarak batı kentlerin göç eden Kürtler sınıfsal olarak ucuz iş gücü olarak üretim ilişkilerine dâhil olmuşlardır. Dolayısıyla, önceki göçlerle gelen ailelerin mahalleye kurdukları ilişkiye nazaran Kürtlerin zorunlu göç nedeniyle kurdukları ilişki siyasal, ekonomik anlamda mağduriyeti içinde barındıran bir süreci ifade eder. Mahalleye bir aidiyet ilişki üzerinden değil, zorunluluk esası üzerinden bakmaktadırlar. Buna göre, 1990'lı yıllarda yaşanan göç, Kürtler için zorunlu yer değiştirme ve kopuş durumunu ifade etmektedir:

Güneydoğu'dan özellikle 1990'lı yıllarda yaşanan kitlesel göç, birçok açıdan Türkiye'de yaşanmış önceki göç deneyimlerinden farklılık taşımaktadır. Öncelikle bu kesim, kelimenin tam anlamıyla kente hazırlıksız göç etmek zorunda kalmıştır. Öncekilerin tersine kent ile önceden tanışıklık kurmalarını sağlayacak herhangi bir irtibata giremeyen Güneydoğulu kitle, kopuş niteliğinde bir göç süreci yaşamıştır. Kente bir ölçüde gönülsüz olarak ve en önemlisi kendi belirleyemediği koşullar altında akın eden bu kitle, nöbetleşe yoksulluk sistemin en altında yer almış ve diğer göçmen gruplar hemen her durumda bu kitlenin dezavantajlarını sonuna dek kullanmıştır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001, s.173-174).

Böylelikle, Kürtler zorunlu olarak göç ettikleri mahallelerde sınıfsal eşitsizliğin en ağır süreçlerini yaşarken, mahallelerde gündelik yaşamlarını kurabilecek stratejilerden yoksun olarak kent sistemine dâhil olmaya çalışırlar. Bahse konu dâhil oluş, etnik kimler üzerinden gerilim alanlarına dönüşebilen mahallelerde potansiyel ayrışma ve dışlanma pratiklerini de beraberinde getirmiştir.

Kürt hareketinin Kürt illerinde etki alanını genişletmeye başladığı bu dönemde çatışmalar nedeniyle zorunlu göçe maruz bırakılan Kürtler, İstanbul gibi büyükşehirlerin kent çeperlerinde bulunan mahallelere yerleşmeye başlar. Böylece mekânsal olarak mahalleler Kürt siyasal hareketinin örgütlenme alanları haline gelir. Yine 1990 yılında HEP'in (Halkın Emek Partisi) kurulmasıyla birlikte mahallenin siyasal yelpazesinde yeni bir dinamik olarak Kürt hareketi taban bulmaya başlar.

1970’li yıllardan itibaren mahalleye yerleşmeye başlayan Alevi Kürtleri ise mahallenin siyasal, kültürel ve ekonomik yapısını etkileyen topluluk olarak varlığını sürdürmektedir. Özellikle sol grupların Alevi Kürtleri üzerindeki etkisi bilinmektedir. Bu etkiye karşı bu ilişki bazen birbirini besleyen bazen ise gerilim ve çatışma zemini taşıyan potansiyeli de barındırmaktadır. 1990’lı yıllarda Aleviler kültür, inanç ve siyasal alanda kendilerini ifade edebilecekleri araçlara yönelmeye başlar. Gazi Mahallesi’nde bu dönemde Cemevi inşa etmeyi hedefleyen dernekleşme süreci yaşanır. 1990’lı yıllardan itibaren ise Aleviliği “siyaset üstü” bir yerden konumlandırmaya çalışan bir anlayış da gelişmeye başlamıştır. Buna göre, Alevi derneklerinin, etnik kimlikleri aşan ulus ötesi bir aidiyet olarak Aleviliğe vurgu yapılır. Kürt hareketi ile sistem arasındaki mücadeleye taraf olmayan Alevilere bu durum siyasi arenada var olma imkânı oluşturur (Ertan, 2016, s.265).

Kürt hareketinin, Kürt illerinden gelen göçün doğrudan etkisiyle mahallede gençler üzerinde etkili olmaya başlarken, militanların daha çok Kürt Alevi gençlerinden oluşması⁶ bu yönelim mahallenin siyasal hattında yaşanan dönüşümün varlığına işaret etti. Birincisi, mahallenin siyasal düzleminde yaşanan bu gelişme, sol gruplar için farklı bir tartışma alanı açılmasına yol açıyordu. Solun güçlü olduğu bu mahallede ‘90’larla birlikte artık Kürt siyasal hareketinin yerleştiği bir mahalleye dönüşmüştür. İlk militanlar 1990’lar gelen Sünni Kürtlerin değil, 1970 – 1980’li yıllarda gelen Kürt Alevi ailelerinin gençlerinden oluşması gençlerin yeni arayışlar içerisinde olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, Alevi kimliğine dair “siyaset üstü” ve “evrensellik” vurgusu bir anlamıyla da Kürt hareketinin Alevi Kürtleri üzerindeki etkisinin önünü kesmeye dönük bir tutum olarak gözükmektedir. Buna göre, Gazi Mahallesi’nde kurulan cem evi Türk ulus devletinin, ulus kimliği sınırları içerisinde inşa edilen bir mekân haline getirilir.

Gazi Mahallesi, erken dönem kuruluşundan itibaren Alevi Kürtlerinin yoğunlaştığı bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. 1970 ve 1980’li yıllara denk gelen bu iç göç hareketliliği sonrasında gelişen gecekondulaşma önceki göçmenlerle gerilimlere açık

⁶ Bu dönemde PKK’ye yoğun katılımlar yaşanır. Bunlar içinde en bilinen kişilerden birisi de Sivas, Zara, Büyükköy doğumlu olan Zeynel Gürlevik’tir. Gürlevik, 1990’lı yıllarda PKK’ye katılır ve 1996 yılında Sivas’ta yaşanan bir çatışmada yaşamını yitirir. *Cumhuriyet Gazetesi*, “Sivas’ta intihar saldırısını düzenleyenler öldürüldü” 11.03.1996 s.4:

bir toplumsal ilişki biçimini ortaya çıkarmaktadır. Yine bu dönemlerden itibaren sol grupları için de bir çekim merkezi olmuştur. Radikal sol gruplarının silahlı eylemlerinin yoğunlaştığı 1990'lı yıllarda ise gecekondular mahalleleri bu gruplar için örgütlenme alanları olarak karşımıza çıkmaktadır.





2. ESKİ BİR GECEKONU YERLEŞİMİ: GAZİ MAHALLESİ

Eski bir gecekondu yerleşimi olan Gazi Mahallesi'nin kuruluşundan günümüze farklı dinamiklerin etkileşimiyle birlikte sosyoekonomik, siyasal ve kültürel bağlamda kentsel alana dâhil olmuştur. İstanbul çeperlerinde kurulan bazı mahallelerinde olduğu gibi sistem ile gerilimlere açık tarihsel süreci de içinde barındıran bir olaylar dizisinin de aktörü olduğunu söyleyebiliriz. 1950'li yıllardan itibaren göç hareketliliğinin izleri mahalle içerisinde belirgin olduğu görülmektedir.

Bu bölümde ilk dönem kuruluş yılları olarak gördüğüm 1970 – 1980'li yıllarda mahallenin gecekondulaşmayla birlikte oluşan konut problemi ve buna dönük mahalledeki sol grupların çözüm arayışları tartışılacaktır.

2.1 Gazi Mahallesi'nin Kuruluşu

Gazi Mahallesi, toplumsal hareketliliğin yoğun olduğu mahallelerden biri olmasından dolayı kent çalışmaları için örnek çalışma alanlarından biridir. 1970'li yıllardan itibaren gecekondulaşmanın hızlı olduğu mahallenin 1950'li yıllara kadar giden geçmişi olduğu bilinmektedir (Perouse, 2011 s.78). 2008 yılına kadar Gaziosmanpaşa sınırları içerisinde yer alan mahalle, yine aynı yıl çıkarılan kanunla Sultançiftliği ve Gazi Mahallesi'nin birleştirilmesiyle Sultangazi ismini alarak ilçe olmuştur.⁷ 1950'li yılların başlarından itibaren İstanbul'un çeşitli hazine arazilerinin işgal edilmesiyle birlikte kırdan gelen göç ve sonrasında yaşanan konut ihtiyacı kentsel alanların yapısal dönüşümünün süreklileşmesini sağlamıştı.

Gazi Mahallesi, 1970'li yıllardan itibaren İstanbul'un çeşitli ilçelerinden ve İstanbul dışından gelen göçlerle birlikte gecekondu hareketliliğine dâhil olmuş mahallelerden biridir. Yaptığım görüşmelere göre bu bölge at yetiştiriciliğinin yapıldığı, çeşitli hayvanların bakımının olduğu bir çiftlik olarak bilinmektedir. Bu yerleşim alanı

⁷ 06.03.2008 Kabul Tarih; 22.03.2008 26284 Mükerrer Resmi Gazete Tarihli 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" un İlçe Kurulması Başlıklı 1.Madde 24.Esas "Ekli (22) sayılı listede adları yazılı mahalleler ile mahalle kısımları merkez olmak ve aynı adla bir belediye kurulmak üzere İstanbul İlinde Sultangazi adıyla İlçe kurulmuştur. (Erişim, https://www.sultangazi.bel.tr/tr/sultangazi/tarihcemiz_152)

Atatürk Çiftliği olarak bilinmektedir. Bu bölge önce çiftlik olarak, daha sonra 1970’li yılların başlarında ise Gazi Mahallesi olarak yasal ve idari anlamda tanımlanır. Her ne kadar yasal statüsü Gazi Mahallesi olarak devlet tarafından tanınsa da özellikle burada yaşayan insanların Çiftlik Mahallesi⁸ olarak nitelendirdiği bir dönem yaşanmıştır.

Gazi Mahallesi’nin tarihçesine baktığımız da ilk adı Atatürk Çiftliği olarak geçiyor. Bildiğim kadarıyla 1964 yılında Atatürk Çiftliği olarak nitelendirmişler. Bulgaristan’dan göç eden aileler buraya yerleşti. 1977 yılında tüzel kişilik kazandıktan sonra Gazi adını almıştır. Bugün 4 mahalleyle anılıyor burası. Gecekondu bölgeleri bazıları 40 bazıları 20 yıllık gecekondu bölgeleri mevcut. Yaklaşık 2000 civarındadır bu gecekondu binalar. Gecekondu bölgesinde özellikle Erzurum Tokat, Tunceliler yoğun olarak yaşamaktadır.⁹

Mahallenin idari sınırlarının belirlenmeye başlaması 1970’li yılların başlarıdır. 1960’lı yılların sonlarında yapımına başlayan Alibeyköy Barajı, 1972’de tamamlanarak mahallenin kuzey sınırları belirlenir. 1973 yılında Türkiye’de genel seçimlerinden sonra, mahallenin siyasal-hukuksal anlamda varlığını temsil eden bir muhtar seçilir.¹⁰ 1977 yılında ise minibüs hatları verilir. 1980’li yıllarda ise otobüs hattı verilerek taşımacılık başlar (Perouse, 2011, s.80). Gazi Mahallesi genişlemeye başlarken 1984 yılında Zübeyde Hanım Mahallesi’nin kuruluşuyla birlikte ikiye bölünür. Bu durum mekânın hem toplumsal hem de fiziksel dönüşümünün de başlangıcı olarak gündelik alana sirayet eder. Mahallenin, “yönetilemez” gerekçesiyle bölündüğü belirtilirken (Perouse, 2011, s.80), idari anlamda mahallenin ismi değiştirilmiş olmasına rağmen, gündelik hayat içerisinde hala Gazi Mahallesi olarak ifade edilmektedir.¹¹ Gazi Mahallesi’nde ilk eğitim kurumu Çiftlik İlkokulu adıyla 1967 yılında kurulmuştur. Daha sonra ise adı Atatürk Çiftliği İlk ve Ortaöğretim Okulu olarak değiştirilmiştir. Lise düzeyinde eğitim ise 1995 yılında Şair Abay Konanbay Lisesi adıyla kurulmuştur.

⁸ Bazı sol basında mahallenin ismi Çiftlik olarak tanımlanmaktadır. Detaylı bilgi için: “**İstanbul’un Yoksul Gecekondu Semtlerinde Halkın Mücadelesini Hiçbir Güç Durduramaz!**” Devrimci Yol Dergisi, Sayı 29, s.5, 18 Temmuz 1978

⁹ “Gazi Mahallesi Muhtarı Nevzat Altun: İstanbul’un orta yeri Gazi”

https://www.youtube.com/watch?v=YGeu8N_rchs Kondular, 6. Bölüm, Belgesel

¹⁰ 1973’te halkın büyük çoğunluğunun oyunu alan kişi Öztürk Yurtseven’dir. Yurtseven Sivas’lı olup Gazi Mahallesi’nde tanınan birisidir.

¹¹ Gazi Mahallesi, 1990’lı yılların sonlarında 75. Yıl Mahallesi ve Yunus Emre Mahallesi olarak bir bölünme daha yaşamıştır. Bugün dar anlamda bu mahallede yaşayan insanlar için Gazi Mahallesi olarak nitelendirilmektedir. Bu yüzden tez bu bütünsellik içerisinde diğer tüm mahallelerde Gazi Mahallesi anlamı içerisinde değerlendirilmiştir.

Sağlık kurumları ise 1980’li yılların sonlarında Nevzat Ayaz Semt Polikliniği ismiyle kurulmuştur.



Şekil 1. Gazi Mahallesi Haritası.

2.2 İlk Yerleşme Dönemi Olarak 1970’li Yıllar

İdari anlamda yasal statüsünü 1972 yılında alan Gazi Mahallesi, Gaziosmanpaşa ilçesine bağlı bir yer olarak gelişimini sürdürmeye başlamadan önce 1950’li yılların başlarından itibaren az sayıda gecekondular bulunmaktaydı. Gaziosmanpaşa ilçesi Zeytinburnu’yla birlikte ilk dönem gecekondular yerleşim alanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. 1963 yılına kadar Eyüp’e bağlı olan daha sonra bölünerek ilçe statüsünü elde eden Gaziosmanpaşa, 1958 yılına kadar Küçükköy’e bağlı olan bir mahalleydi.¹² Perouse, Gaziosmanpaşa’yı 4 göç dalgasıyla ele almaktadır. Buna göre, 1920’lerin başlarında Trakya bölgesinden yapılan birinci göç dalgasıdır. İkinci dalga ise 1940 ve 1950’li yıllarda yaşanan Bulgaristan ve Yugoslavya’dan yaşanan göçtür. Üçüncü dalga Karadeniz ve Orta ve Doğu Anadolu bölgesinden yapılan göç hareketliliğidir. Son olarak 1990’lı yıllarda Güneydoğu Anadolu bölgesinden yapılan göçlerdir (Perouse, 2011, s.47-48). 1950’li yıllardan itibaren Balkanlardan aldığı göçle büyüyen Gaziosmanpaşa zamanla ilçenin genişlemesiyle birlikte hazine arazilerinin

¹² <https://www.gaziosmanpasa.bel.tr/index.php?goster=Gaziosmanpasa-Tarihi>

yerleşim alanlarına dönüşmesine neden oldu. Balkan Müslümanlarının kentin çeşitli bölgelerine yerleştirilmeye başlanması yeni arazilerin parsellenmesiyle çeşitli gecekonduların oluştuğu bölgeleri oluşturmuştur. Eyüp, Bayrampaşa ve Gaziosmanpaşa gibi yerleşim alanları Balkanlardan gelen göçmenlerin en çok yerleştiği alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

İlçenin nüfusu 1970 yılında 126.509 iken bu sayı 1985 yılında iki katından fazla artarak 291.715'e ulaşmıştır (Perouse, 2011, s.94). Özellikle İstanbul'da yaşanan göç hareketliliğinin dönem olarak 1970'li yıllarda yoğunlaştığı düşünüldüğünde bu nüfusun hızlı bir şekilde artmasının nedeni anlaşılmaktadır. Özellikle işçi nüfusunun yoğun olduğu bu ilçe fabrika bölgelerine yakın olmasıyla birlikte nüfusun yoğunlaşmasına yol açmıştır. Bir yandan kentsel büyümenin devam etmesi bir yandan da barınma, konut taleplerinin yükselmesi bu yıllarda kent içi göç hareketliliğiyle birlikte kent çeperlerinin genişlemesini beraberinde getirmiştir. Bu genişleme Gaziosmanpaşa sınırlarının sürekli olarak yenilenmesine yol açmakta, yeni yerleşim alanlarının hazine arazileri üzerinde yükselmesine neden olmaktadır. 1950'li yıllardan itibaren önce Balkanlardan gelen Müslümanların¹³ daha sonra ise Karadeniz ve Sivashlıların yerleştiği bölge olan Gazi Mahallesi, kentsel büyümesini hazine arazileri üzerinde gerçekleştirir. 1970'li yılların ortalarına kadar gecekondular alanları seyrek ve birbirine yakın olmayan bir şekilde inşa edilmeye başlanırken, 1980 yılların başlarından itibaren artan nüfusla birlikte imar affi neticesinde gecekondular geniş ama birbirine yakın inşa edilmeye başlanır. Gazi Mahallesi'nin bölünmesiyle oluşan diğer mahalleleri de düşündüğümüzde 2018 yılı itibariyle 145 bin'e ulaşan nüfusun yaşadığı bir mahalledir

Tablo 1: Gazi Mahallesi dahil diğer 4 mahallenin 2018 nüfus bilgileri.

| Yıl | İlçe | Mahalle Adı | Mahalle Nüfusu |
|------|------------|--------------------|----------------|
| 2018 | Sultangazi | Yunus Emre Mah. | 47.697 |
| 2018 | Sultangazi | Gazi Mah. | 34.520 |
| 2018 | Sultangazi | 75. Yıl Mah. | 31.998 |
| 2018 | Sultangazi | Zübeyde Hanım Mah. | 31.411 |

¹³Jean François Perouse, Gazi Mahallesi mezarlığında yaptığı incelemeye göre en eski mezar taşlarının Bulgaristan ve Yugoslavya göçmenlerinin olduğunu yazmaktadır. A.g.e, s.49

Gazi Mahallesi 1960'lı yılların sonlarından itibaren başlayan Karadeniz bölgesinden gelen ailelerin göçüyle birlikte bir yerleşim alanı haline gelmeye başlamıştır. Buna göre yerleşme alanı olarak seçilen, bugün Gazi Mahallesi merkezi konumunda olan İsmet Paşa Caddesi boyunca Karadenizli ailelerin yoğunlaştığı alanlar olmuştur. Yine 1980'li yılların sonlarına doğru Karadeniz'den bazı aileler, baraj üstü olarak bilinen mahallenin Kuzey bölgelerine yerleşmiştir. Karadenizli aileler şuan çoğunlukla bu bölgede yaşamaktadır. İlk dönem Karadeniz'den özellikle Kastamonu, Sinop, Trabzon, Ordu gibi illerden gelen aileler akraba, hemşerilik ilişkisiyle birlikte dayanışma ağı oluştururken, 1970'li yılların ortalarından itibaren İç Anadolu'dan özellikle Sivas Tokat ve Doğu Anadolu Bölgesi'nden Tunceli, Erzincan, Erzurum gibi şehirlerden gelen aileler de mahallenin daha sonra merkezi olacak bölgelere yerleşmiştir.

İstanbul'un çeşitli ilçelerinden gelen aileler arazileri çevirmeye başlarken ilk gelen Karadenizli aileler İsmet Paşa Caddesi ve çevresine yerleşirken, daha sonraki yıllarda bu bölgeler farklı bölgelerden gelen ailelere satılmıştır. 1980'li yıllardan itibaren gelen Karadenizli aileler ise baraja yakın bölgelere yerleşmeye başlamışlardır. Yerleştikleri alan Alibeyköy barajının hemen üst tarafıdır ve ormanlarla kaplıdır. Özellikle orman ve baraj bölgesinin su havzası alanında olması Karadenizli ailelerin yerleşme alanı olarak seçmesinde birincil seçenek olarak gözükmektedir. 1980'li yıllarının başlarına doğru ailesiyle birlikte bu bölgeye yerleşen ve balık restoranına sahip olan Metin Kırmızıyüz "Karadenizli olmamızdan kaynaklı burayı sevdik ve yerleştik" der. Ailelerin zamanla buraya yerleşmesiyle birlikte bakkal açan Metin Kırmızıyüz, mahallenin Sakinler Mahallesi olarak isimlendirilmesinden bahseder:

Bu mahallede 3 evdik. Elektrik, su, yol yoktu o zamanlar. Komşu gelsin istiyorduk. Zamanla aileler gelmeye başladı. Sonra ben de bakkal açmak istedim. Bakkal kurdum ismini de Sakinler gıda yazdım. Mahallemiz Sakindi bana göre o yüzden Sakinler Mahallesi olarak kaldı, hala Sakinler diyenler de var mesela. Minibüs yoktu. Dört yol'da iniyorduk. Sonra köşe durağına geldi minibüsler. İsmet paşa caddesi toprak yoldu. Yaz döneminde örneğin eğer çok fazla isek şoföre para veriyorduk, bizi mezarlığa bırakıyorduk. Gazi'ye gelenler arsa yapabiliyordu, bomboştu.

Bizimkiler barajı görünce sonra gecekondular. Barajı görünce etkilendiler. Karadenizli olmalarından kaynaklıydı.¹⁴

Özellikle barajın çevresine yoğunlaşan Karadenizli aileler bu durumun daha sonra dezavantaja dönüştüğünden bahseder.¹⁵ Nüfusun yoğunlaşması ve sonrasında yerleşim alanlarının belirlenerek merkezi bölgelerin oluşmasıyla birlikte Karadenizli ailelerin bu merkezi yerlerin uzağında kalmasına yol açmıştı. Ayrıca Baraj bölgesinde yer alan gecekondular alanları su havzası olarak belirlenmişti. Bu durum bazı ailelerin daha sonraki yıllarda mahallenin iç taraflarına doğru kaymalarına neden olmuştur.

Kastamonu'dan ailesiyle birlikte gelen Mehmet Eren su havzası olarak geçen bölgeye yerleşir. Böylelikle tapusu olmayan ama 1980'li yıllarda tapu tahsis belgesi almak için dönemin Gaziosmanpaşa Belediyesi'ne ödeme yaparlar:

1973 Kastamonu doğumluyum. 1979 Gazi Mahallesi ailemle geldik. 4 kardeşlik, en küçüklerimiz daha bebektir. Babam bir gecekondular yapmıştı, Ulucami'nin olduğu bölgeye yerleştik. Önce 4. Levent'e gelmiştik. Gecekonduların olduğu bölgede Kastamonulular çok vardı. Korunaksız bir gecekondular vardı. Bir kardeşim orada yaşamını yitirmişti. Gazi Mahallesi mezarlığına defnetmiştik. O zaman mezarlık bomboştu, çok azdı mezarlar. Kastamonulular ve Sivashlılar yoğundu. Şuan o bölge hala tapusuz ve daha sonra tapu tahsis belgesiyle yıllardır vergileri ödeniyor. 1980'li yıllardan beridir o belge var. Yakın zamanda milli emlak bir ceza makbuzu yolladığını duydum, kimi ödedi bunları. Bizim gecekondular hala orada, tapu tahsis belgesiyle duruyor. Daha sonra aile ilişkileri üzerinden yoğunlaşmaya başladı. Gazi Mahallesi hem köy hem şehirdi aslında. Evlerde su tesisatı ve elektrik neredeyse yoktu. Mahallelerde çeşmeler vardı. Yazın daha az akardı o zaman. Daha sonra tankerlerle su getirilen dönem oldu.¹⁶

İlk göçmenler hazine arazilerini işgal etmeye başladıkları dönemlerde uzun soluklu bir sürece girmişlerdir. Enformel bir şekilde ilerleyen bu süreçte hem arazilerin çevrilmesi hem de bu arazilerin satılması Gazi Mahallesi gelen ilk göçmen grup üzerinden olmuştur. Fakat bu ilk göçmenler, 1970'li yılların başlarından itibaren araziye değişim değeri üzerinden yaklaşarak, sonradan gelen göçmenlere arazi satışı yaparak

¹⁴ Kondular Belgeseli 11. Bölüm, "Balıkçı Metin Abi", <https://www.youtube.com/watch?v=k12x8JxZxmY>

¹⁵ 1984 yıllarında imar affi gelir ve Gazi Mahallesi merkezi yerlerindeki gecekondular ailelere verilmesine rağmen su havzası içerisinde yer alan bu bölgenin bazı bölümlerine tapu tahsis belgesi verilir fakat tapu belgeleri verilmez. Şu an bu bölge tapusuz yerleşim alanı olarak insanların yaşadığı bölge olarak bilinmektedir.

¹⁶ Mehmet Eren'le 20 Ekim 2018 tarihli yapılan görüşme

zenginleşmeye başlarmışlardır. Pınarcıoğlu ve Işıık'a göre ilk arsa işgalcileri en büyük parsayı toplarken, döngüye en son katılan kiracılar da ucuz kira, enformel işgücü piyasasına kolay katılabilme gibi olanaklara kavuşmaktadır (Işıık ve Pınarcıoğlu, 2018, s.79).

İlk dönem yerleşimciler arazileri parselleyerek konut inşa süreçlerine başlarken, bu dönemde ortaya çıkan bazı kişiler arazileri ailelere fahiş fiyatla satmaya başlar. Bugün Gazi Mahallesi'nin merkezi olan İsmet Paşa Caddesi ve çevresindeki araziler işgal edilerek çevrilir. Bu dönemde özellikle halk arasında Laz Dursun ve kardeşi Laz Mahmut olarak bilinen kişiler arazilere el koymaya başlar. İstanbul'un diğer ilçelerinden göç eden ailelerin arazilere yerleşme süreçlerinde Laz Dursun ve adamlarının ciddi müdahalesi olur.

Görüşmecilerin anlatımlarına göre hazine arazilerinin büyük bölümünü işgal eden Laz Dursun kardeşiyle birlikte Gazi Mahallesine göç eden ailelere şartlar sürer. Buna göre, araziye yerleşen aileler yüksek fiyatlarla arazileri satın almak zorunda bırakılarak, inşaat malzemelerinin kendisinden alınmasını şart koyar. Laz Dursun maddi anlamda gücünü geliştirirken aynı zamanda yerel yönetici ve polisle olan ilişkilerini de kullanır. Güçlenmesiyle birlikte mahallenin yerel otoritesi haline gelirken hazine arazilerinin parsellenecek satışında aktif yer alır. Birçok kişinin arazi mafyası olarak nitelendirdiği Laz Dursun ve adamları yeni göç eden ailelere karşı baskı uygular.

1970'li yılların sonlarında bu durum çatışmaya dönüşür. 2 Mart 1979 tarihinde gecekondü bölgelerindeki ailelerin evlerini almak niyeti taşıyan Laz Dursun ve adamları ile gecekondü sakinleri arasında çatışma yaşanır. Milliyet gazetesi 3 Mart 1979 tarihli haberinde 2 ailenin gecekondü anlaşmazlığından kaynaklı çatıştığını, çatışma sırasında onlarca insanın yaralandığını ve 200'e yakın kişinin gözaltına alındığını yazar. Çatışma sırasında 1 kişinin öldüğü belirtilirken, kimler tarafından vurulduğuna dair bir ibare bulunmaz.¹⁷

¹⁷ 3 Mart 1979 tarihli **Milliyet Gazetesi**



Şekil 2: 3 Haziran 1979 Tarihli Milliyet Gazetesi.

Dönemin Devrimci Yol dergisi 29. sayında ise olayın arazi anlaşmazlığından kaynaklı olmadığını yazar. Habere göre, Çiftlik Mahallesi olarak belirtilen mahallede uzun süredir hem kolluk güçlerinin hem de arsa ağalarının, aracı ve tefecilerin yoğun saldırısı altındadır. O dönem mahalle içerisinde zaten saldırılar yapılmakta, kahveler taranmaktadır. Bu durum arsa spekülâtörlerinin mahalle halkının arsalarını ellerinden zorla almasına karşı yapılmış bir direniş olarak görülürken Laz Dursun'un Çiftlik karakolunda görevli Osman adlı bir başkomiserle anlaşarak halka baskı uygular. Olaylar sırasında 5 kişiyi gözaltına almaya çalışan polisleri protesto eden halka silahla ateş edilir ve orada bir kişi yaşamını yitirir.¹⁸ Bu olaylarda yaşamını yitiren kişi Sivashlı Veli Türkmen'dir.

¹⁸ Devrimci Yol Dergisi, **İstanbul'un yoksul gecekondu semtlerinde halkın mücadelesini hiçbir güç durduramaz** s.5, 18 Temmuz 1979

İSTANBUL'UN YOKSUL GECEKONDU SEMTLERİNDE HALKIN MÜCADELESİNİ HIÇ BİR GÜÇ DURDURAMAZ!

Oligarşinin, İstanbul'da yoksul halklarımızın barındığı Küçükköy, Gaziosmanpaşa, Örnektepe, Gültepe gibi semtlere yönelik saldırılar gün geçtikçe artarak sürüyor. Ama ne sıkıyönetim terörü, ne faşist güçlerin saldırıları, tüm ülkede olduğu gibi, bu bölgelerde de emekçi halkımızın direnişini kuramıyor. Emekçi halkımız ve devrimciler omuz omuza yiğitçe direniyor.

YAŞASIN KUÇÜKKÖY, ÇİFTLİK DİRENİŞİ

Çiftlik, yoksul, elektriksiz, susuz, çözülmemiş ulaşım sorunu ile yirmi bin yoksul insanın yaşadığı bir bölgedir. Resmi ve sivil faşist saldırılar ve baskıların yoğun olduğu, halkın sindirilmeye çalışıldığı bölgede bulunan Çiftlik karakolu da faşistlerin, arsa ağalarının, araçların-tefecilerin koruyuculuğunu yapmaktadır. Çiftlik'teki devlet gücü karakol aracılığıyla dayak, küfür ve işkenceyle kanatlanmaya çalışılmaktadır.

Faşistler bölgede barınamamalarına rağmen, sıkıyönetim güçlerinin yardımıyla kahve tarım alanını, vur-kaç eylemlerini sürdürmektedir.

Önce Küçükköy Belediyesi'nde çalışan ve faşistlerden ayrılan bir mühendis (davadan döndüğü için) vuran faşistler Gaziosmanpaşa'da bir kahveyi tarayarak 1 kişiyi öldürdüler. Daha sonra Küçükköy'de bir ilkokul öğret-

meni ve bir kitapçı, faşist kurşunlarıyla hayatlarını kaybettiler.

Tüm bu saldırılar bölge halkını sindiremedi. Karacılıkla sürdürülen mücadele sonucu faşistler bölgeden sökülüp atıldılar. Faşistlerden boşalan yeri ise resmi devlet güçleri doldurmada gecikmediler.

Bunun en açık örneği, Çiftlik'te yaşandı; Bir arsa spekülâtörü olan ve hazine arsalarını halka satarak büyük kazançlar sağlayan Laz Dursun, Çiftlik başkomiseri ve polis Osman'la anlaşarak halkın elindeki arsaları zorla almaya kalkıştı. Ama Çiftlik halkı gelenlere gerekli dersi verdi. Gelen polislerin silahları ellerinden alındı. Olaylar üzerine gelen takviye polisler 5 kişiyi karakola götürdüler. Bunun üzerine karakol önünde toplanan 300 kişilik halk topluluğuna polislerce hakaretler, tehditler yağdırdı. Bunun üzerine halk kızlarını, oğullarını polisten almak için direnişe geçti. Gözaltına alınanları şubeye götürmek isteyen polis araçlarının yolları kesilerek polis ve askeri araçları tahrip ettiler. Halkın üzerine ateş açan güvenlik güçleri 1 yurtsever'i öldürdüler. Yiğitçe direnen Çiftlik halkından korkan ve onları bastırmak isteyen sıkıyönetim güçleri, bütün bölgeyi işgal ederek sabaha kadar arama adı altında baskı ve terörlerini sürdürdüler ve mahalle halkından 223 kişiyi göz altına aldılar.

GÜLTEPE VE ÖRNEKTEPE'DE SIKIYÖNETİM TERÖRÜ SÖKMEYECEK!

Gültepe'de sıkıyönetim güçleri "boy gösterid" yaparak hiç bir gerekçe göstermeksizin halkın üzerine ateş açtılar. Herhangi bir olay olmadığı halde, aniden kalabalık bir şekilde caddelere ve sokaklara dâlan sıkıyönetim güçleri, halktan insanları evlerine sokup, rastgele arama yapmaya, küfür ve hakaretler yağdırmaya başladılar. Bu arada, bir kadının evinde kocası olmadığı için aramak istememesi üzerine güvenlik kuvvetlerince açılan ateşle bir kaç kişi yaralandı. Bu olaylar Gültepe halkı tarafından nefretle karşılandı ve düzenlenen eylemlerle protesto edildi.

ÖRNEKTEPE'de, sıkıyönetimden güç alınarak saldırıların yoğunlaştırılan faşistler, daha önce, devrimi bir mücadele sonucu kovalandıktan bölgede kahvede oturmakta olan halkın üzerine ateş açarak, 2 kişiyi öldürüp, 11 kişiyi yaralayarak kaçtılar. Olaydan hemen sonra bir yandan yaralılar hastaneye taşınırken, diğer yandan, geniş protesto gösterileri başlatılmıştır. Ertesi günde devam eden gösteriler 200 kişilik korsa mitingle noktalandı. Bölgede geniş bildiri dağıtım ve yazılam yapıldı. Tüm bu protesto hareketlerinde faşizmin ve sıkıyönetimin gerçek yüzü teşhir edildi.

Şekil 3: Devrimci Yol Dergisi'nin 18 Temmuz 1979 tarihli haberi

Dönemin görgü tanıklarıyla yapılan görüşmelerde olayın yaşandığı dönemde özellikle Laz Dursun'un arazilere yerleşen ailelere dönük saldırganca tutumundan bahseder. Hem yerel yönetimlerle olan ilişkisi hem de mahalle karakoluyla yakın temasından kaynaklı yeni gelen insanların bir yandan ilişki kurduğu bir yandan da korktuğu kişilerden biridir. Buna itiraz eden birçok kişi artık tavır almaya başlar. 1970'lerin ortasında Gazi Mahallesi'ne yerleşen Zafer Aldoğan bu olayı şöyle anlatır:

O dönemde biz başkalarına yardımcı olduk, ama kendimize yönelik çok şey düşünmüyorduk kirada kalıyorduk. Kirada kalırken insanlara yardım ederdik. Örneğin gecekondu yapanlara gece yardım ederdik, sabaha kadar gecekondu bitirirken. İnsanlar girerdi içerlerine. Gençlerin bir araya gelip mağdur insanlara yardım ettiğini çok iyi biliyorum. İnşaat malzemelerini taksitle senetle satın alınarak gecekondu yapılırdı. O dönemlerde Laz Dursun diye birisi vardı. Biraz uyanık tiplerdendi, hazine yerini çevirip orayı insanlara satardı. Devletle iyiydi, yoksa kafalarına göre satamazdı. Laz Dursun yer satarken gençler tutar birilerine yardım ederse, Laz Dursun geri çekilebiliyordu. Veli Türkmen'in öldürülmesi olayını

hatırlıyorum. Veli Türkmen'in yaşamını yitirmesi bence tesadüfen oldu. Güvenlik kuvvetleri tarafından vuruldu, o kargaşa esnasında. İyi hatırlıyorum o dönemde Veli Türkmen'in kızı, benim kız kardeşimle aynı okula gidiyordu biz de taziyesine gitmiştik. Gecekondu meselesinden çıkan bir kargaşadan çıkıyor. Çatışmalar başladığında polis müdahalesi olunca Veli Türkmen vuruluyor.¹⁹

Gecekondulaşmanın ilk yıllarında başlayan bu gerilim ve çatışma, mahallenin hem toplumsal hem de mekânsal olarak inşa edilme süreçlerinin ipuçlarını vermektedir. Özellikle yerel yöneticiler ve arazileri çevirerek yüksek fiyatla satan kişilerin baskısıyla birlikte gecekonducular yıkılabiliyordu. Bu dönemde yaşanan arazi anlaşmazlıkları mahalle içinde gerilimlere neden oluyordu. İlk olarak göç eden Trakyalılar ve Karadenizliler ile Sivas, Tokat, Tunceli gibi İç Anadolu kentlerinden göç edenler arasında yaşanan gerilim 1970'li yılların ortalarından itibaren ölümlere varan çatışmaların olmasına neden olmuştu. Özellikle bu dönemde yaşanan çatışmalar sonraki dönemlerde yaşanabilecek etnik, dinsel ve kültürel ayrışmalara zemin hazırlayan koşulların oluşmasına neden olur. Özellikle arazilere ilk olarak el koymaya başlayan Karadenizli göçmenler ile Sivas, Tunceli, Erzurum gibi illerden gelen Alevi Kürtler arasındaki ekonomik nedenlerle yaşanan çatışmalar sonraki yıllarda politik içerikli gerilimlere neden olmuştur.

Kentsel büyümenin sonucunda mekânsal olarak 1970'li yıllardan itibaren yoğunlaşan gecekondulaşma sürecine dâhil oluş bir mahalle olarak Gazi Mahallesi'nin fiziki olarak ilk dönemlerde köy görünümünde olduğunu söyleyebiliriz. Görüşmecim Mehmet Eren'in "ne köy ne kent" tanımlanması dikkat çekicidir. Kır ile kent arasında sınırın belirsizleştiği bu durum, kent merkezinin çeperlere doğru genişlemesiyle birlikte kırsal alanların kültürel yapısındaki dönüşümünün uzun döneme yayılmasına neden olmaktadır. Buna göre, orman arazisi olarak karşımıza çıkan mahallede bir yandan hayvancılık yapılırken diğer yandan, gecekondu arazilerinin genişliğiyle birlikte büyük bahçeler yapılır.

Hem kentleşme sürecinin devam ediyor oluşu hem de köy yaşamının hala sürdürülebilir olması mahallenin kır-kent arasında kalmış yapısal özelliğinin olması

¹⁹ Zafer Aldoğan'la 7 Ekim 2018 tarihli görüşme

açısından dikkat çekicidir. Bu durum, yerel yönetimlerin politikaları ve halkın kentsel alana dâhil olma sürecinin hızlandırılmasıyla birlikte yavaş yavaş ortadan kalkar. Bununla birlikte kent alanlarının neoliberal dönüşümünün hızlanmasına yol açan 1980’li yıllardaki kent politikaları mahallenin sınıfsal olarak dönüşümüne yol açmaya başlamıştır. 1990’lı yıllarda tamamen apartmanlaşmayla birlikte mahallenin merkezi bölgelerinde bu durum biter. Buna karşın, Baraj Üstü bölgesinde gecekondu alanında hayvancılık yapan aileler hala mevcut olduğu gözlemlenmektedir.

1970’li yılların sonlarına doğru yoğun göç Gazi Mahallesi’nde yoğunlaşırken gecekondulaşma süreci hızlanmaya başlar. 1979 yılında Gazi Mahallesine yerleşen Hıdır Aktaş ve ailesi tapulu arsa arayışındadır:

İstanbul'a 1968 yılında Gültepe'ye Sivas'tan geldik. Oradan da Gazi Mahallesi'ne yerleştik. Gazi Mahallesi boştu, birçok kişi arsa çeviriyordu. Buraya Atatürk Çiftliği diyorlardı. Bedava gecekondu yapıyor dediler. Öyle bir söylenti vardı, duymuştuk. Hazine arazileriydi aslında herkes çeviriyordu, bizde geldik mahalleye. Biz de Zübeyde Hanım'ı gezdik. Sağlam olsun diye tapulu yer arıyorduk. Sonra bugün 75. Yıl Mahallesi'nde bulunan dört odalı bir gecekonduyu satın aldık. 1979 yılında yapılmıştı gecekondu. Hisseli tapuydu. O dönemin muhtarı olan Öztürk Yurtseven'in kardeşi Raşit Yurtseven'den satın aldık. 1982 yılından 1986 yılına kadar ev tapusuzdu daha sonra imar affı çıktı. Ziraat Bankasına o zaman 2000 lira yatırmıştık. Böylece aftan yararlandık. Kaçak gecekonducuları yıkmak için belediye müdahale etmeye çalışıyordu, o dönemin devrimcileri müdahale ediyordu. Su sorunu vardı. Yıllarca bunun cefasını çektik. Su kuyuları ve çeşmeler vardı burada, bidonlarla gider alırdık. Daha sonra belediye sanırım 1990'lı yıllarda tankerle su getirmeye başladı uzun yıllar sürdü bu. İnsanlar sırf su alabilmek için birbirleriyle kavga ederdi. Çok zor günlerdi o zamanlar.²⁰

1970’li yıllar İstanbul’unun birçok bölgesinde olduğu gibi göç hareketliliği mahalleyi etkisi altına alır. Kentsel planlamanın bu dönemde diğer birçok mahallede olduğu gibi yapılmamış olması gecekondulaşmanın bir “kendiliğinden kentleşme”²¹ pratiğine dâhil olduğunu göstermektedir.²² Bunun temel nedenlerinden biri göç hareketliliğinin belirli bir dönemi kapsamıyor oluşudur. Her ne kadar mahalle statüsünü 1973 yılında elde etmiş olsa da süreklileşen göç hareketliliği dâhilinde bir yerleşme süreci devam

²⁰ Hıdır Aktaş’la 7 Ekim 2018 tarihli yapılan görüşme

²¹ Jean François Perouse, **İstanbul’la Yüzleşme Denemeleri**, s.65

²² 1978 yılında kurulan Halk Komitesi tarafından Gazi Mahallesi için bir planlama yapılır. Detaylı inceleme tez içindeki “Gazi Mahallesi’nin planlama süreci” başlıklı bölümde tartışılmıştır

etmektedir. 1980’li yıllarda tapu tahsis belgesinin verilmesiyle başlayan ve 1990’lı yıllara kadar devam eden bu süreç, mahallenin sınırlarının yavaş yavaş belirgin hale gelmesine yol açmıştır.

| İl | | İlçesi | | Bucak | | Köyü | | Sokağı | | Mevkii | | Yüz Ölçümü | | | | | |
|-----------|----------|---|----------|---------------|---------------|--------------|-----------|---------|------------|--------|----|-----------------|----------|--|--|--|--|
| Cilt No. | Özel No. | Eski | Yeni | G. Safi İradı | Vergi Kıymeti | Satış Bedeli | Pafta No. | Ada No. | Parsel No. | He. | MP | Dm ² | FOTOĞRAF | | | | |
| | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| Vasfı | | E.A.R.S.A | | | | | | | | | | | | | | | |
| Sınırı | | Eski sınırdır | | | | | | | | | | | | | | | |
| İktisabı | | Kadastroca 2904.2653.2654 parseller 512/4610/01 HİDİR AKTAŞ'ın adına kayıtlıdır. 2653 parselinin 10.maddesinin B.bendi gereğince ve G.O.P.A.S.A. SELEDDİYESİ'nin 19/2/1986 gel ve 15/03/1986 T.C. KURUM NASYON KURULUMUNUN 24/3/1986 tap ve 080 sayılı kararı ile önceki resen ifade edilerek tasit edilmiştir. | | | | | | | | | | | | | | | |
| Sahibi | | T.O.T. HİDİR AKTAŞ | | | | | | | | | | | | | | | |
| GELDİSİ | | Yerime No. | Cilt No. | Sahife No. | Sıra No. | Taribi | GİTTİSİ | | | | | | | | | | |
| Cilt No. | | | | | | | Cilt No. | | | | | | | | | | |
| Sayfa No. | | | | | | | Sayfa No. | | | | | | | | | | |
| Sıra No. | | | | | | | Sıra No. | | | | | | | | | | |
| Taribi | | | | | | | Taribi | | | | | | | | | | |

Siciline uygundur.

NOT: Mülkiyetin devri aynı maddelerle sahipler için tapu kütüğüne muvafık olarak yapılmıştır.

Şekil 4. Hıdır Aktaş'a ait 1986 tarihli Tapu Senedi

Gazi Mahallesine ilk yerleşen insanlar hazine arazilerini enformel bir şekilde çevirirken öncesinde belli illerden küçük çaplı aile ilişkileri üzerinden yaşanan göç, daha sonrasında farklı illerden gelenlerle birlikte artması sonucu mahalle toplumsal kültürel dönüşüm yaşar. Bu ilişki ağı genellikle aile ve akrabaların birbirlerine haber vererek arazilerin çevrilmesi, mahalle içerisinde yerleşik hale gelen ailelerin birbirleriyle olan ilişkilerini etkilemiştir. İlk dönem göçmenleri bir araya getiren bir

anlamıyla da Asef Bayat'ın (Bayat, 2008, s.45) "pasif ağ" olarak adlandırdığı ilişki biçimidir. Buna göre, mahalle halkının ortak amaçla bir araya gelerek gecekonduyu yapımı için aktif olmuşlardır. Bununla birlikte, bu ilişki biçimi 1970'li yılların ortalarında sol grupların mahalleye girişiyle birlikte siyasal bir nitelik kazanmış, bilinçli ve uzun soluklu bir mücadelenin başlamasına zemin hazırlamışlardır.

Bu durum mikro anlamda dayanışma ağının özellikle sol grupların mahalle içerisinde taban bulmasıyla birlikte politik nitelik kazanarak konut ihtiyacı için daha genelleştirilen talepleri gündeme alınmasını sağlamıştır. Gazi Mahallesi'ne yaşanan göç hareketliliği ilk dönem aile, akraba ve hemşerilik ilişkisi üzerinden gerçekleşir. Buna göre hazine arazileri üzerine gelen aileler önce kendi çevresini daha sonra hemşerilerini getirmeye başlamıştır. Bu durum 1980'li yıllara kadar böyle devam ederken, 1990'larla birlikte özellikle inançsal, kültürel, politik ve etnik problemlerden kaynaklı göçler yoğunlaşır.

2.3 Gecekondulu Mahallerinde Dayanışma Ağı: Gazi Mahallesi'nde Aile ve Hemşerilik

Kent çeperlerinde oluşmaya başlayan gecekondulu bölgeleri mahalle statüsünü de kazanarak halkın barınma ihtiyacını ortaya çıkardı. Anadolu'nun birçok illerinden büyükşehirlere yaşanan yoğun göçle birlikte göç edenlerin birbirleriyle olan dayanışma ilişkisi, kente adapte olma süreçlerini kolaylaştırırken, ait oldukları mekânı yeniden inşa etme süreçlerini hızlandırmıştır. Bu dayanışma ağı enformel ilişkilerin yoğun olduğu gecekondulu mahallelerinin ilk kurulduğu dönemlerde görülebilmektedir. Bu dayanışma kurumlarından olan aile ve hemşerilik hem kültürel hem de toplumsal anlamda kent yoksullarının kentsel hayata katılımını sağlarken yaşam alanlarını inşa etmeleri için özgüven oluşturur.

Özellikle kentsel hareketliliğin ilk dönemi köy hayatının toplumsal, kültürel ve gündelik karakterinin kentsel alana dahil olma süreçlerinde zorluklar yaşanır. Bu dönemde kent çevresinde yaşayan aileler kentsel sisteme dahil olma konusunda ciddi sıkıntılar yaşamıştır. Kent çeperlerine yerleşen insanlar kolektif dayanışma ilişkisiyle birlikte gündelik hayatlarını yeniden inşa etmeye başlayabilecek bir toplumsallaşmayı

sağlamaya çalışmışlardır. Özellikle aile ve akrabalar üzerinden gelişen göç hareketliliği kente yerleşmenin en önemli sacayaklarındanır.

Kırsal bölgelerden gelen kent yoksullarının kent içinde tutunmak, yaşam alanı açmak için birbirleriyle dayanışmaktadır. Bu dayanışma ağı genel olarak ilk dönem gecekonducular da aile ve akraba kurumları üzerinden inşa edilmiştir. Erder'e göre dayanışma örüntüsü akrabalık ilişkilerinin dönüşümünü sağlamakla birlikte kent içinde yeni bir kültürel tanımlamayı sağlamaktadır (Erder, 1999). İlk dönem gecekonducuların daha çok barınma temelli arazilere yerleşmesiyle yaşanan ve geleneksel köy yaşamının dayanışmacı anlayışıyla yaşam alanlarını inşa etmelerini sağlamıştır. Zamanla yaşanan kültürel, toplumsal dönüşümle birlikte gecekondu mahallelerinde farklı toplumsal kimlik örtülerinin birbiriyle gerilim, güven ve çatışma ilişkileri yaşayabilmektedir. Bu ilişkiyi kimi zaman gerilimlere kimi zamansa gecekondu hareketliliğinin itici gücü hale gelmesini sağlayan bir örgütlenme biçimi olarak görebiliriz. Özellikle ilk dönem gecekonducular göç ettiği bölgelerde dayanışma ağları geldikleri bölgenin kültürel yapısıyla uyumlu insanlarla ilişkiye geçmelerini sağlamıştır. Böylelikle, kurulan hemşeri dernekleri aracılığıyla hem kültürel pratiklerin kentsel alanda sürdürülmesi hem de toplumsal ve mekânsal yaşam alanlarının bu dayanışma ağıyla kolaylıkla inşa edilmesini sağlamıştır.

Gazi Mahallesi'ne yerleşen ilk dönem gecekonducuların zamanla kendilerine ait hissettikleri kültürel, inanç ve etnik kimliğine yakın ailelerle birlikte bir cemaatleşme sürecine dâhil olurlar. Bu cemaatleşme sosyalleşme ve kültürel değerlerin, bağlılıkların, gündelik ilişkilerin devam etmesini sağlarken, geleneksel aile ve hemşeri ilişkisinin kentsel mekânda kendini yeniden üretmesine neden olan bir dayanışma anlayışını ortaya çıkarmıştır. Özellikle, dönemin arazi mafyalarıyla yaşanan çatışmalar da ailelere özgüven sağlamıştır. Bu durum geleneksel aile, hemşeri ilişkisiyle oluşan bir dayanışmayı ortaya çıkarsa da, gündelik hayatın şekillendirilmesinde, belediyenin, kolluk güçlerinin müdahalesinde bilinçli bir karşı duruşu sağlayamıyordu. 1970'li yılların ortalarından itibaren sosyalist grupların mahalleye girişiyle birlikte bu dayanışma anlayışı politik niteliğe doğru dönüşürken, mahalledeki gençlerin yerel ihtiyaçların karşılanması için çeşitli girişimlerde bulunmasını sağlamıştır.

Yerelde dayanışmanın ilk dönem yerleşimciler için daha çok etnik, dini ve akraba kimlikleri üzerinden ilerlerken, mahalle içi yerleşimlerin bu kimlikler neticesinde oluştuğu görülmektedir. Görüşmecilerden alınan bilgiler ve mahalledeki gözlemlerimde ortaya çıkan sonuç da bunu desteklemektedir. Buna göre, özellikle ilk dönem yerleşimciler belirli bir bölgeye yerleştikten sonra birbiriyle yakın temas içinde olan aileler de bu bölgelere yerleşmiştir. Karadenizli ailelerin en çok tercih ettiği ilk bölge mahallenin merkezi ve Kuzey kısmı olan ve ormanlık alana yakın bölge olurken, İç Anadolu'dan gelen aileler ise bugün merkezi yer olarak bilinen Gazi Mahallesi Cem Evi bölgelerine yerleşmişlerdir. Buralara yerleşen aynı bölgeden gelen insanlar zamanla köy dernekleriyle birlikte daha yoğun bir sosyal dayanışma ağı geliştirmişlerdir. Köy dernekleri aracılığıyla kurulan aileler arası ilişkiler, kentsel alana katılımlarını da hızlandırmıştır.

2.4 Gazi Mahallesi'nde Yeni Dayanışma Ağı Olarak Halk Komitesi

Gazi Mahallesi mekânsal olarak genişlerken 1970'li yılların ortalarından itibaren siyasal grupların örgütlenme alanı içerisine girmeye başlar. Buna göre mahallenin acil sorunları için kolektif karar alma mekanizmalarının oluşturulmasına dönük çalışmalar yapılır ve Halk Komitesi kurulur. 1978 – 1980 yılları arasında faaliyet gösteren komite, sol grupların öncülüğünde kurulur. Buna göre komitenin ilk amacı halkın konut ihtiyacı başta olmak üzere, yol, su, elektrik ve ulaşım gibi sorunlara çözüm aramaktır. Özellikle, arsa spekülâtorlerine karşı doğrudan müdahale etmek için halkın örgütlenmesi amaçlanır. Mahalle 1972 yılında idari statüsünü elde etmiş olmasına rağmen devletin ciddi anlamda ilgi alanına girmez. Bu duruma itiraz eden siyasal gruplar özellikle Laz Dursun gibi arazi rantçılarının halk üzerinde estirdiği baskı ortamına karşı halkın katılımını esas alan bir çalışma pratiği içerisine girer.

1970'li yıllarda ülke genelinde yaşanan siyasal hareketlilik, gecekondu bölgelerinde de hissedilir. Gazi Mahallesi gecekondulaşma sürecinin hızlanması da bu döneme denk gelir. Buna göre, özellikle Halk Komitesinin kurulmasıyla birlikte gecekondu yapımına destek olmak için planlamalar yapılır. Komite bu dönemde hem gecekondu inşaatlarında çalışır hem de belediye zabıtalılarının yıkımına karşı halkla birlikte gece nöbetleri tutarlar. 1973 yılında Eyüp'ten göç ederek Gazi Mahallesi'ne yerleşen Gazi Mahallesi Muhtarı Nevzat Altun bu durumu şöyle özetler:

Kendi çevremizden bazıları buralarda yer yurt olduğunu, işte buralarda ev yapılabilir, hazinenin yeridir, diyerek gelmişler. O mantıkla biz de çevre tehlikeliydi diye Eyüp'ten buraya geldik, biz de çevirdik bir yer, tuğlamızı işçimizi getirdik. Biz geldiğimizde 150-250 ev vardı. Biraz Karadenizliler hâkimdi. Biraz da bizim Sivas, Tunceli Zaza kesimi dediğimiz insanları vardı. Biz o zaman tabii, sürekli akrabaların evlerine gelip giderek buradaki arsalarla bakıyorduk. Sınıfsal grupların çalışması vardı o dönem. İşte bu yer burayı çevirin yapın, diye yer gösteriyorlardı. Zaman zaman belediyeden zabıta geliyordu arbede de oluyordu ama genel çoğunluğu halk bu minvalde ev sahibi oldu. 1970'li yıllarda tabii önem vardı buradaki siyasal kurumların. Devrimci Yol gibi, Halkın Kurtuluşu o dönemler çok fazla yoğunluk vardı, örgütlülüğü yakalamışlardı. Gelinip burada o öncülüğü yaptılar. Tabii onun dışında arsa çevirip vatandaşa parayla veren simsarlarda vardı. Onların mücadelesi onlarla da oldu ama biz para vermeden çevirdik bir yer, ama o da barınmak için ev yaptık²³

Gecekondulaşma faaliyetlerinin hem kendiliğinden hem de halkın kolektif olarak birbirine yardım etmesi ve politik grupların komite kurmasıyla birlikte sistemli hale gelir. 1978 yılında Halk Komitesinin kurulması hem gündelik ilişkileri yeniden düzenlerken dayanışma ilişkisinin politik bir nitelik kazanmasını sağlar. Komitenin 1978 yılında kurulması tesadüf değildir. Gazi Mahallesi'nden 1 yıl önce, 1 Mayıs 1977'te İstanbul Ümraniye ilçesinde Halk Komitesi kurulur.²⁴ Bu deneyim kısa zamanda İstanbul'un birçok ilçesinde de hayata geçer. Halkın doğrudan karar alma sürecine dâhil olduğu bu komite örgütlenmesi hem gecekonduların örgütlenmesinde hem de mahallenin mekânsal olarak inşa edilme süreçlerinde sosyalist grupların rolünü ortaya çıkarır.

Halkın konut sorununa doğrudan müdahale eden Komite aynı zamanda sosyalist grupların gecekondu mahallelerinde örgütlenmesine alan açan bir yapı haline gelir. Sosyalistler kent yoksullarının barınma hakkı çerçevesinde gecekondu yapımına doğrudan destek olmak için komiteler oluşturur. Özellikle hazine arazileri üzerine inşa edilen gecekondu alanlarının parsellenmesi sürecinde yaşanan sorunlara karşı sosyalist grupların komiteler aracılığıyla müdahale ettiği çeşitli pratiklerle görülür. Hem arazi mafyasının hazine arazilerini çevirerek halkın konut yapımını engellemesine hem de devletin inşa edilen gecekonduları yıkmasına karşı inisiyatif alırlar.

²³ Nevzat Altun'la 9 Eylül 2016 tarihli yapılan görüşme.

²⁴ Detaylı inceleme için bkz: Şükrü Aslan, **1 Mayıs Mahallesi 1980 Öncesi Toplumsal Mücadeleler ve Kent İletişim** Yayınları

O dönem kurulan Halk Komitesinin işlevine dair bilgi veren Zeynel Durna şöyle anlatıyor:

Devrimci Genç'li, FKF'nin (Fikir Kulüpleri Federasyonu). THKP/C (Türkiye Halk Kurtuluş Partisi / Cephesi) ve sonra o gelenekten gelen insanların, özellikle Devrimci Yol ve Devrimci Sol bölünmeden önce oluşan komitelerdi. Onlar bölününce kendi içlerinde komiteler bölündü ama eş güdümlü çalışmalar yapıyordu. Onların yaptığı çalışmalar vardı. 12 Eylül'le birlikte çalışmalar yapan insanların çoğu ya cezaevine sokuldu, ya işkencelerden geçirilerek öldürüldü. Bu çalışmalardan kaynaklı sokak ortasında öldürüldü. Abdullah Gözalan²⁵ bunlardan biriydi. 78'le birlikte o zamanki siyasallaşma sürecinin getirdiği bir süreçte bir yapılanma vardı. Devrimci örgütlenme vardı. Yapılar buna karşı çıktılar, mahallelerde halk komiteleri kuruldu. Halk komitesinin ilk işlerinden birisi, halkın konut sorunu çözmekti, yol su, elektrik sorunlarıyla ilgilenmekti onu da gücünün yettiği oranda yapmaya çalıştı. Bu duraklar kendiliğinden oluşarak gitmedi. Buraya mevcut otobüs duraklarının her yerinde, her kademesinde devrimcilerin zoruyla buradaki konutlaşmayla orantılı uzayarak gitmişti. Taa Yunus Emre son durağına kadar, Dört Yol'dan başlayarak. Eskiden minibüsler Dört Yol ile Küçükköy arasında çalışırdı. O da otobüs bulunamazdı. Sorunların çözümü kendiliğinden olmadı. Halk komitelerinin çalışmasıyla, öncülük etmesiyle birlikte hem ilçe belediyesiyle, hem büyükşehirle, PTT, İSKİ, o günün muhatabı kimse görüşerek eylemlerle toplumu bir araya getirerek, baskı uygulayarak sorunları çözmeye çalıştı.²⁶

İlk dönemde gecekondular yapımında ailelerin, akrabaların ya da komşuluk ilişkisi olan insanların Bayat'ın tabiriyle pasif ağ oluşturarak hareketliliği mevcut iken, sol grupların mahalledeki varlığıyla birlikte aktif ağa dâhil olan bir örgütlenme anlayışı gelişir. Mahallenin yasal statüsü olmakla birlikte ulaşım, yol, su ve elektrik gibi temel ihtiyaçların hem büyükşehir hem de bağlı olan belediyeler tarafından karşılanmıyor oluşu, Halk Komitesinin işlevsel hale gelmesinin en büyük nedenlerinden biridir. Dönemin koşullarına göre yerel yönetimlerle ilişki kurularak talepler iletilmesine rağmen mahalle altyapı sorunuyla boğuşur. Örneğin, su ihtiyacı büyük sorundur ve o dönemde halk ya açılan kuyulardan ya da Baraj bölgesindeki çeşmelerden suyu temin eder.²⁷ Daha sonraki dönemlerde Gaziosmanpaşa Belediyesi tankerlerle 2 – 3 günde

²⁵ Gazi Mahallesi'nde uzun bir süre siyasi çalışma yapan Devrimci Sol militanı. 18 Mart 1981 yılında Bakırköy'de polislerle yaşanan çatışmada yaşamını yitirdi. www.ozgurluk.info/sehitlerimiz/sehitler-html/Abdullah-Gozalan-ozgecmis.htm

²⁶ Zeynel Durna'yla 6 Ekim 2018 tarihli görüşme.

²⁷ İnşa edilen birçok gecekondular arazisinde su kuyuları olduğunu anlatan birkaç görüşmecim bu kuyuların imar ve iskân kanunu çıkartıldıktan sonra yaşanan apartmanlaşmayla birlikte kapatıldığını belirttiler.

bir su getirir. Bu durum sorunun tamamen çözümlenmesinden uzaktır. Hatta sorunların daha da karmaşıklaştırır. Çünkü mahalle neredeyse her gün aldığı göçle büyür ve nüfus hızlı bir şekilde artar. 1990'lı yılların ortalarına kadar tankerlerle su getirilir mahalleye. Birçok görüşmecim bu dönemlerde birkaç kişinin tankerin altında kalarak yaşamını yitirdiğinden bahsetmektedir.



Şekil 5: Gazi Mahallesi'nde su tankeri. 1990'lı yıllar

Zeynel Durna'nın anlatımlarına göre özellikle konut sorunun çözümü için Halk Komitesi, halkı ortak karar alma sürecine dâhil etmek için mahalle içerisinde çeşitli toplantılar yapar. 1980 öncesi çeşitli sıkıyönetim kararları alınırken, Gazi Mahallesi diğer birçok gecekondü mahallesinde olduğu gibi bunun etkisini fazlasıyla hisseder. Mahallenin yapısal sorunlarına çözüm aranmaya çalışılırken halkın ekonomik olarak yaşadığı sorunlara alternatif çözümler üretilmeye başlanır. Özellikle kapitalist üretim ve tüketim ilişkisinin dışında, alternatif kanalların inşa edilmeye çalışılır.

Buraya geldiğimizde sorunlar yumağı içerisinde bulduk kendimizi. Altyapı yok, iş yok, okul yok, elektrik yok, hastane yok. Hastayı götürmek için araç bulamıyorduk. Ya kucağında götüreceksin ya da kamyonla götüreceksin. Aynı zamanda stokçuluğun çok yoğun olduğu, rantçıların ülke ekonomisini sömürdüğü, yağ kuyruğu, tüp kuyruğunun olduğu

dönemdi. Akşamları çocukların aydınlatmada kullanıp ders çalışacağı bir yağ yok. Bununla ilgili de bu mahallede çalışmalar yapıldı. Halkın parasıyla bir kooperatif kuruldu Dörtyol'da. 12 Eylül darbesinde de o kooperatife el koydular. Tabi daha sonra Gaziosmanpaşa Halk Kültür Araştırma Derneği (GOPKAD) ve GAZİ-DER dernekleri kuruldu ama o çok sonra kuruldu. Ama kooperatif devrimcilerin işlettiği bir marketti. 3 tane insanın başında durduğu denetlediği. 78 yılında kuruldu, kar marjı olmayan bir kooperatifti ama 80'e kadar sürdü. Sonuçta parası buradaki halktan toplanan açılan bir işletmeydi. Bugünkü bir market kar marjıyla nasıl çalışma yapıyorsa o da ürünleri bulup getirip belirli bir sistematikte herkese dağıttığı herkesin evinde çorbanın kaynadığı bir alışveriş merkezi düşün. Gittiğinde bugün yağ yok denilmeyen, bulgur yok denilmeyen, tüp gaz yok denilmeyen bir yer. İşte bu kooperatifin başında devrimciler vardı.²⁸

Zeynel Durna'nın kooperatifle ilgili verdiği bilgiye dair İstanbul Ticaret Odasına ait ticari sicil gazetesinde bir tarama yapılmıştır. Buna göre 1970-1980'li yıllara ait resmi olarak bir kooperatif kuruluşuna dair bir belgeye ulaşılmamıştır. Fakat belirttiği yer olan Dörtyol'da bulunan Sultan İş Merkezi'nde, 1994 yılında Gazi Tüketim Kooperatifi adıyla bir kooperatif oluşturulduğu ticaret sicil gazetesinin 9 Şubat 1994 tarihli sayısında yer almaktadır (EK-11'e Bakınız).

Halk Komitesinin mahallenin hem mekânsal hem de toplumsal dönüşümüne ciddi katkısı olur. Gazi Mahallesi gibi işçi sınıfı mahallelerinde kentsel eşitsizliğin üretildiği ve dönüştürüldüğü mekânsal politikalara doğrudan itirazın adımı olarak kurulan komiteler, yeni bir toplumsal mekânsal alanları inşa etmeye çalışır. Bu komiteler aracılığıyla ilk gecekonduların kentsel hayata tutunma pratiklerini dayanışmayla kurarken, bu sürece doğrudan katılmayan ama yeni bir yaşam alanı inşa etmeye çalışan insanları da dâhil etmeye çalışırlar. Bu özellikle dönemin arazi mafyalarının baskısına maruz kalan gecekondulu aileleri cesaretlendirir ve onların komiteler aracılığıyla yapılan toplantılara katılarak ortak kararlar almalarını sağlar.

Böylelikle toplumsal ilişkilere dâhil olan kent yoksulları, dayanışmacı perspektifle mahallenin ilk yıllarında aktif olan Halk Komitesinin işlevsel de olmasını sağladılar. Yerel iktidarın görmezden geldiği veyahut taleplerine cevap vermediği bu dönemlerde halk dayanışmayla çözüm üretmeye başlar. Özellikle 1980'li yılların sonlarına kadar

²⁸ Zeyne Durna'yla 6 Ekim 2018 tarihli görüşme.

elektrik ciddi problemdir. Mahallenin merkezi yerleri (şuan Dört Yol, Eski Karakol civarı) dışında elektrik yoktur. Mahalle genişlemesine rağmen elektrik sorunu giderilmez. Halk Komitesi 2 yıllık süre içerisinde bu duruma karşı önce dönemin elektrik idaresi yetkilileriyle görüşme yapmaya çalışır fakat Zeynel Durna'nın anlatımına göre dönemin koşulları zorludur ve talepleri o dönem için kabul görmez. Bu yüzden, yapılacak en iyi şeyin mahalleye kaçak elektrik bağlamak olduğu düşünülür. Birçok kişi Komitelerin öncülüğünde elektrik direkleri çalarak mahallenin belirli yerlerine diker. Buna göre, mahallenin merkezi yeri olan Dört Yol bölgesinden itibaren elektrikler kaçak olarak gecekondulara evlerine çekilir.

2.5 Gazi Mahallesi'nin “Kentsel Planlama” Süreci

Kentsel planlamaya gecekonduları dâhil etmek, Şükrü Aslan'ın ifadesiyle paradoksaldır. Çünkü gecekondunun kendisi plan dışı bir olgudur. Bu “plan dışılığı” üretildiği yerlerden biri olan Gazi Mahallesi, göç hareketlerinin diğer birçok yerdeki olağan evriminin yanı sıra toplumsal grupların öncülüğündeki siyasallaşmayla birlikte inşa edilir.

Bir gecekondular mahallesinin kente dâhil olma süreçleri uzun bir süre alabilmektedir. Bu süreç mekândaki toplumsal ilişkilerin dönüşümüne etki eden farklı ilişki ağlarını ortaya çıkarabilir. Mahalle gündelik ilişkilerin süreklileşerek dönüşüme uğradığı ve sosyal alanın yeniden düzenlendiği bir mekândır. Bu düzenleme ve inşa süreçlerinde halkın doğrudan katılımı burada yaşayan insanların sosyal ilişkilerine yansır. Dolayısıyla, mahallenin fiziksel yapısına dair çalışmalar yapılırken halkın barınma ihtiyacını ve gündelik yaşam ilişkilerini sürdürebileceği bir yerin inşa edilmesi önemlidir. Mahallenin planlamaya dâhil olma süreci ancak mahallenin yasal statüsüyle ilişkili olduğu ölçüde devam eder. Gazi Mahallesi her ne kadar 1972 yılında idari statüsünü elde etmiş olsa da sürekli göç hareketliliği neticesinde oluşan gecekonduların yükselişi ve yerel yönetimlerin bu bölgelere dönük planlarının zayıf olması nedeniyle 1990'lı yılların ortalarına kadar altyapı sorunlarıyla boğuşmuştur.

1970 yıllarında Türkiye genelinde yükselen sol hareket kentin gecekondular mahallelerinde oluşan konut talebine döndük aktif bir çalışma yürütüyordu. 1970'li yılların ortalarında oluşan farklı deneyimlerle oluşan dinamik kent yoksullarının

taleplerinin görünür hale gelmesini de sağlıyordu. İstanbul'un gecekondular mahallelerinde 1970'li yıllarda Halk Komiteleri kurulmuştur. Bu döneme dair çeşitli sol dergilerde çıkan yazılarda da Halk Komitelerinin işlevine dair bilgiler verilmektedir:

Yeni mahalleler, mahallelerde örgütlenen "Halk Komiteleri"ne inisiyatif vererek kuruldu. Kurulan mahallelerin projelerini devrimciler çizdi. Parseller, bir ev için ayrılacak alan, halkın ihtiyaçları hesaba katılarak eşit olarak belirlendi. Yine elektrik, su, kanalizasyon gibi temel sorunlar halkla birlikte çözülmeye çalışıldı. Halk devletin tek bir çivi çakmadığı mahallelerde yolunu bile kendi imkânları ile yaptı. Parseller, gerçekten ihtiyaç sahiplerine, araştırılarak evi olmayan yoksul halka dağıtıldı. Evlerin yapımı hep birlikte örgütlendi. Özellikle Dev-Gençliler, yoksul halk ile birlikte inşaatlarda çalıştı. Tüm bu çalışmalar, polisin, sivil faşistlerin, arazi mafyalarının saldırıları altında ve yıkımlar sürdürülürken yapıldı. Sonuçta; devrimcilerin yol göstericiliğinde, okulu, yolu, suyu, elektriği, sağlık odası olan, asgari düzeyde altyapıya sahip yeni mahalleler kuruldu.²⁹

Gazi Mahallesi'nde yaşayan Zeynel Durna'nın anlatımlarına göre Gazi Mahallesi Halk Komitesi 1978 yılında sol gruplarca kurulur. Aktif olduğu 2 yıl boyunca halkın temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde çalışmalar yapıldığını, özellikle sokak, cadde, okul, park gibi kamusal alanların inşa edilmesinde ve planlanmasında rolü olduğunu belirtir. Ayrıca Devrimci Yol sempaticisi olan bir tapu kadastro memurunun Gazi Mahallesi'ne gelerek Halk Komitesi'yle ilişki kurduğunu ve komiteyle birlikte mahallenin fiziksel planlanmasını çizdiğini belirtmektedir. Bu süreci Zeynel Durna şöyle anlatmaktadır:

Bugün Gazi Mahallesi İstanbul'un en örnek planı yapılmış mahallelerden birisidir. Bunun planlamasını belediyeler, meclis üyeleri filan yapmadı. Bunun planını sokaklarını, caddelerini bizzat devrimciler yaptı. Bu 4 mahallede gözden kaçan ve atlanan 2 tane çıkmaz sokağımız var. Bunlar 2 okula geliyor. Birincisi Aslan Gazi Ortaokuluna çıkıyor, diğer ise 75. Yıl Mahallesi'nde olan İstiklal İlköğretim Okuluna çıkıyor. Onun dışında bütün sokaklar caddelere çıkıyor. Bunu devrimciler yaptı. O zaman mevcut ilişkiler üzerinden harita kadastroda çalışan yine devrimcilere yakın sempati duyan oradaki memurlar üzerinden onlar yapmış gibi planlandı. Kendisi Süryani bir arkadaşımız Devrimci Yolcu'dur. Bunun planlamasını yapan mühendistir. Gazi Mahallesinde bunu bilen 2 - 3 insan kaldı. Bunlar kendiliğinden olmadı. Arazi mafyası şuradan şuraya senin diyordu. Buna karşı Halk Komitesi tapu kadastro memurunun planına göre hareket etti. Bu plandaki amaç insanların insanca yaşayabileceği bir

²⁹ "Halk Komiteleri ve Halk Meclisleri", Emperyalizme ve Oligarşiye Karşı Kurtuluş Dergisi, Sayı: 17 3 Haziran 1995

yerleşim yeri oluşturmaktı. Planın amacı altyapısını, suyunun, parkının, oyun alanlarının, kütüphanesinin ve sosyal tesislerinin olduğu bir yaşam alanı oluşturmaktı. O dönemki koşullara göre ondan daha iyi yapılamazdı. Bir hayatta kalma mücadelesi vereceksin, halkı korumak için canla başla çalışacaksın, gece nöbet tutacaksın, gündüz akşama kadar gecekonduyu yapacaksın. Ayrıca yetkililer bize elektrik direği de vermiyorlardı. Buranın elektrik direklerini başka yerlerden çalarak dikiyorduk.³⁰

Bugün Gazi Mahallesi'nin neredeyse tüm sokak ve caddelerinin birbiriyle bağlantılı planlandığı gözlemlenebilir. Özellikle 4 caddenin³¹ genişliği ve birbiriyle bağlantısı, bu caddelere bağlanan sokakların varlığıyla birlikte ulaşım kolaylaşmıştır.³² Bu tür planlamaların en bilenen örneklerinden biri olan 1 Mayıs Mahallesi'nde görülür. 1 Mayıs Mahallesi'nin bu hususta özgün bir yerde durduğunu söylemek gerekiyor. 1977'de kurulan Halk Komitesiyle birlikte halkın doğrudan katılımıyla alınan kararların hayata geçirildiği mahalleye TMMOB gibi kurumlar, İTÜ ve Boğaziçi gibi üniversitelerden öğretim üyeleri destek vermiştir (Aslan, 2004, s.122). Özellikle üniversitelerdeki sosyalist öğrencilerin planlamaya dâhil olduğu bu gecekonduyu pratiği, halkın özel ve kamusal alanların inşa edilmesi için ortak karar alma mekanizmasını inşa etmesi bakımından bir deneyim olarak diğer gecekonduyu mahallelerine taşınır. Gazi Mahallesi'nde Halk Komitesinin kurulmasıyla yol, ulaşım, elektrik gibi halkın ihtiyaçlarına dönük çalışma yapılırken, mahallenin mekânsal olarak inşa edilmesine dair çalışmalar da yapılır. Fakat Gazi Mahallesi'ndeki işleyiş 1 Mayıs Mahallesi'ne göre farklıdır. Buna göre Gazi Mahallesi, 1 Mayıs Mahallesi'yle paralel giden ama 1 Mayıs Mahallesi'ndeki gibi sol gruplar ile TMMOB gibi kurumların desteğiyle ilerlemeyen bir süreç işler. Halkın konut ihtiyacını karşılamak için kolektif olarak gecekonduyu yapımına destek verilir. Fakat bu 1 Mayıs Mahallesi'ndeki gibi sistemli bir şekilde ilerlemez.

Bu deneyimin taşındığı mahallelerden biri olan Gazi Mahallesi'nde Devrimci Yol sempatisini bir kadastro memurunun önerisiyle başlayan ve Halk Komitesini içine

³⁰ Zeynel Durna'yla 6 Ekim 2018 tarihli görüşme.

³¹ İsmet Paşa Caddesi, Fevzi Çakmak Caddesi, İstiklal Caddesi, Cumhuriyet Caddesi

³² 1 Mayıs Mahallesi kuruluş sürecinde yapılan planlamalardan biri de sokak ve caddelerin uyumlu bir şekilde inşa edilmiş olmasıdır: "Bugün mahalle, bir baştan diğerine uzanan geniş ana caddesiyle İstanbul'un diğer gecekonduyu mahallelerinden belirgin bir farklılık göstermektedir. Bu ana caddelerden her iki tarafa ayrılan, bazıları yine aynı genişlikte cadde ve sokaklarla mahalle içi ulaşım kolaylaştırıyor" Şükrü Aslan, **Mayıs Mahallesi, 1980 Öncesi Toplumsal Mücadeleler ve Kent**, s.123

alan bir planlama yapılır. Bireysel inisiyatifle başlayan ve kolektif olarak halkın katılımını sağlamak için toplantılarla devam eden süreç başlatılır. Buna göre, halkın ortak kullanım alanları dâhil gecekonduların yerleşim alanlarının planlarının çizimi için tapu kadastro memuru kendi ekibiyle birlikte mahallenin mekânsal çizimlerini yapar ve dönemin belediye yetkililerine sunar. Gecekonduların yerleşimleri plansız ve düzensiz olarak kent alanlarında ortaya çıkarken dönemin Halk Komitesi üyeleri buna karşı neler yapılabileceği konusunda tartışmalar yürütür.

12 Eylül 1980 darbesiyle kesilen kentsel planlama darbe sonrası solcu gençlerin mahalle içerisinde yeniden örgütlenmeye başlamasıyla kaldığı yerden devam eder. 80'li yılların ortalarında tapu tahsis belgelerinin belirli bir ücret karşılığında verilmeye başlamasından sonra hem apartmanlaşma süreci yaygınlaşır hem de kentsel planlama süreçleriyle ilgili tartışmalar yaşanır. 1980'li yılların sonlarında Vefa Poyraz Lisesi'nde öğrenci olan H.Ö³³ gecekonduların yıkımlarına karşı eylemlerin yoğunlaştığı bu dönemde planlamada mahallede yetişen genç mühendislerin rolünün olduğunu söyler:

1980'li yıllarda gecekonduların parçellenme sürecinde mahallenin kimliği oluşmaya başladı. Gazi Güzelleştirme Derneği kurulmuştu o dönem. İşte Dev Yol geleneğinden gelenler tarafından kurulmuştu. Yine GOPKAD vardı kurulduktan sonra asıl solculuşma o dönemde yaşandı. 87-88 yıllarında yerel talepler için eylemler yapılmaya başlanmıştı. Tapu şerhi koşuluyla bazı yerleri yıkmaya çalışıyorlardı. Bunu engellemek için dernekler eylemler yaparak engellemişti. Özellikle 86-87'de Vefa Poyraz Lisesinde okuyordum o dönemde toplu halde gelip gecekonduların yıkılmaması için eylemlere katılıyorduk. Mesela bugün 8 Evler bölgesi olarak bilinen bölge hala sorunludur ve 80'li yıllarda su havzası olmasından kaynaklı yıkılmak istenmişti. O dönemin gençleri buna engel olmuştu. Yolların bu kadar düzgün olması o dönem hem solcu mühendislerin hem de belediyede çalışan işçilerin sayesindeydi, çoğu zaten Gazi'liydi. İyi ve düzgün yapılanmaya gittiler. O dönemki planlama yapan mühendisler buranın çocuklarıydı. Onlar burayı seviyordu. Ben bile konuştum onlarla, Gazi'yi örnek yapacağız diyorlardı. Hatta bununla ilgili Küçükköy'de toplantı yapmışlardı.³⁴

'80'li yıllar ise sermayenin kente müdahalesinin en çok olduğu yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kâr getiren konut yapımının yükseldiği bu yıllarda, toplumsal hareketliliğinin darbeyle birlikte kesilmesi sermayenin kent mekânlarına yönelimini

³³ Görüşmecinin talebi üzerine isim kodlanmıştır.

³⁴ H.Ö'yle 3 Ekim 2018 tarihli görüşme

hızlandırmıştır. 1983 seçimleri sonrası gecekondular mahallelerine imar affi³⁵ getirilmesi sonrası gecekondular sahipleri mülkiyet hakkı elde etmiştir. Ancak imar affi sonrası yaşananlar gecekondular bölgelerinin rant alanı haline gelmesine yol açmış, arazi mafyacılığı, inşaat şirketlerinin faaliyetleri arasına girmiştir. “Özellikle liberal politikaların uygulandığı Özal döneminde çıkarılan gecekondular afları ve gecekondular arazisi üzerinde dört kata kadar bina yapılmasına izin verilmesi ile birlikte gecekondulara formel konut piyasasında rant yolu açılmış; gecekondular arazisi büyük kazanç getiren ticari meta haline gelmiştir.” (Erman, 2004, s.10). Böylelikle, kenti çevreleyen gecekondular mahallelerindeki toplumsal hareketliliğinin zayıfladığı ‘80’li yıllarda imar affi gecekonduların sistemle bütünleşmesine neden olmuştur.

1980 darbesi sonrası Türkiye’de sol grupların zayıflamasıyla birlikte Gazi Mahallesi’nde siyasal durum 1970’li yıllara göre zayıftır. Buna göre, siyasal faaliyetlerde yaşanan düşüşün neticesinde mahalle 70’li yıllardaki komiteler aracılığıyla ortaya çıkan dayanışma anlayışının çok gerisinde olmakla beraber hemşeri ve akraba ilişkisiyle mahalleye yerleşimlerin arttığı gözlemlenir. 1980’li yılların ortalarında çıkan imar aflarıyla birlikte gecekonduların apartmanlaşarak yeni bir biçim kazanmıştır. 1970’li yılların sonlarına doğru Halk Komitesi’nin kendi inisiyatifiyle uygulamaya çalıştığı altyapı projeleri 12 Eylül 1980 darbesiyle kesintiye uğramıştır.



³⁵ “24 Şubat 1984 tarihinde çıkarılan 2981 sayılı İmar ve Gecekondular Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (Resmi Gazete Sayı: 18335, 08.03.1984) imar affi olduğunu söyleyebiliriz. Yasanın en önemli özelliğinin imar ve gecekondular mevzuatına aykırı hemen tüm yapıları kapsamaması ve içeriğinden de anlaşılacağı gibi “af” getirmesidir.” (Aslan 2008:162)

Şekil 6: Gazi Mahallesi'nin merkezi. Yıl 1982

Gazi Mahallesi'nin yerel yönetimler tarafından imar planı süreci 1985 yılında resmi olarak başlatılmıştır. Bunun dışında yoğunlaşan göç ve imar planındaki düzensizlikler nedeniyle 1988 ve 1989 yıllarında imar planında düzenlemeler yapılmıştır. Böylelikle mahalledeki gecekondu yerleşim alanlarında yaşayan insanlar bu dönemden itibaren tapularını almaya başlamıştır. Gaziosmanpaşa Belediyesi tarafından 12 Aralık 1984 tarihli Belediye Meclis toplantısında alınan karara göre Gazi Mahallesi için bir imar planı hazırlanır. Daha sonra karar İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne sunulur. Dönemin Belediye Başkanı Bedrettin Dalan başkanlığında İstanbul Büyükşehir Belediyesi meclisinin 31 Mayıs 1985 tarihinde oy çokluğuyla alınan karar doğrultusunda imar planı kabul edilir (Bkz. EK-2). Böylelikle 1985 yılı öncesi yapılan gecekondu imar planına dâhil edilir. Yine Gaziosmanpaşa Belediyesi Planlama Müdürlüğü tarafından 24 Haziran 1985 tarihinde tutulan zabıta göre mahalle içerisinde inşa edilen yapıların imar planına uygun şekilde yapılması konusunda bilgiler verilmiştir (Bkz. EK-3). 18 Şubat 1988 tarihli Gaziosmanpaşa Belediyesi meclisinin aldığı karar ise dikkat çekicidir. Zira 1985 yılında alınan karar sonrası yeni gecekonduların yapılmaya devam ederken, yapılan imar planı yetersiz kalır. Belediyenin açtığı ihaleyi kazanan firmalar bu durum için belediyeye imar planlarında düzenleme yapılması için başvurur (Bkz. EK-4). 1984 yılında Gazi Mahallesi'nden ayrılan Zübeyde Hanım Mahallesi'yle ilgili Gaziosmanpaşa Belediyesi meclisinin 14 Mayıs 1990 tarihli kararına göre mahallede bulunan bazı kamusal alanların konut alanına çevrilmesine dair kararlar alınır (Bkz. EK-10).



Şekil 7: Gazi Mahallesi'nin girişi yıl 1983.

1990'lı yıllarda ise Gazi Mahallesi'nde yaşanan apartmanlaşma süreci hızlanırken, 28 Temmuz 1994 yılında dönemin Refah Partili Gaziosmanpaşa Belediyesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesine 1985 yılı öncesi yapılan gecekondular için bir dilekçe verir. Başvuruya göre 1985 öncesi yapılan gecekonduların konutları, imar planında piknik ve park alanları içerisinde yer aldığı belirtilirken ıslah çalışmalarının yapılamadığını halkla karşı karşıya geldiği yazılır (Bkz. EK-5). İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Planlama Müdürlüğü ise cevabında çıkarılan yasanın 10.11.1985 tarihinden önce inşa edilen ya da inşasına başlanmış olan yapıları kapsadığını, gecekonduların sahiplerinin hak sahibi olması ve imar affından yararlanmış olması gerektiğini belirtmektedir (Bkz. EK-6). 1980'li yıllardan itibaren su havzası olan Osman Deresi civarındaki gecekonduların alanları hariç Gazi Mahallesi'nde tapu tahsis belgeleri ve sonrasında tapuların alınmasıyla yasal sorunlar çözüldüğü görülmektedir.

İşçi sınıfı mahallesi olarak nitelendirebileceğimiz Gazi Mahallesi'ndeki 1990'lı yıllarda yaşanan yeni Kürt göçü konut talebinin artmasına neden olmuştur. İmar affı sonucu oluşan apartmanlaşma sonrası, gecekonduların sahiplerinin birden fazla daire sahibi olmasıyla birlikte sınıfsal anlamda da dönüşüm yaşanmaya başlamıştır. Birçok aile gecekondudan binaya geçiş sürecine dâhil olurken yeni göçmenlere kiraya verdikleri daireler üzerinden gelir elde etmeye başlamıştır.

Böylelikle, sosyoekonomik dönüşümün aynı zamanda yoksulluğun el değiştirilmesi mahallenin sınıfsal, mekânsal ve toplumsal olarak yeniden tanımlanmasına yol açmıştır. Kentsel eşitsizliğin dinamik olarak yeni göçmenler eliyle mahallelerde yeniden üretildiği bir duruma evrilirken, buna itiraz etme gayretiyle mahallelerde etkin olmaya çalışan sol grupların 80’li yıllardan itibaren gecekondular mahallelerinde yeni tip örgütlenme pratiklerini ortaya koymaya başlar.



Şekil 8: Gazi Mahallesi 1983

1990’lı yıllarda ise Gazi Mahallesi’nde yaşanan apartmanlaşma süreci hızlanırken, 28 Temmuz 1994 yılında dönemin Refah Partili Gaziosmanpaşa Belediyesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesine 1985 yılı öncesi yapılan gecekondular yapıları için bir dilekçe verir. Başvuruya göre 1985 öncesi yapılan gecekondular konutları, imar planında piknik ve park alanları içerisinde yer aldığı belirtilirken ıslah çalışmalarının yapılmadığını halkla karşı karşıya geldiği yazılır (Bkz. EK-5). İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Planlama Müdürlüğü ise cevabında çıkarılan yasanın 10.11.1985 tarihinden önce inşa edilen ya da inşasına başlanmış olan yapıları kapsadığını, gecekondular sahiplerinin hak sahibi olması ve imar affından yararlanmış olması gerektiğini belirtmektedir (Bkz.

EK-6). 1990'lı yıllardan itibaren su havzası olan Osman Deresi civarındaki gecekonduların hariç Gazi Mahallesi'nde tapu tahsis belgeleri ve sonrasında tapuların alınmasıyla yasal sorunlar çözüldüğü görülmektedir.

İşçi sınıfı mahallesi olarak nitelendirilebileceğimiz Gazi Mahallesi'ndeki 1990'lı yıllarda yaşanan yeni Kürt göçü konut talebinin artmasına neden olmuştur. İmar affı sonucu oluşan apartmanlaşma sonrası, gecekonduların sahiplerinin birden fazla daire sahibi olmasıyla birlikte sınıfsal anlamda da dönüşüm yaşanmaya başlamıştır. Birçok aile gecekondudan binaya geçiş sürecine dâhil olurken yeni göçmenlere kiraya verdikleri daireler üzerinden gelir elde etmeye başlamıştır. Böylelikle, sosyoekonomik dönüşümün aynı zamanda yoksulluğun el değiştirilmesi mahallenin sınıfsal, mekânsal ve toplumsal olarak yeniden tanımlanmasına yol açmıştır. Yeni göçmenler olarak Kürtlerin mahalle içerisindeki yerleşimi kentsel eşitsizliğe dahil olmalarına neden olurken, kentsel kaynaklara ulaşım konusunda protestoların (su, ulaşım, elektrik vb) yoğunlaşmaya başladığı görülmektedir. Bu itirazların özellikle sol grupların mahalle içerisindeki etkinliğini arttırmasıyla birlikte yoğunlaşmaya başlamıştır.



3. GAZİ MAHALLESİ'NİN SİYASAL VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM DİNAMİKLERİ VE SÜRECİ (1990'LI YILLAR)

1970 – 1980'li yıllar arasında gecekondulaşma ve kentsel alana dâhil olmaya çalışan Gazi Mahallesi'nde yaşayan yurttaşlar darbenin getirdiği siyasal ve sosyal değişim nedeniyle gündelik ilişkilerinde dönüşüm yaşanmaya başlar. Göç getirdiği sosyokültürel ve ekonomik farklılaşma, konut sorunun gelen yeni göçlerle artarak devam ediyor oluşu toplumsal ilişkilere yansımaya başlar. 1990'lı yıllara gelindiğinde Türkiye genelinde yaşanan siyasal, kültürel ve ekonomik dönüşüm, gecekondulu mahallelerini de etkilemiştir.

1990'lı yıllar Gazi Mahallesi'nin siyasal, ekonomik ve kimlik anlamında farklılaşmanın yaşandığı yıllar olarak görülmektedir. Dolayısıyla bu dönem hem mahallenin siyasal atmosferinde yaşanan hareketlilik hem de Türkiye genelinde olduğu gibi mahallede de ortaya çıkan kimlik hareketlerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Yine bu dönemde 1980'li yılların ortalarında başlayan imar aflarının yarattığı apartmanlaşmayla birlikte göçle gelen Kürtlerin bu apartmanlarda kiracı olarak yerleşmelerini sağlamıştır.

Dolayısıyla bu döneme odaklanmak, farklı toplumsal kimliklerin, siyasal grupların mahalle içerisindeki konumunu değerlendirmek gerekmektedir. 12 Mart 1995'te yaşanan saldırı ve sonrasında gelişen katliam bir kırılma anı olarak mahallenin siyasal ve toplumsal hafızasında yer edindiği konum da bu bölümde tartışılacaktır.

3.1 Gazi Mahallesi Katliamı Öncesi Mahallenin Toplumsal Yapısı (1990'lı Yıllar)

1980 darbesi sonrası solun çıkış aradığı ortamlardan biri olan gecekondulu mahalleleri sol grupların örgütlenme alanları haline gelmişti. Bu dönemde sistem ve sol gruplar arasında gerilim gecekondulu mahallelerinde hissedilir hale gelir. Siyasal İslam'ın yükselişi kendi içerisinde çeşitli radikal eğilimlerin ortaya çıkışına zemin hazırlarken bu eğilimlere yönelik sistemin önlemler almaya başlar. Aynı zamanda, 1990'lar Kürt hareketinin Türkiye siyasi hayatında yer almaya başladığı dönemdir. Kürt illerinde yaşanan gerilimli süreç, OHAL uygulamalarıyla yoğunlaşmıştır. OHAL gerilimleri

arttırırken bu durumun mağduru olarak batıya göç etmek zorunda kalan Kürtlerin kent çeperlerinde yeni yoksul nüfusunun oluşmasına zemin hazırlar. Bir diğer hareket Türkiye’deki sol hareketin yükselişidir. 1980 darbesiyle birlikte zayıflayan sol hareket yeni genç kuşakla birlikte hem kent merkezlerinde hem de gecekondu mahallelerinde etkinliğini arttırır. Darbeyle birlikte sol hareketin bastırılması sonrası kitlesellenen Kürt hareketi 1990’lı yıllardan itibaren sistemi tehdit eden güç arasındaydı. Hem Kürt illerinde hem de Batı kentlerinde yaygınlaşan kitleselleşme süreci sistem ile gruplar arasında gerilimleri gecekondu mahallelerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur

Sosyalist hareket için ise ‘90’lar hem yasal anlam da siyasallaşma eğilimlerinin arttığı bir dönem olması anlamında yükselişlerin yaşandığı dönemdir. 1989 yılının Mart, Nisan ve Mayıs aylarında Türkiye’de binlerce kamu emekçisinin gerçekleştirdiği kitlesel grev ve eylemler yaşanır. Türk-İş’e bağlı sendikalar ile kamu işveren sendikası arasında sürdürülen toplu sözleşme görüşmelerinde sonuç alınamaması sonrası gerçekleştirilen bu eylemler 1990’lı yıllardaki siyasal anlamda solun yeniden güçlenmesini sağlar (Çelik, 2015)

Kürt hareketi ve sosyalist hareketinin ‘90’lı yıllar boyunca gecekondu mahallelerinde destek bulması tesadüfi değildir. 1970’lı yıllardan başlayarak bu mahallelerde izleri bulunan bu gruplar darbe öncesi ve sonrası bu mahallelerde varlığını hiçbir zaman tamamen yitirmemişti. 1990’lı yıllar boyunca artarak devam eden ve gündelik siyaset içerisinde yer alan bu grupların eylemleri kitleselleşmeye başlıyordu. Her ne kadar Sovyetlerin çöküşü ülke içindeki sosyalist hareketleri etkilemiş olsa da işçi sınıfının yoğun olduğu gecekondu mahallelerinde sol siyasetin etkisi zayıflamamıştı. 1990’lı yılların başlarından itibaren Kürtlerin göçüyle başlayan süreç bu mahallelerde yeni radikal bir kuşağın ortaya çıkmasını sağlıyordu. Özellikle, kentsel hayata adapte noktasında yaşadıkları sıkıntılar bu kuşağın radikalleşme eğilimlerini arttırmıştır. Hem gündelik hayatta yaşadıkları dışlanmaya dayalı bir ötekileştirilmenin varlığı hem de Kürt illerinde OHAL uygulamaları gecekondu bölgelerinde yaşayan genç kuşakta reaksiyona neden olabiliyordu.

1990’lı yılların siyasal durumuna dair gözlemlerini aktaran Zeynel Durna, 12 Eylül süreci sonrası birçok devrimci liderin Gazi Mahallesi’ne gelerek çalışma yaptığından

bahseder. Aynı zamanda Gazi Mahallesi'ni 12 Mart 1995 katliamı öncesi ve sonrası olarak ayırır:

12 Mart 1995'e gelene kadar, mihenk taşı şeydi, dikkat edersen o sürece kadar Türkiye'nin siyasal yelpazesinde örgütlenen siyasal hareketler içerisinde yer alan cezaevlerinde yaşamın yitiren insanların %80'i Gazi Mahallesi'nde yaşayan insanlar. Çok ciddi çalışmalar ivme kazanmıştı Türkiye Devrimci Hareketine, Gazi Mahallesi'nde, her gün eylemler vardı. Siyasal yelpazede öncülük eden, çok ciddi örgütlülük vardı. Dünyada herhangi bir olay, Gazi'de reaksiyona neden oluyordu. Bunun için en ideal mahalle Gazi Mahallesiydi. Gecekondu alanları, yaşamın olması biçimiyle kendi sorunlarına çözüm üretiyordu. Devrimciler de buna öncülük ediyordu, öncülük edende buranın evlatlarıydı.³⁶

70 yaşında olan Zeynel Durna'nın Gazi Mahallesi'ne dair anlatıları önemlidir. Çünkü '90'lı yıllar da siyasal hareketliliğinin mahalle içerisinde ne şekilde etki ettiğine dair önemli veriler sunar bize. 1980 darbesi sonrası neredeyse gücünü büyük oranda yitiren sol gruplar Gazi Mahallesi gibi gecekondu mahallelerinde hala aktifliğini koruyordu. Bu gruplar mahalledeki temel sorunlara doğrudan etki edebilecek bir politika üretmeye başlarlar. Gecekondu mahalleleri bu grupların rahat hareket edebildiği alanlar olarak kendileri açısından önemli bir yer teşkil etmektedir.

Özellikle 1970'li yıllarda Devrimci Yol, Halkın Kurtuluşu gibi yapıların bu mahallede varlığı bilinmekle birlikte, Devrimci Yol içerisinde kopan Devrimci Sol 1980'li yılların sonlarında itibaren örgütlenme alanı bulmuştur. Yine birçok grubun yer bulduğu ve mahallenin farklı noktalarında özdeşleştirilmelerine yol açan çeşitli pratikler ortaya çıkar. Bu pratikler genellikle sol grupların bir araya geldiği derneklerin varlığıyla tanımlanır. Bu dernekler aracılığıyla bir araya gelen sempatanlar buraları kendilerine ait bir mekân olarak kurgular. Örneğin, bir eyleme gidilecekse toplanma alanları genellikle sürekli buldukları bu mekânlardır. 1990'lı yılların başlarında Lise öğrencisi olup, sol bir grupta aktif çalışmalara katılan M.A³⁷, Gazi Mahallesi'nde sol grupların mahalle içerisinde hangi bölgelerde yer aldığını şöyle açıklar:

Gazi'de solun genel yelpazesindeki tüm yapılar örgütlüydü. Yani artık sokak sokak, mahalle mahalle örgütlenmiş bir yerdi. Hatta her grubun, kendisine ait hissettiği bölgeler vardı. Mesela etkin olan hareketler belliydi Kurtuluş Gazetesi, Direniş Gazetesi, Yurtsever Gençlik Dergisi, Atılım Gazetesi ve Partizan Dergisi çevreleriydi. Partizan Dergisi çevresi daha

³⁶ Zeyne Durna'yla 6 Ekim 2018 tarihli görüşme

³⁷ Görüşmecimin talebi üzerine isim kodlanarak verilmiştir.

çok köşe durağı ve yukarısında yer alıyorlardı. Kurtuluş Gazetesi çevresi, Gazi'nin her tarafında örgütlü olmasına rağmen 8 Evlerde daha çok örgütlüydü. Direniş Gazetesi çevresi şuan ki 75. Yıl Mahallesindeydi. Doğal olarak halk ve esnafla ilişki bölgesel kalıyordu. Partizan Dergisi çevresi, Dersim (Tunceli), Erzincanlılar arasında örgütlüydü o dönem. Kurtuluş Gazetesi çevresi o dönemki en güçlü hareketti. Daha çok Sivas, Dersim, Tokat hatta Kastamonulular içerisinde, Sünni çevre içerisinde örgütlüydü. Direniş Gazetesi çevresi daha çok Hatay, Sivas, Antepçiler arasında örgütlüydü.³⁸

Burada dikkat edilmesi gereken en önemli şey, her bir grubun mahalle içerisinde sanki yazılı olmayan anlaşmalarla kabul edilmiş gibi sınırlarının çiziliyor olması. Görüşmecilerimin birçoğu bu anlatıyı destekleyen açıklamalarda bulunur. Dönemin en ilginç durumlarından biri bu olmasına rağmen, şuan bile mahalle içerisinde bu grupları az çok tanıyan insanlar hangi siyasal grubun daha çok nerelerle özdeşleştiği konusunda fikri olabiliyor. '90'lı yıllardan sanki miras kalmışçasına bu durumun devam ediyor olması, sol grupların mekânsal güç olması, örgütsel alanlarını genişletmesiyle açıklanabilir. Bu durum zaman zaman sol içi şiddetin önünü açmakla birlikte mahalledeki bu güç birikiminin nasıl ve ne şekilde dönüşüme uğradığını göstermektedir. M.A bu durumu kendisi açısından trajik olduğunu belirttiği örneklerle açıklarken, mahalledeki sol grupların o dönemki durumunu da ortaya koyuyordu:

Orada yerel sorunlara çözüm üretmek, işte devletle mücadele etmek yerine kendileriyle mücadele ederlerdi. Neden? Alan kapma, kendilerini diğerlerine dayatma, çok kaba bir güç gösterisiyle yapılıyordu. Kendilerini diğerlerine dayatıyorlardı. Devletin çok böyle halk üzerinde bir inisiyatifi de yoktu. O inisiyatifi sağlayan örgütler kendi rakiplerini bastırmaya dönük adımlar atardı. Alana sahip çıkma, ilişkileri yeniden canlandırma adına birbirimize dayak attığımız oluyordu. Oysa can ciğer arkadaştık. Sohbet ettiğin, oturup muhabbet ettiğin arkadaşını dövmek zorunda kalıyorsun. Neden, çünkü benim hareketim onu cezalandırma kararı aldı. O kararı cezalandırdığımız arkadaşına söylemişim, o da bana emir demiri keser demişti. Daha sonra Kurtuluş Gazetesi çevresinin beni cezalandırmasında da o arkadaşım gelmişti. Hatta espriyle dişlerime vurmayın demişim. Arkadaşım da gülerken tamam demişti. İşte böyle bir komedi içerisinde de giriyor insan.³⁹

M.A'nın sol gruplar arası çatışmaların belki en masum anekdotlarından birini anlatıyor olması, sol içi çatışmaların gecekondular mahallerindeki ölümlere varan çatışmaların üstünü örtmemektedir. Zira daha '90'ların ilk yarısında başlayıp, 1990'lı yıllar

³⁸ M.A'yla 5 Eylül 2016 tarihli görüşme

³⁹ M.A'yla 5 Eylül 2016 tarihli görüşme

boyunca devam eden ciddi çatışmaların varlığı bilinmektedir. Örneğin, Devrimci Sol içerisinde yaşanan bölünme⁴⁰ sırasında mahallede ölümlere varan çatışmalar yaşanır.

⁴¹ Bu durum hem güncel sorunların üstünü örtmekte hem de sol grupların mahalleyle kurdukları politik ilişkiyi ve halkla kurduğu bağı zayıflatan bir duruma neden olmaktadır. Belirli bir örgütsel nitelik ve niceliğe ulaşmaya başladıkça mahalleye siyasal ve kültürel olarak doğrudan etki eden bir pratik içerisine girmeye başladılar. Dolayısıyla mahalle sol grupların, hem sistem ile hem de kendi aralarında başlayan çatışmalarının merkezi haline gelirken, sol gruplar yerel sorunların çözümü noktasında artan taleplere karşılık verme konusunda zayıf kalmaktaydı. M.A bu durumu şöyle özetliyordu:

Emekçi mahallesiydi Gazi. Solun çok güçlü olduğu yerdi o dönem. Faşist hareketin hayat bulamayacağı bir mahalleydi. Ama faşistlerle mücadele etmek yerine, sol kendi içinde çatışıyordu. Güçlü örgütlülüğün getirdiği güç hastalığı zaman içerisinde ciddi anlamda çatırdamalar yarattı. Bir süre birbirine tahammül edemeyen güçler belli aşamadan sonra, halkın istem ve taleplerini göz ardı ettiler. Gazi Mahallesi kozmopolit bir yer, doğal olarak solcularda bunun yansımalarıydı. Devletin Gazideki gücü diğer bölgelere göre sınırlıydı, ama yönelimi sertti. Bakıyorsun Türkiye'deki devrimci güçlerin kadro düzeyinde beslenmesinde Gazi aktif rol oynuyordu. Her sıradan bir örgütün İstanbul genelindeki kadro örgütlenmesinin kaynağı Gazi Mahallesi oluyordu. Devlet bu konularda derli toplu bir yönelimi gördü. Bu aslında 1990 konseptiydi. 90 konseptinin gerekleri neydi; sıkıştırıp, kuşatıp, tasfiye etmektir. Evet devrimcilerin görece güçleri vardı. Ama devletin genel yönelimine karşı koyacak gücü yoktu.⁴²

1980'li yıllardan itibaren Gazi Mahallesi'nde güvenlik eksenli politikalar uygulanmaya başlanır. 1990'lı yılların başlarında Gazi Mahallesi'nin girişine polis noktaları kurulur. Özellikle görüşmecilerin bu döneme ait en çok şikâyet ettiği şey de budur. 1990'lı yıllardan itibaren polis noktalarının artması, halkın gündelik hayatının zorlaşmasına neden olur. Polis noktalarının dışında Gazi Mahallesi'nde bulunan karakol, mahallenin genişlemesiyle birlikte halkın yaşam alanının tam ortasında kalınca, protesto gösterilerinin bitiş noktası haline gelir. Dönemin birçok protesto gösterilerinin bitiş yeri bugün 75. Yıl mahallesi sınırları içerisinde yer alan Gazi

⁴⁰ Devrimci Sol içerisinde Bedri Yağan grubu ile Dursun Karataş grubu arasında yaşanan çatışma.

⁴¹ 22 Nisan 1993 yılında Gazi Mahallesi'nde yaşadıkları evde infaz edilen Devrimci Sol militanları. Detaylı bilgi için bakınız: Derleyenler: Sinan Aydın ve Serhat Can, "Sol içi Şiddet", Devrimci Çözüm Yayınları, s.233, 1999

⁴² M.A'yla 5 Eylül 2016 tarihli görüşme

Mahallesi Polis Merkezi'dir.⁴³ 12 Mart 1995 tarihinde halkın ayaklanmasıyla sonuçlanan saldırılara gelene kadar mahalle halkının kolektif hafızasında yer edinen çeşitli saldırılar, eylemler, gözaltılar ve gözaltında yaşanan ölümler vardır. Bu durum mahallede yaşayanlar ile devletle bir mesafenin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Yaşananlar aynı zamanda mahallenin muhalif kimliğini süreklileştirirken, mahalle içerisindeki sol grupların konumunu güçlendirmiştir.

İlk dönem yerleşimciler mahalle içi yoksulluğun öznelere olarak karşımıza çıkar. Bu öznelere temelde hayatta kalma mücadelesinin getirdiği bilinçle hareket eden ve yaşayacakları bir mekân inşa etmek için hazine arazileri işgal eden, satın alan kişiler olarak karşımıza çıkar. Kimi zaman yerel yönetimlerle doğrudan karşı karşıya gelir, kimi zaman ise talepleri için aynı kurumla ilişki kurar. Dolayısıyla gündelik mücadelenin hayatta kalma pratiklerinin öznelere olarak kentle doğrudan ilişki kurarak mekânı yeniden üretirler. Asef Bayat'a göre özellikle siyasal gruplar ve devlet arasında yaşanan çatışmalar geçeköndü yerleşimcilerine fırsat sunar. Bu yerleşimciler kendiliğinden ilerleyen, sabırla sessiz bir şekilde gündelik hayatlarını inşa etmezler; bir süre sonra doğrudan eylemi içine alan mücadele pratiklerini de deneyimlerler (Bayat, 2008, s.100). Dolayısıyla Gazi Mahallesi'nin ilk dönem geçeköndü yerleşimcileri deneyimlerle birlikte ilerler ve gündelik hayatlarını kimi zaman sabırla, kimi zamansa politik öznelere mücadele pratiklerini de içine alan bir kolektif sokak siyaseti dâhilinde inşa ederler.

Kentsel hareketliliğin süreklileştiği, kentsel alana dâhil olma pratiklerinin en yoğun hissedildiği '90'lı yıllar, kültürel kimliklerinin daha fazla görünür olduğu bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle, dünyada ve Türkiye'de yaşanan neoliberal ekonomik ve politik dönüşüm beraberinde buna uygun kültürel dönüşümlere de neden olmuştur. Sınıf siyasetinin zayıfladığı buna mukabil kimlik ve kültür siyasetinin öne çıktığı bir döneme girilmiştir. Gazi Mahallesi'nin toplumsal dönüşümünde '90'lı yıllar en belirgin değişimin yaşandığı dönemdir. Bu dönem mahallenin hem yapısal hem de kültürel dönüşümünde farklı toplumsal kırılmaların ortaya çıktığı bir dönem olmuştur.

⁴³ Gazi Mahallesi Polis Merkezi, 2000'li yıllara kadar bu bölgede kalırken çoğu zaman protestocuların hedefindeydi. Çeşitli saldırılarında hedefi haline gelen karakol, bugün İsmet Paşa Caddesi'nin bitiminde Gazi Mahallesi Cebeci yolu üzerinde Şehit Bülent Özkan Polis Merkezi Amirliği olarak yer alıyor.

Mahallede vuku bulan dönüşüm Türkiye'nin yaşadığı politik dönüşümün prototipi ve yansımasıdır.

Özellikle Kürt illerindeki şiddetli çatışmalar ve sonrasında yaşanan kentsel göç, hem demografik yapının gecekondulu mahallelerinde dönüşümünü sağlamış, hem de farklı kimliklerin bir arada yaşama dinamiklerinin hangi durumlarda çatışmaya neden olabileceğini göstermiştir. Yine bu dönemde siyasal islam kentlerde ciddi oranda karşılık bulmuştur. Refah Partisi'nin 1991 yılı genel seçimlerinde almış olduğu oy ile 27 Mart 1994 yerel seçimlerinde 15 büyükşehir belediyesinin 8'ini kazanmış olması, kent merkezi ve gecekondulu bölgelerinde siyasal islam'ın karşılık bulduğunu göstermektedir. Türkiye'de 1990'lı yıllar boyunca Alevi hareketliliğinin ciddi oranda artış göstermeye başlamış olması da, bu yılların politik hattında farklı kimliklerin taleplerinin görünür hale geldiğinin açık göstergesidir. Bu taleplerin görünür hale gelmesinde 1980 darbesi sonrası ve Sovyetlerin çöküşüyle birlikte sol gruplar içerisinde yer alan Alevilerin rolü olduğu bilinmektedir. Görüldüğü üzere, farklı kimliklerin Türkiye siyasetine bu kadar etki ediyor oluşu, kent çeperlerindeki halkın kimlik hareketleriyle doğrudan ilişki kurmasının önünü açmıştır. Böylelikle bu çeperlerde yaşayan halk bu kimlikleri sahiplenen bir siyasal, kültürel ve inanç bağlamında bir dönüşüme uğramıştır. Dolayısıyla, mahallenin bu dönüşümünü anlamak için Türkiye'nin 1990'lı yıllar boyunca yaşadığı siyasal süreci ortaya koymak gerektiği düşüncesindeyim. Bir sonraki bölümde kültürel, inançsal, etnik ve dini hareketlerin, gündelik alanın yeniden tanımlanmasında oynadıkları rol kronolojik bir yöntemle değerlendirilmeye alınacaktır.

3.2 Gazi Mahallesi'nde Alevi Örgütlenmesi

Türkiye'de geleneksel Alevilik, 1950'li yıllardan itibaren başlayan göç hareketliliği ile birlikte ele alındığında, kentleşmeyle birlikte içine girdiği toplumsal ilişki sonucu yeni bir toplumsal yaşamı inşa etmeyi zorunlu kılmıştır. 1960'lar ve 1970'ler boyunca yaşadığı hızlı kentleşmenin Alevilik açısından en önemli sonucu, izole bir kırsal hayat üzerine inşa edilmiş olan geleneksel Aleviğin çözülmesiyle yaşanan sosyal sarsıntı

olmuştur.⁴⁴ Kapalı köy yaşamı içerisinde kolektif bir örgütlenme biçimi olan Alevilik ve özellikle “dedelik” kurumu kentlere açıldıktan sonra dağılmaya başlamıştır. Alevilik inanç sisteminde yaşanan değişim ve dönüşümlerde, Alevilerin kentle kurdukları ilişki belirleyici olabilmektedir. Kentlere doğru göç eden Aleviler kent içinde inanç kimliklerini yaşatacak ortamların olmaması nedeniyle buldukları yerlerde kimliklerini saklamak zorunda kalmış, çoğu zaman evlerde ibadetlerini yerine getirmiştir. Özellikle kentlerde egemen olan Sünni İslam anlayışının baskın yapısı Alevilerin kendilerini rahat ifade edebileceği mekânlarda örgütlenmelerini zorunlu kılmıştır. Farklı etnik kimliklere sahip olan Alevilerin politik kimlikleri farklı olsa da ortak toplumsal, inançsal, kültürel değerlerini koruyabileceği alanların inşası için örgütlenmişlerdir. Bununla birlikte farklı inanç kimliklerinin asimilasyon politikaları tabi tutularak reddedilmeye çalışılması, Aleviler için inanç kimliklerinin politik bir nitelik kazanmasına yol açmıştır

Kentin çeperlerinde yoğunlaşan gecekondu mahalleleri başka bir toplumsallığı içinde barındırmaktadır. Bu toplumsallık siyasal hayatı da içeren gündelik ilişkilerle, formel ve enformel üretim süreçlerinin birlikte yer aldığı ekonomik ilişkileri birbirine çeken bir ağ oluşturmaktadır. Alevilerin yoğunlaştığı gecekondu mahallerinde eylemler sol anlayışın etkisiyle gerçekleşmekteydi. Aleviliğin, Osmanlı’dan günümüze egemen Sünni İslam karşısında tarihsel ve sosyolojik bağlamda oluşan ezilen kimliği ve aynı tarihsel süreç boyunca buna yönelik geliştirdiği direniş kültürü, 1 Mayıs Mahallesi, Gülsuyu, Nurtepe, Küçükarmutlu, Sarıgazi ve Gazi Mahallesi gibi mahallelerde yoğun bir Alevi nüfusun sol hareketlerde örgütlenmesini beraberinde getirmiştir. "1960-1980 arası dönemde Türkiye sosyalist hareketinin özgün ihtiyaçlarıyla geleneksel Aleviliğin çözülmesinin yarattığı sosyal sarsıntının çakışması Aleviler ile sosyalist sol arasındaki yakınlaşmanın zeminini oluşturacaktır”(Çakmak, 2015, s.42). 1970’li yılların toplumsal hareketliliği gecekondu mahallelerinde Alevi gençlerinin politikleşmelerine yol açmaktaydı. Alevi gençlerinin sosyalist hareketler içerisinde örgütlenmeye başlamasıyla artık sadece inanç kimlikleriyle değil, ideolojik politik kimlikleriyle de görünür olmasını sağlamıştır.

⁴⁴ Mehmet Ertan, “90’lar Türkiye’inde Değişen Siyaset Dilini Aleviler Üzerinden Okumak”, içinde *İsyân, Şiddet, Yas 90’lar Türkiye’sine Bakmak* (Dipnot, 2016), 263.

Gecekonduya yaşayanların yek pare bir topluluk olarak düşünme biçimi, özellikle Maraş ve Çorum katliamlarından sonra değişmiştir. İçinde farklı etnik, inanç kimliklerinin barındığı mahallelerde, 1970 ve özellikle 1980 darbesi sonrası siyasal kimliklerinin yanı sıra farklı etnik, inanç gibi kimlikler de almıştır. ‘90’lı yıllardan itibaren Alevi kimliğini öne çıkaran kurum ve derneklerin ortaya çıkışı görülmektedir. “Özellikle 1990’lardan itibaren Alevi kimliği kamusal alanda görünürlük kazanmış; bu dönem Alevi örgütlenmesine tanık olmuştur. Gecekondu araştırmalarında da gecekondu mahallelerinin farklı yörelerden gelmiş, farklı kültür ve inançları beraberinde getirmiş, farklı siyasi görüşlere sahip, kendi içlerinde çekişen, çatışan gruplardan oluştuğu kabul edilmeye başlanmış, Alevi Kürt/Türk, Sünni Kürt/Türk, Şafi Kürt, İslamcı/dinci kimlikler kullanılır olmuştur.” (Erman, 2004, s.10). Yine aynı dönemde Kürt hareketinin ortaya çıkışı özellikle Alevi Kürtlerinin sadece inanç bağlamında değil etnik kimlikleri bağlamında da siyasallaşmalarını sağlamıştır. Özellikle Gazi Mahallesi’nde yaşayan genç Alevi Kürtlerinin 1990’lı yıllar itibariyle sadece inanç bağlamında değil, etnik kimlik bağlamında da örgütlenmeye başladıkları görülmektedir.

Dolayısıyla, ‘90’lı yıllar Gazi Mahallesi gibi gecekondu mahallelerinde kültür, inanç ve etnik kimliklerin keşfedilmesi ve bunun örgütsel niteliğinin açığa çıkmasıyla yeni güç odaklarının doğrudan mahalle içerisinde kendilerine alan açmasına yol açar. Mahallenin kuruluşundan itibaren sol hareketlerin gündelik siyasetinde yer edinen politik dil ekonomik eşitsizlik üzerine inşa edilen bir politik bakış taşıırken, 1980’li yılların sonlarından başlayarak ‘90’lı yıllar boyunca etnik, kültürel, inançsal kimliklere ilişkin söylem gündelik siyaset dilinde yer edindir. Aynı zamanda, bu dönemde Kürt illerinde yaşanan çatışmalar sonrası mahalle içerisinde yoğunlaşan Sünni Kürt nüfusu da mahallenin toplumsal dönüşümüne etkide bulunmuştur. Bu nüfus, mahallenin siyasallaşma yelpazesindeki genişleme ve dönüşümle birlikte sol hareketlerin örgütlenme ve yayılımına da etki eden unsur olarak karşımıza çıkar. Farklı kültür, inanç ve etnik kimliklerin mekânsal olarak mahalle içerisinde yer bulması, yerleşme düzenini etkilemiş ve böylece bölgesel ayrışmaların da olduğu bir sosyalleşme alanı inşa edilmiştir.

1980 darbesi sonrası alınan ağır yenilgi ve 1990’larda Sovyetlerin çöküşüyle yaşanan ideolojik bunalım, 1980’ler sonrası sol harekette örgütlü olan Alevi –özellikle Alevi

Kürt- bireylerinin kültürel kimliklerini keşfe yönelik bir yol izlemelerine neden oldu. Bu dönemde yaşanan sosyoekonomik dönüşüm ve kültürel alanın öne çıkışıyla birlikte farklı kimlik örüntüleri siyasal iktidarlarla doğrudan karşı karşıya gelmeye başlamıştır. Alevi kimliğinin siyasallaşması ve kültürel aidiyetlerinin varlığının talep olarak süreklileştiği dönem 1990'lı yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁵

1990'lı yıllarda Alevilerin siyasallaşma süreçlerinde bir evre olarak görebileceğimiz 2 Temmuz 1993 Sivas Madımak katliamı büyük kentlerdeki Aleviler için bir kırılmayı ifade etmektedir. Her ne kadar yakın dönemde (1978 Maraş, 1980 Çorum) yaşanan katliamlar Alevi kolektif hafızasında yer alıyorsa da, Sivas'ta yaşanan katliam Alevileri politik ve inanç bağlamında örgütlenmeye itmiştir. Kent çeperlerinde kendilerine yaşam alanı oluşturmaya başlayan Alevi toplulukları inanç kimliklerini düzenleyen, denetleyen bir kurumdan yoksundurlar. Kaldı ki, Alevi inanç kimliği kapalı köy ortamında varlığını "dedelik" kurumuyla inşa ediyorken, kentsel alanda bu kurumun da zamanla çözülmesiyle yeni stratejiler belirlenmesi zorunlu hale gelmiştir. 1990'lı yıllarda başlayan ve artarak devam eden dernekleşme sürecinin amacı Aleviliğin hem kentsel alanlarda çözülüşünü engellemek hem de inanç, kültür gibi aidiyetlerin inşasını sağlamaktır.

Gazi Mahallesi'nde yaşayan Aleviler inanç kimliklerinin görünür hale gelmesini sağlayacak çalışmalarda bulunurlar. 1989 yılında ilk önce Alevi Kültürünü Tanıtma Derneği olarak faaliyete geçmek istenir fakat oluşturdukları tüzük kabul edilmez, daha sonra Hacı Bektaş-ı Veli Kültürünü Tanıtma Derneği ismiyle kuruluşlarını tamamlamışlardır. 21 Mart 1993 tarihinde dönemin İstanbul Büyükşehir Belediye başkanı Nurettin Sözen'in de bulunduğu kitleyle cem evinin temeli atılır.⁴⁶ 1994 yerel seçimlerinde Refah Partisi'nin Gaziosmanpaşa Belediyesini almasıyla birlikte Gazi Mahallesi hakkında huzursuzluk baş gösterir. Buna göre, yapımına başlanan Kültür Evinin yıkılacağı söylentileri çıkar. 1994 yılında Gaziosmanpaşa'nın belediye başkanı seçilen Recep Koral, bu söylentilere hukuki sorunların neden olduğunu söyleyerek şöyle cevap verir:

⁴⁵ Her ne kadar politikleşme süreçleri daha erken olduğu düşünülse de özellikle inanç kimliklerinin siyasallaşma evresinin '90'lı yıllar olduğuna dair tartışmalar için bkz. Ertan, M (2015), Massicard, E, (2007)

⁴⁶ "Kültür evimize kavuşuyoruz", *Gözlem Gazetesi*, 1994. s.1

Şunu öncelikle söylemek istiyorum, biz kültür evinin yapılmasına karşı değiliz. Ancak kültür evinin yapımında hukuki engeller zor. İnşaatın bulunduğu yerde iki kişinin tapulu arazisi var. Eski CHP belediyesi döneminde protokol yapılmış fakat bu yeni ölçeklere göre geçersiz. Bu arsa sahipleri şikâyetçilerdir. Durum böyle olunca zaten yıkılması söz konusu oluyor. Aslında biz arada kalıyoruz. Dernek yetkililerine biz yer gösterin oturup konuşalım uygunsa size yer verelim diyoruz. Ama burada ısrar ediyorlar. Eğer durum böyle devam ederse biz aradan çekiliriz, halkla devlet karşı karşıya gelir. Devlet kolluk güçlerini gönderir gereği neyse yapılır.⁴⁷

Yıkılma tehditleri altında yapımı devam eden kültür evinin inşaatına her gün yüzlerce insan gelir. 4-5 Haziran 1994 tarihleri arasında Abdal Musa Şenlikleri için bir prova yapılır. Semah gösterilerinin yapıldığı bu şenliklerde yapılan konuşmalarda kültür evinin yıkılma tehditlerine boyun eğilmeyeceği vurgulanır.⁴⁸ Aynı yılın sonlarına doğru 965 m² alan üzerine 2 katlı olacak şekilde inşa edilmesi tamamlanır.⁴⁹ Dernekleşme ve sonrasında inanç kimliklerini sahiplenebilecekleri alanların inşa edilmiş olması, Gazi Mahallesi'nde Aleviliğin kolektif anlamda görünür hale gelmesini sağlarken, Alevi kimliğin hem inanç hem de politik anlamda inşa edilmesine de yardımcı olur. Böylelikle, kent çeperlerinde kendi yaşam alanlarını kuran geleneksel Alevilik kentleşmeyle sürecinde kurumsal anlamda kendisini ifade edebileceği bir toplumsal mekân da inşa etmiştir. Gazi Mahallesi'nde kurulan cemevi Alevilerin sosyalleşme alanlarından biri haline gelirken inanç sisteminin gerekliliğinin yerine getirildiği kurum olmasıyla birlikte mahallede yaşayan Aleviler üzerinde söz sahibi olan bir otoriteye dönüşmüştür. Özellikle, mahallede yaşanan adli veya politik sorunlarda uzlaşma sağlanması gerektiğinde cemevi yönetimi rol oynayabilmektedir.

Alevilerin bu dönemde hem inanç hem de politik bağlamda örgütlenmelerinde Türkiye'de 1990'larda yükselen siyasal İslam'ın da etkisi vardır. 1990'lı yıllardan itibaren yaşanan bu yükseliş, kamusal ve özel alanda dini referanslara göre bir gündelik yaşam inşa edilmesine neden olmuştur. Gündelik hayatın dönüşümüne neden olan bu durum karşısında Aleviliğin kamusal alanda kendini ifade edebileceği özerk yapıların inşa edilmeye başlanmıştır. Bilhassa, Refah Partisi'nin 1991 genel seçimleri

⁴⁷ "Recep Koral'la Röportaj". Gözlem Gazetesi, Mayıs 1994, s.3

⁴⁸ "Hacı Bektaş-ı Veli Derneği'nden Gövde Gösterisi", Gözlem Gazetesi, Haziran 1994 s.8

⁴⁹ <http://gazibirliigi.blogcu.com/gazi-kultur-vakfi/3736633>

ile 27 Mart 1994 yerel seçimlerinde yaşadığı yükseliş sonrası genel olarak Türkiye'deki Alevi topluluğunda ciddi kaygılara neden olmuştur.

Siyasal İslam'ın bu yükselişi ve sonrasında Alevilerin gündelik hayatta var olma stratejilerinde dönüşümün hızlanmasını sağlayan olaylar yaşanır. Özellikle 1980 öncesi kitlesel katliamların mağduru olan Aleviler, siyasal İslam'ın yükselişiyle birlikte hedef haline gelme tedirginliği yaşar. Aleviliğin siyasallaşmasında önemli duraklardan biri 2 Temmuz 1993 tarihinde Sivas'ın Madımak ilçesinde yaşanan katliamdır. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği öncülüğünde 1-4 Temmuz 1993 tarihleri arasında bir festival planlanır. 1980 öncesinde iki defa yapılan festival, 1980 darbesiyle kesintiye uğrar. 1992 yılında tekrar yapılır. 1993 yılında yapılması planlanan festival ilk gün Sivas merkez de diğer iki gün ise Pir Sultan'ın yaşadığı yer olan Banaz köyünde yapılmak istenir. Yerel basında katılımcılardan Aziz Nesin'e karşı öfke dolu yazılar yazılır. 30 Mayıs 1993 tarihinde Bizim Sivas adlı gazetede yayınlanan bir bildiri de Selman Rüşdi'nin "Şeytan'ın Ayetleri" kitabının bir bölümünü Aydınlık gazetesinde yayımlayan Aziz Nesin hedef haline getirilir.⁵⁰ Bu durumu bahane eden bir grup Cuma namazı sonrası yürüyüşe geçerek katılımcıların bulunduğu Madımak Oteline doğru yürüyüşe geçer. Otelin çembere alınmasıyla saldırılar başlar. Onlarca kişi içeride mahsur kalır. Olay yerine gelen polis ise herhangi bir müdahalede bulunmaz. Saatlerce saldırılar devam eder. Bir süre sonra otel yakılır ve 2'si otel çalışanı olmak üzere toplam 35 kişi yaşamını yitirir.

Sivas Katliamı büyük kentlerde yaşayan Aleviler için ilk etapta büyük şok etkisi yaratır. Saldırının bu kadar açık bir şekilde geliyor olmasına rağmen devletin bu katliamı önleyememiş olması Alevilerde bir kırılma yaratır. 2 Temmuz 1993 yılında Sivas'ta yaşanan ve onlarca kişinin yaşamını yitirdiği katliam sonrasında Gazi Mahallesi'nde yaşayan Aleviler mahallenin gündelik siyasetini belirleyen dinamiklerin de etkisiyle bu saldırılara karşı örgütlenmek ve kimliklerini korumak adına dernekleşme sürecine girer. Ayrıca, Sivas Katliamıyla birlikte Alevi gençleri sol gruplara daha fazla yakınlaşır ve siyasal hareketlilik mahalle içerisinde yaygınlaşır. Bununla birlikte, diğer bütün katliamlarda da görüldüğü üzere Aleviler kendilerini siyasal şiddetin içine çekmemekte kararlıdır. Massicard, Alevilerin sorunlarının

⁵⁰ Yayınlanan bildiri için bkz: <http://www.azizmsanat.org/2016/07/11/sivas-katliami-oncesi-sonrasi-medyasi-ve-avukatları-onur-aksoy/>

siyasal anlamda çözümüne yönelik bir perspektif olmamasına karşın onların radikalleşme ve şiddet yoluyla muhalefet aşamasına geçişine tanıklık edilmediğini vurgular. Buna göre, Alevilerin temel hedefi siyasal düzenin yıkılması değildir. Tam tersine sistemle bütünleşmeyi hedeflemektedirler.⁵¹ 1993'te yaşanan katliamı değerlendiren Hüseyin Gencer katliam sonrası Alevilerin neden şiddeti kullanmadıklarını özetler:

Alevilerin Sivas olaylarından sonra nasıl bir refleks içerisinde olduğunu gözetmeniz gerekiyor. Aleviler bu katliamdan sonra şiddet gösterilerinden daha ziyade daha çok kamuoyu oluşturma adına bazı eylemler yaptılar. Örneğin, ben o dönem Alevi derneklerinde çalışmalar yaptım. Mesela, o dönem Ali Sami Yen stadında bir gece düzenlemişti. Binlerce kişinin düzenlediği gösteri yapılmıştı. Buradaki amaç biz varız, buradayız demek istemiştik. Bu sadece bu ülkenin kamuoyu için değildi; dünyaya sesimizi duyurmaya çalışıyorduk. Biz bu ülkede bunları yaşıyoruz diye.⁵²

2 Temmuz 1993 Katliamı aynı zamanda Alevilerin kentsel alana taşıdıkları dinsel, kültürel ve siyasal kimliklerin meşruiyetinin daha radikal çerçevede inşa edilmesine de yol açtı. Bu politikleşme evresi gecekondulu mahallelerinde özellikle 1990 öncesi hemşeri dernekleriyle cemaatleşen topluluğun kimlik ve siyaset eksenli örgütlülüklerine yöneliminin yaşandığı bir dönemdir. İçerik kapalı bir cemaat olan Aleviler kentsel alana göç sonrası, katliamlarla şekillenen toplum hafızalarının da etkisiyle kimliklerini korumak ve kendilerini ifade edebilmek için Alevi kimliğini kamusal alana taşımışlardır. Bu çerçevede, Gazi Mahallesi'nde yaşayan Aleviler de Sivas Katliamının yarattığı ortak bilinçle örgütlenmeye ve taleplerini daha görünür hale getirmeye başlamışlardır.

3.3 1990'larda Kürt Göçünün Gazi Mahallesi'nin Toplumsal Dönüşümüne Etkisi

Kürt illerinde yaşanan şiddet, ülkenin yapısal problemlerinin bu şiddetle birlikte görünür hale gelmesi kent çeperlerindeki halkın gündelik hayatını etkilemiştir. Olağanüstü hal uygulamalarıyla gündelik yaşamı zorlayan gerilimlerin ortaya çıkmasına neden olur. Buna göre, Kürt illerinde gerilim ve çatışmalar süreklileşerek

⁵¹ Elise Massicard, **Türkiye'den Avrupa'ya Alevi Hareketinin Siyasallaşması**, s.242

⁵² Hüseyin Gencer'le 20 Ekim 2018 tarihli görüşme

gündelik yaşamı zorlaştırırken, sistem ve Kürt Hareketi arasında yaşanan şiddet insanların kentlere zorunlu göçüne neden olmuştur.

1987 yılında çıkartılan “285 sayılı Kanun Hükmünde Kararname”yle birlikte Olağanüstü Hal Bölge Valilikleri kurulur. Bu kararname, aynı zamanda valilere olağanüstü yetkiler verirken hem kent merkezlerinde hem de köylerde yapılan hukuk dışı uygulamaların görünmez kılınmasına neden olabiliyordu. 1990’lı yılların başlarında Köy Koruculuğu sisteminin getirilmesiyle birlikte kırsal bölgelerdeki köylülerin korucu olması sağlanır. Koruculuğu kabul etmeyenler ya bağlı oldukları kentin merkezine ya da İstanbul gibi büyükşehirlere göç eder. Zorunlu göç nedeniyle yaşadıkları yerlerden göç edenlerin sayısal olarak verileri tartışmalıdır. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdü Enstitüsü’nin 2006 yılındaki bir çalışmasına göre, bu bölgelerden göç edenlerin tahmini sayısı 953,680 ile 1.201,000 olabileceği yönündedir (Kaya, 2009, s.60). Göç-Der (Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği) ise 1999-2001 yılları arasında yapmış olduğu bir çalışmada bu rakamın daha fazla olduğunu belirtmektedir. Rapora göre, 3438 yerleşim birimi boşaltılırken, yerlerinden edilen insan sayısının 4 ile 4,5 milyon arasında olduğu belirtilir (Barut, 2001). Yine 1996 yılında TBMM komisyonunun OHAL Bölge Valiliğine dayandırdığı verilere göre, sadece 1993 – 1994 yılları arasında göç edenlerin sayısı 378.335’tir.⁵³ Bu veri bile sadece 1 yıl içerisinde kırsal bölgelerdeki nüfus hareketliliğinin ne şekilde değişken olduğunu göstermektedir. 1995 yılında Evrensel Gazetesi’nin verdiği istatistiki verilere göre, Gazi Mahallesi’ne yoğunlaşan Doğu ve Güneydoğu Bölgesi’nden gelen göç sonrası mahalle içerisindeki bu bölgeden gelenlerin nüfus içindeki payları %15,1 olarak belirtilmiştir.⁵⁴

1980’li yılların ortalarında başlayan ve ‘90’lı yıllar boyunca devam eden konut piyasasındaki dönüşüm yeni konut tipinin ortaya çıkışına neden olmuş, kimi zaman 4-5 katlı kimi zaman 2-3 katlı olan apartmanlar 1970-1980 yıllar içerisinde arazilere yerleşen ailelerin görece ekonomik anlamda dönüşümünü sağlamıştır. Böylece ev sahipleri bu yerleri kiracılara vermeye başlarlar. 1990’lı yılların ortalarına doğru gelen

⁵³ Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Boşaltılan Yerleşim Birimleri Nedeniyle Göç Eden Yurttaşlarımızın Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Tespit Edilmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, s.11, 1998

⁵⁴ Evrensel Gazetesi, 19 Haziran 1995, s.12

gömen Kürt nüfus işte bu evlerin yeni kiracıları olarak Gazi Mahallesi'nde yaşam alanları bulurlar. Böylece mahalle hem mekânsal anlamda yeni kimliklerin yaşam alanı bulduğu yer olurken mahalleli de bu yeni kimlikle siyasal ve kültürel temas kurmaya başlar. Kürt nüfus hem mekânsal hem de toplumsal anlamda Gazi Mahallesi'nin dönüşüm dinamiklerinden biri olarak gündelik yaşamın önemli bir parçası olmuştur.

Kürtler mahallenin yeni göçmenleri olarak mahallenin siyasal ve kültürel dönüşümüne '90'lı yıllardan itibaren katkıda bulunur. Savaş nedeniyle belirli sermayeden yoksun hale getirilerek göçe zorlanan ve bir anlamda kendini büyük kentlerde bulan Kürtlerin, gecekondulu mahallelerinde daha agresif bir stratejiyle kente dahil olmaya çalışırlar. Dönem itibari ile Gazi Mahallesi'ndeki mekânsal dönüşüm ve ilk kuruluş dönemlerinde yaşanan ihtiyaçtan kaynaklı konut talebi imar affıyla birlikte yaşanan apartmanlaşmayla sonuçlanır. Bu mahallenin ekonomik ve sosyokültürel dönüşümüne doğrudan etki eder. Nihayetinde, gecekondulu sahibi olan bir kişi imar affıyla gelen fırsatla apartman sahibi olurken, aynı zamanda kiraya verebileceği dairelere de sahip oluyordu. Bir nevi kentsel alana dâhil olmaya çalışan kent yoksulluğunun devredilebilir özelliği burada devreye girmekteydi. Kürtlerde bu devredilebilir yoksulluğun doğrudan özneleri olarak Gazi Mahallesi'ne yerleşmeye başlar.

Bu durum, tam anlamıyla "nöbetleşe yoksulluk" kavramsallaştırılmasına uygun olarak karşımıza çıkmaktadır. "Nöbetleşe yoksulluk, esas olarak kente önceden gelmiş göçmen grupları ile kentte imtiyazlı konumda bulunan bazı grupların, kente daha sonradan gelen kesimler ile diğer imtiyazsız gruplar üzerinden zenginleşmeleri, bir anlamda yoksulluklarını bu gruplara devredebilmeleri sonucunu doğuran bir ilişkiler ağıdır."(Işık ve Oğuz, 2018, s.155). Gazi Mahallesi'nde ise bu ilişki biçimi 1980'li yılların sonlarında verilen tapu tahsis belgesi ve sonrasında imar affıyla gelen tapu alım süreciyle başlayan apartmanlaşma sonrasında görülür. Mahalleye ilk önce göç edenler yoksulluğu kendilerinden sonra gelen genellikle tanıdık aileler ve hemşerilere devrederken 1990'lı yılların ilk yarısından itibaren ise nöbet Kürt göçmenlere devredilmiştir. 1970'li yıllardaki dayanışma, kolektif süreç 1980'li yılların sonlarından itibaren kente agresif bir şekilde dahil olmaya yönelen yeni göçmen anlayışıyla yer değiştirir.

1980'li yılların ortalarında başlayıp 1990'larda artarak devam eden çatışmalar köylerin boşaltılmasıyla sonuçlanırken, kitlesel göç hareketleri yaşanır. Göçmenler kentsel yaşam içerisinde ağır sorunlarla yüz yüze kalırlar. Bu durum, kentlerin hâlihazırdaki sosyal ve mekânsal sorunlarının zorunlu göç mağdurlarıyla birlikte daha da görünür hale gelmesine neden oluyordu. Maddi olanaklardan yoksun bırakılarak zorunlu göçe maruz bırakılan aileler kentlerde tutunmak için emek yoğunluklu ve güvencesiz işlerde çalışmak durumunda kalır. Kürtlerin büyük kentlere göçü kentsel alanda gündelik hayatın farklılaşmasına ve geniş bir ucuz işgücü piyasasının oluşmasına neden olur. Bu göçler aynı zamanda gecekondü mahallelerdeki demografik yapının farklılaşmasını da sağlamıştır. Bu durum hem sosyal ve mekânsal olarak gecekondü mahallelerinin yapısal dönüşümüne neden olmuştur.

1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren büyük kentlere başlayan zorunlu göçün mağdurlarının Gazi Mahallesi gibi gecekondü mahallelerinde yaşam alanları buluyor olmaları hem bu mahallelerdeki göç hareketliliğinin süreklileşen yapısından, hem de gündelik siyasetin ve halkın dayanışmayla inşa ettikleri mahalle kimliğinin yeni göçmenlere görece açık olmasından kaynaklıydı. 1970-1980 arası yerel hareketliliğin konut hakkı çerçevesinde ilerlemiş olması mahalle halkının dayanışmacı karakterini ortaya çıkarırken, 1990 sonrası farklı kültürel kimliklerin birbirleriyle temas kurma noktasında görece başarılı olmadığı yapılan görüşmelerde de sıklıkla vurgulanıyor. 1995 yılında sayım memurluğu yaptığı sırada Kürt aileleri ziyaret eden Kadir Aslan mahalledeki toplumsal ilişkilerin birbirinden nasıl farklılaştığını özetliyor:

1990'lı yıllardan sonra Kürtler dayanışma olgusunu Gazi Mahallesinde yaşadılar. 8 Evler, Baraj Üstü bölgesinde varlardı. 1995 yılında sayım memurluğu yaptım. Göçün insanlar üzerindeki tahribatını, mağdurluğunu, tedirginliğini bir kez daha gördüm. Şırnaklı ailelere gittim ben. En az 7-8 tane çocuklu ailelerle karşılaştım tek göz odada yaşıyorlar. O gün memurluk yapıyorsun ya, sana bakış açılarında o korkuyu, o tedirginliği, bilinmezliği gördüm ben orada. 3-4 tane Şırnaklı aileye gittim. Ondan sonra Kastamonulu aileye gidiyorsun onlarda da bambaşka bir şey görüyorsun; bir rahatlık var, korku yok. Bu çatışma işte. İki zıt kutbun, bir mağdurla bir mağdur olmayan iki ailenin ya da kültürün etnik kökenin çatışmasını görebiliyorsun. Orada tamamen bir kürsüye çekilmiş. Sana farklı gözlerle bakan aile var. Bir tarafta da başka bir aile var. O da nedir, yerinden yurdundan olmuş buraya kendini daha adapte edememiş, aidiyet duygusunu oluşturamamış, ama şimdi öyle değil. Aradan 10 yıl geçtikten sonra burayı sahiplenmeye başladılar ve daha sonra inisiyatif koymaya

başladılar mesela bölgesel yer oluşturmaya başladılar. Kürtler burada da oluşturmaya başladılar, Kürtlerin örgütlenmesi başkaydı burada.⁵⁵

1990'lı yılların başlarında zorunlu göç nedeniyle Gazi Mahallesi'ne göç eden Kürt nüfus devletin şiddetine doğrudan maruz kalmış olup gündelik siyasetle olan ilişkisi daha yoğundur. Çatışmaların yoğun olarak yaşandığı bölgelerden geliyor olmalarından dolayı aktif politikleşme içindeki bu kitle mahallenin siyasal görünürlüğüne daha da arttırmıştır. Bir diğer önemli olgu ise Kürtlerin birbirleriyle kurdukları dayanışma ilişkisidir. Buna göre, ilk göçmenlerin sonradan gelen ailelerle ilişki kurarlar, sonrasında hemşeri dernekleri ve dönemin politikleşme süreciyle paralel olarak da Kürt siyasi hareketiyle bağlantılı bir şekilde mahalle içinde kendi dayanışma ağlarını geliştirirler. Özellikle, ilk göçmenlerin kendilerinden sonra gelen ailelere kalacak yer ve iş konusunda yardımcı olmaya başlar. Mahallenin toplumsal dönüşümü Kürtlerin bu göç dalgasıyla birlikte daha belirgin hale gelmiştir. Bu dönüşüm esnasında Kürt göçmenler belirli bölgelerde kendi yaşam alanlarını oluşturmuşlardır.

Göçmen Kürt nüfusun önemli bir bölümünün bugün 8 Evler olarak nitelendirilen Zübeyde Hanım Mahallesi civarına yerleşmiş olmaları bu bölgenin Kürtlerle özdeşleştirilmesine yol açmıştır. Bununla birlikte, mahallenin eski yerleşik halkının Kürtlerle kurduğu ilişki biçimi ilk dönemlerde karşılıklı tanımaya dönük bir komşuluk ilişkisiyken 2000'li yıllarda ekonomik, siyasal ve kültürel anlamda çatışmalı bir ilişkinin yaşandığı görülmektedir. Birbirlerini tanımaya dönük bir ilişki kurulurken zamanla inançsal, kültürel, etnik farklılaşmanın öne çıkmasıyla yaşam alanlarında adeta sınırlar çizilir. Mahalle içi toplumsal-mekânsal ayrışmanın bu kadar belirgin hale geliyor olması, kuruluş süreçlerinde yaşanan dayanışma mahalle kimliğinin yerini herkesin kendi "farklılığını" öne çıkardığı yeni kimlikler alır.

Kendisini Alevi ve Kürt olarak tanımlayan Hüseyin Gencer'in anlatımı Alevi Kürtler ve Sünni Kürtlerin mahallede kurdukları ilişkinin ne şekilde ilerlediğini göstermesi açısından örnek teşkil etmektedir:

Bingöllü bir arkadaşımın evine gittim işte dindar bir aile. Bana "Nerelisin" diye sordu. "Sivaslıyım" dedim. "Alevi misin?" dedi. Ben de "evet" dedim iyi falan dedi böyle. Oğlu şey dedi: "Baba sen bize Bingöl'de Alevilerin

⁵⁵ Kadir Arslan'la 29 Ağustos 2016 tarihli görüşme

kuyrukları var demiştin”. Babası “Ben demedim” filan dedi. Ben de “sorun değil biz de şafi Kürtler için farklı şeyler diyorduk” dedim. Aslında birbirimizi tanıımıyorduk. İşte gelip sizinle yaşayamaya başlıyorlar. Aynı fırından bakkaldan ekme alıyorlar, komşuluk yapıyorlar. Ve doğal olarak sizinle yaşadıkdan sonra bir fikir sahibi oluyor.

Burada şöyle bir durum var. Siz politik durumunuzu ortaya koyarken siz de aynı yanı sıra düşerseniz doğal olarak burada çok akla uymayan bazı sorunlar ortaya çıkar. Mesela, siz bulunduğunuz yerden başka bir yere politika üretmeye çalışırsanız boşa düşersiniz. Bizim çok yaşadığımız bir durum var mesela örneğin buraya sonradan gelen Kürtler Cem evlerini, hayatlarında hiç Alevi görmemiş hatta bu konuda mum söndü gibi hurafelerle büyüyen bir kültürün çocuklarıyla tanışıyorsun. Bütün önyargılarını bir kenara bırakıp cem evlerini ziyaret etmeye başladılar. Mesela, Karayolları Mahallesi’nde bulunan Cemevine gelen Kürt gençleri oluyordu. Bizim yanımıza gelip bizim ezgilerimize eşlik ediyorlar. Burada komik olan şu onların gelmesinden rahatsız olan insanlar vardı. Bu durumu farklı değerlendiren insanlar vardı. Ve komik bir şey söyleyeyim bunu söyleyenler de aslında Kürt Alevileriydi. Şimdi bu etkileşim bir süre sonra doğal olarak pratikte yaşanmayan sadece soyut anlamda insanların birbirleri hakkındaki fikirleri pratikte çatışmaya başlayınca somuta dönmeye başladı. Bir süre sonra aslında birçok şeyin benzemediğini fark ediyor. Birbirimize benzemediğimizi fark ettiğimiz de bazı sınırlar koyuyoruz. İşte ben senin düğününe gelmiyorum, sen benim cenazeme gelmiyorsun. Dar milliyetçiliğe doğru kayarsanız buradaki uçurum çok derin olabilir.⁵⁶

Büyük kentlere başlayan göç, hem kent çeperlerindeki nüfusu arttırmış hem de bu mekânların sosyoekonomik, kültürel dönüşümünü önemli ölçüde etkilemiştir. Ayrıca, birçok gecekondu mahallesinde politik hareketliliğin nitel ve nicel anlamda farklılaşmasına neden olmuştur. Bu farklılaşma mekânsal anlamda toplumsal ilişkilerin de dönüşümünü sağlamıştır. Bu dönem gündelik hayatın yeniden tanımlanmaya başladığı, ’80’li yılların ağır politik baskı ortamına karşı örgütlenme stratejilerinde farklılaşmanın yaşandığı ve kimlik siyasetinin gecekondu mahallerinde karşılık bulduğu bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kürt siyasal hareketi 1990’lı yıllar boyunca hem Kürt illerinde hem de Batı’da İstanbul gibi kentlerde etkinliğini artırır. Bu yıllardan itibaren Gazi Mahallesi Kürtlerin yerleşmeye başlamasıyla birlikte sol grupların ciddi anlamda hegemonyası altındaki bu mahallelerde siyasal yelpazede farklılaşma yaşanır. Kürt nüfus göçü dolayısıyla Gazi Mahallesi’nde etkisi artan Kürt siyasal hareketi arayış içerisinde olan özellikle

⁵⁶ Hüseyin Gencer’le 20 Ekim 2018 tarihli görüşme

Kürt Alevi gençleri için bir çekim merkezi haline gelir. Kürt illerinde yaşanan Newroz kutlamaları mahallede de etkisini hissettirir. Bu döneme dair H.Ö⁵⁷, Kürt siyasal hareketinin Gazi Mahallesi'ne giriş sürecini, gençliğin bu duruma yaklaşımını ve diğer grupların tepkisini şöyle anlatır:

80'li yıllarda gecekondü bölgesi olan mahalle, '90'larda varoştu artık. Varoş solculuğu geliyordu. Mahalle dernekleri, mahalle gençlik örgütleri, militan gruplar ve üniversite gençliği. Onlardan etkileniyorduk. Ama bizim kafamızda Kürt hareketi vardı. Çünkü o dönem Kürt hareketi geliyordu. Burjuva basın da bunda etkisi oluyordu. Böyle bir örgütlenme faaliyeti. 14 Nisan 1989 Nusaybin olayları olmuştu yanlış hatırlamıyorsam bir de '89 Cizre Newroz'u olmuştu. O dönem ilk defa halk hareketleri oluşmuştu. Sonra dergiler ulaşmaya başlamıştı. Bir tarafta halkı örgütleyen örgüt var. Diğer tarafta mahalle içerisinde örgütlenen yapılar var. Belirli bir grup arkadaş tartışmaya başladık. Diğerleri tepki gösteriyordu. Mesela, derneklerden kovulduğumuzu bilirim. 'Siz milliyetçilik yapıyorsunuz. Buralarda yeriniz yok.' diye. Hatta evimi basmışlardı. Bizim yaptığımız bir şey yoktu. Biz Kürtlerin kendi kaderini tayin hakkının varlığını söylüyorduk. Aslında biz solculardan öğrenmiştik bunu. Çok şaşırıldık hem bunları savunuyorlar ama bir yandan da buna karşı çıkıyorlardı. Ben Kürt hareketine en yakın olan Kıvılcım Hareketi ile ilişki kurdum. Kıvılcım hareketi ilgimizi çekiyordu. Bir dönem onlarla hareket ettik. Sonra o yapı içerisinde olan bütün herkes Kürt hareketine geçti. Direk dikey geçişler oldu. Çok bilinçli bir tercihti. Bilerek isteyerek geçtik. Bizim Kürt hareketiyle ilişkiye geçtiğimiz dönemde neredeyse mahallede savaş nedeniyle buralara gelen Kürt yok gibiydi. Kürt görürsek şaşırıyorduk a bak bu Diyarbakırlı falan diyorduk. Çok nadir tek tük Kürt görüyorduk. Şafi Kürtlerden çok yoktu. Daha çok Alevi Sivas, Dersim bölgesinden Muş Vartolu olup Kürt hareketini savunanlar vardı. Doğu'dan Kürtlerin gelişi '91-92 Newrozundan sonra Şırnaklılar yoğun bir şekilde gelmeye başladılar. Bizimde aktifleştirdiğimiz zamanlar da o dönem oldu. O dönem kitle tabanı bulduk. Yani biz işte önce militan gruplar halindeydik, dar örgütler küçük çaplı ilişkiler halindeydik. Çünkü gerçekten özellikle onları arıyordu. Kim Kürt hareketine yakın onun peşindeydi. HEP kurulması, Leyla Zana'nın yemin olayı bütün Kürtleri etkiledi. Meclise girmeleri, o dönem Kürtçe yeminleri bir anda böyle 3'e 5'e katladı. Artık kadro niteliğindeki arkadaşlar gelenleri karşılayamıyordu. Halk akın akın geliyordu. Bir anda kendiliğinden eylemler başladı. Pankartlar ciddi eylemler oluyordu.⁵⁸

Gazi Mahallesi'ndeki politik gruplar hem geneli etkileyen toplumsal olaylara gösterilen reflekste hem de yerel de yaşanan sorunlara müdahil olmada etkileri mevcuttu. Bu dönem kontrgerilla yöntemleri olarak anılan gözaltında kayıp ve

⁵⁷ Görüşmecinin talebi üzerine isim kodlanarak verilmiştir.

⁵⁸ H.Ö'yle 3 Ekim 2018 tarihli görüşme

yargısız infaz gibi uygulamaların sıklıkla görüldüğü bir dönemdir de. Özellikle, Kürt illerinde yaşanan çatışmalarda kullanılan bu yöntemler Batı'da da gecekondu mahallelerindeki sol gruplara karşı kullanılır. Batı şehirlerinde bir nevi laboratuvar işlevi gören gecekondu mahalleleri bu uygulamalar neticesinde abluka altına alınır.

1990'lı yıllar olağanüstü hal rejiminin Kürt illerinde uygulandığı ve şiddetin bu illerde 'olağan'laşarak devam ettiği bir dönem olarak Türkiye siyasal hayatında önemli bir yer edinir. Batı illerinde de özellikle İstanbul'da ise bu uygulamaların yaygınlaşmasını sağlayan gelişmeler yaşanır. 1991 yılında Olağanüstü Bölge Valisi olan Hayri Kozakçioğlu İstanbul Valiliğine atanır. Kozakçioğlu'na göre, "terör özel bir suçtur ve soruşturma ve yargı için özel hükümler getirilmesi gerekmektedir."⁵⁹ İstihbarat birimlerince hazırlanan ve 1991 yılında kendisine sunulan rapora göre Ümraniye, Kartal, Pendik, Sarıyer, Gaziosmanpaşa ve Kağıthane'nin terör olaylarının en çok yaşandığı yerler olduğu tespit edilir.⁶⁰ 1992 yılında dönemin İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir basına yaptığı açıklamada ise "terörle mücadele"de daha etkin olmak için daha fazla yetkilerle donatılmış "başmüdürlüklerin" kurulması ve polis sayısının artırılması talebiyle bir rapor hazırladığını belirtir.⁶¹

Dolayısıyla bu ilçelere bağlı mahalleler denetim altına alınması gereken "riskli" mahalle kategorisindedir. Özel uygulamaların temelinde mahalle halkının kolektif itiraz etme iradelerini ellerinden almak ve gecekondu mahallelerini denetimde tutmak ya da tamamen mekânsal olarak kuşatmak vardı. Gecekondu mahalleleri adeta deney adaları gibi kolluk güçleri tarafından hedef alınan yerler olmaya başlar. Özellikle ana akım medyanın "kurtarılmış mahalle" söylemlerini sıklıkla tekrarlaması gecekondu bölgelerini hedef haline getirir. '90'lı yılların ilk dönemlerinde gecekondu mahalleleri polisin şafak operasyonlarının süreklileştiği yerler haline gelir.⁶²

⁵⁹ *Milliyet Gazetesi*, "Terör Kenti Parselledi", 25.12.1991 s.16

⁶⁰ *Milliyet Gazetesi*, "Terör Kenti Parselledi", 25.12.1991 s.16

⁶¹ *Milliyet Gazetesi*, "İstanbul'a güvenlik raporu", 29.10.1992 s.20

⁶² 20 Haziran 1992 yılında Küçük Armutlu mahallesine yapılan operasyonu dönemin İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir şöyle açıklar: "Biz buraya huzur ve güveni getirmek için girdik. En kısa zaman da İstanbul'daki buna benzer diğer yerlere de el atacağız" *Milliyet Gazetesi*, "Küçük Armutluya Devlet Girdi", 21.06.1992 s.3

Bu operasyonlarla mahallelerde giriş çıkışlar kontrol altına alınır. Polis operasyonları sabaha karşı yapılırken mahalle içinde yaşanan herhangi bir eyleme de anında müdahale edilir. Bu mekanizmaların devreye konulması sonrası gecekondu mahalleleri kuşatılan, ayrıştırılmış ve terörize edilip kent merkezinde yaşayan insanlar için adeta korkulan mahallelere dönüştürülmüştür. Gecekondu mahallelerinin “yeniden nizamı” için operasyonların meşruiyetini sağlamaya dönük açıklamalar ve söylemler sıklıkla medya üzerinden yayılır. Siyasal iktidarın bu yerleri “terör mahalleleri” olarak görmesi bir bakıma hâkim siyasal düzenin haricinde bir gündelik hayat pratiğine ve sistem dışılığına izin vermeyeceğinin de ifadesidir. Buna göre, gecekondu mahalleleri şiddetin ve düzensizliğin mekânları, yapılan operasyonlarsa “hayatın yeniden tesisi” sağlanmak olarak yansıtılmaktadır. İktidarların uyguladığı militarist yöntemlerle yaratılan atmosfer şiddetin mekânda simgesel olarak inşasını ve olağanlaşmasını doğurur. Bir yandan gündelik hayat bu ağır baskı ortamı içinde sürer, fiziksel ve psikolojik şiddet normalleştirilerek halkın toplumsallaşması ve siyasal hayatla olan ilişkileri sınırlandırılırken, diğer yandan buna ilişkin her türlü muhalefet ve itirazlar görmezden gelinir.

Gazi Mahallesi için asıl kırılma anı 12 Mart 1995 tarihinde yaşanan saldırı ve sonraki günlerde gerçekleşen olaylarda onlarca kişinin yaşamını yitirdiği katliamdır. Bu hem mahallenin toplumsal yapısında yaşanan dönüşümleri tetiklemiş hem de sistemin daha sonraki yıllarda özel olarak uygulanan politikalarla mahalleye yönelmesine neden olmuştur. Sol grupların çok güçlü olduğu mahallenin yaşadığı bu olay ulusal ve uluslararası basının ilgisini çekmiş, gecekondu mahallelerinin ülke gündeminde uzun yıllar konuşulmasına neden olmuştur. Sonraki yıllarda ise Gazi Mahallesi politik hareketler için mücadele alanı olarak tahayyül edilirken, sistem tarafından ise mimlenen ve denetim altına almak için militarist aygıtların kullanıldığı, adeta “karantina altına alınan mahalle”ye dönüşür. 12 Mart 1995 katliamı, 1980 darbesinin yenilgisi sonrasında gecekondu bölgelerinde gündelik politikanın adım adım örüldüğü bir örgütlenme pratiği ortaya koyan sosyalist hareket için bu pratiğin ve direnme kapasitelerinin ölçüldüğü bir olay olmuştur.

Hem ana akım medya ve devletin “terörizm yuvası” söylemi hem de sol hareketler tarafından üretilen “kurtarılmış mahalle”, “devrimci mahalle” gibi tanımlamalar Gazi Mahallesi’ni siyasetin simge mekânı haline getirmiştir. Sol gruplar mahalleyi politik

olarak yeniden inşa eden bir gecekondü siyasetiyle mahallede var olmaya çalışırken devletin ürettiği “terörizm” söylemine karşın yerelde halkın taleplerine dönük siyasal çalışmalar yaparlar.

Tarihsel arka planıyla bakıldığında Gazi Mahallesi’nde sol grupların öncülüğünde güncel ve yerel taleplerle gelişen eylemler yoluyla belirli bir hareketliliğin sağlandığı görülür. Ancak, Gazi Mahallesi’nin yaşadığı dönüşümün tarihsel başlangıcının 12 Mart 1995 olduğunu söyleyebiliriz. Bu tarihten itibaren mahallenin politik, kültürel ve yapısal dönüşümünün ne şekilde gerçekleştiğini anlamak için katliam sonrası, sistem ve sol gruplar arasında yaşanan gerilimlerin mekânsal ve toplumsal olarak mahalleyi nasıl etkilediğini ortaya koymak gerekmektedir.

3.4 12 Mart 1995 Gazi Mahallesi Katliamı

1970’li yıllardan itibaren Sivas, Tunceli, Erzincan’dan gelen Kürt Alevi nüfusuyla birlikte mahallede Kürt nüfusu yoğun hale gelirken, 1990’lı yıllardan itibaren köy boşaltmalarıyla yeni Kürt nüfusu da mahalleye yerleşmeye başlamıştır. 1990’lı yıllar boyunca gecekondü bölgelerine dönük operasyonlarda gözaltılar, yargısız infazlar ve kayıplar yaşanır. Gazi Mahallesi böylesi bir süreçten ayrı tutulmaz, kolluk güçlerinin mahalle içerisindeki konumlanması neticesinde gözaltı süreçleri yaşanmaya devam eder. Gecekondü mahallelerine dönük baskının, nasıl gündelik hayatta uygulandığını Gazi Mahallesi’nde yaşayan insanlar ‘90’lı yıllar boyunca görür.

12 Mart 1995 günü bir futbol maçı vardır, bu yüzden birçok kişi kahvehanelerde maçı izlemektedir. Saat 20.30 – 21.00 sıralarında 34 TCJ 86 plakalı bir taksi İsmet Paşa Caddesi’nden ilerler ve önce Dostlar, Cihan, Yavuz, Kardeşler ve Doğu Kahvehanelerini ile Sarıoğlu Pastanesini taramaya başlar. Tarama sonrasında Doğu Kahvehanesinde bulunan Halil Kaya adlı yaşlı bir adam yaşamını yitirir. Bu saldırı sonrası onlarca kişi yaralanır. Saldırıların duyulmasıyla birlikte yüzlerce insan sokaklara inmeye başlar. Saldırı sonrası yaralananlar hastanelere kaldırılır.

Saldırının duyulmasıyla birlikte mahalle halkı saldırıya uğrayan işyerlerinin ve Cemevi’nin bulunduğu yerde toplanmaya başlar. Bu sırada Cemevi yöneticileri yaşamını yitiren Halil Kaya’nın cenazesinin nasıl defin edileceğini konuşurken, büyük

bir kalabalık kitle karakola doğru yürüyüşe geçer. Kitle, İsmet Paşa Caddesi'nden Fevzi Çakmak Caddesine doğru hareketlenirken ara sokaklarda yüzlerce insan daha katılır. Bugün eski PTT olarak bilinen yere geldiklerinde polis barikatıyla karşılaşır. İlk polis barikatı çok zayıftır halk barikatı yarar ve karakola doğru hareketlenir. İkinci polis barikatı karakolun tam önündedir. Polis kalabalığı engellemek için önce havaya ateş etmeye başlar. Buna rağmen kitle dağılmaz ve karakol taşlanır. Dönemin Cemevi yöneticileri olan Hüseyin Gülen, Mahmut Türkmen, Gazi Mahallesi Muhtarı Nevzat Altun, Dünya Ehl-i Beyt Vakfı Başkanı Fermani Altun'un olduğu bir komite kitleyi durdurmak için karakolun önüne gelir ve kitleyi ikna etmeye çalışır. İkna olan birçok kişi eylem alanından ayrılırken, cenaze işlemleri için cem evine giden komite üyeleri Halil Kaya'nın cenaze işlemler için görüşmeler yapmaya başlar. Dönemin Gazi Mahallesi Muhtarı olan ve olaylar sırasında kurulan komitede de yer alan Nevzat Altun saldırıyı ve sonrasında yaşanan süreci şöyle anlatır:

Ben 10 dakika sonra duydum olayı. Az ileride kahvede oturuyorduk, silah sesleri geldi. Silah sesi gelince çıktık araba filan geçti ama anlayamadık. O zaman fazla iletişim de yoktu bu kadar. Daha sonra bulunduğumuz yerden yukarı doğru gittik. Bize kahvehanelerin tarandığını, yaralıların olduğunu söylediler. Sonra halk toplanmaya başlandı. Sonra anladık ki 4-5 yer taranmış. Bir kahvehaneye gittik Halil amca sandalyede oturur vaziyetteydi vurulmuştu. 20-15 -20.20 gibi olmuştu yanılmıyorsam. İşte karakola doğru halk yürüyüşe geçmişti, saat 21.00. 21.30 gibiydi. 23.30 – 00.30'a kadar karakol ablukaya alınmıştı. O sırada poliste hava ateş ediyordu ilk etapta.⁶³

Nevzat Altun'un anlatımlarına göre polis şaşkıncıdır çünkü halkın kitlesel olarak karakola yürüyeceğini tahmin edemezler. Öyle ki, karakol içerisindeki polislerden iki barikat oluşturulur. Kurulan polis barikatı çok zayıftır. Birincisi Fevzi Çakmak Caddesi üzerinde karakola 50-100 metre mesafede kurulur. İkinci barikat ise karakolun önünde yapılır. Halk ilk barikatı aşarak ikinci barikata doğru yürüyüşünü sürdürür. Kitle karakol önüne geldiğinde Nevzat Altun'un da olduğu bir grup bunun ciddi sonuçlara yol açacağını düşünerek kitleyi durdurmak ister. Nevzat Altun'a göre o an eğer bir şeyler yapılmıyorsa ciddi sonuçlar olabilirdi:

Özel polisler gelmeye başladı. İşte polislerle bir yandan da görüşmeler yapıldı. Cemevi başkanı halkı sakinleştirmeye çalıştı ama tepki gösteriliyordu. Bir yandan karakol taşlanıyordu, diğer yandan başka sokaklarda da çatışmalar yaşanıyor. Sonra bana dediler ki sen konuş bu

⁶³ Nevzat Altun'la 9 Eylül 2016 tarihli görüşme

kitleyi karakoldan sen geri çevirebilirsin dediler. O sırada arabanın üzerine çıktım Munzur birahanesinin önünde işte baktım bir tepki yok. Ben Cemevine çekilmemiz gerektiğini yaralılarımızın olduğunu halkı savunmamız gerekirse orada savunmamız gerektiğini, burada uzun vadeli duramayacağımızı yoksa başka ölümlerin olabileceğini anlattım. Tamam bu işin peşini bırakmayalım ama kendi halkımızı ve mahallemizi korumak gibi derdimiz var.⁶⁴

Nevzat Altun'un anlatımlarıyla benzer ifadeyi kullanan Kadir Aslan, Nevzat Altun ve beraberindekilerin kitleyi ikna ederek, çok fazla insanın ölümünün önüne geçtiğini söyler. Buna göre, bir grubun saldırıyı protesto etmek için karakola doğru yürüyüşe geçtiğini Nevzat Altun ve beraberindekilerin bunu engellediğini söyler:

Bir grup o akşam karakolu basmak için yürüyüşe geçmişti. Nevzat ağabey ve beraberindekiler müdahale ettiler. Mesela, onlar konuşma yapmıştı hatırlıyorum. Şey dediler. 'Arkadaşlar tamam gidelim karakolu basalım, neyle basacağız, kaçımızda silah var? Ya da bunun sonuçlarının ne olacağını konusunda bir fikriniz var mı? Bu bir provokasyondur, bizim bunun farkına varmamız lazım. Şimdi gidip 3-4 tane polisin silahını aldığımızda bunun sonuçları çok daha ağır olabilir, bu saldırıları meşru yapar, saldırıyı planlayanların amaçlarına hizmet etmiş oluruz. Bu saldırıların meşrulaştırılmasını sağlar'. Nevzat Altun ve yanındakiler böyle ikna etti. Eğer o günde kitle karakolu basmış olsa, belki çok fazla insan ölebilirdi. İşte bunu engelleyenler arasında Nevzat Altun ve birkaç kişi sayesinde oldu ilk gün. Sonra gece kontrolden çıktı. Polis Cemevini bastığında her şey kontrolden çıktı.⁶⁵

Nevzat Altun'un çağrılarına rağmen gece saatlerinde polisin Cemevine yapmış olduğu saldırı sonrası büyük bir kalabalık tekrar karakola doğru yürüyüşe geçer. Gece boyunca sokak ve caddeler özellikle sol örgütlerin kontrolü altındadır. İsmet Paşa Caddesi ve Fevzi Çakmak Caddesi üzerinde onlarca barikat kurulur. Eylemlerin ilk günü sol örgütler ile Gazi Mahallesi'nde bulunan muhtarlar, Cemevi yönetimi, Alevi dernekleri arasında gerginlikler yaşanır. Nevzat Altun'a göre ölümlerinin artmaması için çabaladıklarından ama bir yandan da halk içerisinde provokatörlerin olduğunu iddia eder. Çatışmalar arttıkça mahalle içerisindeki gerilim düşmez. Halil Kaya ve Mesut Efe'nin ölümünden sonra 13 Mart günü sabaha karşı Mehmet Gündüz⁶⁶ vurularak öldürülür.

⁶⁴ Nevzat Altun'la 9 Eylül 2016 tarihli görüşme

⁶⁵ Kadir Arslan'la 29 Ağustos 2016 tarihli görüşme

⁶⁶ 1958 Erzurum doğumlu. 13 Mart 1995 günü sabaha karşı Gazi Mahallesi'nde bulunan Hacı Bektaş-ı Veli Derneği Cem Ev önünde vurularak öldürüldü. <http://www.ozgurluk.info/sehitlerimiz/sehitler.html/Mehmet%20Gunduz-ozgecmis.htm>

Mehmet Gündüz'ün vurulmasına tanık olanlardan biri de Mahmut Türkmen'dir. 12 Mart 1995 yılında kahvehanesi de taranan ve o dönem Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği yönetiminde yer alan Mahmut Türkmen 15 Aralık 1997 tarihli duruşmada Mehmet Gündüz'ün vurulduğu gece panzerlerin olay yerine geldikten sonra ateş açılmaya başlandığını ifade eder:

Cemevinde o sırada 60-70 kişi kadar kalabalık vardı. Herkes kendi yakınını gelip soruyordu. Ben oradakilere gelir gelmez dağılmalarımı ikaz ettim. Bir süre sonra hatırladığım kadarı ile gece yarısından sonra saat 04.00 sularında önde bir panzer, arkadan üç dört tane araç bir iki tanesi minibüs olarak hatırlıyorum. Köşe durağı tarafından çıktılar. Bizim Cemevi inşaatı yanından orası gözükmektedir. 500 metre mesafesi yaklaşık vardır. Bu şekilde geldiler. Köprü durağı denilen çukur bir yere geldiler. Oradan ışıklarını panzer yaktı. Cemevine doğru verdi. Bir tarafta Doğu Kırathanesi karşı tarafta kellecinin binası vardı. Bize yaklaştılar, ışıklarını verdiler. İlk önce iki el tabanca sesi duydum. Ondan sonra çok sayıda vızır vızır mermiler geçti. Işık şiddetli şekilde gözlerimize geldi. Bu nedenle nereden panzerden mi yoksa araçlardan mı ateş edildi tam olarak göremedim (Kazmaz, 2015, s.83-84).

Nevzat Altun, Gündüz'ü vuranın polis olmadığını iddia edildiğini adli tıp raporlarında onu vuran silahın polis kayıtlarında çıkmadığını belirterek Gündüz'ün ölümün soru işaretleriyle dolu olduğunu söyler:

Mesela, Mehmet Gündüz'ün ölümü muammadır. Buna göre, adli rapor tıp raporunda vurulmasına neden olan silah polis kayıtlarında yoktur. Polis kayıtlarında polisin öldürdüğü meçhuldür. Polis kayıtlarında yok o silah. Hiçbir poliste o silah yok. Sonraki araştırmalarımızda da vurulduğu zamanki mesafeye baktık. Sonra Cemevine işte panzer geldi ateş etti diye söylediler. Biz de bunu araştırmak için kaymakamlıktaki kriz masasına gittik, bize çatışmalar devam ediyor bilgi veremeyeceğiz dediler. Biz de kalktık tekrar geri geldik. Cemevinin önünde vurulduğu yere gittik. Yaralılar da olmuş Mehmet vurulduğunda dediler. Biz de gittik görüşmeye. Kahvenin olduğu yerden ateş edildi, birçok el ateş edildiğini söylediler. Duvarlara bakıyoruz kurşun izi yok, tabelalarda yok, camlarda yok. Bu adam nasıl vuruldu peki birçok el ateş edildiyse. Orada hemen devleti suçlamak normal. 150 metreden ateş edildiyse uzun namlulu silahla vurulması gerekiyor. Sabahleyin ambulans çağırdık, o vatandaşın cenazesini yüklerken uzun namlulu silah olsa kafası dağılır. Sonra raporlarda 7.65'le vurulduğu açıklandı.⁶⁷

Nevzat Altun iddiasını Adli Tıp Kurumu'nun raporuna dayandırmasına rağmen olayın tanıklarının anlatımı farklıdır. Buna göre, olayın bazı tanıkları silah atışlarının ilk önce

⁶⁷ Nevzat Altun'la 9 Eylül 2016 tarihli yapılan görüşme

tek tek daha sonra seri halde edildiğini söyler. Birden fazla silah sesi duyduklarını anlatan tanıklar panzerin halka doğru ışık tutmasından hemen sonra silah atışlarının geldiğini, daha sonra da Mehmet Gündüz'ün vurulmuş halde bulunduğunu olay sırasında yaralananların da olduğunu belirtir. Dönemin Cemevi yöneticilerinden olan Hıdır Elmas olay sırasında otomatik tüfeklerle ateş edildiği konusunda ısrarcıdır. Ona göre, tabanca atışıyla çıkan sesle otomatik tüfekle çıkan ses arasında fark vardır. Güçlü bir silahla atış yapıldığını anlatır (Kazmaz, 2015, s.95-96). Başka bir tanık olan Ergin Turan'da panzerlerin üstünden değil yanlarından ateş edildiğini anlatmaktadır. Buna göre, silah atışıyla birlikte yaralananlar olduğunu, yaralananların içinde Mehmet Gündüz'ün de bulunduğunu ve dispansere götürüldüğünde öldüğünü belirtir (Kazmaz, 2015, s.106)

1999 yılında Gaziosmanpaşa 3. Asliye Ceza Mahkemesi olay yerinde inceleme yapar ve yaptığı incelemeyi Adli Tıp Kurumuna yollar. Bu raporla birlikte Gündüz'ün ölümü resmen bir faili meçhule döner. Adli Tıp Uzman Bora Büken'in incelediği raporun son bölümü şöyle bitmektedir:

Gaziosmapaşa 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 02.07.1999 tarihinde olay yerinde yaptığı keşifte tanık ifadelerine göre Tapu Kadastro bilirkişileri tarafından hazırlanan krokiler üzerinde, ölen Mehmet Gündüz'ün ilk bulunduğu yer ile ateş edildiği iddia edilen ışık tutan panzer arasında 54.5 metre olup, düştüğü toprak yığını ile panzer arasındaki mesafenin krokide belirtilmemiş olmasına karşın yaklaşık olarak tanık Ali Şimşek'in bulunduğu yerle yakınlığı nedeniyle 74 metre civarında olduğu, Balistik bilirkişi tarafından hazırlanan raporda da bu mesafelerin tamamının Kalaşnikof otomatik tüfek, MP5 makinalı tabanca ve 9 mm çaplı yarı otomatik tabancaların etkili mesafeleri içinde kaldığı, 7,65 mm çaplı yarı otomatik tabancalar için ise etki mesafesi dışında kaldığını bildirildiği. Sorulduğu üzere kişiler hareketli olup her an yer değiştirebileceklerin yara yer ve niteliklerinin atışın yapıldığı yön ve seviyeyi tayine medar olamayacağı kanaatini bildirir rapordur (Kazmaz, 2015, s.221).

13 Mart 1995 günü tüm basın Gazi Mahallesi'nde yaşanan olayı manşetlerine çeker. İlk gün yaşanan saldırıyı Alevilere saldırı olarak manşetlerine alan gazeteler daha sonraki günlerde daha çok provokasyon ve sağduyuyu ön plana çıkarır.13 Mart 1995 tarihli Sabah gazetesi doğrudan saldırının İBDA-C tarafından yapıldığını manşetten verir. Yine Sabah Gazetesi birinci sayfadan olayın duyulmasından sonra yürüyüşe geçen halkın karakola saldırdığını çatışmalar sırasında dükkânların yakıldığını belirtir. Gazete Alevileri hedefleyen saldırılar sonrası kitle içerisine sızan tahrikçilerin

Alevileri kışkırttığını iddiasında bulunur. Hürriyet gazetesi aynı gün manşetten “Alçakça kışkırtma” vurgusu yapar. Gazete Alevi-Sünni çatışmasına zemin olan bir saldırı olduğunu düşünülmektedir. Zaman gazetesi ise “Diyaloğa vurulan darbe” başlığıyla olayı manşetine taşır. Cumhuriyet gazetesi ise laiklik perspektifiyle yaklaşır olaylara. “Alevilere saldırı” başlığıyla çıkan gazete, siyasilerin demeçlerini manşete çekerken yaşananları “Türkiye’yi karıştırmak istiyorlar” vurgusuyla ilk sayfada görür. Bu temel de olayın kendisi başlı başına ülkenin bütünlüğünü ve güvenliğini tehdit eden bir durumu ifade etmektedir. Halka yapılan saldırıların asıl amacının ülkenin “birliğine” yönelik bir saldırı olduğu düşünülmektedir. Milliyet Gazetesi ise “Provokasyon” başlığıyla çıkar. Türkiye gazetesi yaşanan saldırıyı “İstanbul’da terör gecesi” başlığıyla olayı manşetine çeker.

İlk gün yaşanan olaylarla ilgili Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcılığının hazırladığı iddianamede kahvehane ve pastaneye yapılan saldırılar sonrasında televizyon yayınları ve sonraki gün çıkan gazetelerdeki vurguların Alevileri kışkırttığını iddia edilir. “Alevi vatandaşlara yapılmış bir saldırıymış gibi gösterip, ölen kişiyi de bir Alevi dedesi⁶⁸ olarak tanıtarak maksadı aşan canlı yayınlar yapmak suretiyle daha önceden meydana gelen Sivas ve benzeri olaylar nedeniyle duyarlı bir durumda bulunan bazı Alevi vatandaşları tahrik ettikleri” ifade edilir. Yaşanan saldırı ve sonrasında gelişen olayların Alevilere dönük olmadığı, özellikle kitle içerisinde bulunan sol örgütlerinin bunu kışkırttığını iddia edilir.

13 Mart günü olayların artık kontrolden çıktığı gündür. Mehmet Gündüz’ün yaşamını yitirmesiyle birlikte halk tekrar sokaklara çıkar. Sabah saatlerinde kitle kalabalıklaşır. Ara sokaklarda yaşanan çatışmalar artarken, Gazi Mahallesi’nde yaşanan olayları duyan İstanbul’un çeşitli gecekondulu mahallelerinden gelişler yaşanır. Özellikle, Alibeyköy, Nurtepe, Karayolları Mahallesi’nden gelişler yoğunudur. Mahalleye en yakın yer bu bölgeler olduğu için ilk ulaşan gruplarda bu mahallelerden gelenlerdi. İlk gün giriş ve çıkışlarda sorun yaşanmazken sonraki günlerde giriş ve çıkışlar kapatılır. Özellikle kitle büyüdükçe çatışmalar mahallenin birçok yerine sızar. Çatışmaların en şiddetli olduğu yer eski PTT civarındır.

⁶⁸ Bahsedilen kişi Halil Kaya’dır. Halil Kaya, Alevi dedesi olmayıp genellikle halk tarafından yardım edilen insanlardan biridir.

Ben kortejin başındaki arkadaşı tanıyordum. Tokatlı bir kızdı. Direniş Gazetesi çevresinde yer alıyordu. Mahmut Türkmen'in kahvesinin önünde aşağıya doğru insanlar gidiyorlardı. Bende hemen o tarafa doğru giderek içlerinden birine bu eylemden kim sorumlu diye sordum. Bir tane kadın arkadaşı gösterdiler bu arkadaş dediler. O da bocalıyordu öncülük ediyordu ama ne yapacağını bilemez durumdaydı o da benden yardım istemişti. Karakol'un önüne geldik. Polisler önümüzde barikat kurmuşlardı. İlk barikat vardı onu rahat aştık, ikinci barikata gelince karakol taşlanmaya başladı. Daha sonra 2 tane panzer vardı onu sürdüler üzerimize. Biri bozuldu. Biri de kuşatıldı. Üstüne çıktılar. Geç saatlere doğru olayların asıl şiddetini yaşadık. Ama ölümler sabaha karşı oldu. En çok ölümler PTT önünde ve bir de lisenin orada bayır var orada oldu. Zeynep Poyraz orada öldü mesela. Bir de Cemevine yakın yerde de birkaç kişi ölmüştü.⁶⁹

Çatışmalar tüm şiddetiyle devam ederken, bir yandan da görüşmeler sürüyordu. Olayların duyulmasından hemen sonra içlerinde İçişleri Bakanı Nahit Menteş, İstanbul Valisi Hayri Kozakçioğlu ve İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir'inde olduğu bir heyet hem İstanbul Valiliği'nde hem de Gaziosmanpaşa Kaymakamlığı'nda kriz merkezi oluştururlar. İstanbul Valiliği'nde yapılan acil toplantı sonrası 13 Mart günü saat 16.00'dan itibaren sokağa çıkma yasağı ilan edilir. Gazi Mahallesi Muhtarı Nevzat Altun ise beraberindeki heyetle birlikte Gaziosmanpaşa Kaymakamlığında oluşturulan kriz masasına giderek ablukanın kaldırılması talebinde bulunur:

Biz o zaman komiteyle birlikte Gaziosmanpaşa Kaymakamlığına gittik. Necdet Menzir emniyet müdürüydü, Susurluk'ta ölen Hüseyin Kocadağ emniyet müdür yardımcısıydı o da bu bölgeden sorumluydu, Hayri Kozakçioğlu valiydi. Kaymakamlıkta kriz masası oluşturmuşlardı. Biz ablukanın kalkmasını, polisin geri çekilmesi için telkininde bulunduk. O zaman hiç unutmuyorum Hayri Kozakçioğlu dedi ki 'burada askeri çağrıştırmak darbeyi çağrıştırmak demektir buna hükümet razı olur mu biz razı olmuyoruz' dedi. Ben de 'sizin bileceğiniz iş tercih sizin bu millet askere bir şey demez, ama polise karşı birikimi var, polise refleksi dimdik ayaktadır' dedim. Asker geldikten sonra vatandaş durdu. 1 hafta sonra askerle birlikte barikatı kaldırdı insanlar. Ali Rıza Küçük diye bir komutan vardı barikata gelmişti. Silahını çıkarıp korumasına verdi, Cemevine gelmişti yönetimle görüşmüştü. Askere karşı çok fazla refleks yoktu.⁷⁰

Ölüm ve yaralanma olayları arttıkça bilgi kirliliğinde de artış olur. Nevzat Altun'a göre çatışmalar sırasında evlerin içinden ateş edildiği, polisin bir noktada onlarca kişiyi infaz ettiği gibi yalan haberlerin yayıldığı, bunu araştırmak için sürekli hareket

⁶⁹ H.Ö ile 3 Ekim 2018 tarihli görüşme

⁷⁰ Nevzat Altun'la 9 Eylül 2016 tarihli görüşme

halinde olduklarını belirtir. Buna karşın o gün eyleme katılan görüşmecilerin birçoğu binaların çatılarından halkın üzerine otomatik silahla saldırı yapıldığını, bazı ara sokaklarında ise doğrudan silahlı saldırıların olduğunu söylediler. 2. gün gündüz saatlerinde yaşanan çatışmalar hem halkın hem de polisin kontrolden çıktığı gün olur. 13 Mart'ta polisin halka yönelimi çok sert olur. Gözaltına aldıkları birçok kişi işkenceye maruz kalır. Bunlardan en bilineni, Özlem Tunç'un öldü denilerek bir çöp koytenırına bırakılmasıyla sonuçlanan saldırıdır. Özlem Tunç eylem sırasında bir kahvehaneye götürülür ve bayılıncaya kadar dövülür. Daha sonra başına silahla kurşun sıkıldıktan sonra öldü denilerek çöp koytenırının önüne atılır. Hastanede morga götürülürken yaşadığı fark edilir.

En çok kayıpların olduğu yer dört yol çevresi ve postane önüydü. Hepsi çeşitli binaların teras katlarında saklanıp ateş eden kişiler tarafından öldürüldüler. Ben gördüm mesela o gün bunu. Adem Albayrak'ın mesela elindeki tüfek çok belirgindi, bunlar yaşandı, göründü. Ara sokaklar çok daha tehlikeliydi, çünkü cadde açık bir alandı, gazeteciler basın vardı, bu noktada insanlarda tam tersini seçtiler. Askerle kitlenin bir araya geldiği fotoğraflar, görüntüler var ya, havaya ateş açılınca insanların hepsi ne yapacağını şaşırды ve ara sokaklara dağıldılar. Ara sokakların binalardan nişan alınarak ateş ediliyordu. Çoğu belden yukarıdan vurularak öldürüldü. Mesela, Hasan Gürgen'in cenazesi bir pazar tahtası üzerinde geçti önümüzden. Hâlbuki müdahale edilebilirdi, kan durdurmak için. Mesela Sezgin Engin, o panzerin üzerine çıkan ilk çıkanlardan birisidir. Sonrasında takip edilip nişan alınarak öldürüldü.⁷¹

Saldırı ve çatışmalar tüm yoğunluğuyla devam ederken sol gruplar kendi komitelerini kurmaya başlar. Buna göre, birçok sol grup halkın temel talepleri olan cenazelerin gömülmesi, yaralıların hastanelere kaldırılması, polis ve askerlerin geri çekilmesini talepleri bu komiteler aracılığıyla yöneticilere iletir. Nevzat Altun'a göre çok sayı da komitenin varlığı kafa karışıklığına yol açar. Bu durumu engellemek için Cemevi'nde toplantılar alınır. Bu süreçte devlet içerisinden temsilcilerle görüşmeler de devam eder. Olaylar sırasında kurulan komitede basınla iletişimi sağlayan H.Ö, devletin insanları görüşmeler sırasında oyaladığını, bir kandırmacanın olduğunu belirtir.

Komite kurulmuştu. Ben o dönem basından sorumluydum, basınla iletişimi sağlıyordum. Hüseyin Kıvırcık ve Hıdır Doğan vardı sözcüydü. Hıdır ve Hüseyin daha belirleyiciydi. Megafon ondaydı kitleyi o yönlendiriyordu. Helikopter geliyordu basınla görüşüyordum. Talepler basitti

⁷¹ Kadir Arslan'la 29 Ağustos 2016 tarihli görüşme

polis çekilsin, asker çekilmese bile halkla arasında mesafe olsun, cenazeler verilsin gibi. Devlet sürekli birilerini yolluyordu. Fermani Altun geliyordu, Zülfü Livaneli geliyordu. İşte gazeteciler, sanatçılar geliyordu. Mehmet Sevigen halkın içindeydi, o geliyordu. Devlet kandırmak için çabalıyordu. Cenazeler defnedilirken saldırılar başlayınca bu devlet bizim devletimiz değil diye Aleviler isyan ediyordu. Orta kuşak ve yaşlılar inanılmaz yalnızlık hissetti. Bizi hep kandırıyor diye düşündüler. Perişan oldu o gün millet. Ekmek arabalarını bile bırakmıyorlardı. Devlet, gönderdik diyordu. Ama gelmiyordu. Yardım gönderildi diyordu ama yoktu. Kan kaybından ölen insanlar vardı. Mesala Fadime Bingöl ölmüştü o zaman. O dönem hastaneye kaldırılrsa ölmeyecekti. Arabaları engelliyorlardı o zaman.⁷²

Askerlerin mahalleye gelişi ve sonrasında ilan edilen sokağa çıkma yasağıyla birlikte çatışmalar 3. gün itibariyle durur. Cenazelerin kaldırılması ve yaralıların tedavileri için komiteler etkin bir şekilde çalışırken bir yandan da mahalleye milletvekilleri, parti başkanları, sanatçıların gelişi vardır. Mahalle halkı öfkeli, ölümlerin sorumlularının derhal ortaya çıkarılmasını talep ederler. Dönemin CHP'li vekillerinin mahalleye gelişleri vardır. Özellikle Alevilerin yoğun oy verdiği CHP'ye tepki büyüktür. Kadir Aslan saldırılar da CHP'nin de rolü olduğunu düşünmektedir:

3. günü CHP'li bir heyet gelmişti. Sahibinin CHP'li olduğu bir kahveydi. Ben o gün kahveye gelip CHP'lilere tepki göstermiştim. Çok sert tepki gösterdim. Sizi istemiyoruz dedim, siz ortaksınız dedim. O dönem kahveden çıkardılar beni. Bunu yapanlar 45-50'li yaşlarında CHP'lilerdi. Sanki bundan CHP'lilerde sorumlu değilmiş gibi ahkâm kesiyorlardı. Hatta o dönem Bülent Ecevit de gelmişti. Ona çok sert tepki göstermişlerdi. O dönemde siyasilere inanılmaz tepki göstermişlerdi. Devletin bu işlerle ilgisi yok, kimin yaptığı bilinmiyor gibi laflar söylüyordu devlet içindeki yetkililer. Devletin hiç suçu yok gibi söylemler vardı. Oysaki değil, başından sonuna kadar organizeydi bu olay.⁷³

13 Mart günü İstanbul Valiliğinin aldığı kararla birlikte sokağa çıkma yasağı ilan edilir. Valiliğin aldığı bu karara rağmen halk sokaklardan ayrılmaz. Özellikle temel taleplerin kabul edilmesinde ısrarcı olurlar. Gazi Mahallesi muhtarı Nevzat Altun taleplerinin kabul edilmeyip üstüne bir de sokağa çıkma yasağının getirilmesiyle halkın daha çok öfkelenişinden bahseder. Çatışmalar devam ettiği sırada aynı gün asker de mahalleye girer. Çatışmalar, mahalle halkının o güne kadar görmediği bir baskı ortamının zeminini hazırlar. Halk uygulanan yasaklar nedeniyle dışarı

⁷² H.Ö ile 3 Ekim 2018 tarihli görüşme

⁷³ Kadir Arslan'la 29 Ağustos 2016 tarihli görüşme

çıkamayacak durumdadır. Bir yandan ölümlerin verdiği öfke, şaşkınlık ve yas bir yandan da devletin kendilerine uyguladığı müdahalenin getirdiği korku vardır.

14 Mart günü itibari ile gazetelerin manşetlerinde sağduyu, tahriklere kapılmama çağrısıyla birlikte olayın kimler tarafından yapılmış olabileceği soruları sorulmaya başlanır. Sabah Gazetesi yaşanan süreci “Sanki savaş alanı” başlığıyla 2. sayfadan görür. Haberde Alevileri “yağmacı” olarak gören bir haber dili kullanır. “Sokak sokak polisle çatışan göstericiler Gazi Caddesi’ndeki dükkanlara taş ve sopalarla saldırdı. 2 kuyumcu yağmalandı. Cemevi önünde toplanan 2 bine yakın Alevi vatandaş, bir yandan Gazi Caddesi üzerinden, saldırıdan sorumlu tuttuğu Gazi Karakolu’na yürürken bir yandan da taş ve sopalarla cadde üzerindeki dükkânlara saldırdı.” Bununla birlikte olayların durulması yönünde “sağduyu” açıklaması yapılır. Bazı gazeteler politikacıların, Alevi kanaat önderlerinin açıklamalarını manşete çekerek sağduyu çağrısı yapar. Birçok gazete olayın provokatörlerinin sol örgütler olduğu konusunda vurgular yapar. Alevi – Sünni çatışmasının zemini hazırlamaya çalışan PKK’nin yapmış olabileceği konusunda fikirler gündeme getirilirken⁷⁴, bir yandan da birçok sol ve İslami örgütün de bu “provokasyonlarda” yer aldığı vurgusu yapılır.⁷⁵ Basına göre, “provokatörler” halk ile polisi karşı karşıya getirmek istendiğini⁷⁶, Alevilerle Sünnilerin birbirine düşürülmek istendiği⁷⁷ iddia edilir.

Komite ile devlet yetkilileri arasında yaşana görüşmeler sırasında devlet yetkilileri cenazelerin Gazi Mahallesi’nde gömülmesine karşı çıkar. Halk cenazelerin mahallede gömülmesinde ısrarcı olur. Sonrasında yaşanan görüşmelerle birlikte bazı cenazeler Gazi Mahallesi mezarlığına defnedilir. Halkta yaşanan yas havası özellikle cenazelerin defnedildiği zaman hissedilir. Türkiye’nin günlerce gündeminden düşmeyen bu olaylar, kent çeperlerindeki gecekondu mahallelerinde yaşayan insanların gündelik hayatlarının artık eskisi gibi olmayacak şekilde düzenlenmesine neden olur. Buna göre, mahalle sonraki yıllar boyunca devletin özel olarak ilgilendiği bir mekâna dönüşecektir.

⁷⁴ Sabah Gazetesi, 14 Mart 1995

⁷⁵ Sabah Gazetesi, 14 - 16 Mart 1995. Hürriyet, 14 Mart 1995

⁷⁶ Türkiye Gazetesi, 14 Mart 1995

⁷⁷ Zaman Gazetesi, 14 Mart 1995

Askerin caddelere konuşlanmasıyla birlikte eylemlerin şiddeti azalır ve bir süre sonra devletin kolluk güçleri sokaklardaki barikatları kepçeyle yıkar. Geri de 13 kişinin yaşamını yitirdiği, yüzlerce insanın yaralandığı ve hem Türkiye'nin hem de Gazi Mahallesi'nin siyasi tarihinde unutulmayacak bir süreç böylece son bulur. Gazi Mahallesi'nde yaşananlar farklı gecekondulu mahallelerinde protesto gösterilerine neden olur. Ankara, İzmir başta olmak üzere birçok kent ve mahallelerde yaşanan katliam protesto edilir. 13 Mart 1995'te İstanbul'un birçok ilçesinde eylemler düzenlenir. Ankara'da yaşanan kitlesel eylemlere polis şiddetli bir şekilde saldırır. Fakat en bilinen ve ölümlerin de yaşandığı saldırı 15 Mart 1995 yılında İstanbul'un Ümraniye ilçesi 1 Mayıs Mahallesi'nde (Mustafa Kemal Mahallesi) olay esnasında gerçekleşir. Gazi Mahallesi'nde yaşanan saldırılar ve sonrasında gelişen ölümleri protesto etmek isteyen kitleye polis ateş açar ve 5 kişi yaşamını yitirir.

15 Mart 1995'te Ümraniye'de yaşanan çatışmalar da yaşamını yitiren 5 kişiyle sayı 20'ye ulaşır. Saldırı ve sonrasında yaşanan çatışmalarda yaşamlarını yitiren isimler şunlardır: Halil Kaya, Mesut Efe, Mehmet Gündüz, Sezgin Engin, Zeynep Poyraz, Fadime Bingöl, İsmihan Yüksel, Ali Yıldırım, Dilek Sevinç, Reis Kopal, Fevzi Tunç, Mümtaz Kaya, Genco Demir, İsmail Baltacı, Hasan Pungan, Hasan Sel, Dinçer Yılmaz, Hasan Gürgen, Hakan Çabuk, Yaşar Aydın. Gazi Mahallesi'nde yaşamını yitiren 13 kişinin 7'sinin polisin açtığı ateş sonucu öldüğü adli tıp raporlarıyla ortaya çıkarken, yaşamını yitiren ve yaralananların çoğuna belden yukarıları hedef alınarak ateş edilmiştir (Kazmaz, 2015). Bununla birlikte, Gazi Mahallesi direnişinde yer alan Hasan Ocak, 21 Mart 1995 günü kaçırılır ve ağır işkenceler sonrası telle boğularak öldürülür. Cenazesi Beykoz'da ormanlık bir alanda bulunur.⁷⁸

12 Mart 1995 yılında yaşanan katliam sonrası yakınlarını kaybeden aileler hukuksal mücadele içerisine girer. Buna göre, onlarca avukatın müdahil olduğu süreç Eyüp Cumhuriyet Başsavcılığına yapılan başvuruyla başlar. Yaşamlarını yitiren 8 kişinin ailesinin müşteki olarak başvurduğu savcılığın açtığı soruşturmayla birlikte dava süreci başlamış olur. 20 kişinin sanık olarak yargılandığı dava, savcılığın talebiyle sanıkların güvenliğinin sağlanamayacağı gerekçesiyle Trabzon'a taşınır. 12 Mart 1995

⁷⁸ "Hasan Ocak Kimdir?" <http://www.bianet.org/bianet/toplum/128130-hasan-ocak-kimdir>

Katliamı sonrası yaşamını yitiren ailelerin avukatlarından biri olan aynı zamanda 2015 yılında 12 Mart 1995 Katliamı sonrasında açılan davaya dair Gereği Düşünüldü⁷⁹ adlı kitabı yazan ve belgesel çeken Remzi Kazmaz'la yaptığım görüşmede mahkemenin Trabzon'a alınma sürecini şöyle açıklar:

Yaşanan utanç verici bir olaydı. Yani bütün dünyada Türkiye'nin bu hali hukuki bir anlamda tartışılır hale gelmişti. Ama Türkiye'de bir hukuk vardı ve insanlarda bu anlamda hakkını aramak istemişti. Önce Gaziosmanpaşa'da açılan bu davada sanıkların özellikle güvenliğini sağlayamayacağını söyledi devlet. Ki anlamakta zorlandık bunu. Yine TCK'nin ilgili maddeleri gereği olayı vuku bulduğu yerden başka bir yere gönderebilir. Evet ama yakın bir yer yerine Trabzon'a göndermesi akla ve mantığa aykırı bir durumdu. Öyle olsaydı Bursa'ya filan gönderebilirlerdi.⁸⁰

Dava süreci yaşamını yitiren aileler için sancılı geçer. Buna göre aileler davanın Trabzon'a alınmasına tepkilidir. Davaya geliş gidişlerde sıklıkla baskı ve saldırıya uğrarlar. Özellikle polisin yaklaşımı serttir. Remzi Kazmaz ailelerin bu geliş gidişlerde taciz edildiğini, her geliş gidişlerinde onlarca kez otobüslerinin durdurulup kimlik kontrolü yapıldığını söyler. Bununla birlikte bu süreçte aileler saldırılara da uğrar. Mahkemeleri takip eden Kadir Aslan defalarca saldırıya uğradıklarını şu sözlerle anlatıyor:

Ben 3 tane davaya gittim Trabzon'a. O süreç çok sancılıydı, taşladılar. Bir bölgede otobüsün içerisinde mahsur kaldık, sahilin önünde otobüslerin camları kırıldı. Adliyenin önünde polis de saldırdı. Bunlarda oldu. Sonrasında da farklı bir durum gelişmedi, devlet saldırmaya devam etti. Sanki bütün suçlu sokağa çıkan o insanlarmış gibi. Ölenlere sahip çıkan insanlara aynı saldırıyla devam ettiler. Buradan oraya giden insanlara davaya sahip çıkarken saldırılmasında aslında amaç tepki göstermeyin devlet ne yaparsa yapsın doğrudur anlayışıydı. Bunun başka bir açıklaması olamaz. O polislerin eşkâli belliydi ama hiçbir sonuç alınmadı. Yıllarca insanları süründürtüler. Yıldırma politikasıyla insanların o davaları takip etmesinin önüne geçmeye çalıştılar. Sonuçta çok komik cezalarla olayı kapattılar. Bu davalarda çıkan, sonuçta insanların devlete güvenmediğini ortaya çıkardı aslında. Devlet bunu onarmak için hiçbir şey yapmadı. Tam aksine katledenleri korudu. Kahveleri tarayanları ortaya çıkarmadı, halkı vuranları cezalandırmadı. Mahkeme sürecinde insanlara hakaretler ediliyordu.⁸¹

⁷⁹ Kazmaz, *Gereği Düşünüldü*. Chiviyazıları Yayınevi

⁸⁰ Remzi Kazmaz'la 22 Şubat 2019 tarihli görüşme

⁸¹ Kadir Arslan'la 29 Ağustos 2016 tarihli görüşme

3.5 Katliam Sonrası Mahallenin Kolektif Hafıza Bağlamında Politik İnşası

Toplumsal grupların 12 Mart 1995 sonrası mahallenin siyasal hareketliliğinde yaşanan dönüşüm dinamiklerini incelemek gerekmektedir. Buna göre özellikle sokak kolektif eylemlerin alanı olarak gören siyasal öznelere mahalleyi bir direniş anlatısı çerçevesinde yeniden inşa etme süreçlerinin neler olduğunu tartışmak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda 12 Mart sonrası özellikle sol grupların süreci nasıl gördüklerine dair gazete, dergi ve kitap taraması yapılmıştır. Daha sonraki bölümde ise siyasal iktidar ile toplumsal grupların sokağı mekânsal olarak nasıl inşa ettiklerini, birbirlerine karşı hangi stratejiler ve taktikler üzerinden yaklaştığına dair tartışma yapılacaktır.

Gazi Mahallesi'nde yaşanan eylemler, mahallenin gündelik hayatını etkileyen siyasal, kültürel, toplumsal ilişkilerini yeniden tanımlamalarına yol açan bir duruma neden olmuştur. Sol grupların, Kürt hareketinin ve Alevilerin mahalleyi 12 Mart katliamıyla birlikte gündelik hayatın içerisinde yeniden tanımlamalarına neden olmuştur. 12 Mart sonrası siyasal ilişkiler daha açık ve görünür hale gelirken, solun kitleselleşmeye açık bir siyasal söylemi üretmelerini sağlamıştır. Buna göre özellikle yaşanan süreç sonrası dernekleşme faaliyeti hızla yükselirken her bir grubun temsilciliği mahalle içerisinde açılmaya başlamıştır.⁸² 1990'lı yılların ilk dönemlerinde Gazi Mahallesi'ndeki radikal sol grupların örgütlenme stratejileri, eylem biçimleri daha çok gizliliğe dayalı iken, 12 Mart sonrası Türkiye'de yaşanan gelişmelere karşı daha aktif düzeyde katılım göstermeye çalışılan bir siyaset üretilir.

Buna göre mahalle hem dışarı da hem içeride gündelik hayatın hiç olmadığı kadar ağır politik havanın hâkim olduğu bir gündelik siyasetin inşasına yol açmıştır. 12 Mart 1995 olaylarından sonra sol hareket için mahalle “direniş” söyleminin mekânsal olarak

⁸² Örneğin katliamdan 1 yıl sonra Gazi Halk Meclisi kurulur. Buna göre “halkın hiçbir sorununu çözemeyen devlete karşı halkın kendi sorunları temelinde bir araya geleceği, söz ve kararın kendilerinde olacağı” bir örgütlenme stratejisi belirlenir. “**Katliamın 4. Yılında Gazi Direnmeye ve Hesap Sormaya Devam Ediyor**”, s.24

yeniden inşa edildiği bir toplumsal ilişkileri ortaya çıkartmıştır. Gazi Mahallesi ve sonrasında 15 Mart'ta 1 Mayıs Mahallesi'ne sığrayan direniş aynı zamanda solun '80'le birlikte gelişen durgunluğunu kırmış ve gündelik hayata etki eden kitleselleşme amacı taşıyan eylemler yaşanır. Örneğin 6 Kasım 1996 yılında Susurluk kazası sonrası devlet, emniyet, mafya ilişkisinin açığa çıkmasıyla birlikte, binlerce kişi Gazi Mahallesi'nde kitlesel protesto gösterileri düzenlemiştir.

12 Mart sonrası sol hareketler Gazi Mahallesi'ni nostaljiyi içine alan kahramanlık anlatıları ve bu katliamda yaşamını yitiren insanların efsaneleştirilen söylemle gündelik siyasete dâhil olmasına neden olan bir dilin de inşa edilmesini sağlamıştır. 12 Mart'ta yaşananlar bir anlamıyla da sol gruplar için eylem pratiklerinde yeni repertuarların tartışıldığı, mahalle ve sokakları bir mevzi alanı görerek “direniş” söyleminin pratik hale getirilmesi anlamıyla da referans vermelerine yol açmıştır. Sokak işgalleri ve sonrasında gelişen direniş pratikleri Gazi Mahallesi'nden taşarak diğer gecekondu mahallelerine de yayılmıştır. Bu bir anlamıyla 12 Mart 1995 sonrası Gazi Mahallesi'nin gündelik hayatının bütününe etkileyen “muhalif mahalle” kimliğinin inşa edilmesine de yol açmıştır.

Perouse'a göre Gazi Mahallesi'ndeki “mahalle ruhu”nun oluşumuna neden olan şey yapıcı direniş ağlarıdır. Ona göre bazen kurumsal bazen ise kurumsal olmayan düzeyde taban örgütlerinin kendiliğinden bir araya gelmesiyle gündelik yaşamı sekteye uğratan sorunlara karşı eylemler yapılmaya başlar (Perouse, 2011, s.86). Fakat bu eylem ağlarının geçmiş pratiklerin yarattığı birikimle ortaya çıktığına dair anlatının sol grupların anlatılarında sıklıkla yer bulur. Buna göre 12 Mart sonrası mahallenin eylem repertuarlarında, gündelik siyasetinde geçmişe referans veren bir söylem inşa edilir.

Bununla birlikte 12 Mart'tan sonra Gazi Mahallesi'ndeki radikal sol gruplar süreci değerlendirirken kimi zaman birbirini suçlayan kimi zaman ise, eylemlerin yeni bir “örgütsel ve devrimci çıkış” olduğuna dair makaleler yazmışlardır. Gazi Mahallesi'nde yaşanan kitlesel direniş, sol hareketin gündemini uzunca bir süre meşgul eder. Buna göre Gazi Mahallesi direnişinden sonra illegal sol hareketin semtlere ve gecekondu bölgelerine dair söylemlerinde kitleselleşme ve Gazi Mahallesi ile oluşan “devrimci dinamiğin” nasıl kullanılması yönünde tartışmalar yapılır. Örneğin Orak-Çekiç adlı dergide bir durum değerlendirilmesi yapılır. Buna göre

yaşanan olayları “anti-faşist mücadele” olarak nitelendirilirken, semtlerde yaşanan bu tür “direnişlerin” sosyalist harekete ivme kazandırdığını düşünülür. Yazıya göre Gazi Mahallesi’nde yaşanan direniş öncesi gösteriler 300-500 kişiyi geçmezken, direnişten sonra örgütlerin daha geniş taban bulmasını sağlamıştır.⁸³ Bununla birlikte aynı dergi Gazi’de yaşanan direnişin aynı zamanda bir barikat savaşı olduğunu belirterek, barikatın ardında yatan gücün kitleselleşerek farkı semtlere yayılmasına zemin hazırladığını yazar.⁸⁴

Gazi Mahallesi’nde yaşanan olaylar semtlerde yaşanan direnişlerin, sınıf mücadelesindeki konumuna dair tartışmaları da gün yüzüne çıkartır. Buna göre H. Fırat imzalı *Partileşme Süreci 2 Devrimci Proletarya’ya Yanıt* adlı kitabında 12 Mart 1995’te yaşananlar sonrası sol örgütlerde yaşanan tıkanıklığı yok etmediği, bir “semt yönelimi modası”nın inşa edilmesine zemin hazırladığı vurgusu yapılır. Yazara göre Gazi Mahallesi’nde yaşananlar önemli bir çıkış olmasına rağmen nispi ve geçici bir etkide bulunur. Yazara göre sınıf çalışmalarının gerisinde olan örgütlerin semt çalışmalarlarıyla kendilerini hapseder (Fırat, 1998, s.17-20). Birçok illegal sol yapılar için Gazi direnişi kent çeperlerinde yaşayan halkın devletin uyguladığı baskı politikalarına itirazı olarak görülür. Barikat dergisinin Nisan 1995 tarihinde yayınlanan 21. Sayısında yayınlanan “*Gazi Direnişi ve Sonrası için Notlar*” adlı yazı da Gazi direnişi “devrimci güçlerin birkaç yıldır yaşadığı karamsarlığına karşılık” teşkil ettiğini iddia eder. Özellikle dönemin basınında yer alan “provokasyon” söylemini eleştirir ve yaşanan katliamın bu söylem üzerinden sol örgütlere yıkılmaya çalışıldığı vurgusunda bulunulur.⁸⁵

12 Mart’ta başlayan ve günlerce süren direniş sol örgütler arasında çeşitli tartışmalara gündeme getirir. Buna göre olaylar sırasında öncü gücün kim olduğu konusunda yoğun tartışmalar, karşılık suçlamalar gerçekleşir. Gazi hem mahalle için hem de Türkiye sosyalist hareketi için bir dönüm noktasıdır. Artık “Gazi’den önce” ve “Gazi’den sonra” sözünün söylenmesine yol açacaktır bu durum. Özellikle Gazi Mahallesi’nde sol grupların yaşanan olayları bu çerçevede değerlendiren çeşitli açıklamalar yapar.

⁸³ Orak Çekiç, “**Semtlerde Dinamikler, Halkçılık Tehlikesi ve Komünist Çalışma**” Sayı:87 s.2, Eylül 1995

⁸⁴ Orak Çekiç, “**Barikat Savaşı ve Marksizm**”, Sayı:87 s.11, Eylül 1995

⁸⁵ Barikat, “**Gazi Direnişi ve Sonrası için Notlar**”, Nisan 1995

Haziran Yayıncılık tarafından çıkarılan *Gazi Gecekonduardan Geliyor Halk* kitabında özellikle sol grupların ve devletin Gazi Mahallesi'nde yaşanan direniş karşısında şaşkınlığa düştüğünü yazar. Buna göre halkın böyle bir tepki göstermesini kimse beklemiyordu. Saldırı ve sonrasında gelişen protesto gösterilerinin basında yer alış şeklini eleştiriyorlardı. Alevi-Sünni çatışması zeminin mahalle de tutmadığını, bunun için provokatör söyleminin arkasına sığındıklarını bunun da tutmadığını belirtirler.⁸⁶

12 Mart olayları sürecine gelene kadar sol yapıların birbirleriyle olan ilişkilerini yukarıda da bahsettiğimiz gibi, alan tutma ve zaman zaman gerilimlerin olduğu bir ilişki varken, 12 Mart'ta yaşanan katliam ve sonrasında gelişen direnişle birlikte barikatların kurulumu, güvenliğin sağlanması konusunda işbirliği içerisine girilir. Alınan kararların genellikle ortak olması konusunda görüşmeler yapılır. Birçok görüşmecim o dönemde Cemevinde yaşanan tartışmalarda kabul edilen kararların, dönemin sol grupları tarafından da onaylandığını söyler. Sol grupların genellikle direnişi kutsallaştıran ve bu direnişi bir "miras" olarak gören anlayışı sonraki yıllar da eylemlerin kitleleşeceği düşünerek hareket etmelerine yol açmıştır. Buna göre radikal sol gruplar halkın bu direniş pratiklerine dâhil olacağı, mahalleyi bir anlamıyla da direniş alanı üzerinden okumasına yol açan bir söylemle yeniden kurgulamaya çalışırlar.

12 Mart 1995'ten bir yıl sonra cezaevlerinde yaşanan açlık grevleriyle ilgili Gazi mahallesinde bulunan Cemevinde birçok grubun katıldığı açlık grevi eylemleri yapılır. Yine barikatların kurulduğu ve kolluk güçleriyle yaşanan çatışmaların yaşandığı süreçte halkın kitlesele olarak katılımı konusunda sıkıntılarda mevcuttur. Hüseyin Gencer, 12 Mart sonrası sürecin doğru değerlendirilmediğini, sonraki yıllarda aynı kitlesele eylemliklerin olacağını düşünen hareketlerin bunu sağlayamadığını düşünür:

Biraz herkes kendi alanına çekilip durum değerlendirmesi yapmaya başladı. Bu olayı doğru değerlendirenle ve değerlendirmeyenler arasında farklılaşma yaşandı. İşte mesela daha sonra bunun tekrarını yaşatmak için bir şey olmuştu. Mesela Cemevi işgali olmuştu. 1996 yılında cezaevlerinde yaşanan açlık grevleriyle ilgiliydi. Ama kitleleşemedi. İşte o demin söylediğim şey doğru değerlendirirseniz bu durumu burada bütün olaylara bütün gelişmelere, aynı tepkiyle aynı öfkeyle yaklaşmadığını öğreniyorsunuz, tecrübe ediyorsunuz. Kitlenin sayısı önemli, mesela

⁸⁶ Gazi Gecekonduardan Geliyor Halk, Haziran Yayıncılık, 1996

Cemevine saldırı kutsala saldırı olarak kabul edilip apolitik bir sürü insanı sokağa dökabiliyor. Ama o saldırı vakasının nasıl oluştuğu da önemli, insanların öfkesinin dışı vurumu açısından.

12 Mart'tan sonra mahallenin değişimiyle ilgili bir durumlar var. Bu durumu pratiği yanlış değerlendiren arkadaşlar, biraz kendi gücünü abartmaya başladı. Yani ilk gün yaşanan, ertesi gün o PTT'nin orada bir yaşanan direniş var. Şimdi orada hiyerarşik bir durum yok, kimsenin çağrısına cevap vererek çıkmadılar. O insanlar yaşanan bir durumdan dolayı sokağa çıktılar. Daha önceden olaylardan biriken öfkeyle sokağa çıktılar. Daha sonrasında kendi marifetinmiş gibi yorumladığında yaptığı şeyler hödük kalıyor. Yeniden sokağa indiremiyorsan onları, yeniden aynı ruhu aynı heyecanı yaşatamıyorsun insanlara. Doğal olarak işte bu bir süre sonra aslında bu durumun tekrarı, devamı mahallenin yanlış yorumlanmasından kaynaklı olarak bir süre sonra mahalle de yaşayan diğer insanlar için eziyete dönmeye başlıyor.⁸⁷

Çoban'a göre kolektif eylemde ortak amacı olanlar aynı oranda çaba göstermemektedir. Kolektif eylemin özneleri içerisinde fedakâr olanlardan yararlananların da olduğunu belirtir (Çoban, 2015, s.83). Özellikle 12 Mart'ın bir "miras" olduğunu düşünen gruplar hem Türkiye'de yaşanan genel siyasal gelişmelere hem de mahalle içindeki yaşanan olaylara bu minvalde yaklaşır. "Direniş anlatılarının" tekrara yönelmesi hem nostaljiyi süreklileştiren bir duruma dönüşmesine yol açmakta, hem de gündelik ilişkileri bu anlatılarla katliamı silikleştirilmesine neden olmaktadır. Gazi Mahallesi'nde sol grupların eylem anlatıları, bir süre sonra mahallede yaşayan yurttaşlar için sıradanlaşan, sadece anma günlerinde ortaya çıkan bir duruma dönüşmektedir.

3.6 Sokakta Var Olmak: Gecekondu Mahallelerinde Siyasal Hareketlilik

Gecekondu mahallelerinde örgütlü olan sol hareketlerin sokakla kurdukları ilişki önemlidir. Sokak bir hareketin doğrudan devrimci potansiyelini taşıyabileceği alan olarak karşımıza çıkar. Bir itirazın ve doğrudan eyleme geçmenin alanıdır. Dolayısıyla buraya egemen olmak mekânın kendisi üzerinde bir tahakküm ve güç ilişkisinin kurulmasına da neden olur.

⁸⁷ Hüseyin Gencer'le 21 Ekim 2018 tarihli görüşme

Görüşmecilerimin çoğu 12 Mart 1995 öncesi Gazi Mahallesi'ni "herkesin bir arada yaşadığı yer" olarak tanımlarken, dayanışmanın varlığından bahseder. M.A'ya göre bu dayanışma ilişkisini sağlayan sol gruplardı:

Dayanışma kültürü hâkimdi solun halkla olan temaslarında dayanışma ilişkisi yoğundu. Öyle bir ortamda halkın kendi arasındaki dayanışma kültürüyle birlikte örneğin uyuşturucu gibi kirli yöntemlerin mahallede, sokaklarda kullanılmasını satılmasını deşifre etmesini sağlıyordu. O dönemin devrimci kuşağıyla birlikte bu böyleydi.⁸⁸

Dolayısıyla sokağın bir anlamıyla da kolektif eylemin alanı haline gelmesine bu dayanışma ilişkisi sağlıyordu. Sokağın toplumsal bir mekân haline gelmesine yol açan da bu itirazların, muhalefetin varlığıdır, dolayısıyla her türden toplumsal hareketlerin alanı haline gelir. Bununla birlikte bir eylem alanı haline gelen sokak itirazların süreklileştiği bir mekâna dönüşürken bunun yeniden inşasının sağlanması için belirli hatırlatıcı işlevselliğin olması gerekir. Her bir toplumsal eylemlilik geçmişle kurulduğu anda süreklileşir, dolayısıyla siyasal iktidarla muhalefet arasındaki güç ilişkileri aynı zamanda geçmişle kurdukları ilişki biçiminin ne şekilde inşa edildiğini gösterir. Dolayısıyla sokağı kapmak bir nevi devlet ile muhalefet arasındaki çatışmanın ana odak noktası haline gelir.

Buradan hareketle itirazların süreklileştiği aynı zamanda devletin siyasal meşruiyetinin sağlamak için sınıdığı bir mahalle olan Gazi Mahallesi, gündelik hayatın sokakta var olmakla eş değer olduğu bir mekânsal politikanın alanı haline gelmiştir. Gazi Mahallesi sol hareketler için hem tarihsel yapısı hem de güncel siyasetin sürekliliği itibariyle muhalif kimliğin, siyasallaşmanın mekânı olarak önemli bir mahalle olmuştur. Bu mahallenin siyasal kimliğinin inşa edilmesinde her ne kadar kuruluş dönemlerinde hem gecekonduların inşa süreçlerinde yaşanan dayanışma ağları ve sosyalist grupların çalışmaları olsa da, mahallenin asıl kimliğini bulduğu dönem '90'lı yıllardır. Özellikle bu dönemde sol hareketlerin mahallenin bütününe kapsayan bir tutunma stratejisiyle gündelik hayatı etkileyen alan inşa etmeye çalışan bir politikleşmeyi gündemine alır. 1980'li yıllarda sol grupların geri çekiliş süreçlerinde, grupların yaşam alanı bulduğu yerler gecekondular mahalleriydi. Bu mahallelerden biri olan Gazi Mahallesi, geçmiş yıllarda sosyalist hareketlerin taban bulduğu mahalle

⁸⁸ M.A'yla 5 Eylül 2016 tarihli görüşme

olarak, saklanmak zorunda olan, gizli örgütsel faaliyet içerisinde olan kişilerin yaşam alanı bulduğu bir mahalle haline gelmişti. Dolayısıyla '90'lı yıllara gelindiğinde mahallenin hem yerel ölçekte çeşitli eylemlerin –yol, su, elektrik gibi- hem de ülkenin bütününe ilgilendiren sorunlara karşı yapılan eylemlerin artmasına neden olmuştur.

Bununla birlikte sol grupların günlerce süren halk hareketliliğine farklı perspektiflerden bakıyor olmasına rağmen özü itibariyle yaşanan süreci bir “direniş” olduğu konusunda hem fikirdir. Birçok sosyalist grup yayınlarında Gazi Mahallesi'nde yaşanan toplumsal hareketliliği hem mekânsal anlamda kent yoksullarının bulunduğu mahallelerde daha geniş alanlar bulmaların zemin hazırladığını belirtirler. Gazi Mahallesinde yaşanan ve günlerce süren eylem pratikleri ve kullanılan ritüeller sol literatürde “barikat direnişlerini” gündeme taşıması açısından önemlidir. Örneğin barikatlara taktiksel bir anlam ifade eden bazı gruplar Gazi Mahallesi olaylarının aynı zamanda “barikat savaşları” ve kitlesel sokak çatışmaları döneminin açılmasına yol açtığını iddia eder.⁸⁹

Gazi Mahallesi'nde yaşanan sokak direnişleri, bir anlam da 1990'lı yıllar ve öncesini de kapsayan bir tartışma alanı açar. Gazi Mahallesi'nde yaşanan kitlesel eylemliliğin gücü ve etkisi, gündelik siyaseti mekânsal olarak farklılaştırarak yeni eylem pratiklerini ortaya çıkışına neden olmuştur. Türkiye'de yaşanan itirazlarda kullanılan yöntemler özellikle 12 Mart 1995'te yapılan eylem pratikleriyle birlikte mahalle içerisinde sıklıkla kullanılır hale gelmiştir. Buna göre sol hareketler için Gazi Mahallesi'nde yaşananlar yeni bir direniş yöntemini gündeme getirir: Barikat direnişi. 1990'lı yıllarda ve sonrasında da özellikle korsan gösteriler sırasında sıklıkla çatışmalar yaşanır. Kısa süreli zamanlarla ifade edebileceğimiz bu çatışmalarda militanların genellikle geri çekilmesiyle son bulur. Fakat 12 Mart 1995'ten sonra sokağın bir eylem alanı haline getirilmesiyle sokak ve caddeler sistem ile sol gruplar arasındaki çatışmanın uzamı haline gelir. Özellikle Gazi Mahallesi olaylarından 1 yıl sonra barikat eylemleri tekrar gündeme gelir. 1996 yılı Mayıs ayında başlayan ve Temmuz ayına kadar devam eden Süresiz Açlık Grevleri eylemleri sırasında Gazi Mahallesi'nde barikatlar kurarak günlere yayılan bir çatışma süreci yaşanılır.

⁸⁹ Orak Çekiç, “Barikat Savaşı ve Marksizm”, Sayı:87 s.11, Eylül 1995 s.9

Barikat siyasal gruplar için “savunma stratejileri”nden biri olarak sisteme karşı uyguladığı yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre barikatlar aynı zamanda iki güç arasındaki çatışmanın sınır noktasıdır. Barikatı kuran özneler hâkim olmaya çalıştıkları bölgelerde kurdukları komite aracılığıyla gündelik hayatı yeniden düzenlemeye çalışır. Sokak eylemleri ve sonrasında gelişen barikatlar gruplar için bir direniş yöntemidir, fakat yerel ölçekte yaşanan direnişlerde bu yöntemlerin sürdürülebilirliği tartışmalıdır. Çünkü kendiliğinden gelişen kitle hareketliliğinde egemen iktidar yapılarıyla genellikle müzakerelere, çatışmalara, ittifaklara ve farklı pozisyonlara açık bir ilişki biçimi vardır (Çoban, 2015, s.71). Dolayısıyla eylemin kapsamı, hedefi ve taleplerini de içeren çok çeşitli nedenlerle çevrili bir ilişki ağı oluşmaktadır. Diğer bir deyişle 12 Mart gibi sokak eylemleri ve barikatlar da çatışmalara ve müzakerelere açık sürekli olarak pozisyonların değiştiği bir eylem pratiği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Engels, Marx’ın *Fransa’da Sınıf Savaşları (1848 – 1850)* kitabının önsözünde kentsel mekân da yaşanan dönüşümler ve askeri anlamda yaşanan gelişmeler nedeniyle sokak savaşlarının devrimci ayaklanma süreçlerine etkisinin eski ayaklanmalara göre zayıf olduğunu belirtir. 1848 devrimlerinden bu yana yeni mahalle, sokak ve caddelerin kurulduğunu belirten Engels barikat savaşları için Berlin’de yeni kurulan işçi semtlerini seçecek bir devrimcinin ancak çılgın olabileceğini belirtir. Yine de Engels’in gelecekte yaşanılacak sokak savaşlarının önemini reddetmez, 1848’den beridir güç dengesinde bir dönüşüm yaşamıştır buna göre eğer başarılı olunacaksa başka etmenlerin devreye girmesi gerekmektedir (Marx, 2012, s.24).

Engels, sokak çatışmalarında düzenli orduya sahip olan güçlerin karşısında zafer kazanmanın ender olduğunu söyler. Barikatların klasik sokak çatışmalarında ki önemini şöyle vurgular:

Klasik sokak çarpışmaları çağında bile, barikatların, maddi olmaktan çok manevi bir etkisi vardı. Barikat, askerlerin cesaretini, dayanma gücünü (metanetini) sarsmak için bir çare idi. Eğer barikat, askerler çözülünceye kadar tutunursa zafer elde ediliyordu; yok, tutunamazsa yenilmek vardı. Bu, gelecekte de, sokak savaşının başarı olasılıkları incelendiği zaman akıldaki tutulması gereken başlıca noktadır (Marx, 2012, s.22).

Gazi Mahallesi'nde yaşanan ve günlerce barikatların arkasında olan kişilerin gündelik hayatlarını hangi pratiklerle devam ettiklerine dair bir örnek vermek gerekmektedir. Buna göre barikatların kurulması kitleler üzerinde etkisi mevcuttur. Birincisi bu barikatlar çatışmalar sırasında kolluk güçleriyle karşı karşıya gelen insanlar için bir "korunma alanı" işlevi görmektedir. İkincisi Çoban'ın ifadesiyle çatışma, müzakere ve ittifaklar süreci için barikatlar zaman kazandırmak gibi bir işlevi vardır. Buna göre barikatların varlığı müzakerelerin ve ittifakların kapısını aralamaktadır. 12 Mart 1995'te kurulan barikatlardan hemen sonra görüşmelerin ve basında yansıdığı kadarıyla müzakerelerin ve taleplerin gönderilen temsilcilerle sağlandığı bilinmektedir.

12 Mart 1995'te Gazi Mahallesi'nde yaşananlar aynı zamanda mahallede insanların kolektif olarak karar alma mekanizmalarını oluşturmasını da sağlar. Polis barikatlara zaman zaman müdahale eder ama oluşturulan barikatlar çok güçlüdür ve kaldırılamaz. Hüseyin Gencer'e göre barikatların oluşmasıyla birlikte özgürlüğün ve yaşamı yeniden şekillendirmenin ne olduğunu öğrenmeye başlarlar. Bu aynı zamanda mahalledeki temel sorunlara çözüm bulmak ortak kararlar alınmasını da sağlar. Zira sokağa çıkma yasağı ve çatışmalar mahalledeki dükkânların kapanmasına yol açar. O dönem fırınlar da dâhil birçok dükkân kapalıdır. Belirli ihtiyaçların karşılanması için komiteler aracılığıyla çalışmalar yapılır:

Biz barikatın içerisinde sınırsız bir özgürlük olduğunu görmüştük, hayatı yeniden kendin şekillendirebiliyorsun. Bir komün yaşamı oluşturabiliyorsun. Sabah saat 10-11 gibi gelen ve akşam giden insanlar vardı. Sürekli kalanlarda vardı. O barikatların arkasında kalan ve gitmeyenler vardı. Örgütlerin birbirlerine tepeden bakma ters bakma kalkmıştı mesela o barikatın içerisinde pratikte birlikte hareket etmeye sebep oldu. Barikatların korunması, Cemevi nöbetlerde komite kurulmuştu mesela. O barikatların içerisinde olan, şu yapıya mensubum diyenin bir temsilcisi bulunuyordu. Güvenliğin sağlanması, dükkânların tamamının kapalı olmasından kaynaklı ihtiyaçların karşılanması sorunu ortaya çıkıyordu.

Mesela ekmek fırınlarının kapalı olması büyük sıkıntıydı. Örneğin insanlar geliyordu bizim ekmek yok diyorlardı. Madem sorumlu sensin bana ekmek bulacaksın diye. Dışarıdan fırın arabalarıyla ekmek geliyordu. Biz o dönem ekmeğin kim tarafından gönderiliyordu bilmiyorduk. Ama gelen ekmeğin dağıtımını yaparken çok adil dağıtıyorduk. O komite ekmeği dağıtacak kişileri de, barikat başında duracak kişileri de belirliyordu. İşte basın açıklaması yapılacaksa o açıklama nasıl yapılacak ve nasıl hazırlanacağını ve okunacağını karar veriyordu. Bir nevi geçici hükümet

kurulmuştu. O geçici hükümet kendi arasında oturup konuştuğundan sonra, herkes kendisine yakın olan gruba gidip kararları anlatıyordu. Örneğin biz şurada duracağız şöyle olacak diye. O gün komün yaşam oluşturmuştuk, mesela sigara alıyorsak herkese dağıtıyorduk.⁹⁰

12 Mart 1995 katliamı Gazi Mahallesi'nde yaşayan toplumsal grupların hafızalarında yer edinme pratikleri, sokağın, katliam noktalarının hafıza mekânına dönüşmesi bir anlamıyla da toplumsal dönüşümün ve siyasallaşma süreçlerine de etkili olması açısından önemlidir. Dolayısıyla bu bölümdeki amacım toplumsal hafıza, hafızanın mekânsal olarak inşa süreçlerine odaklanmaktır. Bir diğer amacım ise sonraki yıllarda sistem ile toplumsal gruplar arasındaki hafıza savaşının mekânsal olarak nasıl işler haline geldiğini tartışmaktır. 12 Mart 1995'te yaşanan katliam mahalleyi sistem ve toplumsal gruplar arasında bir "hafıza savaşı"nın alanına dönüştürmüştür. Buna göre "solcu, Kürt, Alevi mahallesi" veya "terör mahallesi" söylemiyle birlikte kolektif hatırlamanın alanı haline gelmektedir. Dolayısıyla her iki güç mahalleyi ve mahalle içinde kamusal alanda kendilerini var edebilecek alanları tanımlamaya başlarlar. 12 Mart 1995'te yaşanan katliam ve sonrasında gelişen süreç siyasal grupların, Alevilerin ve 1990 sonrası yerleşen Kürtlerin gündelik hayatlarının farklılaşmasına yol açmıştır. 12 Mart 1995 sonrası mahalle içerisinde yaşayan insanların gündelik hayatında farklılaşma yaşanmaya başlar. Buna göre olaylardan sonra Gazi Mahallesi giriş çıkışları kontrol noktaları oluşturulmuş ve kimlik kontrolleri yapılmaya başlanmıştır. Özellikle mahalledeki yurttaşlara dönük kolluk güçlerinin yaklaşımı 12 Mart 1995 olaylarından sonra daha sert bir tavır söz konusudur. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde doğan kişiler bu noktalarda sıklıkla durdurulurken, batı şehirlerinde doğan kişiler bundan muaf olmuştur. Mehmet Eren kendi yaşadığı deneyimi şöyle anlatmaktadır:

Burada beraber çalıştığım arkadaşım vardı Bitlisli. Askere gidip geldikten sonra, Gazi Olayları olduktan sonra yanımızda çalıştığımız arkadaşla Gazi Mahallesine girmeye çalıştığımız da her akşam polis noktası vardı. Giriş çıkışlarda durduruldu. Kimlik kontrolü yapılırdı. Biz sabah akşam balığa giderdik bara, onun dışında beraber vakit geçirdik. Polis çevirdiğinde, şimdiki GBT gibi olayı yoktu. Bakardı Mehmet Eren Kastamonu doğumlu tamam geçebilirsiniz derdi. Arkadaşım Bitlisli diye siz bekleyeceksiniz derlerdi.⁹¹

⁹⁰ Hüseyin Gencer ile 21 Ekim 2018 tarihli görüşme

⁹¹ Mehmet Eren'le 28 Ekim 2018 tarihli görüşme

12 Mart 1995 sonrası mahalle politik, kültürel ve yapısal anlamda egemen iktidar ile Alevilerin, Kürtlerin ve sol grupların gündelik siyasetinin alanı haline gelmiştir. Böylelikle mahalle Lefebvre'nin deyimiyile toplumsal ve devletlerin tahakküm, denetim ve güç ilişkilerinin merkezi haline gelmesi yol açan gerilimlerin alanına dönüşür. Dolayısıyla bu hem bir “gerilim” mekânın toplumsal ilişkiler bağlamında dönüşümüne neden olur. Toplumsal gruplar için mahalle sadece gündelik pratiklerin yer bulduğu alan olmaktan çıkar, aynı zamanda siyasallaşmanın mekânsal yeniden üretiminin de alanıdır. Lefebvre'e (2014, s.56-57) göre toplumsal mekân toplumun mekânıdır ve kendini tanıdığı, değiştirdiği mekânın içine yerleşir. Buna göre “direniş” bir anlamıyla da sokak ve mekân sadece gündelik hayatın devam ettiği yerler değil, aynı zamanda siyasallaşmanın mekânsal ve simgesel inşasının da alanı haline gelmiştir. Dolayısıyla mahalleden dışarıya dönük eylem pratiklerinde ya da doğrudan mahalleye dönük anlatılarında 12 Mart 1995 sürekli olarak referans verilen bir olay durumuna gelmiştir. Bu anlatılar aynı zamanda 12 Mart sonrası sistem karşısında bir varoluş gerekçesi haline getirilen “direniş”, “ayaklanma” söyleminin inşasını hedefleyen bir durumu ifade etmektedir.

Bu bağlamda daha önceden de açıkladığımız bellek ve uzam arasındaki ilişkiyi Gazi Mahallesi'nin toplumsal dönüşümüne etki eden ve hafıza mekânına dönüşen yerleri, görüşmecilerimin değerlendirmeler üzerinden tartışacağım. Bununla birlikte mahallede yaptığım gözlemler de değerlendirilmeye alınacaktır. Yine Maurice Halbwachs'ın “hafızanın kolektif çerçeveleri” kavramı ile birlikte Pierre Nora'nın literatüre kazandırdığı “hafıza mekânları” kavramı üzerinde durulacaktır. Yazının devamında ise Gazi Mahallesi'nin kolektif hafızasında yer edinen belirli mekânların toplumsal gruplar üzerindeki etkisi tartışılacaktır.

3.7 Karşı-Hafızanın Oluşumu: Mahallenin Hafıza Mekânları

Siyasal hareketler kendi mücadele pratiklerini tarihsel bir anlatı çerçevesi içine alarak, olayları geçmiş ile ilişkisel bir “şimdi” üzerinden inşa etmektedir. Buna göre bu anlatı çerçevesi bir anlamıyla da geçmiş yıllarla birlikte, mahalle içerisindeki sol grupların “direniş” ve “ayaklanma” söyleminin inşasına neden olurken aynı zamanda mekânsal alanda bir meşruiyet arayışı içerisine girmelerini sağlar. Dolayısıyla “geçmiş” bir anılar dizisi halinde gündelik siyasetin içinde kendine yer bulur.

Bugün 12 Mart'ta yaşanan çatışmaların yoğun olarak geçtiği alanlar anılar dizisi bir anlamıyla da toplumsal grupların politik hafızalarında yer edinen mekân siyasetini de açığa çıkartır. Buna görüşmecilerin sıklıkla referans verdiği mekânlar, kendi yaşadıkları tanıklıkların dilsel, simgesel ifadesidir. Bununla birlikte kolektif hafızanın sürekli inşa edilen, farklı grupların pratikleriyle, yeni bilgilerin grup içerisinde dağılmasıyla dönüşüme uğrar. Böylece anılar üzerine yerleşen yeni bilgi, gündelik siyasetle birlikte farklılaşır. Kolektif hafıza ve güncel yeni pratiklerin varlığı geçmiş olaylarla birlikte kurulan bağ ile farklılaşmasına örnek olarak görüşmecim Şenol Sait'in söylediklerini verebiliriz:

Zaman geçtikçe ve bize yapılan farklı olayların sürekliliği ve yeni katliamlar yaşanmaya başladıkça bence yavaş yavaş insanların belleğinden siliniyor diye düşünüyorum. Örneğin postanenin oradaki silahlı saldırının, Urfa'daki gençlere yapılanları⁹² düşününce, sanki biraz daha geçmişti unutmaya neden oluyormuş gibi geliyor. Ama halkın bunu unutmaması adına her yıl anmalarla bunu unutmamaya çalışıyoruz.⁹³

Jan Asmann'a göre "Bellek yeniden kurma işlemine dayanır. Geçmiş, bellekte olduğu gibi kalmaz. İlerleyen şimdiki zamanın değişken ilişkileri çerçevesinde sürekli olarak yenden örgütlenir. Yeni olan da sadece yeniden kurulan geçmiş biçiminde ortaya çıkabilir." (Assmann, 2001, s.45). Dolayısıyla bu ilişki biçimi geçmiş ve şimdi arasındaki kurulan toplumsal ilişki bağlamında değerlendirilmelidir. Bu bir anlamıyla da süreklileşen gündelik siyasetin, yeni olaylarla birlikte geçmişin altındaki tozu kaldırmakta, farklı olaylar üzerinden yeniden inşa edilmesini sağlamaktadır. Buna göre Gazi Mahallesi'nde yaşanan çatışmaların mekânları aynı zamanda yıllar geçtikçe bile hatırlamaya neden olabiliyor. Her ne kadar Şenol Sait'in bunun bir unutmaya yol açtığını düşünüyor olsa da, bunu dile getiriyor oluşu bile hatırlama ihtiyacının oluşmasından kaynaklıdır. Bu hatırlama aracını da anmalar üzerinden gerçekleştirildiğini düşünmektedir.

M.A ise çatışmanın yoğun olduğu PTT'ye gittiğinde duygusal olarak etkilendiğini belirterek, yaşananları asla unutamadığını belirtiyor:

⁹² 20 Temmuz 2015 yılında ESP (Ezilenlerin Sosyalist Partisi) gençlik örgütü olan SGDF'ye (Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu) yapılan intihar saldırısından bahsediyor. Daha detayı bilgi için <https://www.birgun.net/haber-detay/suruca-sgdfli-genclere-yonelik-bombali-saldiri-85174.html>

⁹³Şenol Sait'le 21 Şubat 2019 tarihli görüşme

Oraya her gittiğimde korkuyorum, orada yaşadıklarım beni yıpratıyor. PTT'nin oraya gittiğimde yaşadıklarım aklıma geliyordu. O çocuğun (Sezgin Engin) ölümü, onu aşağıya doğru sürüklemem vb. benim için zor bir durum bu.⁹⁴

Nora'ya göre hafıza mekânı ancak hatırlama isteği olduğu zaman gerçekleşir. “Eğer içerdikleri anılar gerçekten yaşanmış olsaydı, bütün bunlar gereksiz olurdu. Ve eğer, buna karşılık, tarih onları bozmak, değiştirmek, hamur gibi yoğurup taşlaştırmak amacıyla almasaydı, hafıza için mekânlar olmazdı. Bu mekânları bu gidiş-gelişi oluşturur; Tarihin hareketinden kopmuş ama tarihe iade edilmiş tarih ânları.”(Nora, 2006, s.23). 12 Mart 1995'le birlikte siyasallaşmanın mekânı haline gelen Gazi Mahallesi, toplumsal gruplar tarafında geçmişin mirasını arkasına alan bir söylemle yeniden inşa edilir. Buna göre güncel siyasala vurgular da geçmişle kurulan ilişkiyle birlikte yeniden hatırlatılan bir duruma dönüşmüştür. Bir anlamıyla da geçmiş pratikler şimdi ile kurgulanan ve süreklilik arz eden bir toplumsal pratik haline gelir.⁹⁵ Dolayısıyla katliam bir geçmiş olarak tarihin tozlu sayfalarına bırakılmayacak kadar önemlidir.

Bunun karşısında devlet ise mekânı meşruiyet alanı çerçevesinde görmekte, iktidar aygıtlarıyla alanı kendine göre yeniden şekillendirmektedir. Örneğin saldırıdan sonra protestocuların hedef aldığı karakol, yıllar sonra mahalleyi hemen tepeden gören bir noktaya taşınmıştır. Yine 2000'li yıllardan sonra mahallenin belirli noktalarında mobese kameraları dikmiş, tüm caddeler kontrol altına alınmaya başlanmıştır. Dolayısıyla her iki güç (sistem ve muhalif gruplar) mekânı kendisinin siyasal, kültürel ve sosyal düşünsel alanı içerisinde mahalleye bakar. 12 Mart 1995 sonrası belirli alanların dönüşüme uğramasının temel nedeni de budur. Buna göre 12 Mart 1995'te saldırıları ve sonrasında gelişen olaylar bir anlamıyla da hafızayı mekâna yerleştirir. Her halükarda eylem pratikleri, mahalle için simgesel olarak geçmiş pratiklerle ilişkilendirilebilecek bir ritüel haline dönüşür. Bununla birlikte sol grupların 12 Mart 1995 sonrası eylem pratikleri ve sonrasında gelişen kahramanlık anlatıları mahalleyi nostalji içine hapseden bir sol söylemin dolaşıma girmesine neden olur. Nostalji bir

⁹⁴ M.A'yla 5 Eylül 2016 tarihli görüşme

⁹⁵ Güncel siyasal söylemin yeniden üretimi özellikle anma törenlerinde sıklıkla yaşanır. Buna göre ülke ve dünya gündeminde yaşanan gelişmeler bu törenlerde pankart ve sloganlarla ifade edilir. Örneğin İsrail-Filistin arasındaki çatışmalar, 1997 yılında yapılan anma da İsrail bayrağı yakılmıştır. “**Anmalarda İsrail Bayrağı Yakıldı**”, Milliyet Gazetesi, 13.03.1997

anlamıyla da geçmiş, şimdi ve gelecek arasında sıkıştırır ve melankolik bir anlatı çerçevesi içine alarak gündelik hayatı kuşatır.

Bu söylem sadece sol grupları içerisine alan bir mekân olarak düşünülmemelidir, gönüllü veya gönülsüz mahalle halkının yaşadığı katliam hem mahalle içinde hem de mahallenin dışında kendinden bağımsız bir kimliği içine almasına neden olur. Buna göre iktidar ile mahalle içerisindeki muhalif gruplar arasında yaşanan hafıza savaşı bir anlamıyla da mahalleyi bir “politik kimlik” içerisinde görülen düzleme oturtur. Dolayısıyla 12 Mart bir anlamıyla da mahallenin siyasal ve toplumsal anlamda dönüşümünün ana odak noktasıdır. Bununla birlikte katliam sonrası mahalle kimliği daha belirgin hale gelir. Mahalle dışında dışlanmaya ve damgalanmaya açık ithamların yoğunlaşması mahallede yaşayan yurttaşları mahalle kimliğine daha çok sahiplenmelerine yol açmaktadır.

12 Mart'ta yaşanan sürecin yakından gözlemleyen Hüseyin Gencer ise süreci farklı değerlendirir:

Solun klasik bir hastalığı ön plana çıkıyor burada. Yaşanıp bittikten sonra örneğin bunun bir ciddi bir kahramanlık olduğunu söyleyen ve sloganlaştırmaya çalışan gruplar vardı. Ki ben birey olarak buna çok sıcak bakan bir adam değilim. Bir şeyler yaşanır ve geçer gider. Yani sadece sürekli ondan söz etmek bir miras geliştirmez, geriletir aslında anarsın geçer gidersen. Ama bunu yaşanmış en ciddi pratik olarak ortaya koyup bundan sonrası başka bir şeydir diye düşünürsen hödük kalırsın. Yani mesela bir sürü kahramanlık hikâyesi anlatıldı. Bire bir birlikte 3 gün 4 gece birlikte olduğumuz insanlar bizim tanık olduğumuz kahramanlık hikâyesi anlattılar sonra. Bir tabur askeri kovaladığını söyleyen insanlar çıktı ki bunların hiçbirine tanık olmadım ben mesela.⁹⁶

Buradan hareketle mahalle sistem ve sol grupların ideolojik ve politik yargılarıyla kuşatılan ve mekânsal olarak yeniden inşa edilmeye açık bir mekâna dönüşür. Siyasal meşruiyet bağlamında sistem egemenlik alanını inşa ederken mekânsal anlamda bir tanımlamaya ihtiyaç duyar. Buna göre mahallenin her bir sokağı, caddesi ve iktidar kurumlarının yeniden üretimin nesnelere haline gelir. Bununla birlikte devlet egemenlik alanlarının tanımını yapabildiği, disiplin ve kontrol mekanizmalarını yürütebildiği alanlarda varlığını sürdürebilir. 12 Mart ve sonraki günlerde yaşanan bir

⁹⁶ Hüseyin Gencer'le 21 Ekim 2018 tarihli görüşme

anlamıyla da devletin siyasal, güvenlik, toplumsal kriz dönemlerinden biridir. Bu kriz anlarında kontrol alanın yitimine yol açan gelişmeler karşısında devlet şiddeti bir baskı yöntemi olarak toplumsal gruplar üzerinde uygular. Buna karşı ise kendiliğinden oluşan sokak hareketliliğinin toplumsal grupların kolektif eylem pratiklerini geniş alanlara yayılmasına fırsat sunmuştur. Özellikle toplumsal gruplar için eylem mekânlarının niteliği değişirken aynı zamanda simgesel olarak farklı anlamlar ifade eden bir duruma dönüşmüştür. 12 Mart'ta ölümlerin yaşandığı, barikatların kurulduğu, basın açıklamaların yapıldığı alanlar, toplumsal grupların hafıza mekânları haline gelmiştir. 12 Mart 1995 sonrası bugün çatışmaların en sert geçtiği yerlerden biri olan PTT ve çevresi görüşmecilerimin sıklıkla referans verdiği yerlerin başında gelmektedir. Protesto gösterilerine katılan birçok kişi için bu bölge hafızanın alanı haline gelmiştir. Dolayısıyla hatırlama isteği bir anlamıyla da grubun ortak hafızasını ortaya çıkartan bir durumu oluşturur. Yaşamını yitiren insanların aileleri için ise bu yerler, hafıza mekânı olmanın yanı sıra, bir daha göremeyecekleri çocuklarının son anlarını yaşadığı yer alanıdır.

Sokağa hâkim olma stratejisiyle güç ilişkilerine dâhil olan toplumsal gruplar Gazi Mahallesi'nde, sürekli inşa edilen bir toplumsal hafızanın kuruculuğunu üstlenmiş durumdadır. Bu hafıza sokakta var olmanın, sözlerinin mekânlarda dolaşıma girerken aynı zamanda simgesel kuruluşunun ifadesidir. Gündelik siyasetin süreklileştiği gecekondulu mahalleleri devlet ile toplum arasında yürütülen hafıza savaşının doğrudan mekânıdır da. Her iki güçte de sokağa egemen olmak ister, dolayısıyla imgesel ve fiziksel anlamda sokak bir mücadelenin alanı haline gelir. Devlet egemenlik alanını genişletirken, sokağı, mahalleyi ona göre kurgular ve inşa eder. Sokak isimlerini belirler, cadde isimlerini belirler, okul, hastane ve birçok ismi buna göre dönüştürür. Mahalle içerisindeki gruplar da buna göre mekânları kolektif hatırlamanın alanı haline getirir. Her bir sokağı ona göre tanımlar. Bir parkın ismini ona göre belirler ve o isimlendirme kulaktan kulağa yayılır. Dolayısıyla bir “direniş biçimi” olarak mekânların dönüşümü süreklileşerek devam eder.

Özellikle mekânlar 12 Mart 1995 sonrası sosyalist gençler için bir siyasal temsiliyeti olan yerlere dönüşmüştür. Buna göre mahalle bütünsel bir politik imgeyle kurulan ilişkiler alanı haline gelirken, yerel kamusal alanlar geçmiş direniş pratiklere atıf yapılan, isimlendirilen yerlere dönüşür. Bu mekânlar bir hatırlama aracı olarak

gündelik hayata etki eden bir süreç olmaktadır. Bu temsil bir anlamıyla da devlet ile siyasal ilişkiler içerisinde olanların gündelik hayattaki temsillerinin çatıştığı mekânlar haline gelmektedir.

Gazi Mahallesi katliamla birlikte özellikle dönemin genç kuşağını etkileyen süreç yaşanır. Buna göre siyasal iktidar mahallenin tüm giriş çıkışlarını kontrol ederken, belirli noktalara zırlı araçlar yerleştirir. Hem mahalle içerisinde yaşayanlar için baskılar sıklaşır hem de sol grupların hareket alanını daraltan bir durum haline gelir.

F.A'ya göre polis yaşanan katliamdan sonra mahalleye daha “özel” yaklaşır:

12 Mart'tan sonra kafelerde buluşmuyorduk mesela. Polis basıyordu insanları gözaltına alıyordu diye. Ya Gazi Barajı'nda buluşuyorduk ya da parklarda buluşuyorduk. Biz mesela heykel diye bir park vardı. Bu heykel parkı daha sonradan Şırnaklı gençlerle anılıyor filan ama biz onlardan önce vardık. Hatta orada biz onlarla kavga bile etmiştik. Biz o parkta en 20-30 tane genç farklı şehirlerden. Orası bizim için bizimle birlikte anılan bir yer. Şu insanları nerede buluruz diyen insanlar, işte bizi tanıyan insanlar mutlaka Heykel Park'ındadırlar diye söylerlerdi. Bizimle anılan parklardı. Aynı şekilde biz başka gruptan insanlarla, politik anlamda ya da mahalle gençliğiyle temas kurmak istediğimiz de, takıldıkları mekân nerede herkes bilirdi. İşte Heykel Parkı, Anadolu, Son Durak, Köşe Durağı buraları hep ayırmışız. 8 Evler, Heykel, Mezarlık. Taksimlendirilen bu bölgelere yakın yerlerde buluşma noktaları var. Bu tabii ki buluşma anlamında değil, şöyle ki birebir örgütsel faaliyet açısından da değil. Aslında sadece o faaliyete yakın olan, içerisinde olan insanların o alanda yoğunlaşmasıyla ilgili bir şey.⁹⁷

Böylelikle mahalle siyasal hafızasını oluşturan sokak ve direniş mekânları bir anlamıyla da sonraki yıllar için süreklileşerek toplumsal gruplarının hafıza mekânına dönüşmüştür. Buna göre sol gruplar için yeni bir “devrimci dinamik” alanı olan mahalle, aynı zamanda iktidar ile gruplar arasındaki çekişmelerin, gerilimlerin mekânsal olarak yeniden kurgulandığı alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. 12 Mart 1995'te yaşananlar özellikle sol gruplar için bir kahramanlık anlatısıyla siyasal söylemleriyle yeniden üretilirken, sokak, cadde, parklar vb. bu yeniden inşa süreçlerinde grupların isimlendirmeleriyle unutturmaya dönük bir mücadele içerisinde girmelerini sağlamaktadır.

⁹⁷ F.A'yla 15 Ağustos 2016 tarihli görüşme

Özellikle 1995 ve 2002 yılına kadar geçen süreç bir anlamıyla da mahalle içerisindeki toplumsal gruplar ile iktidar arasındaki çatışmaların, gerilimlerin yoğun olduğu dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Şenol Sait ise 12 Mart sonrası sol grupların parçalı durumu kolluk güçlerinin işine yaradığını düşünmektedir:

Şimdi bana göre süreci iyi yönetemedi. Çünkü her şeyi biz biliriz penceresinden baktı sol hareket. Kolluk güçleri de bu durumdan yararlandı. Sosyalistlerin ayrı ayrı örgütlenmelerinden kaynaklı, kolluk güçlerinin de işine yaradı. '95'ten sonra mahalledeki devrimci gruplar buradaki süreci iyi yönetmek için halka birlikte yürümelilerdi.⁹⁸

Paul Connerton'a göre, geçmişin anımsanması, bilgilerin törensel uygulamalarla taşıyıp sürdürülmektedir. Bu uygulamalar hem kişilerin hem de toplumsal grupların kimliğini gündelik hayat pratikleri üzerinden oluşmasına yardımcı olmakta, kolektif hafızada yer edinen olayların şimdiki zamanda inşa edilmesini sağlamaktadır (Connerton, 1999, s.12). Dolayısıyla bireylerin ve grupların geçmişi hatırlamak için çeşitli hatırlama pratiklerine ihtiyacı vardır. Toplumsal olayların hatırlanması karşısında egemenler, çeşitli baskı pratikleriyle toplumsal hayatı denetim altına almaya çalışmaktadır. Kültürel kimlik oluşumunun da inşasını sağlayan kolektif hatırlama iktidarın resmi ideoloji çerçevesinde uyguladıkları pratiklere karşı bir alternatif arayış olarak görünür. Anma törenleri aynı zamanda yinelemelerle kolektif hafızayı süreklileştirmekte ve yeniden inşa etmektedir.

Bunun yanı sıra anmalar aynı zamanda resmi tarih anlatısına karşı da bir karşı hafızayı oluşturmak için fırsat sunmaktadır. Çünkü iktidar anıtları, törenleriyle oluşturdukları hafızayla gündelik yaşamı oluşturma gücü mevcuttur. Yine sistem resmi tarih anlatıların dışında oluşan söylemlere karşı unutturma stratejisine sarılır. Assman, iktidar ile unutmada arasında bir ittifak olduğunu söyler. Buna göre hükmedilenler, ezilenler ve ayrıcalık sahibi olmayanlar değişim ve dönüşüm istemektedir. İktidar ise bir yandan bellek ile ittifak kurarak kendisini geriye yönelik meşruluk kazandırırken, bir yandan da kendisine muhalif olanlara karşı uyguladığı baskıyla hafızasız bir topluluk haline getirmeye çalışmaktadır (Assmann, 2001, s.73-75). Siyasal mücadelenin içindeki topluluklar ise bu anlatıya karşı, kolektif hafızaya başvurarak iktidarın anlatısına karşı alternatif hafıza inşa etmeye çalışır. Gazi Mahallesi'nde

⁹⁸ Şenol Sait'le 21 Şubat 2019 tarihli görüşme

yaşananda tam da budur. Anma törenleriyle, taşınan pankartlarla, mezarlık inşaatlarıyla mahallenin siyasal hafızasını oluşturma mücadelesine girmektedirler.

12 Mart 1995 sonrası katliamlara karşı yapılan anma törenleri geçmiş olayların yeniden inşa edilmesinde ve bu olayın hatırlanmasında önemli yer tutmaktadır. Bununla birlikte yıllar geçtikçe birçok siyasal gruplar için bir güç gösterisi alanına dönüşmektedir. Özellikle anma törenleri öncesi yapılan toplantılarda tartışmalarda mezarlık yürüyüşünde ilk kortejin hangi grup olacağı noktasındadır. Bazı görüşmecilerim özellikle siyasal grupların anma törenlerindeki yaklaşımlarını eleştirmektedir. Kadir Arslan'ın trajedi olarak gördüğü katliamların takvimlere sığdırılmasını eleştirerek grupların süreci iyi okuyamadığını belirtir:

Bu aslında bir trajedi, yani yaşanan olaylar sonrasında olayların sadece günü geldiğinde anmalar yapılması aslında bir güne aya yıla sığdırmak bir eksiklik. Gazi Mahallesi'nin devrimci yapısının süreci okumamasından kaynaklıdır. Her geçen yıllar anmaya katılımlar düşüyor, olaylara katılan insan sayısında azalma var. Artık ölen aileler dışında çok fazla katılım yok. Bunun nedeni olayları okuyamama organize olamama, her grubun bir köşeden kendisine mal etmesinden kaynaklı. Benim şehidim demeleri. Ya bu mahallenin şehididir bunlar. Bedel ödemiş insanlar. Bunu belirli bir örgütsel ve ideolojik köşeye çekmek anlamsızdır. Her grup kendi pankartını açıp ayrı yürüyor. Bir pankart altında yürüyemiyorlar. Bir grup gidiyor Cemevinde toplanıyor, bir grup eski karakolda toplanıyor. Devlet istediğini elde etti, o bütünlüğü parçaladı böldü ve kontrol altına alması çok daha kolay oldu. Amaçlanan buydu başarılı oldu. Sonraki genç kuşak hiçbir şey bilmeden geçmişi çok fazla da araştırmadan artık, ideolojik noktadan sahiplenmeye başladı. Dışarıdan görüldüğü anlamda Gazi anması olarak görülüyor. Ama her genç kuşak o ilişki de grubun, örgütün, derneğin çatısı altında yürüyor. Hâlbuki bunun olmaması lazımdı. Tek pankart altında yürütmelilerdi.⁹⁹

Özellikle 12 – 13 Mart 1995 katliamı mahallenin kolektif hafızasında gündelik siyasal olaylarla birlikte süreklilik arz etmiş, anmalarla birlikte hafızanın canlı tutulması sağlanmıştır. Fakat anmalar kimi zaman siyasal grupların birbirleri arasında güç gösterisine dönmesine yol açmıştır. Böylelikle siyasal hareketlilik anmaların temel de yaşamını yitirenleri anmaktan çok siyasal olarak güç olmak için fırsata dönüştürülmüş eylemler olmaya başlanmıştır. Bu durumu eleştiren birçok kişi sonraki yıllarda

⁹⁹ Kadir Arslan'la 29 Ağustos 2016 tarihli görüşme

anmalara katılımının az olmasını grupların mahalledeki dengeleri gözetmemesinden kaynaklı olduğunu söylemektedir.



SONUÇ

1970’li yıllardan itibaren kentsel sisteme “gecekondulaşma” yoluyla dâhil olan Gazi Mahallesi, ülkedeki genel kentleşme sisteminin bir eğilimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle bu dönem de hem kent içi hem de kent dışı aldığı göçlerle gecekondu yapımı hızlanmıştır. 1970’li yıllarda Türkiye siyasetinde yaşanan gelişmelere paralel, politik nitelikli gecekondu hareketliliğinin bir örneği olarak gelişmeye başlamıştır. “Kentsel planlama”, “komite yoluyla örgütlenme”, “iç dayanışma araçları inşa etme” bir yanıyla da 1 Mayıs Mahallesiyle başlayan muhalif politikanın mekânlarından ve örneklerinden birisidir. Gazi Mahallesi sistem dışı politikanın yer bulduğu mekânlardan biri olduğu görülmektedir. Bu durum gecekondulaşma süreçlerinde ortaya çıkan dayanışma ağının mahalle içerisinde yaygınlaşmasını sağlayan siyasal grupların varlığıyla süreklileşmiştir.

Mahalle demografik yapısıyla da özgün bir kozmopolitik manzara sunmaktadır. Kuruluşunda açık bir görünüm sunmasa da Alevi nüfusun daha baskın olduğu bir demografik görünüm sunar. Bu durum sistem ve Alevi geleneği arasındaki tarihsel gerilim göz önüne alındığında, daha sonra yansıyacak mahalledeki güç odakları ve toplumsal dinamiklerinden biri olacaktır. 1990’lı yıllarda Cemevi gibi inanç kurumlarının inşa edilmesi mahallenin siyasal ve toplumsal dinamiğinde Alevi kimliği baskın hale gelmeye başlamıştır.

Başlangıçta çok güçlü olmasa da mahallenin ikinci büyük toplumsal dinamiği 1990’lı yılların başında mahalleye yerleşen Kürtlerdir. 1990’lı yıllarda Kürt illerinde yaşanan gelişmelere paralel olarak Kürt hareketi batı illerinde gelişme göstermiştir. Özellikle gecekondu mahallelerinde yoğunlaşan Kürt nüfusu sayesinde Kürt hareketi mahallelerde etkin olmaya başlamıştır. Gazi Mahallesi yerleşen Kürtler böylelikle siyasal ve kültürel yaşamında yer alırken, mahallenin ikinci büyük gerilim alanı oluşması da böylece bu dönemde başlamıştır.

Kuruluşundaki muhalif politik örgütlülük bu iki kimliğin varlığıyla birleştiğinde Gazi Mahallesi, sistem için her zaman “teyakkuzda takip edilmesi gereken” bir mahalleye

dönüşmüştür. Zira mahalle bu niteliğiyle kentsel toplumsal yapıda Filistin'deki “Gazze Şeridi” benzer bir yer olarak tanımlanmıştır. 12 Mart 1995 olaylarını bu minvalde okumak mümkündür. 12 Mart 1995'te yaşanan katliam, mahalle siyasal kimliğini belirgin hale getirmiştir. Sol gruplar mahalle kimliğini sıklıkla radikal çerçevede inşa ediyor oluşu, mahallenin mekânsal ve toplumsal yapısının mahalle dışında sol düşünceye sahip insanlar için romantik bir alan haline gelmesine yol açmıştır. Yine tam tersinden okuma yapıldığında mahalle kimileri için “yola gelmeyen” veya “devlete karşı gelen” yer olarak görülmektedir. Dolayısıyla mahalle her iki yaklaşımda da politik bir niteliği olan alana tekabül etmektedir.

Muhafif ve dolayısıyla sistemle gerilimli olmakla birlikte, mahallenin kendi içindeki sosyallikler arasında tam bir bütünleşik yapı yoktur. Daha çok adı konmamış bir ittifaka dayalı bir birliktelik vardır. Bu ittifak mahalledeki mekânsal izlerden de incelenebilir. Her grubun kendilerine ait bir mekânsal yerleri olduğu söylemek mümkündür. Bu grupların belirli mekânlarda kendilerini ifade edecek araçlarla siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilere dâhil olmaya çalışan bir pratik içerisine girmektedir. Tarihsel bağlamda bakıldığında mahallenin siyasal geçmişi, sistemle yaşadığı gerilimli ilişki, mahalledeki yurttaşların gündelik yaşamına doğrudan etki eden olumsuz bir durum olarak görülmektedir. Bu durum mahallenin toplumsal kimliklerin kendilerini ifade edebilecekleri mekân olarak mahalleyi sistemle gerilimli bir ilişki içerisinde yol açmaktadır. Demografik ve kimliksel yapısı nedeniyle, mahalle ile sistem arasında süren gerilim hali devam etmektedir. Ancak bu gerilimin azalması sistem, mahalle ve bileşenler arasındaki kapsayıcı ilişkinin gelişmesine bağlıdır.

Mahallenin siyasal hafızasında yer alan katliam, geçmiş ve gelecek arasındaki travmayı süreklileştiren bir durum olarak görülmektedir. Buna göre hakkaniyet ölçüsünde bir yargılamanın yapılmaması mahalledeki yurttaşlar ile sistem arasındaki güvensizliği arttıran bir duruma dönüşmüştür. Dolayısıyla mahallenin siyasal kimliğinde bir dönüm noktası olan katliam, mahallenin toplumsal yapısında dönüşümlere neden olmuştur. 12 Mart 1995 sonrası oluşan mahalle kimliği geçmişe sıklıkla referans veren bir duruma dönüşmüştür.

Bu çalışmanın konusu olmamakla birlikte 2000'li yıllarda mahalle toplumsal hayatında farklılaşma yaşamıştır. Bu yıllardan itibaren Adalet ve Kalkınma Partisi'nin

(AKP) ülke siyasetinde başat bir rol oynamıştır. Özellikle genel seçimlerdeki başarısı, Türkiye genelinde olduğu gibi büyükşehirlerde de etkisini göstermiştir.

2002 yılında yapılan seçimlerde AKP'nin Türkiye genelinde yükselişi İstanbul'un gecekondulu mahallelerinde de etkisini göstermiştir. 2008 yılından itibaren Gazi Mahallesi, Sultançiftliği ile birleşerek ilçeye dönüşmüştür. Yapılan ilk seçimlerde de AKP büyük farkla belediyeyi kazanmıştır. Sultançiftliği hem nüfus olarak Gazi Mahallesi'nden daha yoğundur hem de sosyokültürel, siyasal kimlikler bağlamında mahallenin tam zıttı gibidir.

1980'li yıllarda iki ayrı mahalleye bölünen daha sonra ise 2000'li yıllarda 75. Yıl Mahallesi ve Yunus Emre Mahallesi adıyla yeni mahallelerin oluşmasıyla Gazi Mahallesi idari anlamda bölünmesini tamamlamıştır. Bu bölünmelere paralel olarak sistem tarafından Gazi Mahallesi hem idari hem de imgesel anlamda kullanım dışı bırakılmaya açık uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Örneğin otobüs hatlarında yer alan Gazi Mahallesi ismi kaldırılmış, onun yerine otobüs hatlarının son durağı olan Yunus Emre Mahallesi olarak eklenmiştir.

AKP'yle birlikte kentsel dönüşüm stratejisi mahallelerin sosyokültürel ve sınıfsal yapısında değişikliğe neden olmuştur. Bugün mahalleyi çevreleyen TOKİ konutları (Avrupa TEM, Finans Kent vd.) ile mahallenin girişinde Tem Point isimli Alışveriş Merkezinin inşasıyla mahalle sermayenin projelerini uygulayabileceği alanlar haline dönüşmüştür. AKP'nin yerel yönetim bağlamında mahallenin yapısal, siyasal ve kültürel dönüşümüne etki eden bir politik stratejisini uyguladığı görülmektedir. Mahalle kentsel dönüşüm ve fiziksel olarak değişime açık kent politikalarıyla yeniden inşa edilirken, mahallenin siyasal dinamikleri bu yeni duruma karşı alternatif politika üretmede yetersiz kaldığı görülmektedir. Mahalle içerisinde park gibi sosyal alanların inşa edilmesi, bu yerlere Aleviler için önemli olan kişilerin isimlerinin verilmesi bu geçişin belirgin hale gelmesini göstermektedir. Örneğin 12 Mart 1995 tarihinde yaşanan saldırı ve sonrasında katliamın en çok yaşandığı yer olan PTT önünde bulunan boş arazi 2018 yılında parka dönüştürülmüş ve buraya bir Alevi sanatçısının ismi verilmiştir.

Gazi Mahallesi, katliam sonrası politik bağlamda kendini yeniden inşa eden bir sürekliliği sağlarken, 2000'li yıllar ile birlikte mahalle içerisinde güç odakları ile yeni siyasal sistem arasında gerilim oluşmaya başlamıştır. 2000'li yıllarda siyasal grupların etkinliğinin '90'lı yıllara göre azaldığı görülmektedir. Özellikle AKP iktidarının mahalleye dönük uyguladığı güvenlik eksenli politikalar, sol grupların hareket alanlarını daralttığı gözlemlenmektedir. Gözaltı ve tutuklamaların sıklıkla yapıldığı bu dönemde uyuşturucu ve mafyalaşma eğilimleri ortaya çıkmıştır. Mahalle içerisinde yaptığım gözlem ve görüşmelerde de son dönemde yaşanan çatışmaların uyuşturucu, kumar gibi sorunların ortaya çıktığı gözlemlenmektedir.

2000'li yıllar aynı zamanda toplumsal grupların birbirleriyle olan ilişkilerinde gerilimlerin yaşandığı yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Alevi/Sünni Kürtler arasında yaşanan kavgalar mahallenin siyasal ve toplumsal tarihinde pek görülmeyen gerilim alanlarının oluşabilme riski taşıdığını göstermektedir. Bazı görüşmecilerim bu gerilimlerin 2000'li yılların başlarında yoğunlaştığını belirtmektedir.

1990'lı yıllarda sağ partilerin rahat çalışma alanı bulamadığı Gazi Mahallesi'nde AKP'yle birlikte bu durum ortadan kalktığı görülmektedir. Özellikle yerel seçimlerde AKP, MHP, Saadet Partisi gibi partilerin seçim çalışması yapmaya başlamıştır. Böylece siyasal yelpazede farklılaşma mahallenin politik hattında kırılmalara da yol açmıştır.

2013 yılında Taksim Gezi Parkı'nın kışlaya dönüştürülmesine karşı Türkiye genelinde yapılan eylemlerin etkisi mahallede de yankı bulmuştur. Özellikle bu eylemler sırasında sıklıkla mahallenin geçmişine referans veren sloganlar kullanılmış, mahalle halkının Taksim'e kitlesel olarak yürüyüşü yazılı ve görsel basında yer bulmuştur.

Böylelikle AKP'yle birlikte mahallenin sosyoekonomik, siyasal ve kültürel dönüşümü hızlanırken, siyasal hareketliliğin daha etkin olduğu 1970-1990'lı yılları kapsayan dönemden farklılaşan bir mahalle kimliği oluşmaya başlamıştır. Dolayısıyla 2002 sonrası Gazi Mahallesi başka bir çalışmanın konusu olmaktadır. Özellikle Türkiye'de siyasal ve toplumsal dönüşüm bağlamında düşünüldüğünde, 2002 sonrası Gazi Mahallesi siyasal bağlamda '90'lı yıllara göre daha farklı bir konumda durmaktadır.



KAYNAKÇA

A) Kitaplar

- Aslan, Ş. (2004). **1 Mayıs Mahallesi – 1980 Öncesi Toplumsal Mücadeleler ve Kent**, İstanbul: İletişim Yayınları
- Assmann, J. (2001). **Kültürel Bellek – Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Aydın, S. ve Can, S. (1999). **Sol İçi Şiddet**, İstanbul: Devrimci Çözüm Yayınları
- Bayat, A. (2008). **Sokak Siyaseti – İran’da Yoksul Halk Hareketleri**, Ankara: Phoenix Yayınevi
- Boockhin, M. (1999). **Kentsiz Kentleşme Yurttaşlığın Yükselişi ve Düşüşü**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Castells, M. (1997). **Kent, Sınıf, İktidar**, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- Childe, G. (2010). **Kendini Yaratan İnsan**, İstanbul: Varlık Yayınları
- Connerton, P. (1999). **Toplumlar Nasıl Anımsar?** İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Çoban, F. (2015). **Sokak Siyaseti – Siyasalın Gündelik Kuruluşu Bağlamında Bir İnceleme**, İstanbul: Metis Yayınları
- Dowd, D. (2013). **Kapitalizm ve Kapitalizm İktisadı: Eleştirel Bir Tarih**, İstanbul: Yordam Kitap
- Engels, F.(1992). **Konut Sorunu**, Ankara: Sol Yayınları
- Engels, F. (1997). **İngiltere’de Emekçi Sınıfların Durumu**, Ankara: Sol Yayınları
- Erder, S. (1997). **Kentsel Gerilim – Enformel İlişki Ağları Alan Araştırması**, İstanbul: Uğur Mumcu Vakfı Yayınları
- Evren, B. (2005). **Suların Öte Yanı: Zeytinburnu** İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları
- Fırat, H. (1998). **Partileşme Süreci – 2 / Polemikler: Devrimci Proletarya’ya Yanıt**, İstanbul: Eksen Yayıncılık
- Fulberth, G. (2018). **Kapitalizmin Kısa Tarihi**, İstanbul: Yordam Kitap
- Halbwachs, M. (2017). **Kolektif Hafıza**, Ankara: Heretik Yayıncılık
- Harvey, D. (2015). **Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru**, İstanbul: Metis Yayınları
- Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M. M. (2018). **Nöbetleşe Yoksulluk Sultanbeyli Örneği**, İstanbul: İletişim Yayınları
- İçduygu A., Sirkeci İ. vd. (1998). “Türkiye’de İçgöç ve İçgöçün İşçi Hareketine Etkisi”, **Türkiye’de İçgöç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı**, İstanbul: Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları
- Karpat, Kemal H. (2004). **Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm**, İstanbul: İmge Yayınevi
- Kaya, A. (2009). **Türkiye’de İç Göçler: Bütünleme mi Geri Dönüş mü?** İstanbul, Diyarbakır, Mersin, İstanbul: İstanbul Bilgi Yayınları
- Kazmaz, R. (2015). **Gereği Düşünüldü**, Ankara: Chiviyazıları Yayınevi
- Keyder, Ç. (2013). **İstanbul - Küresel ile Yerel Arasında** İstanbul: Metis Yayınları
- Lefebvre, H. (2014). **Mekân Üretimi**, İstanbul: Sel Yayıncılık
- Marx, K. (2011). **Kapital – Kapitalist Üretim Eleştirel Bir Tahlili 1. Cilt: Sermayenin Üretim Süreci**, Ankara: Sol Yayınları
- Marx, K. (2012). **Fransa’da Sınıf Savaşları (1848-1850)**, Ankara: Sol Yayınları
- Massicard, E. (2013). **Türkiye’den Avrupa’ya Alevi Hareketinin Siyasallaşması**, İstanbul: İletişim Yayınları
- Nora, P. (2006). **Hafıza Mekânları**, Ankara: Dost Kitabevi

Perouse, J.(2011). **İstanbul'da Yüzleşme Denemeleri – Çeperler, Hareketlilik ve Kentsel Bellek**, İstanbul: İletişim Yayınları
Pirenne, H. (2019). **Ortaçağ Kentleri: Kökenleri ve Ticaretin Canlanması**, İstanbul: İletişim Yayınları
Tümtaş, Mim S. (2012). **Kent, Mekân ve Ayrışma – Kentsel Mekânda Ayrışma Dinamikleri**, Ankara: Detay Yayıncılık
Uysal, A. (2016). **İsyan, Yas, Şiddet – '90'lar Türkiye'sine Bakmak**, Ankara: Dipnot Yayınevi
Wirth, L.(2002) "Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme", (der. Bülent Duru ve Ayten Alkan), içinde **20. Yüzyıl Kenti** Ankara: İmge Yayınları
(1996). Gazi Gecekondulardan Geliyor Halk, İstanbul: Haziran Yayıncılık
(1999). Katliamın 4. Yılında Gazi Direnmeye Ve Hesap Sormaya Devam Ediyor, İstanbul: Haziran Yayıncılık

B) Makaleler

Akkoyunlu Ertan, K., (2007), **Paris Banliyö Hareketini Anlamak: Manuel Castells'i Yeniden Okumak**, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 40, Sayı: 1, ss. 57-83
Aslan, Ş. (2008). **Yasalar ve Kamu Yönetiminin Politikaları Üzerinden Türkiye'de Gecekondu Sorunu**. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 53-76
Bıçkı, D. (2006), **Harvey ve Castells'de Kent Sorunsalı: Politik Ekonomi Vizyonu ve Sınırlıkları**, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:8 Sayı 11, s.111-129
Çakmak, Y. (2015) "Siyasal İktidarlar Açısından Dersim'in "Değilleri": Kürt, Kızılbaş, Komünist yahut Dersim 3 "K" İçinde" *Kürt Tarihi Dergisi* sayı 17 s.42
Çelik, A. (2015) **İşçi Sınıfının Ayağa Kalktığı Yıllar**, <https://m.bianet.org/bianet/emek/161305-isci-sinifinin-ayaga-kalktigi-yillar>
Çetin, İ. (2012). **Kentsel Ayrışma ve Mekânsal Kümelenme Biçimleri**. *İDEALKENT*, 3 (7), 160-186
Erder, S., **Göç, Yerleşme ve 'Çok' Kültürel Tanışma**, Sayı: 123, Erişim: <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/6451/goc-yerlesme-ve-cok-kulturel-tanisma>
Erman, T. (2004) **Gecekondu Çalışmalarında 'Öteki' Olarak Gecekondu Kurguları**, *European Journal of Turkish Studies*
İçduygu, A. & Sirkeci, İ. (1999). **Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri**, 75. yılda Köylerden Kentlere, içinde. Oya Baydar (der), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları
Kurtoğlu, A. (2005) **Mekânsal Bir Olgu Olarak Hemşehrilik ve Bir Hemşehrilik Mekânı Olarak Dernekler**, *European Journal of Turkish Studies*, <https://journals.openedition.org/ejts/375>
Kurtuluş, H. (2003) **Mekânda Billurlaşan Kentsel Kimlikler: İstanbul'da Yeni Sınıfsal Kimlikler ve Mekânsal Ayrışmanın Bazı Boyutları**, *Doğu Batı* 6, sayı 23, s.75-96
Özgen, N. (1999) **İllegalleşen Kent: İstanbul**, *Bilim ve Ütopya*, s: 65, s: 9-22.
Türkün A., Aslan, Ş., Şen B., "1923-1980 Döneminde Kentsel Politikalar ve İstanbul'da Konut Alanlarının Gelişimi: Mevzuat, Aktörler ve Hakim Söylem", *Mülk, Mahal, İnsan: İstanbul'da Kentsel Dönüşüm*, Türkün A., Ed., İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, ss.45-78
Uslu, A. (2016). **Hafıza ve Geçmişin Talebi olarak Tarih Arasındaki Ayrım**, *ViraVerita E-Dergi*, - (3), 42-64

Yonucu, D., **Farklı Kimliklerden İnsanların Karşılaşmalarını Sağlayacak Mekânların Çoğaltılması İçin Mücadele Etmeli**,
<http://www.arkitera.com/soylesi/670/farkli-siniflardan-etnik-ve-cinsel-kimliklerden-insanlarin-birbiriyle-karsilasmalarini-saglayacak-mekanlarin-cogaltilmasi-icin-mucadele-etmeli>

C) Dergi Makaleleri

Orak Çekiç, “**Semtlerde Dinamikler, Halkçılık Tehlikesi ve Komünist Çalışma**”
Sayı:87 s.2, Eylül, 1995

Orak Çekiç, “**Barikat Savaşı ve Marksizm**”, Sayı:87 s.11, Eylül 1995

Barikat, “**Gazi Direnişi ve Sonrası için Notlar**”, Nisan 1995

Devrimci Yol Dergisi, **İstanbul’un Yoksul Gecekondu Semtlerinde Halkın Mücadelesini Hiçbir Güç Durduramaz!**” Sayı 29, s.5, 1978

D) Gazeteler

Milliyet Gazetesi 3 Mart 1979, 25 Aralık 1991, 21 Haziran 1992, 29 Ekim 1992, 13-15 Mart 1995, 13 Mart 1997

Hürriyet Gazetesi, 13-15 Mart 1995

Cumhuriyet Gazetesi, 13-15 Mart 1995, 11 Mart 1996

Zaman Gazetesi, 13-15 Mart 1995

Sabah Gazetesi, 13-15 Mart 1995

Türkiye Gazetesi, 14 Mart 1995

Gözlem Gazetesi, Mayıs 1994, Haziran 1994

E) Raporlar

Barut, M. (2011) Zorunlu Göç Raporu, Göç-Der

Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Boşaltılan Yerleşim Birimleri Nedeniyle Göç Eden Yurttaşlarımızın Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Tespit Edilmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, , 1998

F) Tezler

Çavuşoğlu, E. (2004). **Hegemonik Bir Süreç Olarak Türkiye Kentleşmesi** (Yayımlanmamış doktora tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

EK: 1 ARAŞTIRMA SÜRECİNDE GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER HAKKINDA KISA BİLGİLER

Ferhat Aktaş: 1996 yılından bu yana Gazi Mahallesi'nde yaşıyor. 1981 doğumlu, ilkokul mezunu

Hasan Bol: 1977 yılından bu yana Gazi Mahallesi'nde yaşıyor. 1971 doğumlu, ilkokul mezunu.

Hıdır Aktaş: 1979 yılından bu yana Gazi Mahallesi'nde yaşıyor. 1954 doğumlu, ilkokul mezunu.

F.A: 1983 yılında Gazi Mahallesi'nde doğdu, üniversite mezunu. Gazi Mahallesi'nde yaşıyor.

Ö.A: 1984 yılında Gazi Mahallesi'nde doğdu, lise mezunu. Gazi Mahallesi'nde yaşıyor

Hüseyin Gencer: 1978 yılından bu yana Gazi Mahallesi'nde yaşıyor. 1974 yılında Sivas'ta doğdu. 1976 yılında önce Okmeydanı daha sonra Gazi Mahallesi'ne yerleşiyor. Lise mezunu. Gazi Mahallesi'nde yaşıyor.

Hüseyin Özyurt: 1982 yılından bu yana Gazi Mahallesi'nde yaşıyor. 1974 doğumlu. Lise mezunu

Kadir Arslan: 1978 yılından bu yana Gazi Mahallesi'nde yaşıyor. 1974 doğumlu. Lise mezunu

Mehmet Eren: 1979 yılından bu yana Gazi Mahallesi'nde yaşıyor. 1973 doğumlu. İlköğretim mezunu.

Metin Kırmızıyüz: 1979 yılından bu yana Gazi Mahallesi'nde yaşıyor. 1960 doğumlu. İlkokul mezunu

M.A: 1982 yılından bu yana Gazi Mahallesi'nde yaşıyor. 1975 doğumlu. Üniversite terk.

Nevzat Altun: 1973 yılından bu yana Gazi Mahallesi'nde yaşıyor. 1960 doğumlu. 1994 – 2019 tarihleri arasında Gazi Mahallesi muhtarı olarak görev yaptı.

Rıza Kazmaz: 1954 Rize doğumlu. Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 1990 yılında avukatlık mesleğine başladı. 12 Mart 1995 Gazi Mahallesi olayları sonrası yaşamını yitiren ailelerin avukatlığını yaptı.

Ruhi Kara: 1998 yılından bu yana Gazi Mahallesi'nde yaşıyor. 1980 doğumlu.

Şenol Sait: 1974 yılından bu yana Gazi Mahallesi'nde yaşıyor. 1966 doğumlu. İlkokul mezunu.

Zafer Aldoğan: 1975 yılından bu yana Gazi Mahallesi'nde yaşıyor. 1960 doğumlu. İlkokul mezunu.

Zeki Doğan: 1978 yılından bu yana Gazi Mahallesi'nde yaşıyor. 1960 doğumlu, ilkokul mezunu.

Zeynel Durna: 1978 yılından bu yana Gazi Mahallesi'nde yaşıyor. 1950 doğumlu, lise mezunu.



EK-2: İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ MECLİSİ'NİN GAZİ MAHALLESİ İMAR PLANINA DAİR ALDIĞI KARAR

T. C.
İSTANBUL
BÜYÜK ŞEHİR
BELEDİYE MECLİSİ

Karar No: 257
Karar Tarihi: 31.5.1985

İSTANBUL BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYE MECLİSİ KARARI

TEKLİNİN ÖZÜ:
Gaziosmanpaşa Küçüközü Gazi Mah. 1/1000 ölçekli imar uygulama planlarıdır.

RAPOR VE KARAR:
ÖZÜ: Gaziosmanpaşa, Küçüközü'e ait 1/5000 ölçekli nazım planına ait Gazi Mahallesi'nin 1/1000 ölçekli imar planı hakkında İlçe Belediye Meclisi teklifi.

KOMİSYON ÇERÇEVESİ:

1. Şehre komşu planlar İMKI Yasasının 18 nci maddesine göre incelenmiş olup, bu ve kanallanmayan yöünden 25 EKİM 1984 tarihli yazıyla uygun görülmüştür.
2. Büyük Şehir Belediye Başkanlığı Planlama Müdürlüğü'nün 14 MAYIS 1985 gün ve 518 sayılı Teknik Raporunda, teklif edilen 1/1000 ölçekli uygulama planı 1/5000 mikyaslı nazım plana uygun olduğu ancak raporda belirtilen, 5 maddeden ibaret not ve plan şartlarının ilavesi ile görülmüştür.
3. 1/5000 ölçekli nazım plana uygun olarak İlçe Belediyesinde tanımlanmış 1/1000 ölçekli uygulama imar planını ayne ve Büyük Şehir Belediye Başkanlığı Planlama Müdürlüğü'nün Teknik Raporunda belirtilen plan lejantları üzerinde yapılan ilâvelerle Komisyonun son da uygun görülmüştür.

Yüce Meclisin kararına sunulur. Şeklinde hazırlanan İmar Komisyonunun tasdikli örneği bağlı rapora İstanbul Büyük Şehir Belediye Meclisinin 2 nci Olağanüstü Toplantılarının 31 MAYIS 1985 tarihli 5 nci birleşiminde okunarak yapılan müzakereler sonunda raporun ayne ve oyçokluğu ile kabulü kararlaştırılmıştır.

Göven KURTUL
Meclis 1 nci/Başkan Vekili

EKİM YEGİN
Divan Kâtibi

Görülür.
24 Haziran 1985

Bedrettin DALAN
Belediye Başkanı

EK-3: 24 HAZİRAN 1985 TARİHLİ ZABIT

ZABIT-347

Gençörmüşçe Belediye Başkanlığı'nın 17 ARALIK 1984 tarih ve 42 sayılı kararı ile uygun görülen ve 1/5000 ölçekli tasdikli planına uygun olarak İller Bankası'nın hakirlanan Gazi Mahallesi'nin 1/1000 ölçekli tektikat İmar planına Büyük Şehir Belediye Meclisi'nin 31 MAYIS 1985 gün ve 297 sayılı kararı ile tasdiklen uygun görülmüştür.

Büyük Şehir Belediye Meclisi'nin lajant peftası Üzerinde yapılan değışiklikler:

1. Arka bahçe mesafeleri minimum 1/2'dir. Ancak arka bahçe mesafesi 1/2 olmadığında bina derinliği 7m'ın altına düşürülürse bina derinliğinde 7m'ı sağlamak üzere arka bahçe mesafesi 3m'ye kadar düşürülebilir. Ayrıca arka bahçe mesafesi 3.00m'ın altına düşürmek kaydıyla tepekkül yapılacaktır. Notunda "parçelin her iki yanında tepekkül var ise" notu ilave edilerek Üzerinde bir adet mübür ve imza bulunmaktadır.
 2. Parsel derinliği sınırlı olmayan parsellerde İmar Yönetmeliğinin 13 maddesine uygun olarak bina derinliği verilecektir. Notu iptal edilerek "parsel derinliği 7m'den az olan parsellerde parsel derinliğine yapı izni verilir"; notu ilave edilerek Üzerinde bir adet mübür ve imza görülmüştür.
 3. İnşaat sınırları bitişik olan yapı adalarında sınırlı dar kenarında sadece iki parsel var ise köşebahı parsellerde köşebahı tektik edilecektir. Ancak bitişik iki köşebahı parselde birinde bitişik sınırlı tepekkül var ise öteki köşebahı parselinde tepekkül yapılarak bitişik sınırlı uygulanacaktır. Notunda yanına "iptal edilen not aynı geçerlidir" notu ilave edilerek Üzerinde bir adet mübür ve imza ile;
 4. Yan ve arka bahçe mesafesine "İstanbul İmar Yönetmeliği'nin 3.20 maddesine göre çıkma yapılabilir" notu ilave edilerek Üzerinde bir adet mübür ve imza görülmüştür.
 5. Meydanı dolaylı birden fazla kat kullanılacak; notunda kat kalınlığı "İçerik katı" şeklinde değıştirilmiş olup Üzerinde bir adet mübür ve imza bulunmaktadır.
 6. İnşaat sınırları bitişik olan yapı adalarında köşebahı parsellerde yolların planındaki bahçe mesafeleri bakılarak bitişik sınırlı inşaat yapılır. Notu iptal edilmiş olup, Üzerinde bir adet mübür ve imza görülmüştür.
- Çıkar tarihi : 24 HAZİRAN 1985
- İşbu tektit septi 24 HAZİRAN 1985 tarihinde "5" nüsha olarak tasdik edilmiştir.

TAMİN EDENLER

İSİM

Pl. No. Döğülme No. 101 GAZİNEKAYA

Pl. No. Kalem No. 47 İZMİR

Pl. No. Planca Devil No. 101

Pl. No. Planca Bilin No. 101

Pl. No. Grup No. 101

Pl. No. Enerji No. 101

İmar Yönetmeliği
Fikriyatçı Müdürü

**EK-4: 18 ŞUBAT 1988 TARİHLİ GAZİOSMANPAŞA BELEDİYESİ
MECLİS KARARI**

T.C.
İSTANBUL İLİ
GAZİOSMANPAŞA İLÇESİ
BELEDİYE BAŞKANLIĞI

Karar Tarihi : 18 Şubat 1988
Karar No : 41

*B. M. S. Karar
14.2.1988*

MECLİS KARARI

TAKİDİN ÖZÜ :

Gazi Mahalleli İmar planının revizyonu ve tadilinin tasdiki **EM.**

BASIM-KARAR :

İmar 46.118/Şub. 4 Şubat 1988 tarih ve 2/101 sayılı yasaları ile taktif edilmiş;

Buğünün sınırları dahilinde bulunan Gazi Mahalleli 1981 sayılı yasanın 10/b maddesine göre 31 Mayıs 1985 tasdik tarihli ve 1/1000 ölçekli İmar planlarına istinaden müstakil İmar parselleri yapılması üzere 3 ayrı iş halinde 3 ayrı firmaya ihale edildiği,

Ancak müteahhit firmaların seninde ki yapılaşmaya girelmesi olarak yapmış oldukları ifranlar neticesinde mevcut İmar planları ile sorumlu olarak ayrıcalıklık doğmuş,

Bu durumda Gazi Mahalleli İmar planları revizyon ve tadili gerektiği, Yukarıda belirtilen maddelerle yapılması gereken İmar planlarının revizyon ve tadili işi 2886 sayılı yasaya istinaden ihale edilmiş ve ilgili müteahhit tarafından Belediyemize teslim edildiği,

3030 sayılı yasa gereği Belediye Meclisince Komisyonumuzla havalı edilmesini üzerine 31 Mayıs 1985 tasdik tarihli ve 1/1000 ölçekli emri İmar planı tadili ve revizyon planının tekli ve tasdikli aşamadaki ölçütlerinin yapılması ile diğer kısımlarının aynı kabul edilmesi uygun görülmüştür.

1. 31 Mayıs 1985 t.t. ve 1/1000 ölçekli Gazi Mahalleli İmar planlarında genel olarak ayrı ve ikincil nizam yapılaşmalar mevcut olup, H=6.50 m.dir. (2 kat) ayrı kısımların ikincil blokla çevrilmesine ve ana arter şerhindeki 10m yollarında H=12.50 mt.(4 kat) olmasına, emri İmar planında bitişik ve blok olan yerlerin aynı kalmalarına istinaden H=12.50 mt.(4)katın çıkarılmasına,

2. Ana caddelerinde bitişik nizam (Ticaret-konut) H=15.50 mt.(5) kat olmasına,

3. 31 Mayıs 1985 t.t. ve 1/1000 ölçekli planda çukurlukla ilgili 2/3 plan notunun kaldırılarak İmar yönetmeliğine göre uygulanması ve bahis mevcut planın zehir İmar planı olarak tasdikli komisyonumuzla uygun görülmüştür.

Yüce Meclisin kururuna saygıyla arz olunmuş şekilde beklentilerimiz İmar Komisyonumuz 3 nolu raporu Gaziosmanpaşa Belediye Meclisimize Şubat 1988 Tarih Meclis toplantılarının 18 Şubat 1988 tarihli 3.birleştirmede olmuştur; raporun aynı ve aybirtliği ile kabulü KARARLAŞTIRILDI.

Şekil
Subri ÇETİNK
Belediye Başkanı

*Şekil
Kazım ÇETİNK*

Kazım ÇETİNK

Ömer Özdemir

18 ŞUBAT 1988

GAZİOSMANPAŞA
BELEDİYE BAŞKANLIĞI
İMAR PLANLARI BÖLÜMÜ
Karar No : U-376
Tarih : 11-3-88

**EK-5: 28 TEMMUZ 1994 TARİHLİ GAZİOSMANPAŞA BELEDİYESİNİN,
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNE SUNDUĞU DİLEKÇE**

T.C.
İSTANBUL İLİ
GAZİOSMANPAŞA İLÇESİ
BELEDİYE BAŞKANLIĞI

İmar İst. MÜDÜRLÜĞÜ :
İmar Durum Şefliği

28. TEMMUZ 1994

Konu : 4897

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
(İmar ve Planlama MÜDÜRLÜĞÜ'ne)

25 NİSAN 1988 tasdik tarihli, 1/1000 ölçekli GAZİ Mahallesi imar planında 15/(8-10) (247-DU-I-A), 15/(8-11) (248-DU-IV-B), 9/15(247-DU-I-B) paftalar içinde kalan 1044 ada, 1 parsel sayılı yer park ve piknik alanında kalmaktadır.

Bu alanda; çoğu 1985 tarihinden önce yapılmış olan sızır kaçak yapılaşma nedeniyle uygulama kabiliyeti kalmamış olup, Belediye ve halk karşı karşıya kalmaktadır.

Yazımız ekinde gönderilen işaretli paftalardan da anlaşılabacağı üzere bu kaçak yapılaşmalar, yapı topluluğu niteliğinde geçebondülerdir. Bu nedenlerle bu yerde imar planı çalışmalarına başlanacak olması sebebiyle Boyundurukluk ve İhtisap Bakanlığı'nın imar planları hakkında 1993/1 sayılı genelgesi gereği imar planlarının yapılıp yapılmaması hakkındaki görüşlerinin Başkanlığı'mıza bildirilmesi arz olunur.

Ercan KOKAL
Belediye Başkanı Y.

Muhsin KEMİN
Teknik Şef

EKLER
EK-1.(3 adet 1/1000 ölçekli plan paftası)
EK-2.(3 adet 1/1000 ölçekli kadastral pafta)
EK-3.(1 adet genelge fotokopisi)
EK-4.(1 adet 1/1000 ölçekli halihazır pafta fotokopisi)

**EK-6: 24 EKİM 1994 TARİHLİ İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ'NİN GAZİOSMANPAŞA BELEDİYESİNE CEVABI**

26.10.94
2032

T.C.
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
PLANLAMA VE İMAR DAİRESİ BAŞKANLIĞI
Planlama ve İmar Müdürlüğü

Sayı : 608
Konu : İnşah İmar planları hakkında.

24.10./1994

GAZİOSMANPAŞA BELEDİYE BAŞKANLIĞI'NA

İLGİ : 28.7.1994 gün ve /5097 sayılı yazınız ve ekleri.

İLGİ yazınızda 25.4.1988 tasdik tarihli 1/1000 ölçekli Gazi Mahallesi İnşah İmar Planında 15/(B-10)(247-20-1A),15(B-11)(248 20-1V D1,9/15(247 20-1B) paftalar içinde kalan 1044 ada, 1 parselin park ve piknik alanında kaldığı; bu alanda geçen 1985 yılında Suce yapılmış olan ağır kaçak yapılaşma nedeniyle uygulama kabiliyeti kalmamış olduğu belirtilerek, süzümme yerlerde İnşah İmar Planı çalışmalarına başlanacağından, 1993/1 sayılı genelgeçe uygulanması konuya ilişkin görüşleriniz istenmektedir.

Gaziosmanpaşa İlçesi Gazi Mahallesi'ne ait 14.2.1985 sayılı 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ile 24.6.1985 sayılı 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı mevcut olup, 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı 18.11.1993 tarihinde Revize edilmiştir.

2981/3290/3066 sayılı yasa ve yasaya ilişkin yönetmelik ile 12.4.1985 gün ve 96017/980-6896-1993/1 sayılı genelgeninde de belirtildiği gibi, süzümme yasa 10.11.1985 tarihinden Suce inşaat edilen yapı inşaatına başlamış olan yapıları kapsamasıyla olup, geçekende sahiplerinin hak sahibi olması ve İmar affından yararlanmış olması gerekmektedir.

Ayrıca İnşah İmar Planlarının hazırlanması sırasında üst plan kararlarının dikkate alınması ve plan bütünlüğünün korunması gerekmektedir. Ayrıca 18.11.1993 sayılı 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planına ait Jeolojik Araştırma raporunda, süzümme yerlerde parsel ölçeğinde ayrıntılı zemine etimleri yapılmadan uygulama yapılmayacağı belirtilmektedir.

Bilgi alınması ve gereği hususu rica olunur.

BELEDİYE BAŞKANI ADINA

T.C.
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
PLANLAMA VE İMAR DAİRESİ BAŞKANLIĞI
Planlama ve İmar Müdürlüğü

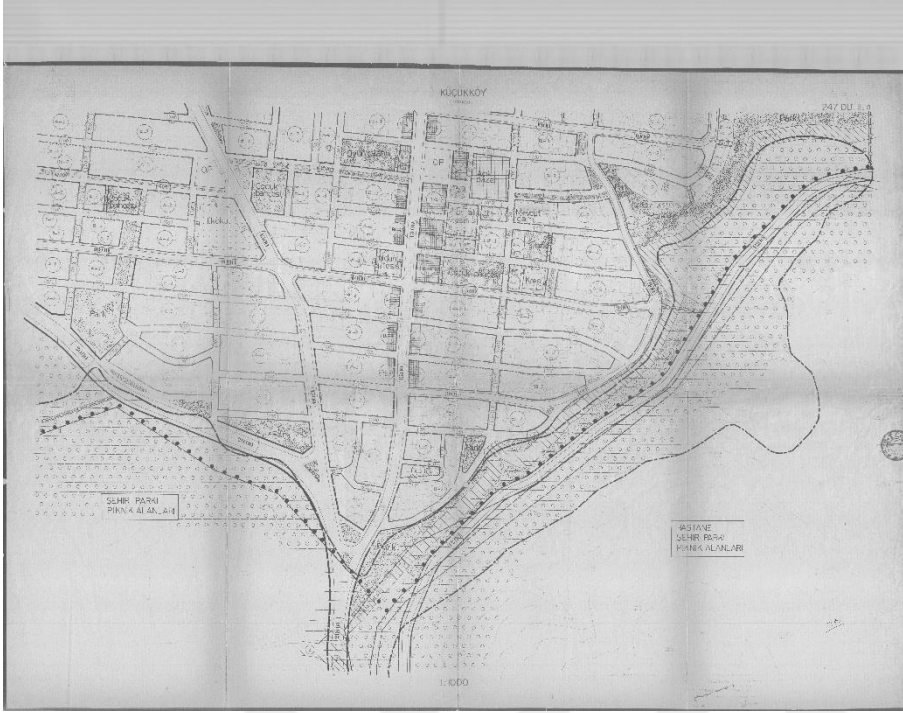
Altun Raşit CIVAN
Genel Sekreter Yardımcısı

26.10.1994
2032

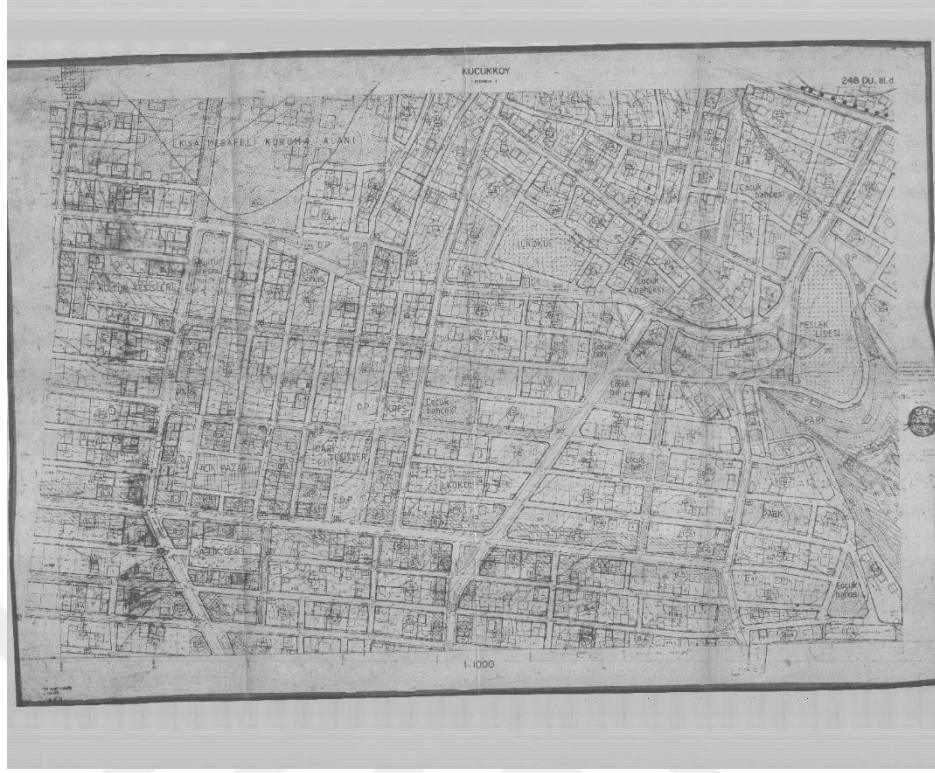
İMAR MÜDÜRLÜĞÜ
25.10.1994

Diy

EK-7: GAZİ MAHALLESİ'NİN 1985 İMAR PLANI



EK-8 GAZİ MAHALLESİ'NİN 1988 İMAR PLANI



**EK-9: 14 MAYIS 1990 TARİHLİ GAZİOSMANPAŞA BELEDİYESİ MECLİS
KARARI**

T.C.
İSTANBUL İLİ
GAZİOSMANPAŞA İLÇESİ
BELEDİYE MECLİSİ

KARAR TARİHİ : 14 MAYIS 1990
KARAR NO : 247

MECLİS KARARI

TEKLİFİN ÖZÜ :

Plan Tadili İkr.

RAPOR-KARAR :

Gazi Mahallesi ticaret+konut alanlarında daha ervel inar affından faydalanarak korunan yapıların arka bahçe mesafeleri olmadığında uygun sınırlama için ticaret + konut olan parsellerde arka bahçe mesafesinin 3 metreden azır (0,00) metreye düşürülmesi komisyonunca uygun görülmüştür. Yüce Meclise arz olunur çekilinde hazırlanan İmar Komisyonunun 201 nolu raporu; Gaziosmanpaşa Belediye Meclisinin Mayıs 1990 Olağanüstü toplantılarının 14 Mayıs 1990 tarihli 2.birleşiminde okundu, yapılan müzakereler sonunda raporun, çekime ve diğer katlarda 3 mt.çekme bedren + zemlin katlarda (0,00) metre olarak tadilen oybirliği ile kabulü KARARLAŞTIRILDI.

Başkan
Dr. İsmail MUSTHOFLU
Belediye Başkanı

Kâtip
Halil ÇELİK

Kâtip
Hüseyin ÇELİK

NEVZAT ERİCİK
İNŞ. MÜHÜRÜ

ALİ ÇELİK

GAZİOSMANPAŞA
BELEDİYE BAŞKANLIĞI
İMAR PLANLARI VE KURULUŞU

Evrak No : 0-1872
Tarih : 23-5-90

EK-11: 12 MART 1995 SALDIRISI VE SONRASINDA YAŞANANLARA DAİR GAZETE HABERLERİ

Aleviler'e hain saldırı

Kanlı gece!

Şeriatçı IBDA-C dün gece 4 kahve ile 1 pastaneyi silahla taradı

Türkiye'nin en iyi gazetesi

SABAH

13 MART 1995 PAZARTESİ FİYATI 15.000 LİRA

TÜRKİYENİN EN ÇOK SATAN GAZETESİ

NUMARA

Binlerce Alevi yurttaş sokaklara döküldü



Araya sızan tahriciçiler güvenlik güçlerine ateş açtı

Haber: İhsan Hüseyin / Ağrı, Anadolu Fotoğrafçıları / Çiğdem / Sözcü

Binlerce Alevi yurttaş sokaklara döküldü. Halkın öfkesiyle karşılaştıkları tahriciçiler, silahla saldırıya geçtiler. Halkın öfkesiyle karşılaştıkları tahriciçiler, silahla saldırıya geçtiler. Halkın öfkesiyle karşılaştıkları tahriciçiler, silahla saldırıya geçtiler.

Alçak saldırıda bir Alevi dedesi ölüdür teröristler alkoydukları taksimin şoförünü öldürüp bagaja kitlediler...

Chaytan sokağı sokakta ölümler hâle, dukkânları yapı, araçları devrildi, polisler çabıyla 120 kişi yaralı kurtuldu. Saldırıya duyanlar İstanbul'un birçok semtlerini dördüncü katlı Gaziosmanpaşa, Çarşı Mahallesi'ne doğru, yakın tehlikeyi taşıdılar.

Halk karakola saldırdı

İstanbul'da bu tip ilk olay

Dün gece, İstanbul'un Çarşı Mahallesi'nde bir karakola saldırı yapıldı. Saldırıya yaklaşık 50 kişi katıldı. Karakolun girişinde bulunan bir otomobilin üzerine taşlar atıldı. Otomobilin motoru çalışmadığı için araç yolda kaldı. Saldırıya karakolün görevlileri de katıldı. Saldırıya karakolün görevlileri de katıldı.

İstanbul'da bu tip ilk olay

Dün gece, İstanbul'un Çarşı Mahallesi'nde bir karakola saldırı yapıldı. Saldırıya yaklaşık 50 kişi katıldı. Karakolun girişinde bulunan bir otomobilin üzerine taşlar atıldı. Otomobilin motoru çalışmadığı için araç yolda kaldı. Saldırıya karakolün görevlileri de katıldı. Saldırıya karakolün görevlileri de katıldı.

Arabalar devrildi, ateşe verildi

Halkın öfkesiyle karşılaştıkları tahriciçiler, silahla saldırıya geçtiler. Halkın öfkesiyle karşılaştıkları tahriciçiler, silahla saldırıya geçtiler. Halkın öfkesiyle karşılaştıkları tahriciçiler, silahla saldırıya geçtiler.

Dukkanları taşıyıp yaktılar

Karakolün girişinde bulunan bir otomobilin üzerine taşlar atıldı. Otomobilin motoru çalışmadığı için araç yolda kaldı. Saldırıya karakolün görevlileri de katıldı. Saldırıya karakolün görevlileri de katıldı.

Olayı yaşayanlar: Masalarının altına yatarak kurtulduk...

Masaların altına yatarak kurtulduk. Olayı yaşayanlar, masalarının altına yatarak kurtuldu. Olayı yaşayanlar, masalarının altına yatarak kurtuldu.

12 kupon kaldı

Bugün ki gündüz, Çarşı Mahallesi'nde bir karakola saldırı yapıldı. Saldırıya yaklaşık 50 kişi katıldı. Karakolun girişinde bulunan bir otomobilin üzerine taşlar atıldı. Otomobilin motoru çalışmadığı için araç yolda kaldı. Saldırıya karakolün görevlileri de katıldı. Saldırıya karakolün görevlileri de katıldı.



GİLİM CITY

İLK VE SON HABERİNİ KAPAĞI BİR BAŞTANI, BİR SONUNDA ÇIKTI

GİLLER

12 kupon kaldı

Bugün ki gündüz, Çarşı Mahallesi'nde bir karakola saldırı yapıldı. Saldırıya yaklaşık 50 kişi katıldı. Karakolun girişinde bulunan bir otomobilin üzerine taşlar atıldı. Otomobilin motoru çalışmadığı için araç yolda kaldı. Saldırıya karakolün görevlileri de katıldı. Saldırıya karakolün görevlileri de katıldı.



Gösterilere polis fırsat vermedi
 Küçüköy'de hayat tehlikesi olmayan yalınhan Suhanermet, Aynur ve İsmet'in bu gün gösteriye katılmaları Suhanermet'in hayatını tehlikeye düşürdü. Gösteriye katılanlar polis tarafından gazla sıkıştırıldı. Göstericiler polisleri karşıladı. 5 te

Sorular

Tedbirsizlik... Basiretsizlik... Kararsızlık...

1 Sokağa çıkma yasağı neden geçilmedi?
 Yasak kararı Pazartesi günü saat 18.00 yerine, Pazar günü alındı. 200-4 yakın insan da yaralanmıştı. Milyarlarca lira hakını da ölüme geçitlik olacak.

2 Asker neden geç sevk edildi?
 Bölgeye askeri birliklerin gönderilmesinden sonra olayların yatmaması, halkın askerleri sokaklarda karşılaması daha işin başında bu önlemin alınması gerektiğini açıkça ortaya koyuyor.

3 İstihbarat birimleri nerede?
 Bölgenin hassas olduğu biliniyordu. Pazar akşamı meydana gelen olaylardan sonra bile bölge kordon altına alınmadı, militanlar ve köpekten ajantın sızmasına imkan verildi.

Eğitim ve teçhizat yetersizliği...

1 Neden göz yaşartıcı bomba kullanılmadı?
 Bütün dünyada olduğu gibi polis göz yaşartıcı bomba veya plastik mermi kullanmayı öğrenmeleri zor değil, can kaybı da önlenirdi.

2 Niçin yarım kalkan?
 Yabancı ülkelerde polis bütün vücudu koruyan ağırlı boyunluk kalkan kullanıyor. Gazı Mahallisi'nde ise polisler üç ayak kalkanları ile kendilerini koruyamaz. Başlarına hedef oluyor, geri çekilmek zorunda kalarak saldırılarına cesaret veriliyor.

Otomobile bomba: 1 ölü

Şanlıurfa'da bir otomobilin bombalı saldırıya uğraması sonucu bir kişi hayatını kaybetti. Saldırı, Şanlıurfa'da düzenlenen gösteriler sırasında yapıldı. Otomobilin bombası, göstericiler tarafından atıldı. Saldırı sonucu otomobilin sürücüsü hayatını kaybetti. Saldırı, Şanlıurfa'da düzenlenen gösteriler sırasında yapıldı. Otomobilin bombası, göstericiler tarafından atıldı. Saldırı sonucu otomobilin sürücüsü hayatını kaybetti. Saldırı, Şanlıurfa'da düzenlenen gösteriler sırasında yapıldı. Otomobilin bombası, göstericiler tarafından atıldı. Saldırı sonucu otomobilin sürücüsü hayatını kaybetti.

Suçlanan Bakan topu Valiye attı!

İçişleri Bakanı Mentese, DYP Grubu'nda "sokağa çıkma yasağını niye geç ilan ettiniz" eleştirilerine hedef oldu. Mentese, DYP'nin Milletvekili Bakıllı, Seher'in "Güner Ümit sızıyor da niye alınmadı?" şeklindeki konuşmasına cevaplarırken "peki" dedi. "Sığın mültecilerin durumu değil Güner Ümit adı pahasına malikata sokuluyorsa!" dedi.



Asker gözetiminde ekmek dağıtım

16 kişinin olduğu, 200 kişinin de yaralandığı Gaziantep'te bir üç mahallesi sokağa çıkma yasağı sebebiyle dün sakin geçirdi. Halkın ekmek ihtiyacı, askerler tarafından karşılandı. Askerler, sokağa çıkma yasağı altında yaşayan halkın ekmek ihtiyacını karşılamak için ekmek dağıttı. Askerler, sokağa çıkma yasağı altında yaşayan halkın ekmek ihtiyacını karşılamak için ekmek dağıttı. Askerler, sokağa çıkma yasağı altında yaşayan halkın ekmek ihtiyacını karşılamak için ekmek dağıttı.



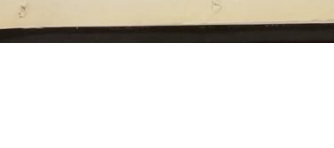
CHP'den Mentese'ye "İstifa et" çağrısı

İçişleri Bakanı Nihat Mentese'ye en sert eleştiri Bakanlar Kurulu'nda CHP'den geldi. Genel Sekreter Adnan Koca, İstanbul'da yaşanan olayların sorumlusu olarak Mentese'ye "İstifa et" çağrısı yaptı. CHP'nin İstanbul'da yaşanan olayların sorumlusu olarak Mentese'ye "İstifa et" çağrısı yaptı. CHP'nin İstanbul'da yaşanan olayların sorumlusu olarak Mentese'ye "İstifa et" çağrısı yaptı.

200 isim

Yıl 1979... Peygamberimiz Hz. Muhammed'in 39. doğum günü olan Zeynep Üstün Muharrem Naci Özalp'ın (Abdülhak) Abidliği'ndir. Gözleme konusu "mezhep ayrılıklarıyla" daha fazla kan alınmasını önlemek ve Sünni-Alevi'yi yakınlaştırmayı amaçlar. O arada Türkiye hâlâ Maraş katliamının delip terketmiş çöplüğüdür.

iki nokta
Atmamız gereken adım
 Fıkra diller, hâşî mezhap ve laikattarı bu topraklarda varoluşun doğudur. Doğal ortamın ocağı bir değil, çalınma halinde yaşamalarıdır. Eğer bu topraklarda kalıcı ve huzurlu bir hayat oluşturulacaksa, zarrın mezhapın inşaatına daha saygılı bir tavırla toplum düzenini kurma yönünde adımlar bir an önce alınmalıdır. ■ Sayfa 17'de



İçişleri Bakanları'nın ciddi ihmal
 Bu sure önce kato rahatsızlığı geçiren Sierra Ozal'ın niyeyi özdeş, gerekçe arzıydı ödünceği özyerik.

Semra Hanım Amerika'ya gitti
 Civan davasında hataya tabiiük suçlaması geçiren Semra Ozal'dan Hastan'a uçuşu, Semra Hanım'ın kız Zeynep ile gelirken Civan ve Zeynep uçuşları.

THY'nin tartılı uçakla 10.45'de Amerika'ya hareket eden Semra Ozalın, Hastan'ın Hastanesi'nde eşi Turgut Ozal'ın ameliyatı eden ünlü cerrah Dr. Baboğ'un kontrolleri mütahhale etti. Sayfa 17'de



Güneri Cıvaoglu

Devamı 17'de

Süper Spor istemeyi unutmayın

Hasan Cemal

Advertisement for Süper Spor featuring a cartoon character and various promotional text.

Alevilere saldıran

5 kiraathane kurşunlandı, 2 kişi öldü. Çıkan olaylarda çok sayıda yaralı var

Alevi yurttaşların gittiği yerlerin gömme kılınmasıyla ilgili olarak sonradan polis tarafından yapılan araştırmalar, olayın İstanbul'un çeşitli semtlerinde yapıldığını göstermektedir. Gömme kılınması istenilen yerlerin isimleri de tespit edilmiştir.

Yaşamını yitiren 67 yaşındaki Hali Kaya'nın Alevi dedesi olduğu belirtildi. Olay istisnen olmadı.

Ayamazlık!
Yaşamını kurtulmuş olanlar, hayatını kaybetmiş olanlar, yaralı olanlar, yaralı olanlar... Yaşamını yitiren 67 yaşındaki Hali Kaya'nın Alevi dedesi olduğu belirtildi. Olay istisnen olmadı.



Saat 21.15'te başlanan olaylar bir anda tepkilere büyüdü. Arabalar devrildi. Saldırıda Hali Kaya yaşamını yitirdi.

Tepkiler

Türkiye'yi karıştırmak istiyorlar

Silahlı saldırıya kurşunlanan CHP Genel Başkanı Mehmet Ceremci, olayla ilgili olarak yaptığı ilk değerlendirmede, "Olaylarda kast söz konusu ise olay daha vahimdir. Eğer olaylar bir terörizm buman aydınlatılması gerekir" dedi. CHP Genel Sekreteri Adnan Keskin, tarh ülke boyuncu insaatlar üzerinde oynanan çirkin oyunlarıların birinin daha sergilediğini söyledi.

Provakasyon için her şey vardı

Haber Servisi: Her şey çok sakindi. Gazeteler, televizyonlar çalışıyor, basın geçişi, bilet, kaza ile serzen geceyi bu geçirmiş arzusu içinde...

Aramın götürmesi de affı ve kollanır bağladıkları sonra gurubunu keserek öldürdükleri. Öke sel katliamı, "Faşistlere ölüm", "Faşistlere polatır et de" sloganlarıyla yürüyüşü domlatmıştı bile. Saat 21.15'te gerçekleştirilen saldırıdan itibaren 2 saat...

sağın insan yarandı. Polis tehditli olayın üstünden saatler geçtikten sonra işler haksızca, polisler tarafından tahliye edildi. "Hile hile, ölümler için planlar yapıldı" diye bahsetti. Bu arada bazı gruplara dışkılar tahrip...

xtora 'garip' işturma
İhtilâf, serencilerin ölmü listesinde yer alan bir Birliği Genel Sekreteri Dr. Aia Soyer de yer alınmasını nedeni sorulmak üzere ilk açıklı.

GÜNDEM MUSTAFA BALBAY
Büyük Söz: Yazı Yazmak!
Mehmet, 19'unu bitiren akrağadlarıyla birlikte Anadolu'nun bir dağ köyünden kalkıp askere gitmiş. Birinci haf-ta sonunda önlüğü, eline bir diğ fırcası tuttuğurttu.

Atatürkçü müfettişe ceza
Sahite rapor alarak derslerde tarhan tukan ve "zerrat savunuculuğu" yapan sarkılı, çubbel ve uzun sakallı ikögretim müfettişi Mehmet Akcaşay, görevden alındı.

Yargı, İşçileri inandırmadı
Uğur Mumcu'nun 21'i önce uğralmış, bamba sonuca yaşamını yitirmişinden dolayı, Mumcu madidi için tazminat ödemesi istenen işçileri TBMM'de...

İhtiyaçlarınız için en güvenilir çözüm, bireysel krediler...
EMLAK BANKASI
 Emlak Bankası, bireysel krediler için en güvenilir çözümleri sunar. İhtiyaçlarınıza uygun kredi seçenekleri sunar ve hızlı süreçlerle işlerinizi halleder. Emlak Bankası, bireysel krediler için en güvenilir çözümleri sunar.

Cumhuriyet

Bireysel kredilerinizle her zaman yanınızda...
EMLAK BANKASI
 Emlak Bankası, bireysel krediler için en güvenilir çözümleri sunar.

İhtiyaçlarınız için en güvenilir çözüm, bireysel krediler...
EMLAK BANKASI
 Emlak Bankası, bireysel krediler için en güvenilir çözümleri sunar. İhtiyaçlarınıza uygun kredi seçenekleri sunar ve hızlı süreçlerle işlerinizi halleder. Emlak Bankası, bireysel krediler için en güvenilir çözümleri sunar.

Ümraniye'de 4 kişi öldü, sokağa çıkma yasağı ilan edildi



Ümraniye'de saldırganlar protesto eden halkın üzerine ateş açtı. 4 kişi öldü, çok sayıda kişi yaralandı. Askerin bölgeye gelip polisleri sokaklarından temizledikten sonra gerye, yakılan atıklar ve hurdeleri karşı korunan barikatlar kaldı. Çoşkunluk, belki de sadece şiddet dolu televizyon filmlerinde gördükleri bu sahnelere...

Sokağa çıkma yasağı ilan edildi

"Sivil polis ateş etti!" Ümraniye'de gösteri yapanların üzerine ateş edilince ortak bir anda şehere döndü. Görgü tanıkları, ilk önce, grubun içinde bulunan ve sivil polis olduğu öne sürülen, Ülkücü Turan Takapı kişi tarafından açıldığını öne sürerek yetkililere ihbarda bulundular. İstanbul Valiliği ise polislerin, binların çatıldığını ve grubun içinde bir kişi tarafından açıldığını açıkladı.

Üniversitede JİTEM'li kışkırtıcı



Ümraniye'de saldırganlar protesto eden halkın üzerine ateş açtı. 4 kişi öldü, çok sayıda kişi yaralandı. Askerin bölgeye gelip polisleri sokaklarından temizledikten sonra gerye, yakılan atıklar ve hurdeleri karşı korunan barikatlar kaldı. Çoşkunluk, belki de sadece şiddet dolu televizyon filmlerinde gördükleri bu sahnelere...

Cenazeler toprağa verildi Gaziosmanpaşa'daki olaylarda yasaqların yürürlüğe girmesiyle cenazeleri dün yoğun güvenlik önlemleri altında morgdan alındı ve ailelerine teslim edildi. Yasamamı yürütenlerden on kişi toprağa verildi. Cenazelerin törene toprağa verilmemesinin ardından askeri yetkililerle göstericiler arasında uzlaşma sağlandı ve Gaziosmanpaşa'da kurulan barikatlar kaldırıldı. **7. Sayfada**

Üniversitede JİTEM'li kışkırtıcı
 Gaziosmanpaşa'da meydana gelen olaylarda polislerin açtığı mermi ateşine karşılık öğrencilerin silahla saldırması, üniversitede JİTEM'li kışkırtıcıların rolüyle ilgili soruşturma başlatıldı. Gaziosmanpaşa'da meydana gelen olaylarda polislerin açtığı mermi ateşine karşılık öğrencilerin silahla saldırması, üniversitede JİTEM'li kışkırtıcıların rolüyle ilgili soruşturma başlatıldı.

Kusku üç kişi ODTÜ'de Kampusa sivil polis alınması protesto eden öğrenciler kendilerini zeytin üç kişiyi kesmesini sürükleyerek kilitli kontrolü yapmak istedikler. Bu kişiler karşı koymasız üzerine öğrenciler okuldaki jandarmaya karakolundan kimlik saptırması istemede bulundular.

Üzerinde tabanca bulundu Yapılan incelemelerde sonunda bir kişinin üzerinde tabanca bulundu. İstanbul ve Terörle Mücadele Birimi) TİM'de Yalvar adını kimlik çıktı öne sürüldü. Silahlı olan Yalvar, jandarmaya tarafından gözaltına alındı. **2. Sayfada**

Genelkurmay Hükümete sert uyarı
 Aktif istihbarat istedi Genelkurmay Başkanı Özalp, Başbakan'a yazdığı mektupla "Genelkurmay'ın aktif istihbarat çalışmaları, önlemlerine dikkat çekti."

Genel sokağa çıkma yasağı tartışıyor
 Toplantıya katılan bakanlar, İstanbul'da bölgenin olarak uygulanan sokağa çıkma yasağını kendin bulduğunu öne sürdüler. Başbakan Karulu, güvenlik toplantısında Genel Kurul'un inisiyatifle sığınması toplanmış.



CHP, polisteki yapıyı tartışıyor

CHP Genel Başkanı Hakkın Çetinkaya, Ankara'da Emisyon Müdürü Orhan Taşanlar ile TBMM kulislerinde son olarak görüşülürken, "Polis sahilinde Etiler'e geri çekilecekler, önemli olan insan hayatıdır" dedi. Adalet Bakanı Mehmet Müezzinoğlu, "Olaylar organize edilmiş, önlenemeyen bir şey değil, güvenlik güçleri tarafından yönetilen bir şeydir" diye konuştu.

AYLARIN İÇİNDEKİ EN GÜZEL ERKEK
 Erkeklerin güzelliği için en güvenilir çözüm, bireysel krediler... Emlak Bankası, bireysel krediler için en güvenilir çözümleri sunar.

16 Mart'ın falleri sokakta
 İstanbul Üniversitesi'nde 17 yıl önce gerçekleştirilen ve 7 kişinin ölümlüne sebep olan olayın 16 Mart'ta yeniden gündeme getirildi. Aynı olaylar, İstanbul'un üst yönetimi için de geçerlidir. Tehlikenin, öğrencilerin talebini bekleyen takatleri, halkın güvenlik görevlerini karşı karşıya getirmesi ve çalmaya kalkmasını sağlamaktır. Bunun aydınlanması ve ona göre davranılması gerekendir. Bu polis görevleridir. Ancak yaşananlar, polisin olayları önlemeye yetkin olmadığını göstermektedir. **Arkası S.6, S.7'de**

| BORSA | DOLAR | MARK | ALTIN |
|-----------|--------|--------|---------|
| 32.298,54 | 42,600 | 39,000 | 325,500 |
| 32.272,47 | 41,975 | 39,150 | 322,000 |

Türkiye C savaşı sürüyor
 Gaziosmanpaşa olayları konusunda Batı yayıncıları, kararname yorumları yaparken, ABD'nin CBS televizyonunu suçlayarak, "sokağa çıkma yasağı"na sebep olduğunu savunmuştu. **12. Sayfada**

Disardan bitirme sinavları kalkıyor
 Milli Eğitim Bakanlığı, genel liselelerin ardından mesleki ve teknik liselerde de dışardan bitirme sinavlarının kaldırılması için çalışma başlattı. **Arka Sayfada**

Avclar Kız Yurdu'nda gerginlik
 Kız Yurdu'nda rahatsızlanan O.C. arkadaşlarının yardımıyla ambulansla hastaneye kaldırıldı. Olayı duyan erkek yurdundaki öğrenciler ise O.C.'ye yardım için çıkarak, amacıyla hastaneye gittiler. **3. Sayfada**

ÖZGEÇMİŞ

1985 yılında İstanbul Gazi Mahallesi'nde doğdu. İlkokul, Ortaokul ve Liseyi Gazi Mahallesi'nde tamamladı. 2014 yılında Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nden mezun oldu. Aynı yıl Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü anabilim dalında Yüksek Lisans Programına kabul edildi.

